

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**FORMEL VE ENFORMEL KAMUSAL MEKAN:
ATAŞEHİR BARBAROS MAHALLESİ
ORTAK MEKANLAR VE KULLANIM PRATİKLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sidal ÇAKIR DÜNDAR

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimari Tasarım Programı

HAZİRAN 2018

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**FORMEL VE ENFORMEL KAMUSAL MEKAN:
ATAŞEHİR BARBAROS MAHALLESİ
ORTAK MEKANLAR VE KULLANIM PRATİKLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Sidal ÇAKIR DÜNDAR
(502131034)**

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimari Tasarım Programı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Fatma ERKÖK

HAZİRAN 2018

İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü'nün 502131034 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi Sidal ÇAKIR DÜNDAR, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı “Formel ve Enformel Kamusal Mekan: Ataşehir Barbaros Mahallesi Ortak Mekanlar ve Kullanım Pratikleri” başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : **Prof. Dr. Fatma ERKÖK** .....

İstanbul Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Prof. Dr. Gülden ERKUT** .....

İstanbul Teknik Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Banu TOMRUK .....

İstanbul Bilgi Üniversitesi

Teslim Tarihi : **4 Mayıs 2018**

Savunma Tarihi : **5 Haziran 2018**

Aileme,

ÖNSÖZ

Yüksek Lisans serüvenimin son yılında yollarımızın kesiştiği ve tezimin tamamlandığı son ana kadar yanımda olan, değerli danışmanım Doç. Dr. Fatma Erkök'e tüm emekleri için teşekkür ederim. Çalışmama sunduğu katkılar, hissettirdiği güven, verdiği destek ve aşıladığı cesaret duygusu için kendisine minnettarım.

Yüksek Lisans tez yazım sürecine birlikte başladığım, tezimin ilk bölümünde danışmanlık görevini sürdüren, çalışmamın temellerinin oluşturulmasında ve olgunlaşmasında büyük emekleri olan Doç. Dr. İpek Akpınar'a teşekkür ederim.

Eleştiri ve görüşleriyle tezime sundukları katkılar için, sevgili jüri üyelerim Prof. Dr. Gülden Erkut ve Dr. Öğr. Üyesi Banu Tomruk'a çok teşekkür ederim. Tez savunma jürimde yer almalarından dolayı, kendimi şanslı hissediyorum.

MSGSÜ Şehir ve Bölge Planlama bölümündeki lisans hocalarım, mesai arkadaşlarım ve tüm dostlarıma, katkıları ve ufuk açıcı tartışmaları için teşekkür ederim.

Yaşamım boyunca maddi-manevi desteklerini esirgemeyen, sevgi ve ilgiyle arkamda duran biricik ailem, sizlere çok şey borçluyum.

Ve hayallerimin peşinde ilerlerken en büyük destekçim olan Uğur Dündar'a, sonsuz teşekkür ederim.

Haziran 2018

Sidal Çakır Dündar
Şehir Plancısı

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xi
SEMBOLLER	xiii
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xv
ŞEKİL LİSTESİ.....	xvii
1. GİRİŞ	1
2. MEKAN VE MEKANIN ÜRETİMİ	11
2.1 Mekan.....	12
2.2 Mekanın Üretimi	16
2.3 Gündelik Hayat ve Mekanın Üretimi	20
2.4 Kamusal Mekan.....	21
2.5 Formel ve Enformel Kamusal Mekan	29
2.6 Bölüm Sonucu	33
3. BARBAROS MAHALLESİ FORMEL VE ENFORMEL MEKANSAL GELİŞİM SÜRECİ.....	35
3.1 1970 Öncesi Dönem	38
3.2 1970-1980 Dönemi.....	43
3.3 1980-1990 Dönemi.....	46
3.4 1990-2000 Dönemi.....	54
3.5 2000 Sonrası Dönem	59
3.6 Bölüm Sonucu	72
4. BARBAROS MAHALLESİ KAMUSAL MEKANLAR VE KULLANIM PRATİKLERİ	81
4.1 Barbaros Mahallesi Enformel Yerleşim Alanı Sosyo-Ekonomik Yapısı.....	84
4.1.1 Demografik yapı	84
4.1.2 Mahallelilik algısı	87
4.1.3 Komşuluk ilişkileri.....	89
4.2 Kamusal Mekanlar ve Kullanım Pratikleri.....	94
4.2.1 “Enformel kamusal mekanlar”: park, sokak, bahçe, kapı önü	98
4.2.2 “Formel kamusal mekan”: Watergarden örneği.....	116
4.2.3 Kentsel dönüşüm projesinin etkisi	123
4.3 Bölüm Sonucu	127
5. SONUÇ.....	131
KAYNAKLAR	137
EKLER.....	143

KISALTMALAR

AŞ	: Anonim Şirketi
ATASAV	: Ataşehir Sosyal Ekonomik Araştırmalar ve Eğitim Vakfı
AVM	: Alışveriş Merkezi
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
GYO	: Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı
ILO	: Birleşmiş Milletler Uluslararası Çalışma Örgütü
İBB	: İstanbul Büyükşehir Belediyesi
İSOTAŞ	: İnşaat Sektörü Mensupları Yatırım Organizasyon ve Ticaret AŞ
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsü
MİA	: Merkezi İş Alanı
TDK	: Türkiye Dil Kurumu
TEM	: Trans European Motorway (Avrupa Transit Karayolu)
TMMOB	: Türkiye Mühendis ve Mimarlar Odaları Birliği
TOKİ	: Toplu Konut İdaresi

SEMBOLLER

m² : Metrekare

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 1.1 : Örneklem büyüklükleri (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004).	6
Çizelge 3.1 : Dönemlere göre yasal ve idari düzenlemeler, kırılma noktaları.	72
Çizelge 4.1 : Barbaros Mahallesi yıllara göre nüfus değişimi (TUİK, 2018).	85

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1 : Barbaros Mahallesi idari alan sınırı ve alt çalışma alanı sınırı.....	5
Şekil 1.2 : Yarı yapılandırılmış mülakat konuları.	8
Şekil 2.1 : 18.yüzyılda burjuva toplumunun oluşturduğu kamunun anahatları (Habermas, 2012).....	25
Şekil 3.1 : Barbaros Mahallesi konumu.....	35
Şekil 3.2 : Ataşehir İlçesi konumu.....	36
Şekil 3.3 : Barbaros Mahallesi idari sınırları ile Doğu ve Batı Ataşehir sınırları.....	36
Şekil 3.4 : 1966 yılı hava fotoğrafı (İBB Şehir Haritası, 2018).....	42
Şekil 3.5 : 1970 yılı hava fotoğrafı (İBB Şehir Haritası, 2018).....	45
Şekil 3.6 : Milliyet Gazetesi, 23 Mayıs 1979.	46
Şekil 3.7 : Milliyet Gazetesi, 02 Eylül 1985.....	50
Şekil 3.8 : Milliyet Gazetesi, 15 Nisan 1987.....	51
Şekil 3.9 : Milliyet Gazetesi, 01 Kasım 1987.....	52
Şekil 3.10 : 1982 yılı hava fotoğrafı (İBB Şehir Haritası, 2018).....	53
Şekil 3.11 : Milliyet Gazetesi, 11 Ocak 1988.....	54
Şekil 3.12 : 1992 – 1993 Yılları Gazete İlanları (Milliyet Gazetesi, 11 Aralık 1992 (üst sol), 26 Mayıs 1993 (üst sağ), 22 Haziran 1993 (alt)).	56
Şekil 3.13 : 04.02.1992 tasdik tarihli 1/1000 uygulama imar planı.....	57
Şekil 3.14 : 1994 – 1996 Yılları Gazete İlanları (Milliyet Gazetesi, 11 Haziran 1994(solda), 23 Kasım 1996 (sağda)).	58
Şekil 3.15 : Milliyet Gazetesi, 31 Mayıs 2002.	59
Şekil 3.16 : My World Ataşehir (Milliyet Gazetesi, 09 Ekim 2005 (solda)).....	62
Şekil 3.17 : 2006 yılı hava fotoğrafı (İBB Şehir Haritası, 2018).....	62
Şekil 3.18 : 13/02/2009 tarihli İstanbul Çevre Düzeni Planı'nda Ataşehir.	63
Şekil 3.19 : 2011 yılı hava fotoğrafı (İBB Şehir Haritası, 2018).....	64
Şekil 3.20 : 2013 yılı hava fotoğrafı (İBB, Şehir Haritası, 2018).....	65
Şekil 3.21 : Mahkeme kararı ile iptal edilen 08/03/2013 tasdik tarihli 1/5000 ölçekli Yenisahra Mahallesi ve Yakın Çevresi Nazım İmar Planı.	65
Şekil 3.22 : Kentsel dönüşüm projesine ilişkin firma ilanları.	66
Şekil 3.23 : Kentsel dönüşüm projesinde yer alan firmalar ve çalışma alanları (MUAD Planlama Mimarlık Arşivi, 2014).....	66
Şekil 3.24 : 2015 yılı drone görüntüsü (MUAD Planlama Arşivi).....	67
Şekil 3.25 : 2015 yılı hava fotoğrafı (İBB, Şehir Haritası, 2018).....	67
Şekil 3.26 : 21/12/2015 tasdik tarihli 1/5000 ölçekli nazım imar planı.....	68
Şekil 3.27 : Onay aşamasında olan /1000 ölçekli Yenisahra Mahallesi ve Yakın Çevresi Uygulama İmar Planı.	68
Şekil 3.28 : 2017 yılı hava fotoğrafı (İBB, Şehir Haritası, 2018).....	69
Şekil 3.29 : Watergarden proje render görüntüsü (http://www.tconcept.nl/tconcept/?tconcept_projects=atasehir-water-gardens).	69

Şekil 3.30 : 30.10.2012 tasdik tarihli Ataşehir Toplu Konut Alanı Batı Bölgesi 1/1000 ölçekli Revizyon Uygulama İmar Planı, Watergarden parseli plan durumu.	70
Şekil 3.31 : Watergarden projesi mevcut durumu.	71
Şekil 3.32 : Barbaros Mahallesi mevcut arazi kullanımını.	77
Şekil 3.33 : Barbaros Mahallesi yapı fotoğrafları.	79
Şekil 4.1 : Barbaros Mahallesi idari alan sınırı ve alt çalışma alanı sınırı.	82
Şekil 4.2 : Alt çalışma alanı sınırı.	83
Şekil 4.3 : Yaş grubu dağılımı.	85
Şekil 4.4 : Cinsiyet durumu.	86
Şekil 4.5 : Eğitim durumu.	86
Şekil 4.6 : Mesleki durumu.	87
Şekil 4.7 : Mahallede yaşama süresi.	88
Şekil 4.8 : Ev sahibi olma durumu.	89
Şekil 4.9 : Komşularıyla görüşme sıklığı.	90
Şekil 4.10 : Komşularıyla aktivite yapma durumu.	90
Şekil 4.11 : Komşularıyla kışlık erzak hazırlama durumu.	91
Şekil 4.12 : Komşularıyla birlikte temizlik yapma durumu.	92
Şekil 4.13 : Komşularıyla ortak çocuk bakımı yapma durumu.	92
Şekil 4.14 : Komşularıyla özel günlere hazırlanma durumu.	93
Şekil 4.15 : Komşularıyla gezmeye gitme durumu.	93
Şekil 4.16 : Mahallelilerin katıldığı sosyal etkinlikler.	95
Şekil 4.17 : Mahallelilerin komşularıyla en çok vakit geçirdiği yerler.	95
Şekil 4.18 : Mahallelilerin arkadaşları, komşuları ve akrabalarıyla en çok buluştukları yerler.	96
Şekil 4.19 : Eksikliği duyulan ortak kullanımlar.	97
Şekil 4.20 : Mahalle çevresinde yer alan alışveriş merkezleri.	98
Şekil 4.21 : Alt çalışma alanında yer alan örnek park alanları.	101
Şekil 4.22 : Defne parkı.	101
Şekil 4.23 : Defne parkı.	102
Şekil 4.24 : Mahalle parkı.	103
Şekil 4.25 : Mahalle parkı.	104
Şekil 4.26 : Barbaros Mahallesi sokak dokusu.	106
Şekil 4.27 : Evin uzantısı olarak sokak.	107
Şekil 4.28 : Evin uzantısı olarak sokak.	107
Şekil 4.29 : Sokağı ders çalışmak için kullanan çocuklar.	108
Şekil 4.30 : Sokak ve bahçelerin komşular arasında ortak alan gibi kullanılmasından memnuniyet durumu.	110
Şekil 4.31 : Kadınların bahçe kullanımı.	111
Şekil 4.32 : Mahallede yer alan bir bahçe.	112
Şekil 4.33 : Evin bir uzantısı olarak kapı önü.	113
Şekil 4.34 : Oturma alanı olarak kapı önü.	114
Şekil 4.35 : Oturma alanı olarak kapı önü.	114
Şekil 4.36 : Çocuk oyun alanı olarak kapı önü.	115
Şekil 4.37 : Watergarden ve Batı Ataşehir.	117
Şekil 4.38 : Mahallelilerin en çok kullandıkları alışveriş merkezleri.	117
Şekil 4.39 : Mahallelilerin en çok kullandıkları alışveriş merkezi.	118
Şekil 4.40 : Mahallelilerin gıda gibi temel ihtiyaçlarını nereden karşıladığı.	118
Şekil 4.41 : Mahallelilerin giyim, kişisel bakım gibi temel ihtiyaçlarını nereden karşıladıkları.	119

Şekil 4.42 : Mahallelilerin eğlence, dinlence, kültür-sanat, spor gibi gereksinimlerini nereden karşıladığı.	119
Şekil 4.43 : Watergarden alansal kullanımı.	120
Şekil 4.44 : Watergarden gösteri havuzu ve avlusu.	120
Şekil 4.45 : Watergarden yürüyüş yolu.	121
Şekil 4.46 : Watergarden çocuk parkı.	122
Şekil 4.47 : Barbaros Mahallesi'nin enformel gelişen bölgesi.	123
Şekil 4.48 : Mahallelilere göre kentsel dönüşüm projesinin etkileri.	124
Şekil 4.49 : Mahallelilere göre kentsel dönüşüm projesinin etkileri.	124
Şekil 4.50 : Mahallelilere göre kentsel dönüşüm projesinin etkileri.	125
Şekil 4.51 : Mahallelilere göre kentsel dönüşüm projesinin etkileri.	125
Şekil 4.52 : Barbaros Mahallesi gecekondü bölgesinden Batı Ataşehir.	126
Şekil 4.53 : Mahallelilere göre mahallenin en önemli sorunu.	126
Şekil 4.54 : Mahallenin doğusuna bakış.	127

**FORMEL VE ENFORMEL KAMUSAL MEKAN:
ATAŞEHİR BARBAROS MAHALLESİ
ORTAK MEKANLAR VE KULLANIM PRATİKLERİ**

ÖZET

Toplumsal olgunun, mekandan bağımsız kavranamayacağı savı ile birlikte, sosyal bilimler çalışmalarında toplumsal olanı, mekan zemininden okumak temel yönelimlerden biri olmuştur. Sosyal bilimlerde yaşanan bu değişimin, mimarlık/planlama gibi tasarım dünyasına yansımaları ise daha geriden gelmiş, Türkiye’de toplumsal olanın mekandaki kodlarına yönelik çalışmalar, yeni bir olgu olarak akademik dünyaya girmiştir. Özellikle planlama ve mimarlık disiplinlerinde sıkça kullanılan fiziksel analizler ve üretilen haritalar mekanı okuma, yorumlama ve kavramada önemli bir etken iken; toplumsal ilişkileri, gündelik hayatı, mekanın dinamiklerini ortaya koymada yetersiz kalmış ve yeni arayışlara gidilmiştir. Tasarım dünyasında mekana gömülü sosyal gerçekliklerin izini sürebileceğimiz çalışmaların nasıl deneyimlenebileceği, fiziksel olanın toplumsal olanla nasıl buluşabileceği sorunsalı, bu çalışmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır.

İstanbul’da formel yollar ile üretilmiş park, meydan, AVM gibi mekanların nasıl kullanıldığı ve üretildiği hakkında sorular tartışılırken, yaşayanların öz-örgütlülüğü ve kolektif üretimi sonucu oluşmuş enformel yerleşimlerdeki kamusal mekanların kullanımı ve üretimi üzerine bir değerlendirmede bulunmak, kentsel ve mimari perspektifte anlamlı hale gelmiştir.

Mekansal üretim süreçlerine göre, formel ve enformel olma halinin birlikte incelenebileceği bir yerleşim olan Ataşehir Barbaros Mahallesi’nde, gecekonducuların kullanıcı olduğu kamusal mekanlar üzerine bir değerlendirme yapılması amaçlanmıştır. Çalışmanın hedefi formel ve enformel mekanlarda fiziksel ve sosyal bazlı bir kamusal mekan okumasıdır. Tüm bu girdilerden hareketle, “Formel ve enformel gelişimler sonucu oluşmuş kamusal mekanların üretimi ve bu mekanların kullanım pratikleri nasıldır?” sorusu çalışmanın ana sorunsalı olmuştur.

Dönüşümün ivmeli bir şekilde yaşandığı Ataşehir’de, gecekondu hayatının süregeldiği bir mahalle ile yerel ve merkezi idarelerin plan kararları ile desteklenmiş, büyük mimari grupların faaliyetlerini sürdürdüğü “yeni bir yaşam alanı” olarak sıklıkla lanse edilen Batı Ataşehir’in mekânsal çakışmaları, araştırmanın yer seçimi için en önemli kriter olmuştur. Barbaros Mahallesi’nde var olan farklı iki tür gündelik hayat ve mimari doku, zıtlıkları ve benzerlikleri ile kamusal mekan araştırmaları için potansiyel sunmaktadır. Mahallede yaşanan kentsel dönüşüm projesi nedeniyle beklenen yıkım ve geçicilik halinin kayıt altına alınarak, kentsel hafızaya kazandırılmasının da önemli olduğu düşünülmektedir. Bu nedenler ile tezin saha araştırması için Barbaros Mahallesi seçilmiştir.

Çalışmanın kavramsal boyutunu, mekan ve mekana ilişkin birikim oluşturmuştur. Tezin ikinci bölümünde, öncelikle mekan kavramı ve onunla ilişkilenen bilgi

birikiminin, hangi dönemlerde ve nasıl geliştiği ortaya konmuştur. Tarihsel olarak mekan kavramının içeriğinin ve bu içeriğin nasıl değiştiği incelenmiştir. Mekana ilişkin katkı sağlayan düşünürlere yer verilerek, mekan üzerine söylemler ele alınmıştır. Mekanın hem sosyal, hem de fiziksel özelliklerine referans veren düşünceler ya da çalışmalar incelenmiştir.

Tamlamaların ötesinde, mekanın toplumsal ve fiziksel boyutlarıyla birlikte ele alınması gerekliliği, bu çalışmanın literatür açısından temel çıkış noktası olmuştur. Bu bağlamda mekan kavramı, bu kavramın boyutları, üretim süreçleri ve gündelik hayata yansımaları incelenmiştir. Mekanın çok boyutluluğu üzerine yapılan tartışmalardan hareketle, tezin araştırma sorusunu kapsayan ve alan araştırmasına konu olan, 'kamusal mekan' ve 'enformel mekan' kavramları ele alınmıştır. Tez kapsamında oluşturulmuş olan literatür araştırması, kamusal mekanın enformel yerleşimlerde nasıl şekillendiğine dair tartışmalara bir başlangıç olarak değerlendirilmiştir.

Literatür araştırmasında elde edilen verilerle, tezin üçüncü bölümünde Barbaros Mahallesi'nin tarihsel süreç içerisindeki mekansal gelişimi sorgulanmıştır. Bu çalışma tarihsel bir okuma niteliğinde olmayıp, mekansal üretimin kentsel politikalar ve müdahaleler eliyle dönüşümünün kronolojik bir izleği niteliğinde olmuştur. Ulusal ve yerel ölçekte çok boyutlu, çok aktörlü bu gelişim sürecinin ortaya konması, dönemin sosyo-ekonomik gelişimi bağlamında hem formel hem de enformel gelişimin izinin sürülmesi hedeflenmiştir. Bu bağlamda, döneme ait basılı gazeteler, gelişimin aktörlerinin beyanları, alana ait hava ve uydu fotoğrafları incelenmiştir.

Barbaros Mahallesi enformel gelişim sürecini, Türkiye'deki enformel ve formel gelişim eğilimleri ve bu gelişimin idari/yasal zemininden bağımsız düşünmek mümkün değildir. Mahallenin mekansallaşmasının izlenebilmesi adına bölgenin oluşumu, gelişim dinamikleri ve bu süreci şekillendiren yasal düzenlemeler ele alınmıştır. Gelişimi yönlendiren idari ve hukuki düzenlemeler ortaya konarak, mekansal gelişime etkileri sorgulanmıştır. Son olarak saha çalışması kapsamında, Barbaros Mahallesi'nde yer alan tüm parsellerde var olan projeler kayıt altına alınmıştır. Elde edilen veriler ışığında, mevcut proje bilgilerini de içeren, Barbaros Mahallesi mevcut arazi kullanım haritası oluşturulmuştur.

Mahallede bulunan mevcut kamusal mekanlar ve kullanım pratikleri, mahallenin enformal gelişme alanında yaşayan gecekondulular ekseninde, tezin dördüncü bölümünde incelenmiştir. Mekansal gelişim analizi doğrultusunda mevcut durumda tespit edilen ve mahallede yaşayanların etkileşim içerisinde olduğu "formel" ve "enformel" kamusal alanlar belirlenerek, bu alanlar ile maksimum düzeyde ilişkili olan bir alt çalışma alanı belirlenmiştir. Alt çalışma alanındaki toplumsal ilişkiler; anket, mülakat vb. yöntemler ile analiz edilerek, bu ilişkilerin kamusal mekandaki yansımaları incelenmiştir.

Devam etmekte olan kentsel dönüşüm projesinin, mahalle için önemli bir kırılma noktası olması sebebiyle, belirtilen ilişkilerin kentsel dönüşüm projesi perspektifinde değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Son olarak mahallede süregelen kentsel dönüşüm projesi nedeniyle gündelik hayat ve kamusal mekanların nasıl dönüştüğü ve bu dönüşümün mahallelerin gelecek beklentilerini nasıl şekillendirdiği incelenmiştir.

Tezin beşinci bölümünde, çalışmadan elde edilen kazanımlara göre tartışılması öncelikli görülen durumlar, çalışma öncesinde çıkarımı öngörülemeyen bilgi ya da ilişkiler, enformelliğin hangi yöne evrildiğine ilişkin tespitler ve çalışma sonrasında ortaya çıkan yeni sorular değerlendirilmiştir.

Tezin ürettiği tartışma kapsamında değerlendirilen konular; enformel yerleşimlere ilişkin fiziki mekan okumalarının niteliği, enformel ve formel yerleşimlerde yer alan kamusal mekanların farklılıkları, enformelliğe ilişkin kavramlar, enformel mahallelere özđu durumlar, gecekonduların mahallelerinin ‘illegal’ olarak atfedilmelerine ilişkin değerlendirmeler, enformel yerleşimlerde disiplinlerarası çalışma süreci ve mekan üzerine düşünen/üretim faaliyetlerinde bulunan bireylerin enformel mekanlar ile ilişkisi üzerine olmuştur. Son olarak, kentsel dönüşüm projesi nedeniyle, birçok olasılığa açık olan mahalle ve mahallelilerin geleceği hakkında üretilmiş yeni araştırma sorularına yer verilmiştir.

FORMAL AND INFORMAL PUBLIC SPACE: COMMON SPACES AND USAGE PRACTICES IN ATAŞEHİR BARBAROS NEIGHBOURHOOD

SUMMARY

It has become a fundamental trend to study what is social from the basis of space in social sciences along with the argument of “social phenomena cannot be understood independently from the space.” Reflections of this change experienced in social sciences on the design community such as architecture/planning have come from behind. Studies aimed at the code of space of what is social in Turkey entered the academic world as a new phenomenon. While physical analysis and produced maps, which are frequently used especially in planning and architectural disciplines, are an important factor in reading, interpreting and understanding the space; they were inadequate for displaying the dynamics of social relations, everyday life and space, therefore new pursuits were made. The starting point of this study is, how to experience the studies that we can trace the social realities embedded in the space, the problem of how the physical can meet with the social in the world of design.

While discussions were made on how to use and produce spaces such as parks, squares, shopping malls produced in Istanbul with formal procedures, it has become meaningful to make an evaluation on the use and production of public spaces in informal settlements that have been formed as a result of the self-organization of the residents and their collective production in terms of urban and architectural perspective.

According to the spatial production processes, in Ataşehir Barbaros Neighborhood, a settlement where formal and informal states can be examined together, it is aimed to make an evaluation on the public spaces where people living in squatter (*gecekondu*) are the users. The aim of the study is to examine a physical and social based public space in formal and informal spaces. Based on all these inputs, the question of “How the public spaces formed as a result of formal and informal developments are produced and what are the usage practices of these spaces?” has become the main research question of the study.

Ataşehir, where the transformation took place in an accelerating manner, has been supported by plan decisions of local and central administrations where squatter (*gecekondu*) life continues. Spatial convergences of the squatter neighbourhood and Western Ataşehir that was often called “a new living space” where major architectural groups continue to operate has become the most significant criterion for the selection of location of the research. Two different types of everyday life and architectural texture, contrasts and similarities that exist in Barbaros Neighborhood provide the potential for public space research. It is considered that documenting the state of destruction and temporality expected to be due to the urban transformation project in the neighborhood and acquiring it in the urban memory is very important. For these reasons, Barbaros Neighborhood was chosen for the case study.

The conceptual aspect of the study has been formed by the space and its accumulation. In the second part of the thesis, firstly, it has been revealed how and when the concept of space and the accumulated knowledge related to it has developed. The content of the concept of space on a historical standpoint and how this content changed has been examined. The philosophers who contributed to the concept of space were included and the discourses on space were discussed. Opinions or studies that refer to both the social and physical characteristics of space have been examined.

Beyond identifications, the necessity of handling space together with its social and physical aspects has been the main starting point of this study in terms of literature. In this context, the concept of space, the aspects of this concept, the production processes and their reflection on everyday life have been examined. Based on the discussions on the multidimensionality of the space, the concepts of 'public space' and 'informal space' forming the research question of the thesis and being the subject of the field study have been discussed. Literature review established within the scope of the thesis has been considered as a start of the discussions on how public spaces are formed in informal settlements.

In the third part of the thesis, the spatial development of the Barbaros Neighborhood in the historical process has been questioned within the data obtained from literature review. This study has not been a historical reading, but rather a chronological follow-up of the transformation of spatial production by urban policies and interventions. It is aimed to expose this multidimensional, multi-actor development process at the national and local scale and to allow both formal and informal development in the context of the socio-economic development of the period. In this context, the printed newspapers of the period, statements of the actors of the development, air and satellite photographs of the area were examined.

It is not possible to elaborate the informal development process of Barbaros Neighborhood independently from formal and informal development trends in Turkey and the administrative/legal basis of this development. The formation of the region, the dynamics of development, and the legal regulations that shape this process have been addressed in order to trace the spatialization of the neighborhood. Administrative and legal regulations directing the development were put forward and the spatial development effects were questioned. Finally, within the scope of the case study, the projects in all the parcels located in Barbaros Neighborhood have been registered. In the light of the obtained data, the existing land use map of Barbaros Neighborhood including the existing project information was established.

The existing public spaces and practices of use in the neighborhood are examined in the fourth chapter of the thesis on the axis of the people living in a squatter (*gecekondu*) in the informal development area of the neighborhood. In the direction of spatial development analysis, the "formal" and "informal" public areas determined in the current situation where the inhabitants interacted was identified and a sub-study area related to these areas at maximum level was formed. Social relations in the sub-study area analyzed by methods such as survey, interview etc. and the reflections of these relations to the public space were examined.

Since the ongoing urban transformation project is an important breaking point for the neighborhood, it is aimed to evaluate the mentioned relations in the perspective of the urban transformation project. Finally, how everyday life and public spaces transformed due to the ongoing urban transformation project in the neighborhood and

how this transformation shaped the future expectations of the neighborhoods have been examined.

In the fifth part of the thesis, cases to be primarily discussed according to the outcomes of the study, the information or relations that could not be foreseen before the study, determinations about which direction the informality is evolving towards and the new questions emerged after the study were evaluated.

The issues evaluated within the scope of the thesis are; the quality of physical space readings about informal settlements, the differences of public spaces in informal and formal settlements, the concepts of informality, the subjectivity of informal neighborhoods, the evaluations of the 'illegal' attributions of squatter (*gecekondu*) neighborhoods and the relations between the informal spaces and individuals studying/operating in the production of the interdisciplinary work processes in informal settlements and spaces. Finally, new research questions about the future of the neighborhood and neighborhood residents open to many possibilities due to the urban transformation project have been addressed.

1. GİRİŞ

Şehir plancıları, kentsel tasarımcılar ideal mekansal düzenlemeleri tasarlamak üzere düşünedursun, mekana gömülü toplumsal gerçeklikler, tasarlanan ideale ek tahayyüller ve toplumsal pratikler üretirler. Bu nedenle mekana müdahale etmek isteyenler onu bir toplumsal mekan olarak görmeyi, kenti anlamak isteyenler mekana gömülü toplumsal gerçeklikleri bilmeyi öncelik edinmelidir. (Çavuşoğlu, 2016, s.13)

Toplumsal olgunun mekandan bağımsız kavranamayacağı/ele alınamayacağı savı ile birlikte sosyal bilimler çalışmalarında toplumsal olanı, mekan zemininden okumak (Harvey, 1997, 2013; Simmel, 1994) temel yönelimlerden biri olmuştur. Sosyal bilimlerde yaşanan bu değişimin, mimarlık/planlama gibi tasarım dünyasına yansımaları ise daha geriden gelmiş, Türkiye’de toplumsal olanın mekandaki kodlarına yönelik çalışmalar, yeni bir olgu olarak akademik dünyaya girmiştir. Özellikle planlama ve mimarlık disiplinlerinde sıkça kullanılan fiziksel analizler ve üretilen haritalar mekanı okuma, yorumlama ve kavrama da önemli bir etken iken; toplumsal ilişkileri, gündelik hayatı, mekanın dinamiklerini ortaya koymada yetersiz kalmış ve yeni arayışlara gidilmiştir. Ian Chambers (2005) bu durumu, haritacılık mantığının sınıflandırılabilir ve çizilebilir uzamının sınırlarından dışarı taşma olarak yorumlamıştır.

Tasarım dünyasında mekana gömülü sosyal gerçekliklerin izini sürebileceğimiz çalışmalar nasıl deneyimlenebilir, fiziksel olan toplumsal olan ile nasıl buluşabilir sorunsalı, bu çalışmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır. Bu noktadan hareket ile günümüzde mimarlık/ planlama dünyasında özellikle toplumsal ve fiziksel mekana dair tartışmaları birlikte yürütebileceğimiz kamusal alanın tasarım süreci üzerine tartışmalar ele alınmış (alınmakta), bu tartışmaların büyük bir kısmının ‘*self organising*’, ‘*bottom-up design*’, ‘*collective production*’ gibi kavramlar üzerinden şekillendiği görülmüştür. Kentsel kamusal mekanlarda bu tartışmalar süregelirken, bahsi geçen üretim yöntemlerinin aslında doğrudan yansımalarının hatta deneyimlerinin izini sürebileceğimiz enformel yerleşimlerdeki pratikler, çalışmanın odak noktası olmuştur.

1.1 Tezin Amacı

İstanbul'da formel yollar ile üretilmiş park, meydan, AVM gibi mekanların nasıl kullanıldığı ve üretildiği hakkında sorular tartışılırken, yaşayanların öz-örgütlülüğü ve kolektif üretimi sonucu oluşmuş yerleşimlerdeki kamusal mekanların kullanımı ve üretimi üzerine bir değerlendirmede bulunmak kentsel ve mimari perspektifte anlamlı hale gelmiştir. Özellikle Gezi Parkı süreci sonrasında kamusal mekanların üretimi ve kullanımı üzerine tartışmaların ivme kazanmasıyla, formel ve enformel kamusal mekanlardaki deneyimlerin ortaya konması, birlikte tartışılması anlamlı hale gelmiştir.

Her iki karşıt durumun da incelenebileceği bir mahalle olan Barbaros Mahallesi'nde, gecekonduluların kullanıcısı olduğu kamusal mekanlar üzerine bir değerlendirme yapılması amaçlanmıştır. Çalışmanın hedefi formel ve enformel mekanlarda fiziksel ve sosyal bir kamusal mekan okumasıdır. Tüm bu girdilerden hareketle, "Formel ve enformel gelişimler sonucu oluşmuş kamusal mekanların üretimi ve bu mekanların kullanım pratikleri nasıldır?" sorusu çalışmanın ana sorunsalı olmuştur. Ana soruyu destekleyen alt sorular ve yardımcı sorular belirlenmiştir. Çalışmanın kurgusunu temellendiren ana soru, alt sorulara ve yardımcı sorulara aşağıda yer verilmiştir.

Ana soru: Barbaros Mahallesi'nde formel ve enformel gelişimler sonucu oluşmuş kamusal mekanların üretimi ve bu mekanların gecekondulular ekseninde kullanım pratikleri nasıldır?

1. Alt soru: Barbaros Mahallesi'nin mekânsal gelişimi nasıl nasıldır?

2. Alt soru: Barbaros Mahallesi'nde yer alan kamusal mekanlar nelerdir?

1. Yardımcı soru: Mahalledeki "formel" ve "enformel" kamusal mekanların üretimi süreçleri nasıl gerçekleşmiştir?

2. Yardımcı soru: Mahallede var olan kamusal mekanlar gecekondulular tarafından nasıl kullanılmaktadır?

1.2 Kapsam ve Yöntem

Dacheux (2012), derleyicisi olduğu *Kamusal Alan* isimli kitabında saha araştırmaları gibi amprik yaklaşımların kamusal alan kavramını ete kemiğe büründürdüğüne değinmiştir. Kamusal mekan kavramının odak noktası olduğu bu tezde birincil

yaklaşım mevcut literatürün izlerini, mekanda deneyimlemek olmuştur. Bu nedenle bu çalışma bir saha araştırmasının ürünü olmuştur.

Çalışmada seçilen yöntem, Ragin (1992) tarafından oluşturulan niteliksel ve niceliksel yöntemlerin avantajlarını birleştirmeyi deneyen, hem bireysel olarak ele alınan her vakanın hem de formelleştirilmiş analizin analitik kesinliğinin getirdiği zenginliği hesaba katmayı içeren karşılaştırmalı niteliksel-niceliksel analiz yöntemidir (Albarello, 2007, s.96, Aksümer vd., 2012’de atıfta bulunduğu gibi).

Seçilen bu yöntem ile, mimari ve; kentsel analiz teknikleri ile sosyal bilimlerde sıkça kullanılan kalitatif araştırma yöntemlerinin birlikte değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Mekan kavramı, doğası gereği hem fiziksel, hem de sosyaldir. O nedenle çalışmada harmanlanmış bir ana yöntem seçilmiş, araştırmanın alt soruları kapsamında alt yöntemler belirlenmiştir.

Çalışmanın literatür araştırması bölümünde, mekan ve mekanın üretimi üzerine yurt içi ve yurt dışında yapılmış olan hem kuramsal çalışmalar, hem de saha araştırmalarını (case studies) içeren kaynakların taranması ve bunların tezin ana çerçevesi kapsamında değerlendirilmesine yönelik olarak literatür tarama çalışması gerçekleştirilmiştir.

Hem formel yollar ile üretilmiş park, meydan, AVM gibi ortam mekanların hem de yaşayanların öz-örgütlülüğü, kolektif üretimi ile oluşmuş enformel mekanların deneyimlenebilmesi adına İstanbul büyük bir makro analiz mekanıdır. Bu nedenle İstanbul içerisinde yer alan gecekondular mahalleleri ile şehir plancısı ve mimar eliyle üretilmiş, büyük yatırımların yer aldığı, küresel sermayeye de konu olmuş alanlar incelenmiştir. Dönüşümün ivmeli bir şekilde yaşandığı Ataşehir’de, gecekondular hayatının süregeldiği bir mahalle ile yerel ve merkezi idarelerin plan kararları ile desteklenmiş, büyük mimari gruplarının faaliyetlerini sürdürdüğü “yeni bir yaşam alanı” olan Batı Ataşehir’in mekânsal çakışmaları, araştırmanın yer seçimi için en önemli kriter olmuştur. Barbaros Mahallesi’nde var olan farklı iki gündelik hayat ve mimari doku, zıtlıkları ve benzerlikleri ile kamusal mekan araştırmaları için potansiyel sunmaktadır. Mahallede yaşanan kentsel dönüşüm projesi nedeniyle beklenen yıkım ve geçicilik halinin kayıt altına alınarak, kentsel hafızaya kazandırılmasının da önemli olduğu düşünülmektedir. Bu nedenler ile Barbaros Mahallesi, örneklem alan olarak seçilmiştir.

İstanbul İli, Ataşehir İlçesi, Barbaros Mahallesi idari sınırı, çalışma alanı olarak belirlenmiştir. Çalışmanın mekânsal ayağının yürütüldüğü alan, mahalle sınırları içerisinde kalmaktadır.

Literatür araştırmasında elde edilen veriler bağlamında, Barbaros Mahallesi'nin tarihsel süreç içerisindeki mekansal gelişimi sorgulanmıştır. Bu çalışma tarihsel bir okuma niteliğinde olmayıp, mekânsal üretimin kentsel politikalar ve müdahaleler eliyle dönüşümünün kronolojik izleği niteliğinde olmuştur. Bu bağlamda Barbaros Mahallesi'ndeki kentsel ve mimari dönüşümün izi, gerek kamu kurumlarından elde edilen veriler, gerek mimari projeler üzerine müteahhit firmaların ya da idarelerin basına yansımış söylemleri üzerinden takip edilmiştir. Mevcut kentsel ve mimari dokunun oluşmasında ve kamusal mekanların ortaya çıkmasında yaşanan süreç ortaya konmuştur.

Barbaros Mahallesi'nin mekansal gelişimine ilişkin farklı yöntemler kullanılmıştır. Öncelikle döneme ait basılı gazeteler, birincil kaynak olarak taranmıştır. İkinci olarak mekansal gelişim sürecinde etkili aktörlerin; beyanları, ilanları ve haklarında çıkan haberler kullanılmıştır. Üçüncü olarak, alana ilişkin hava ve uydu fotoğrafları temin edilerek, mahallenin gelişimi kronolojik olarak incelenmiştir. Sonrasında, bu gelişimi yönlendiren idari ve hukuki düzenlemeler ortaya konarak, mekansal gelişime etkileri sorgulanmıştır. Son olarak, Aralık-Haziran 2018 tarihleri arasında çeşitli kereler sahaya çıkılarak, Barbaros Mahallesi'nde yer alan tüm parsellerde var olan projeler kayıt altına alınmıştır. Elde edilen veriler ışığında, mevcut proje bilgilerini de içeren, Barbaros Mahallesi mevcut arazi kullanım haritası oluşturulmuştur (Şekil 3.32).

Mahallede yer alan mevcut kamusal mekanlar ve kullanım pratikleri, Barbaros Mahallesi'nin enformal gelişme alanı olan gecekondu mahallesi ve gecekondu ekseninde incelenmiştir. Barbaros Mahallesi'nde yer alan kapalı siteler, lüks konut projeleri ve orada yaşayanların gündelik hayatı üzerine benzer birçok çalışma yürütülmüştür (Yurtoğlu, 2016; Erdem Okumuş, 2014). Bu tezi benzer çalışmalardan ayıran husus, kamusal mekanların ve gündelik hayatın enformel yerleşimde yaşayanlar üzerinden değerlendirilmesi olacaktır.

Mekansal gelişim analizi doğrultusunda mevcut durumda tespit edilen ve mahallede yaşayanların etkileşim içerisinde olduğu “formel” ve “enformel” kamusal alanlar belirlenerek, bu alanlar ile maksimum düzeyde ilişkili olan bir alt çalışma alanı

belirlenmiştir. Alt çalışma alanı sınırı, yapısal fonksiyonların değişimi ve mahalledeki mekânsal kırılmalar gözetilerek tespit edilmiştir. Mahallede ticari yapıların, atölyelerin, depolama alanlarının yer aldığı ve konutların seyrek olması sebebiyle gece yaşayan bir nüfusun bulunmadığı bölge, alt çalışma alanı sınırı dışında tutulmuştur. İlgili mahalle sınırı ve çalışma alanı alt sınırı Şekil 1.1’de gösterilmiştir.

Şekil 1.1 : Barbaros Mahallesi idari alan sınırı ve alt çalışma alanı sınırı.

Belirlenen alt bölgede çalışmanın ana sorusu ve alt soruları çerçevesinde, mahallelinin toplumsal ilişkileri anket, mülakat ve benzeri araştırma teknikleri ile analiz edilerek, bu ilişkilerin kamusal mekandaki yansımaları ele alınmıştır.

Alt bölge sınırları içerisinde gerçekleştirilmiş olan anket çalışmasının temel amacı; mahalleli profiline tespit edilmesi, kamusal mekanların belirlenmesi ve kullanım alışkanlıklarının ortaya çıkarılması olmuştur. Uygulanan anket çalışmasında öncelikle örneklemin nasıl belirleneceğine yönelik yöntem tespit edilmiştir.¹ Çalışma alt sınırının, konut alanlarının ve kamusal mekanların yoğunlaştığı bölge gözetilerek seçilmesi ve sınırlandırılmış bir mekanı kapsamaması, amaçlı örnekleme (*purposive sampling*) yöntemi seçiminin sonucudur. Amaçlı örnekleme, araştırmanın sorusu ile ilgili olarak, evren içerisinde benzer bir durum ya da grubun belirlenmesidir.

---

¹ Örnekleme, belli kurallara göre, belli bir evrenden seçilmiş ve seçildiği evreni temsil yeterliği kabul edilen küçük kümedir. Araştırmalar çoğunlukla örnekleme kümeleri üzerinde yapılır ve elde edilen sonuçlar ilgili evrenlere genellenir (Karasar, 2005, ss.110-111).

Kentsel dönüşüm sürecinin mahallede hız kazanması, inşaat firmalarının mahallede çalışmalarını yoğunlaştırması ve kiracı sirkülasyonunun artması nedeniyle ankete en az üç yıldır mahallede yaşıyor olmak kısıtlaması getirilmiştir. Belirlenen çalışma alanı sınırı içerisinde yaklaşık 750 hane tespit edilmiş olup, yapılan anketin hanehalkı yönelimlerini içerecek olması nedeniyle, %10 örneklem hata payı ($p=0.8$, $g=0.2$) ile 55-57 anketin uygulanması gerektiği belirlenmiştir. Saha çalışmasının gerçekleştirileceği mahallenin, demografik yapı açısından benzerliği gözetilerek, %10 örneklem hata payı kullanılmıştır. Birden fazla değişkenin incelenmemesi ve çalışmanın mekânsal olarak sınırlandırıldığı bir araştırma olması nedeniyle, hata payını daha fazla düşürüleceği bir anket sayısına ihtiyaç duyulmamıştır.

Evren büyüklüğüne göre örneklem sayısı ve örneklem hatası oranı Çizelge 1.1.'de verilmiştir. Tabloya göre evren, anketin genelleneceği toplam hane ya da kişi gibi bir topluluğu ya da bütünü temsil etmektedir. Bu çalışmada hanehalkı anketi uygulanması nedeniyle alt çalışma alanı sınırında kalan toplam hane sayısı evreni oluşturmaktadır. Örneklem hatası ise evren büyüklüğüne göre seçilen uygulanacak anket sayısına karşılık gelen olası hata oranını temsil etmektedir. Araştırma kabullerine göre 0.10 örneklem hatasına kadar anket güvenilirliği sağlanmaktadır.

Çizelge 1.1 : Örneklem büyüklükleri (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004).

Evren	+ 0.03 Örneklem hatası (d)			+ 0.05 Örneklem hatası (d)			+ 0.10 Örneklem hatası (d)		
	p=0.5 q=0.5	p=0.8 q= 0.2	p=0.3 q=0.7	p=0.5 q=0.5	p=0.8 q= 0.2	p=0.3 q=0.7	p=0.5 q=0.5	p=0.8 q= 0.2	p=0.3 q=0.7
100	92	87	90	80	71	77	49	38	45
500	341	289	321	217	165	196	81	55	70
750	441	358	409	254	185	226	85	57	73
1000	516	406	473	278	198	244	88	58	75
2500	748	537	660	333	224	286	93	60	78
5000	880	601	760	357	234	303	94	61	79
10000	964	639	823	370	240	313	95	61	80
25000	1023	665	865	378	244	319	96	61	80
50000	1045	674	881	381	245	321	96	61	81
100000	1056	678	888	383	245	322	96	61	81
1 milyon	1066	682	896	384	246	323	96	61	81
100 milyon	1067	683	896	384	246	323	96	61	81

Anket çalışmasına ilişkin örnek anket formu ve anket dökümü tablosuna, tez eklerinde yer verilmiştir (Ek B). Anket çalışması aracılığıyla araştırma soruları açısından kritik bulgular edinilmiştir. Araştırmanın amacı ve konusu gereği anket çalışmasından bir genelleme yapılması hedeflenmemiş olup, amaç gündelik hayatlarına yönelik durumların ya da mekanların çeşitliliğini tespit etmek olmuştur. Anket sonuçlarındaki kimi zaman örtüşmeler kimi zaman ayrışmalar belirli konuların daha derinlemesine ele alınması gerekliliğini göstermiştir.

Ayrıca mekanların, bu mekanların üretim süreçlerinin ve kullanıcı deneyimlerinin daha detaylı tespit edilebilmesi adına yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Tez çalışması kapsamında 12 mülakat gerçekleştirilmiş olup, mülakatlardan biri Barbaros Mahallesi Muhtarlığıyla yapılmıştır. Mülakatların benzerliği nedeniyle, 9 tanesi çalışmada kullanılmıştır. Mülakatların deşifresi, tez eklerinde sunulmuştur (Ek B).

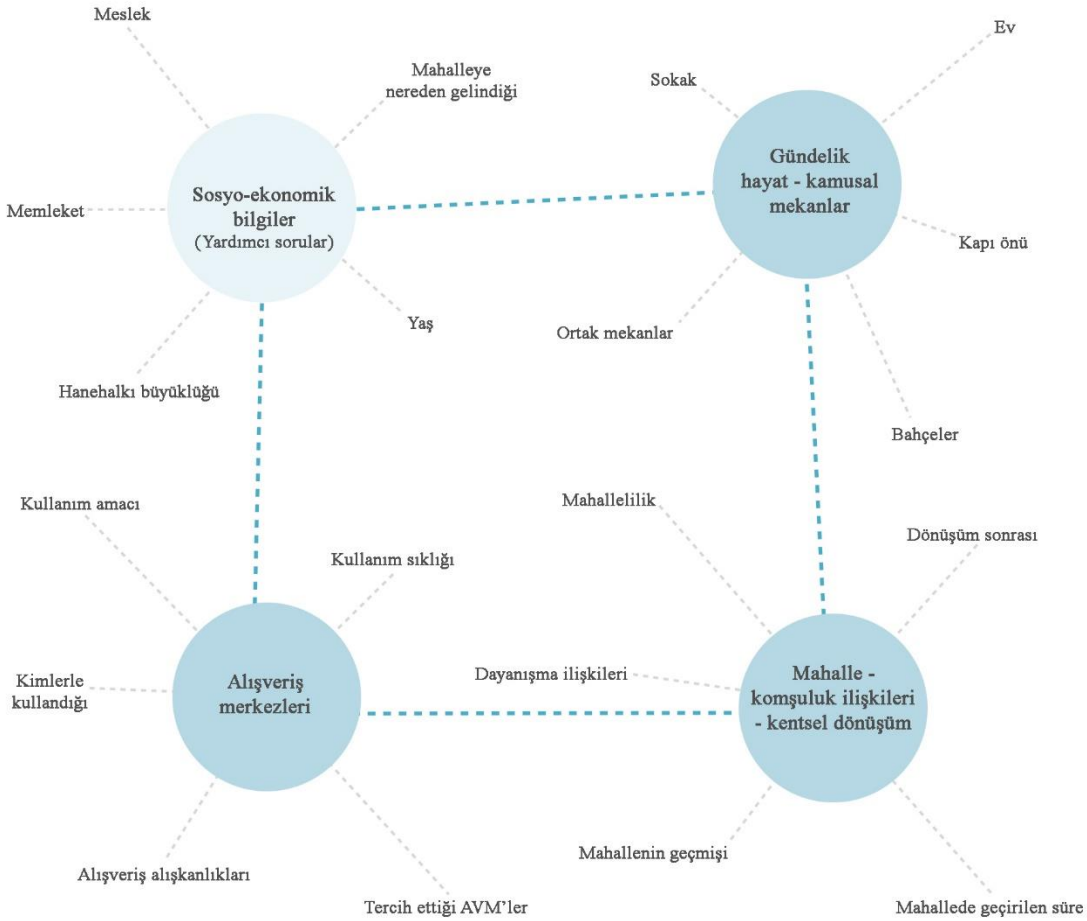
Yarı yapılandırılmış görüşme, yapılandırılmış görüşmeden biraz daha esnektir. Bu teknikte, araştırmacı önceden sormayı planladığı soruları içeren görüşme protokolünü hazırlar. Buna karşın araştırmacı görüşmenin akışına bağlı olarak değişik yan ya da alt sorularla görüşmenin akışını etkileyebilir ve kişinin yanıtlarını açmasını ve ayrıntılandırmasını sağlayabilir. Eğer kişi görüşme esnasında belli soruların yanıtlarını başka soruların içerisinde yanıtlamış ise araştırmacı bu soruları sormayabilir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği sahip olduğu belirli düzeyde standartlık ve aynı zamanda esneklik nedeni ile eğitim bilim araştırmalarında daha uygun bir teknik görünümü vermektedir. (Ekiz, 2003)

Görüşmenin yarı yapılandırılmış mülakat tekniğiyle gerçekleştirilmesinin en temel nedeni, anket sonuçları ışığında temelde üç ana konunun daha derinlemesine irdelenmek istemesi olmuştur. Tüm katılımcılardan belirlenen üç konu hakkındaki düşüncelerinin alınması hedeflenmiştir, kimi zaman sorular ile kimi zaman bir durumun aktarılması ile görüşme sınırlandırılmıştır. Anket sonuçlarına göre araştırma sorusuna doğrudan ya da dolaylı ışık tutacak başlıklar belirlenmiştir. Buna göre öncelikle kamusal mekanın toplumsal boyutuna ilişkin verilerin elde edilebilmesi adına görüşmecilere yaşı, memleketi, mahalleye nereden geldiği, hanehalkı büyüklüğü ve mesleği gibi temel sorular yöneltilmiştir. Bu sorular doğrudan yarı yapılandırılmış mülakat konusu olmayıp, görüşmecilere ilişkin bilgilerin toplanmasına yöneliktir.

İkinci olarak görüşmecilerle gündelik hayatta neler yaptıkları, boş vakitlerini nasıl geçirdikleri, ev ve yakın çevresinde neler yaptıkları ve kamusal mekan algılarına yönelik sorular sorulmuştur.

Üçüncü olarak, yapılan anketlerde ve katılımcı gözlemlerde, mahallede yaşayanların alışveriş merkezlerini bir kamusallaşma aracı olarak gördükleri tespit edilmiştir. Bu çıkarımlardan yola çıkarak konunun derinleşmesi adına alışveriş merkezlerine ne sıklıkla ve ne amaçla gittikleri, alışveriş alışkanlıkları irdelenmiştir. Bu bölüm anket sonuçları ile elde edilen verilerin derinleştirilmesi amacı ile kurgulanmıştır.

Son olarak mahalledeki komşuluk ilişkileri, dayanışma pratikleri, mahallenin dünü, bugünü ve geleceğine ilişkin sorular yöneltilmiştir. Mahallede sürmekte olan kentsel dönüşüm projesinin, bir kırılma noktası olması sebebiyle tüm bu ilişkilerin kentsel dönüşüm projesi perspektifinde değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Tüm görüşmeler belirtilen konular kapsamında yönlendirilmiştir (Bkz. Şekil 1.2).

Şekil 1.2 : Yarı yapılandırılmış mülakat konuları.

Yapılandırılmamış mülakattan farklı olarak görüşülen kişilerin tamamen fikirlerinin aktarılması ve konunun farklı yönlerine evrilmesine izin verilmeden görüşme yönlendirilmiştir. Ancak yapılandırılmış mülakat tekniği ile örtüşecek şekilde tüm katılımcılara aynı sorular sorulmamış, görüşmede ne tür soruların sorulup hangi bilgilerin alınacağı en detaylı şekilde belirlenmemiştir. Görüşmecinin araştırmada yer

alan konular ile alakalı daha detaylı bir birikiminin olduğu durumlarda konu derinleştirilmiştir.

Mülakat yapılacak katılımcılar raslantısal yöntemle seçilmiş olsa da belirli kriterler gözetilmiştir. Anket sonuçlarına ve katılımcı gözlemlere göre mahalledeki gündelik hayatın içerisinde daha çok kadın ve çocukların yer alması nedeniyle ağırlıklı kadınlar ile görüşme yapılması planlanmıştır.

Görüşme yapılacak kişilerin yaş ve sosyo-ekonomik durum açıdan görece de olsa farklı gruplarda yer almaları hedeflenmiştir. Bu nedenle gerçekleştirilmiş mülakatlarda çocuk, genç, orta yaşlı ve yaşlı katılımcılara yer verilmiştir ve belirtilen kriterler ışığında görüşmeci seçilmiştir.

Yapılan görüşmeler, görüşmecilerin rızası alınarak ses kaydına alınmıştır. Görüşme deşifreleri çalışmanın eklerinde sunulmuştur (Ek A). Aksi belirtilmediği durumlarda, hazırlanan tüm çizelge (tablo), şekil, harita ve grafikler tez kapsamında üretilmiştir.

2. MEKAN VE MEKANIN ÜRETİMİ

Mekan, mekanın üretimi ve mekanla ilişkilenen alanlara yönelik farklı disiplinlerde farklı bakış açıları geliştirilmiştir. Sosyal bilimler ve doğa bilimlerinde mekan üzerine farklı tanımlamalar yapılmıştır. Mekan ve mekanın üretimine yönelik kuramlar, ideolojik bakış açılarından etkilenmiş ve farklı ideolojik söylemlerin etkisi altında üretilmiştir. Mekanın örgütlenmesi, organizasyonu, üretimi ve yeniden üretilmesi gibi temel mekansal kavramlar, farklı paradigmalardan etkisinde, sosyal bilimlerde ya da insan bilimlerinde ortaya konmuştur.² Tarihsel süreçte egemen paradigmalardan değişmesiyle mekana yapılan vurgu zaman içinde değişime uğramış, mekan literatürü farklılaşmıştır.

1980 öncesi ortaya konan düşüncelerde mekana yapılan vurgunun, günümüze göre daha geri planda olduğu görülmektedir. Marx, Durkheim, ve Weber gibi sosyolojinin temellerini oluşturacak düşünceler ortaya koyan [bilim insanlarının], mekan sorununu ikincilleştiren kaygıları olduğu söylenebilir (Işık, 2009, s.13). Emre Işık'a (2009) göre; Marx için sınıf mücadelesi, Weber için kapitalist topluma geçiş, Durkheim için toplumsal dayanışma ve modern dinamiklerin toplumsal birliktelik üzerine etkileri ön plana çıkmış, bu nedenle düşünürler, kapitalist kent üzerine yoğunlaşmıştır. Doğrudan mekan üzerine yoğunlaşmalar da mekanla ilişkilenen konuların belirlenmesinde öncü olmuşlardır.

Neoliberal politikalar sebebiyle yaşanan hızlı değişim ve dönüşümde, mekan üzerindeki söylemler yetersiz kalmış ve yeniden tanımlanmıştır. 1970'li yıllardan başlayarak, özellikle 1980 sonrasında neoliberal politikalar ve postmodernizm ile birlikte, sosyal bilimlerde Marksist kuram daha fazla yer almaya başlamış ve Marksist Coğrafya üzerine büyük bir birikim oluşmuştur. Bu oluşumun geri planında, kapitalizmin küresel kapitalizme evrilmesi ile ortaya çıkan sosyo-ekonomik durum olduğu düşünülmüştür. Geleneksel Marksist kuramda çok fazla yer almayan mekana

---

²Mekan kavramı üzerine tartışmalar; Certeau (2010), Massey (1984), Lefebvre (2016), Shields (1992), Simmel (1994 [1911]).

yönelik vurgunun aksine, bu dönemde mekansal tartışmalar Marksist Coğrafya bakış açısı ile gelişmiştir. Massey (1984), bu durumu mekansal incelemelerde ideolojinin yeniden keşfi olarak yorumlamıştır (Eraydın, 1994). Özellikle 1990 sonrasında, mekan hakkındaki tartışmalar, mekan kavramından çok, mekanın ele alınışındaki yöntem ve eleştiriler üzerine tartışmalara dönüşmüştür.³ Lefebvre, *Mekanın Üretimi* (2016 [1974]) isimli eserinde 1950'ler öncesinde mekanın 'müzik mekanı', 'heykel mekanı', 'Öklidçi mekan' gibi birtakım tamlamalar ile tariflendiği, tekil olarak 'mekan' kavramının tartışılmadığını belirtmiş ve toplumsal mekanı sorgulamıştır.

Tamlamaların ötesinde, mekanın toplumsal ve fiziksel boyutlarıyla birlikte değerlendirilmesi gerekliliği, bu çalışmanın literatür açısından temel çıkış noktası olmuştur. Bu bağlamda mekan kavramı, bu kavramın boyutları, üretim süreçleri ve gündelik hayata yansımaları değerlendirilmiştir. Mekanın çok boyutluluğu üzerine yapılan tartışmalardan hareketle, tezin araştırma sorunu kapsayan ve örnek alan araştırmasına konu olan, 'kamusal mekan' ve 'enformel mekan' irdelenmiştir.

2.1 Mekan

Sosyal mekanın, fiziki mekana referans vererek tartışıldığı yazınları incelediğimizde, fiziksel mekanın yer aldığı ilk sosyolojik çalışmalardan biri Simmel'in çalışmaları olmuştur. Simmel (1994), mekanın beş temel özelliği üzerinde durmuştur (Işık, 2009'da atıfta bulunduğu gibi). Bunlardan birincisi, mekanın özneliği olmuştur. Bu öznelik, mekanların farklı toplumlar ve farklı bileşenler içerisinde yer almasından kaynaklanmaktadır. Her toplum ya da bileşen, öznelik durumuna göre kendini yeniden tanımlamaktadır.

İkincisi, mekanın parçacıl olması ve sınırlarla birbirinden ayrılmasıdır. Simmel'e göre sınır sosyolojik sonuçları ile bir mekansal olgu değil, tam tersine mekansal olarak belirlenmiş bir sosyolojik olgudur (Emre, 2009). Bu düşünceye göre sınır sosyolojik farklılıkların birbirinden ayrılmasına neden olmuş bir fiziki etmen değildir, bizzat kendisi sosyolojik bir öğedir, çünkü sınırları üreten bireylerdir. Simmel'e göre, insan daima önce bir şeyleri ayıran ve sonra ayırdığı şeyleri yeniden bir araya getiren ve

---

³ Yer / mekan tartışmalarının, yerini zaman / mekan tartışmalarının alması gibi.

böylece sınır oluşturan bir varlıktır (Tatar, 2017). Mekanın tanımlanmasında sınır ve bu sınıra ilişkin olgular öncelikli bir etmen durumundadır.

Mekanın üçüncü özelliği ise, içeriğinin sabit olmasıdır. Toplumun herhangi bir mekana atfettiği fonksiyonlar bellidir. Örnek vermek gerekirse, konutun mutfağında yapılacak eylemler belirli ve sabittir. İstanbul’da baskın anlamda kahvehaneler erkeklerin vakit geçirdikleri mekanlardır. Kahvehanede yapılabilecek eylemler, kullanıcıları tarafından sınırlandırılmış ve sabittir.

Dördüncü özellik mekanların, insanların duygusal olarak kurdukları yakınlıklar ölçüsünde oluşmasıdır. Bir mekan kullanıcıları ile ne derece güçlü bağlar kuruyorsa, o derecede “yer” olmanın ötesine geçmektedir. Son olarak beşinci özellik, mekanda bağlantılar sonucu (bir kapı ile mekanın içerisi ve dışarısı olarak ayrışması gibi) çeşitli ayrımların oluşmasıdır. Simmel (1994), bu özellikler bağlamında ‘kapı’ ve ‘köprü’ kavramlarını irdelemiştir. *Bridge and Door* isimli makalesinde, kapının içerisine girmek ya da dışarısına çıkmak arasında niyet açısından bir farklılık olduğuna ve kapının iç mekan ile dış dünya arasında bir farklılık yarattığına değinmiştir. Bu açıdan kapının, insanlara ait olan mekan ile dışarıdakiler arasında bağlantıyı kuran konumunda olduğunu belirtmiştir. Böylece Simmel 1900’lü yılların başında (makalenin ilk yayın tarihi 1911’dir), mekanın fiziksel özelliklerini öne çıkararak, sosyal bir mekan okuması gerçekleştiren ilk çalışmalardan birini oluşturmuştur.

Mekan kavramını fiziksel ve sosyal açıdan ele alan düşünürlerden bir diğeri ise Michel de Certeau’dur. *Gündelik Hayatın Keşfi - II* (2010) isimli eserinde, gündelik yaşamın çözümlemesinde mekanı önemli bir girdi olarak incelemiştir. Certeau’ya göre yer bir sabitlik belirtisi iken, mekan hareketli öğelerden oluşmaktadır. Hem mekanı tüm yönleri ile sorgulaması, hem de üretim sürecini ele alması sebebiyle bu eser önemli bir yönlendirici olmuştur. Zaman-mekan ilişkisi bağlamında mekanı sorgulamış ve toplumsal mekana vurgu yapmıştır. Yer sadece fiziki bir olgu iken, o yerin kullanıcıları ile birlikte mekan oluşmuş ve canlı bir forma dönüşmüştür.

Certeau’ya göre ‘yer’ (mahal, mevki) (place) düzendir ve bir sabitlik belirtisi gösterir. Öte yandan ‘mekan’ birbiriyle kesişen hareketli öğelerden oluşur. Bir ‘yer’ (place) kullanıldığında, mekana dönüşür. Buna verilebilecek örnek [plancılar] tarafından geometrik olarak tanımlanan bir caddenin onun üzerinde yürüyenler tarafından mekana dönüştürülmesidir. Örnekleri çoğaltmak mümkündür. Örneğin boş bir hane onu kullanmaya başlayan aile tarafından ‘mekan’ haline getirilir. (Işık, 2009, s.21)

Certeau'nun incelediği zaman-mekan ilişkisi, mekan araştırmalarında özellikle modernizm sonrasında çokça sorgulanmıştır. Bu çalışmalarda toplumsal yapı ve pratikler ile zaman-mekan arasındaki ilişkiler öne çıkarılmıştır. Çünkü modernizm öncesinde zaman ve mekanı kavrayışımızı büyük ölçüde doğa şekillendirirken, modernizm sonrasında mekan ve yer birbiriyle özdeşleşmiştir. Oğuz Işık'ın (1994) belirttiği gibi, toplumsal yapı ve ilişkilerimiz, zaman ve mekanı kavrayışımızı etkilediği gibi, zaman ve mekan kavrayışlarımız da toplumsal eylemlerimizi anlamlandırma biçimimizi etkilemiştir. Bu sebeple mekan ve mekanın üretimi üzerine yapılan tartışmalar modernizm sonrası hız kazanmış, yeniden ve yeniden sorgulanmıştır.

Mekan kavramını belki de en fazla tartışan düşünürlerden bir diğeri ise Henri Lefebvre olmuştur. Mekanın, Marksist bakış açısı ile çözümlemesine yönelik birçok düşünce geliştirmiştir. Mekanı, hem toplumun bir ürünü hem de onu üretmesine sebep olan döngü olarak tanımlamıştır. Buna göre Lefebvre, mekanı algılamada üç kavram üzerinde durmuştur.

Bu kavramlardan ilki “mekânsal pratikler”dir. Mekansal pratikleri, mekanın oluşumundaki etmenlerden biri olarak tanımlamıştır. Analize tabi tutulduğunda, bir toplumun mekânsal pratiği kendi mekanını yaratır (Lefebvre, 2016). Mekansal pratikler, gündelik gerçeklikler ile kentsel gerçeklikleri birbirine bağlayan bir birleştirici olmuştur. Ancak burada geçen pratikler, tasarlanmış, verili bir ilişkiye işaret etmemektedir. Mekansal pratikler kavramını, gündelik hayat içerisindeki çelişkileri de barındıran, üretim açısından insanların bilgi birikimlerini işlevsel kılan bir uygulama pratiği olarak da yorumlamak mümkündür.

İkinci kavram, “mekan temsilleri” ya da “tasarlanmış mekan”dır. Lefebvre'e göre (2016), “tasarlanmış mekan; bilginlerin, plancuların, şehircilerin, “parçalayan” ve “düzenleyen” teknokratların, yaşananı ve algılananı (sayılar üzerine bilgie spekülasyonların –“altın sayı”, oran ölçüleri ve “kanonlar”- karıştırdığı) tasarlananla özdeşleştirilen, bilimselliğe yakın kimi sanatçıların mekanı”dır. Formel gelişimlerde, toplumun üretim tarzı açısından egemen mekanıdır.

Lefebvre'in temellendirdiği üçüncü kavram “temsil mekanları”dır. Temsil mekanları, yani mekana eşlik eden imgeler ve semboller aracılığıyla *yaşanan* mekan, yani “oturanların”, “kullanıcıların” mekanları, aynı zamanda kimi sanatçıların ve belki de o mekanı *tarif edenlerin* ve sadece tarif ettiğine inananların -yazarlar, filozoflar-

mekanlarıdır (Lefebvre, 2016, s.68). Lefebvre'nin kavramsallaştırdığı temsil mekanları, onları kullananların ya da aktaranların, imgelemek istediği ve kişilerin baskın oldukları mekanlardır.

Mekansal pratiğin, mekan temsillerinin ve temsil mekanlarının, mekan üretimine, niteliklerine ve özelliklerine göre farklı şekilde müdahale ettikleri varsayılabilir (Lefebvre, 2016, s.74). Bu kavramlar ışığında, mekanı (toplumsal mekanı) tariflemek için Lefebvre bir üçleme geliştirmiştir. Bu üçleme -algılanan, tasarlanan ve yaşanan-mekandır ve bu model soyut değil somut bir olgudur.

Mekân (ve zaman) toplumsal olarak üretilir. Yaşanan mekân (l'espace vécu; lived space), algılanan mekân (l'espace perçu; perceived space) ve tasarlanan mekân (l'espace conçu; conceived space), mekânın üretiminin birbirinden ayrılmaz üç kurucu anıdır. Ancak bilimsel pratikler içinde "mekân"ın algılanan, tasarlanan ve yaşanan boyutları birbirlerinden ayrılmıştır. Bunlar sırasıyla, fiziksel, zihinsel ve toplumsal mekânlara tekabül eder. Mekân, farklı boyutlarının soyutlanması ve bilimin sadece bunların temsiline indirgenmesiyle kavranamaz; birbirinden farklı, ancak ayrılmaz bu üç boyutunu kucaklayacak, bütünlüklü bir mekân teorisi gereklidir. (Lefebvre, akt. Avar, 2009, s. 7)

Lefebvre, bu bağlamda mekanları kategorize ederek; 'mutlak mekan', 'soyut mekan', 'çelişen mekan' ve ayrıksı mekan' kavramlarını ortaya atmıştır. Mutlak mekan, doğal olan; soyut mekan, üretim ve yeniden üretimin gerçekleştiği mekan; çelişen mekan, parçalanmanın ve yeninin doğuşunun gerçekleştiği mekan; ayrıksı mekan ise farklı yerleşimlerin eşleşmeleri sonucu oluşan mekanlardır.

Lefebvre'in değindiği mekânsal tanımlama, fiziksel mekan ile toplumsal mekan arasındaki farkların ortaya konmasına dair olmuştur. Lefebvre'ye göre, doğal ya da fiziksel/algılanan mekan ile toplumsal mekan arasındaki en önemli fark doğal mekanın basitçe yan yana koyan, dağınık özelliğine karşılık, toplumsal mekanın esas olarak birleştiren, belli bir noktada bir araya getiren ve böylece merkez-çevre ayırımına neden olan bir özelliğe sahip olmasıdır (Mutman, 1994, s.181).

Daha yalın bir şekilde ifade etmek gerekirse, doğal mekanın karışık bir şekilde dağılımına karşı, toplumsal mekan birleştirici ve toplayıcıdır. Simmel'in ortaya koyduğu ve mekanın özelliklerinden biri olarak tanımladığı, mekanların insanların kurduğu duygusal yakınlıkları ile ilişkili olduğu düşüncesi ile bağlantı kurmak mümkündür. Mekanlar, insanların duygusal yakınlıkları sonucu oluşuyor ise, bu durum sonucu oluşan toplumsal mekan da birleştirici durumdadır. Simmel'in değindiği 'kapı' kavramı ve bunun sonucunda mekanda oluşan içerisi/ dışarısı ayrımı

(1994), Lefebvre'nin ortaya koyduğu mekandaki merkez-çevre ayrımı ile benzer argümanlara dayanmıştır.

Mekan kavramını ele alan düşünürlerden birisi de, David Harvey olmuştur. Harvey (1997), mekan kavramını kapitalizm ve sermaye birikim süreçleriyle açıklamıştır. Harvey'e göre mekan, kapitalizmin sürekliliğini sağlamasında etkili bir faktördür. Harvey'e göre mekan, kapitalizmin sahnesidir ve ideolojik bir amaca hizmet etmektedir; sermayenin birikim alanıdır. Kapitalist kentte mekan, sistemin çelişkilerini barındırmaktadır.

Toplumsal değişimler ile birlikte mekanda oluşan fiziksel farklılıklar, Harvey'in değindiği bir diğer olgu olmuştur. Harvey (2002), mekansal farklılaşmaları kapitalist toplum içerisindeki toplumsal ilişkilerin yeniden üretimi ile ilişkilendirmektedir. Mekansal birimler; komşuluk birimleri, yerel topluluklar ve bireylerin değerlerini, beklentilerini, tüketim alışkanlıklarını, pazar donanımlarını ve bilinç durumlarını önemli ölçüde etkileyecek özel toplumsal etkileşim ortamlarıdır (Harvey, 2002, s.161). Bu görüşe göre, mekanlar kapitalizmin yeniden üretildiği toplumsal etkileşim ortamlarıdır. Bu sebeple mekansal farklılaşmalar, toplumsal kümelenmeler ile ilişkilidir.

O. Işık'a göre (1994: 28), toplumsal grupların kent mekanındaki ayrışması, bu grupları sadece mekansal olarak birbirinden ayırmaz, arasındaki farklılıkları ve eşitsizlikleri bir yandan gizler, bir yandan da pekiştirir yani farklılık sistemleri mekan üzerinde oluşur ve varlığını sürdürür. Lefebvre'nin (2016) ortaya attığı gibi mekan politiktir ve çeşitli kodlarla yüklüdür. Mekansal pratikler, belli politik ya da siyasi düşüncelerin aktarıcısı olmuştur. Mekan içerisinde sürdürülen her eylemde, bu politikalar yer almaktadır. Toplumsal yaşamın görünürde masum mekansal pratiklerinin altında soyut iktidar ilişkileri gizlidir (Smith, Katz, 1993; Işık, 1994'te atıfta bulunduğu gibi). Öyleyse, farklı toplumsal kimliklerin yer aldığı kentsel mekanlarda, çeşitli ayrımlar yaşanmakta ve farklı kimlikler farklı mekanları üretmektedir.

2.2 Mekanın Üretimi

Farklı toplumsal kimliklerin, farklı mekanları ürettiği düşüncesinde olduğu gibi mekan, toplumsal mekan, fiziksel mekan ve mekansal farklılaşma tartışmaları, mekanın üretimi sürecinin sonucu olarak birbirleri ile ilişkilendirilmiştir. Mekan üretimi

üzerine kaynakları incelediğimizde, Lefebvre'in mekan üzerine geliştirdiği düşüncelere geri dönmemiz gerekmektedir. Lefebvre mekanın kendisi kadar önemli gördüğü, mekanın üretimi (*La Production de l'Espace*) üzerine fikirler geliştirmiştir. Mekânı kendi içinde bir kavram olarak alıp incelemekten öte, toplumsal bağlamına ve üretim süreçleriyle ilişkisine işaret etmiştir. Oluşturduğu bu çerçevenin geri planına ise, daha önce değinildiği gibi, Marksist Coğrafya birikimini yerleştirmiştir.

Lefebvre'e göre (2016), mekan asla bir kilo şeker ya da bir metre kumaş gibi üretilmez" Keza, bu ürünlerin -şeker, buğday, bez, demir- bulunduğu yer ve alanların toplamı da değildir (Lefebvre, 2016). Lefebvre'in burada ifade ettiği, mekanın sadece fiziki bir üstyapı olmadığı, üst yapının koşulu ve sonucu olduğudur. Mekan onu üreten devlet ve aracısı olan kurum ya da kişilerin önsel müdahale alanıdır. Öyleyse kapitalist sistemin bir anlamda 'sahnesi'dir.

Üretimi vurgularken Lefebvre, Marx ile hemen aynı kaygıları taşır: Kapitalist toplumun kökenlerine gitmek, görünen olgular fetişizminin ötesine geçmek, "bütün kanlı dehşeti içindeki derin dinamiklerinin izini sürmek", mekânın bütün biçimleri ve halleriyle, içsel dinamiklerindeki kapitalist toplumsal süreçlerin gizlerini ortaya çıkarmak (Avar, 2009, s.9).

Lefebvre, kapitalizmin hayatta kalabilmiş olmasını, toplumsal üretim ilişkilerinin sürekli olarak yeniden üretilmiş olmasına bağlamakta ve kapitalizmin mekânı kullanışı ile bu sürekliliğini sağlayabildiğini öne sürmektedir. Yani kapitalizm var olabilmek için, kendisine özgü mekanları yaratmakta ve yeniden üretim yoluyla süreklilik kazanmaktadır⁴. Kapitalist ilişkiler sisteminin sürekliliği, bu sistemin mekânsal izdüşümü ile ilişkilidir. "Kapitalizm bir yüzyıldan bu yana kendi iç

---

⁴ Burada geçen yeniden üretim kavramı üzerine Lefebvre çeşitli düşünceler geliştirmiştir. "Castells'ten farklı olarak Lefebvre, bu sürecin birbirinden farklı üç yönünü değerlendiren tarihsel tezle sınırlanmaktadır; yani ailece gerçekleştirilen biyolojik yeniden üretim, işgücünün yeniden üretimi ve üretimin toplumsal ilişkilerinin yeniden üretimi (1974:42). Bu düzey ve süreçleri birlikte var olma ve bütünlük durumunda tutan şey, toplumsal mekanın eylemidir. Lefebvre'e göre toplumsal mekanın özünü, daha çok kapitalizm öncesi (tarihsel) kentle doğrudan ilişkili toplumsal yoğunluğun bir koşulu durumundaki kent merkezinde kendini gösteren günlük yaşam oluşturur. Ona göre "üretim ilişkilerinin yeniden üretiminin tam yeri, parçalara ayrılmış olmasına karşın çok daha geniş bir mekana yerleşen kapitalizm öncesi (tarihsel) kenttir (1974: 66). Bu yüzden üretim ilişkilerinin, kapitalist sistemin sürekliliğini sağlayan yeniden üretimi, yığılma (agglomeration) etkilerine bağlıdır ve mekânsal bir biçimle gerçekleşir. O da kent merkezidir. Son dönemlerde bu merkez, işlevlerine bağlı olarak bölünmelere uğramış ve metropoliten bölge içinde yayılmıştır. Bu durum, kapitalist ilişkilerin yeniden üretiminde bazı sorunlar ortaya çıkarmıştır. Kısacası kent yalnızca yapıları bir çevreden oluşmayıp, gerçekte kapitalist gelişmenin öznesidir de (Lefebvre, 1972:44). Bu mekânda kapitalizmin bütün ilişkileri yeniden üretilmekte ve kentsel mekânın düzenlenmesi yoluyla kapitalizm ayakta kalabilmekte, yani gelişebilmektedir. En yalın diyalektik ilişkiyle kapitalist toplumsal örgütlenme, sonunda, kendisini yeniden üretecek bir mekânı yaratır (Gottdiener, 2001: 253-254)"

çelişkilerini (çözme bile) yumuşatmayı becerebilmiş ve 'büyümenin' sağlanmasında başarılı olmuştur. Bunun, ne pahasına olduğunu kestirebilmekten uzağız, ancak araçlarını biliyoruz: Mekana yerleşerek ve bir mekan üreterek. (Lefebvre, 1973:21, Gottdiener, 2001: 253'de atıfta bulunduğu gibi)”

Kapitalizm, bağlamında ele aldığı mekan üretiminin önemli bir aracı olarak, kent planlaması ve şehirciliği görmüştür. Eleştirel bir şekilde yaklaştığı planlama aracılığıyla mekan üretimini, insanın doğal olarak ürettiği mekanın özünün bozulması ve soyut mekanların oluşması olarak yorumlamıştır. Burada sözü geçen soyut mekan, “kapitalizm ve neo-kapitalizm, “meta dünyası”nı, o dünyanın “mantığını” ve dünya ölçeğindeki stratejilerini, aynı zamanda da paranın ve politik devletin gücünü kapsayan mekandır (Lefebvre, 2016 s.81). Değinilen soyut mekanlar, bankalar, iş merkezleri, üretim tesisleri ve bu mekanların akışını sağlayan otoyolları, havaalanlarını da kapsamaktadır.

Lefebvre, soyut mekanın üretiminde planlamayı ve mimariyi kapitalizmin bir aracı olarak görmüş ve kentsel planlamayı, kent ve kentsel mekan için en büyük sorunlardan biri olarak eleştirmiştir. Lefebvre'e göre; plancılar, mühendisler, mimarlar, yatırımcılar, coğrafyacılar, şehirciler ve benzeri profesyonellerin ve teknokratların mekânları soyut mekânlardır.

Akıldan çıkarmamakta yarar var; kentin, kapitalizmin ve devletin, parçalara ayrılmış kenti istediği yere çekip çevirirken ve denetlenmiş mekanı üretirkenki en stratejik aracı 'şehircilik'ten (urbanism) ve kent planlamadan daha kötü bir düşmanı olamaz (Lefebvre, 1973:15, Gottdiener, 2001, s.255'te atıfta bulunduğu gibi).

Lefebvre soyut mekanlar üreten teknokratların, mekan uzmanı olarak görülmesini de eleştirmiştir. Toplumsal mekanın incelenmesinin aracı olarak, coğrafyacılar, şehirciler, sosyologların kabul edilmesine; zihinsel mekanın incelemesinin de matematikçiler ve filozoflara bırakılmasına karşı çıkmıştır. Çünkü mimarlar ve şehirciler daha önce belirtildiği gibi kapitalist sistemin sürekliliğini sağlayan araçlar iken, mekan incelemesi yapan otoriteler olarak görülmeleri çelişkilidir.

Yanılsamanın daniskası, mekan uzmanı ve mekansallığın en yüce yargıçları olarak mimarları, şehircileri ya da planlamacıları kabul etmektir. Böylece “ilgililer”, sipariş karşısında talebi eğip büktüklerini ve bu vazgeçişin, bilinçleri manipüle edenlerin arzularını önceden yerine getirmek olduğunu fark etmezler (Lefebvre, 2016 s. 119)!

Lefebvre (2014), kentsel mekan üretiminde planlamayı kökten eleştirirken, toplumsal mekan üretimine vurgu yapmıştır; “(toplumsal) mekân, (toplumsal) bir üründür” düşüncesini ortaya koymuştur . Burada tasvir ettiği toplumsal mekan üretimi, bir toplumun kendi mekansal pratikleri ve birikimiyle mekanda yüklü deneyimlerin izini sürebileceğimiz bir mekan üretimidir.

Mekanın üretimi üzerine söz söylemiş bir diğer düşünür olan Shields (1992) ise, mekandaki sosyalliklere vurgu yaparak, mekansal inşa yerine ‘sosyal mekansallaşma’ kavramını ortaya atmıştır. “Shield’s göre ‘bir mekan’ (*a space*) sınırlı bir alana gönderme yaparken, ‘toplumsal mekan’ ya da felsefi anlamda ‘mekan’ (*space*) kavramı İngilizce’de birçok dilbilimsel zorluklar yaratmaktadır. Bu bağlamda Shields toplumsal düşlem düzeyinde devam eden mekânsal inşayı betimlemek için ‘sosyal mekansallaşma (ya da uzamsallaşma) kavramını ortaya atar (Işık, 2009).” Bu bağlamda, mekanın sadece fiziksel olarak inşası değil, inşa sürecinin kurgusu da dahil olmak üzere mekanda gizli sosyal gerçekliklerin önemini ortaya koymuştur. Bu bağlamda mekan ve toplumsallığın ilişkisi vurgulanmış, aynı zamanda algılanan mekanın temel nitelikleri üzerinde durmuştur.⁵

Mekanın üretim süreçleri Harvey tarafından da incelenmiştir. Harvey, Lefebvre’in mekan teorisini temel almaktadır. Harvey (1997), mekan üzerindeki hakimiyetin, toplumsal iktidar kurmanın temel ve kapsayıcı bir kaynağı olduğu fikrini, Henri Lefebvre’in sebatkar sesine borçlu olduğumuzu dile getirmiştir. Kapitalist sermaye birikimini, mekan ve kapitalizm ilişkisi üzerinden kuramsallaştırmıştır. Harvey mekanın üretimini, tüm çelişkilerine rağmen kapitalizmin sürekliliğini sağlayabilme aracı olarak görmektedir. Kapitalizm kriz dönemlerinde yaşadığı bunalımdan, ancak mekanın üretimini ve yeniden üretimini sağlayarak kurtulabilmektedir. Harvey’e (1997) göre kapitalizm, tıpkı endüstriyel bir üretim gibi mekanı üretmektedir. Kapitalizmin biriktirdiği sermaye, kente ve fiziki çevreye yatırılarak sürekliliğini sağlamaktadır. Kente, yani mekana yapılan yatırım ve mekansal üretim ile kriz aşılmaktadır. Mekansal üretim araçlarından biri olan kentleşme, gelişmiş kapitalizmin örgütlenme biçimidir (Harvey, 1997). Harvey, kapitalizm çözümlemesini, mekanın üretim sürenin anlaşılabilirliğiyle olanaklı görmektedir.

---

⁵ Shields’in ortaya koyduğu ‘sosyal mekansallaşma’ kavramı, örnek alan çalışmasında, mekanın üretiminin tasvirinde ele alınacaktır.

2.3 Gündelik Hayat ve Mekanın Üretimi

Mekanın üretimiyle ilgili çalışmalarda, gündelik hayat literatürü üzerinden sorgulamalar yapılmış ve mekan üretiminin çözümlemesinde gündelik hayatın kavranmasının önemi üzerinde durulmuştur. Lefebvre, *The Critique of Everyday Life* isimli eserinde, yönlendirilmiş tüketim toplumunun gündelik hayatı ne derece etkilediği ve bu durumun mekanı nasıl şekillendirdiği üzerinde durmuştur. Lefebvre'e göre gündelik olan, tekrar tekrar ortaya çıkan, sıradan olan, şu nedenle incelemeye değerdir: "Karşı karşıya olduğumuz en çetin sorunlardan birini, tekrar sorununu" gündeme getirir (Zayani, 2005). Gündelik hayatın döngüsel süreci, her gün kendini yeniden var etmesi "gündelik hayatı" incelemeye değer kılmıştır.

Lefebvre'in Marksist terminolojiye kazandırdığı iki kavram 'gündelik' (*the everyday*) ve 'gündelik hayat' (*everyday life*) olmuştur. Lefebvre, gündelik hayat eleştirisinde kullandığı 'gündelik' olanı, bildiğimiz bütün toplumlarda insanların yeme, içme barınma, üretme, güvenlik, soyun yeniden üretimi gibi hayatı sürdürmek için geliştirdiği basit etkinliklerle toplumsal iş bölümünün arasında dağılmış bir yığın iş olarak açıklamıştır (Şahin ve Balta, 2001, s. 185). Gündelik hayat ise tüm bu eylemlerin sürdüğü, tekrarlayan zaman dilimidir.

Gündelik hayat ve mekan üretimi ilişkisinin arka planında, zaman-mekan ilişkisi konumlanmıştır. Lefebvre'nin savı kapitalizmin hegemonyasıyla birlikte, döngüsel zamanın giderek derinliğini yitirdiği, daha doğrusal bir zamana yerini bıraktığı yönündedir (akt. Zayani, 2005: 80).

Gündelik hayat eleştirisinde kentsellik ve mekan çerçevesinden çeşitli savlar üretmiştir. Örneğin; kentsel mekan üretimi ile kapitalizmin varlığını sürdürmesi arasında ilişki kurmuştur. Kentsel mekan üretimini, meta üretiminin zorunlu bir tamamlayıcısı olarak yorumlamıştır. Bu bağlamda bir mekanın hem fiziki hem de toplumsal (gündelik hayatın mekanı) açıdan çözümlemesine olanak veren bir mekan kuramına gereksinim duyulduğunu belirtmiştir (Doğan, 2007:98).

Henri Lefebvre, gündelik hayatın bize çok aşına gelen ancak oldukça gizemli ve karmaşık olduğunu söylediği yapısının, en somut haliyle, toplumsal bir süreç olan mekan üretiminin analizi sayesinde anlaşılabilirliğini göstermiştir (Doğan, 2007: 94). Lefebvre, kentsel mekan üzerinde süregelen tahakküm (domination) ve uygunlaştırma biçimlerini de açığa çıkartarak mekanın üretimini de inceler (Akış, 2017). Mekan

tanımlamalarında irdelenmiş toplumsal mekan tartışması, gündelik hayat ve mekanın üretimi konusunda yeniden karşımıza çıkmıştır.

Tek yapmamız gereken, gözlerimizi mümkün olduğunca açmaktır. Karanlık metafizik dünyayı ve iç dünyanın hatalı derinliklerine kapılmadan insanlığın önemli bir buluşu olarak gündelik hayatın gerçeklerini keşfetmemiz gerekmektedir. ‘Tanıdık gelen, her zaman bildiğimiz değildir’ demiştir Hegel. (Akış, 2017)

Gündelik sadece bir kavram olarak kalmaz, bu kavram “toplum”u anlamak için bir ipucu olarak da alınabilir (Lefebvre, 2010). Bu nedenle tezin saha araştırmasına ilişkin bulgularının incelendiği dördüncü bölümde, mahallelilerin gündelik hayatına ilişkin deneyimlere yer verilmiştir.

2.4 Kamusal Mekan

Kamusal mekan kavramının temellendiği “mekan” kavramına önceki bölümlerde değinilmiştir. Bu bölümde mekanı betimleyen “kamu” kavramı irdelenecek ve “kamusal mekan”a ilişkin tanımlamalar ve onun, tarihsel süreçteki değişimi incelenecektir. Yalın anlamda kamu kavramı incelendiğinde; ‘genel olan, herkese ait ya da topluma ait olan’ olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye Dil Kurumu (2018) verilerine göre kamu; halk hizmeti gören devlet organlarının tümü, bir ülkedeki halkın bütünü, hep, bütün anlamlarına gelmektedir. Etimolojik köken olarak “kamu”, “*kamağ/kamuğ*” kelimelerinden gelmektedir. Orhun Yazıtlarında geçen “*kamağ*”⁶; bütün, hepsi, tamamı, bir, beraber anlamı taşımaktadır.

Kamu kavramının Latince karşılığı olan “*public*” kelimesi ise “*publicus*”tan türemiştir. Publicus: devlete ait, halka ait, umuma ait, genel, yaygın anlamındadır (Turan ve Aydilek, 2017). Latince kökeninde kamu kavramının toplumsallığına vurgu vardır.

Habermas (2012), *Kamusalın Yapısal Dönüşümü* isimli eserinde, “kamu” ve kamu ile ilişkili kavramların Almanca etimolojik kökenlerine değinmiştir. Habermas’a göre kamu kavramının kökeni, ancak 18. yüzyılda *publicité* ve *publicity* ile benzerlik kurularak “kamusal” sıfatında türetilmiştir. Almandada “kamu” kavramının 18. yüzyıl sonlarında bile yaygın kullanımının olmadığını dile getirmiştir. Dikkat çektiği bir diğer

---

⁶ Kamağı yetiyüz er bolmuş [hepsi yedi yüz er oldu] (Orhun Yazıtları, 735 akt. <http://www.nisanyansozluk.com>).

nokta ise “kamu” ve “kamusal”dan çok daha önce, karşıt kavram olarak düşünebileceğimiz “özel” olana vurgunun yapılmış olmasıdır. Kamu, 18. yüzyılda yeni yeni kullanılıyor olsa da, özel olan daha önceleri tanımlanmıştır. Habermas (2012) 16. yüzyılda Latince *privatus*’tan, Almancaya aktarılmış olan “*privat*” [özel] kavramının kamuya ait olmayan şeyler olarak ifade edildiğini, Fransızca “*privé*” kavramı ile aynı anlama geldiğini belirtmiştir.

Benzer bir yaklaşım ile Sennett (2010), *Kamusal İnsanın Çöküşü* isimli kitabında kamu kavramını, karşıtı olan özel kavramı ile birlikte açıklamaktadır.

“Kamu” sözcüğünün İngilizcede bilinen ilk kullanımı “kamu”yu toplumun ortak çıkarı ile bir tutmaktır. Örneğin 1470’te Malory, İmparator Lucios’tan “Roma’nın kamusal iyiliğini [publyke welw] sağlayan diktatör” diye söz ediyordu. Yetmiş küsur yıl sonra, buna sözcüğün “genel gözleme açık ve ortada olan” şeklinde yeni bir anlamı daha eklendi. Hall, 1542 tarihli *Chronicle*’da, “İçlerindeki kını tutmayıp kamusal ve özel alanlarda haykırdılar” demektedir. “Özel” sözcüğü burada üst düzey devlet erkanından, “ayrıcalıklı” kişi anlamında kullanılmıştır. 17. yüzyıl sonlarına gelindiğinde, “kamu” ve “özel” karşıtlığının bugünkü kullanımlarına benzer bir biçim almakta olduğunu görüyoruz. “Kamusal” sözcüğü herkesin denetimine açık olan anlamına gelirken, “özel” sözcüğü kişinin ailesi ve arkadaşları ile sınırlanan mahfuz bir yaşam bölgesi anlamındaydı. Steele, 1709’da *Tatler*’ın bir sayısında insanların kamusal ve özel etkinlikleri üzerindeki... etkiler”den söz eder. Butler da 1726’da *Sermons* adlı kitabında “Her insan kamusal ve özel olmak üzere iki tür yetisine göre değerlendirilmelidir” diye yazıyordu. “Kamuya çıkmak” (Swift) deyişi, bu coğrafyaya göre anlaşılabilir, topluma özgü bir ifadedir. Eski tarz kullanımlar İngilizcede bugün tamamen terk edilmiş değildir, ancak modern referans terimlerinin temelinde bu 18. yüzyıl kullanımı vardır. (Sennett, 2010:32)

Sennett’in belirttiği gibi 18. yüzyıl öncesi “kamu” kavramı ortada olan, açık olan gibi anlamlar ifade etse de, 18. yüzyılda modern anlamını kazanmış ve dolayısıyla artık yalnızca aile ve yakın arkadaş kesimlerinden farklı konumu olan bir toplumsal yaşam bölgesi değil, görece çok çeşitli insanları içine alan, tanıdıklar ve yabancıların oluşturduğu kamusal alan anlamına da geliyordu (2010). Her iki aktarımda (Habermas ve Sennett) modern anlamda “kamu” vurgusunun ancak 18. yüzyılda kullanıldığı görülmektedir.

Kullanılan kavramlar 18. yüzyıla dayandırılrsa da bunun mekandaki izdüşümü çok daha eski dönemlere tekabül etmektedir. Bildiğimiz anlamda kamusal ve özele ilişkin tanımlamalar Roma kentlerinde vücut bulmuştur. Mekânlardaki bu bölünme Yunanca diline de yansımış, mekânsal bölünmeler kategorize edilmiştir.

Antik Çağ'da Yunanlıların kendileri de toplumsal alanların bölünmesini kurumsallaştırmıştı. Buna göre, *Oikos*, sıkı biçimde, özel şeyleri simgeliyordu; *agora*, yurttaşların birbirleriyle özgürce karşılaştıkları, hem özel hem de kamusal bir alanı ifade ediyor ancak politika alanının da dışında kalıyordu; *ekklesia* ise yurttaşların kendi fikirlerini ve kamusal meselelerini herkesin gözü önünde, temelde sözlü iletişim aracılığıyla müzakere ettikleri ve bazılarının retorik tekniklerden hareketle diyolağa dayalı olarak sınıflandırmış olduğu, kamu alanıydı tam olarak. (Floris, 2012)

Floris'in belirttiği gibi (2012) oikos şahıslara ait olan “şeyler”i, *agora* ve *ekklesia* ise kamusala ilişkin şeyler, temsil etmiştir. Habermas (2012) o döneme ilişkin kamusal hayatın ve *bios politikos*'un (politik hayatın), agorada ve Pazar meydanlarında sürdüğünü dile getirmektedir. Yunanlıların bilincinde kamu, özel alanın karşısında bir özgürlük ve istikrar alemi olarak yükselir (Habermas, 2012).

En yalın haliyle kamusal alan, bütünleştirici ve olumlayıcıdır ve gerçek cismi varlığını, burjuvanın örgütlediği kentlerde bulur: dolayısıyla, kamusal alanı, burjuva-demokratik kentle özdeş kabul etmek ve tarihsel dönüşümünü kentlerin tarihleriyle birlikte açıklamak gerekir (Sargin, 2017). Kamusal mekanı, kentlerin dönüşümü perspektifinde irdeleme kaygısının bir sonucu olarak, tezin 3. Bölümünde Ataşehir ve Barbaros Mahallesinin dönüşüm süreci ortaya konacaktır.

Habermas'a göre kamusallık, feodal dönemde Lord'ların, yani yönetici sınıfının temsiliyet gücünü tanımlar. Toplumdaki kamusallıkla ilintili ögeler ise Lord'larla özdeşleşmiştir. Lord'ların sisteminin kırılması ile birlikte, kamusal mekan da dönemin yükselen gücü olan yeni asil sınıfın etkisi altına girmiştir. Habermas bu durumu “temsili kamusal alan” olarak tanımlamıştır. Bu durum 19. yüzyıla dek sürmüş, temsili kamunun biçimleri bu döneme kadar güçlü bir etkinliğe sahip olmuşlardır.

Habermas'a göre 18.yy öncesinde kamusal alan temsilidir ve doğrudan bir yöneticiye bağlıdır. Bu ilişki gerçek bir kamusallığı temsil etmemektedir, toplumun sadece belirli bir kesimini kapsamaktadır.17. yüzyıl Fransa'sında *le public*'e [kamu] dahil olanlar lecteurs, spectateurs, auditeurs, yani sanat ve edebiyatı izleyenler, tüketenler ve eleştirenlerdir; kamudan anlaşılan, öncelikle saray, onun yanısıra dar bir yüksek burjuva tabakasıyla birlikte Paris tiyatrolarının localarını dolduran şehirli soylulardı (Habermas, 2012, s.98).

Saray ve benzeri yapılarda toplulukların toplanma hali gerçekleşse de bu sadece izleyen kitle olarak topluluğun sınırlarını çizmektedir. Saray düzenlediği

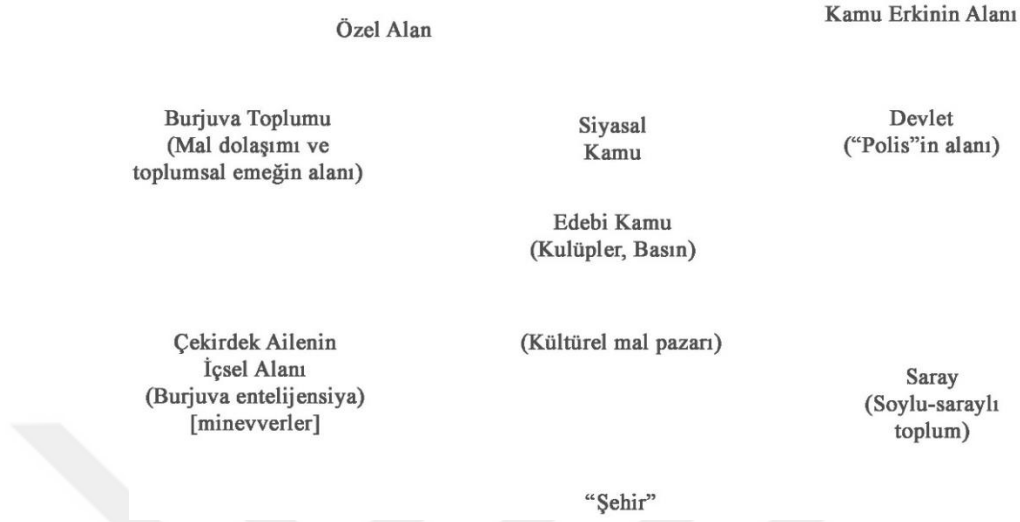
organizasyonlarda “izleyen” kitleye ihtiyaç duyduğu için halk oradadır. Halkın düşüncelerini aktarabildiği ya da söz söyleyebildiği bir ortamdan söz etmek mümkün değildir. Bir diğer deyişle toplanma alanı niteliğindeki mekanlar, hala bir otoritenin varlığının ve baskısının hissedildiği, otoritenin gölgesinde kalmış kamusal mekanlardır.

Habermas’a göre, temsili kamusalıktan görece demokratik kamusal alana geçiş sürecinde, temsili kamunun bağlı olduğu feodal erkler, kilise, prenslik, ve beyler zümresi ayrılarak kutuplaşma sürecine girerler. Sonuç olarak özel ve kamusal unsurlar arasında bir ayrışma yaşanmıştır. Bürokrasi ve ordu (kısmen de yargı) ile birlikte, kamu erkinin kurumları, sarayın adım adım özelleştirilen alanı karşısında nesnelleşirler (Habermas, 2012). Böylece, mülkiyet ve güç unsurları başkalaşmıştır. 18. yüzyıla kadar kamusal ve özel olana ilişkin kabuller saray ve kilise çevresinde yoğunlaşmışken, 18. yüzyıl sonrası parlamento ve kısmen yargı organlarına devredilmiştir. Kamusalılıkta yaşanan bu dönüşüm süreci, otoritenin dönüşümüyle ilişkili olmuş, hatta kaynaklanmıştır. Egemen güçte yaşanan bu evrilme, kamusal mekanın da kendini yeniden tanımlamasına neden olmuştur.

Kamusal alandaki dini, bireysel ya da ayrıcalıklı bir aileye tanınan temsiliyet, gücün parlamentoya kaymasıyla toplumsallaşma yolunda ilerlemiştir. 18. yüzyıl sonlarına doğru ulus-devletlerin ortaya çıkması ile birlikte kamusal olan dönüşmüştür. Yaşanan bu dönüşüm ile birlikte kamu ve kamusal devletlerle ilişkilenebilir hale başlamıştır. Kapitalist sistemin toplumda birincil hale gelmesiyle birlikte devlet bu sistemin işletiminden ve oluşumundan sorumlu hale gelmiştir. Daha önceki dönemlerde olduğu gibi toplumda yaşanan bu değişim, doğrudan kamusal alanın bir parçası olmuştur. Lord’ların kamusal mekanın yüzü olması gibi, kapitalist sistem ve devlet ilişkisi kamusal alanın yüzü olmuştur. Habermas’a göre yeni kamusal sistem, modernitenin kendisini yeniden ve yeniden üretebilmesinin yolu olmuştur. Habermas’ın deyişiyle kamusal alan, “burjuva kamusal alanına” dönüşmüştür.

Burjuva kamusal alanı, kabullenilmiş bir iktidar aracılığıyla, sosyal ilişkileri, mal değişimi ve işgücünün toplumsal anlamda geçerli, özelleşmiş biçimlerini düzenlemekte ve bu erkle, modernitenin genel kurallarını koymuştur (Sargın, 2017). Kentler de böyle bir süreçte ilişkilerin sergilendiği bir zemin haline gelmiştir. Bir anlamda sosyal ilişkilerin, mal değişiminin, üretimin ve tüketimin mekanı kent olmuştur. Sennett (2010) kamusal alanı, bireysel deneyimlerin ve pratiklerin teşhir

edilmesi yoluyla burjuva kimliğinin toplumsal düzeyde inşa edildiği düzlem olarak tanımlar. Öyleyse bu yeni süreç, kendi kurallarını, aktörlerini ve güç ilişkilerini kamusal mekan üzerinden tanımlamıştır.

Şekil 2.1 : 18.yüzyılda burjuva toplumunun oluşturduğu kamunun anahatları (Habermas, 2012).

Böyle bir süreçte Habermas, kamusal mekanı idealize ederek yeni bir kamusal mekan tanımlamıştır. Bu ideale göre kentsel mekanlar; herkesin ulaşabildiği yerler, her türlü görüşün ortaya konup, özgürce tartışıldığı politik cepheler ve ortak bir karar üretilene kadar, akılcı bir sürecin deneylendiği ortamlardır (Habermas, 2012). Habermas'ın idealize ettiği kamusal mekan, seçkinlerin ya da Lord'ların kendilerini sergilediği platformdan, toplumun alt sınıflarını da kapsayan bir zemine dönüşmektedir. Habermas (2012, s.97), yaşanan dönüşümlerle birlikte, bu dönemde burjuva toplumunun oluşturduğu, "kamunun anahatlarını" Şekil 2.1'de tariflemiştir.

Sennett'e göre, "kamusal mekan", Paris ve Londra gibi 18. yüzyılın büyük kentlerinde oluşmaya başlamıştır. Feodal toplumlardaki güçlerden öte artık her bir birey bu sürecin bir parçası haline gelmiştir. Şehirler büyüdükçe krallığın doğrudan denetiminden bağımsız sosyallik ağları, yabancıların düzenli olarak buluşabilecekleri yerler de genişlemiştir (Sennett, 2010, s.34). Kamusal olan, gündelik olana kaymaya başlamış ve kamusal mekana ait tanımlar yeniden üretilmiştir. Geçmişte bir saray kamusal olan ise, artık gündelik hayatın mekanları da kamusal olan haline gelmiştir. Kentsel parklar, meydanlar, sokaklar toplumsal yaşamın bir parçası olmuştur. Kahvehanelerin, ardından kafe ve hanların sosyal merkezlere dönüştüğü, tiyatro ve opera salonlarının eskiden olduğu gibi koltuklarını aristokrat hamilerin paylaştığı yerler olmaktan

çıkıp açıktan yapılan bilet satışlarıyla geniş bir kamu kesimine açıldığı devirdir (Sennett, 2010). Daha önceki dönemlerde aristokratları kapsayan eylemler, sıradan toplumların gerçekleştirebildiği uygulamalara dönüşmüştür. Yani kamusalılıkta bir yayılmak söz konusudur, geçmişte sadece güçle ilişkilenen kamu artık toplumun tüm kesimlerini kapsamaktadır. Yaşanan bu dönüşüm, kamusal mekanın, kamuya ait olanın da yeniden tanımlanmasını gerekli hale getirmiştir. Kamunun aktörlerinde yaşanan değişim, bu aktörler arası ilişkide kimi zaman sürtüşmelere ve çatışmalara neden olmuştur. David Harvey, *Paris Modernitenin Başkenti* isimli eserinde bu dönemde toplumun farklı kesiminden bireylerin kenti ayrıştırmasına ancak yine de mekânsal çakışmaların olduğuna değinmiştir. Kent içinde daha ayrımcılığa dayanan bir yerleşim ekolojisi gelişmiş olmasına rağmen dış mekanlarda -bulvarlar ve halka açık bahçeler (örneğin Tuileries)- süregiden karışmanın denetlemesi zordu (Harvey, 2010).

Sennett'e göre ondokuzuncu yüzyılda oluşmuş olan yeni kamu düzeninde özel ve kamusal ilişkilerin kurumları yeniden tanımlanmıştır. Bir yandan kamusal ilişkilerin gelişirken, bir yandan aileye ve mahremiyete atfedilen değer artmıştır. 19. Yüzyıl boyunca aile tikel, kamusal olmayan bir alanın merkezi olmaktan giderek çıkarak, kamusal alandan daha yüksek ahlaki değer taşıyan, salt kendi başına bir dünya, idealize edilmiş bir sığınak görüntüsü vermiştir (Sennett, 2010). Sennett'in altını çizdiği gibi, yeni kamusal mekan kavramı, kamusal olanın ve özel olanın sınırlarının yeniden çizilmesine neden olmuştur. Toplumun alanı ile devletin alanı, evin içi ile evin dışına ilişkin anlam yeniden tanımlanmıştır. Sennett mahrem olan ile özeli ilişkilendirmiştir.⁷ Ev içi gibi özel alanlar; enformel ilişkiler, aile ile eşleşiyorsa, kamusal mekanlar da eşitlik, formel ilişkiler ve rasyonalite ile ilişkilendirilmiştir.

İdeal olanın gerçekleşmeyişi, kamusal ile özel arasındaki ilişkiyi de dönüştürmüştür. Habermas ise kamusal ile özel alan arasındaki sınırların belirsizleşmesini aile ve kentler ile açıklamıştır. Bu durumun sadece sosyal ilişkilerin dönüşümü olmadığını, aynı zamanda kentlerin ve konutların da dönüşümü olduğunu dile getirmiştir.

Habermas'a göre ailenin mahremiyet alanının içinin gizliden gizliye oyulması konut yapımı ve imar faaliyetlerine de yansımıştır. Özel evin dışarıya dönük olarak ön bahçe

---

⁷ Sennett'in vurguladığı özel alan ile kamusal alanın sınırları hakkında, tezin 4. Bölümünde Barbaros Mahallesi'ne özgü bir değerlendirme yapılacaktır.

ve çitle, içe dönük olarak odaların tecriti ve çok yönlü bölümlenmesiyle açıkça vurgulanan kapanmışlığında bugün gedikler açıldığı gibi; tersine, salonun ve hele kabul ve karşılama mekanlarının kaybolmasıyla, bir kamusal ilişki içinde ahbapça alışverişe açıklığı da tehdit altındadır (Habermas, 2012). O dönemde konutların işlevselliğinde yaşanan değişimin, özeli ve kamusalı da etkilediğini belirtmektedir. Bir yandan özel alanda kurulabilecek ilişkilere dönük alanlar (giriş holü, karşılama odası vs.) yok olurken, bir yandan da mahremiyeti azaltan açık evler, ince duvarlar, avluya bakan konutlar gelişmektedir. Özel hayatın kamusallaşmasıyla aynı nispette, kamusallık da mahremiyetin biçimlerine bürünür (Habermas, 2012). Böylelikle bu dönemde kamusal ile özelin sınırları kaybolurken, kendi iç çelişkilerini de üretmişlerdir.

Türkiye perspektifinden kamusallık tartışmaları incelendiğinde ise farklı bakış açıları karşımıza çıkmaktadır. Bazı yazarlara göre, Habermas ve Sennett'in tanımladığı kamusallık, Türkiye özelinde gerçekliği olmayan bir zemindir. Osmanlı'dan, Cumhuriyet'in kuruluşuna kadar geçen sürede etkin olan dini ya da toplumsal grupların (cemaatler vs.), yerini Cumhuriyetin oluşturmayı hedeflediği seçkin kesimler almıştır. Batı'da deneyimlenmiş kamusallık ile, gerek Osmanlı'da gerekse Cumhuriyet döneminde kurgulanan kamusallığın, birbirine bire bir benzer nitelikte olduğunu söylemek mümkün değildir.

Kamusal yaşam üzerine, Batı ile kurulmuş benzerlik ilişkisi, genellikle Cumhuriyet'in kuruluş motivasyonu ve bu motivasyonu geliştirenler arasında olmuştur. Ögün'e (1998) göre, "Cumhuriyet burjuvalar tarafından değil; ama burjuva zihniyetli insanlar tarafından" kurulmuştur. Türkiye Cumhuriyeti'ndeki ulus-devlet girişimleri ile "burjuva tipi kamusal alan" stratejilerinin gelişimi paralel ilerlemiştir. Habermas'ın betimlediği burjuva tipi kamusallığın, burjuvalar tarafından değil toplumdaki öncü bir grup tarafından yeniden tanımlanması olarak açıklanması mümkündür.

Erken cumhuriyet döneminde kentsel üretim söylem ve biçimleri, sivil bir kamusallığın uzantısı olmakla birlikte, resmi kamusal söylem ve söylemsel yaptırımların eş zamanlı bir temsiliyetidir. Anadolu'ya ve özellikle başkent Ankara'ya sorgusuzca yayılan resmi kamusal kimlik oluşturma özlemi, Gökalp'in bile kamusal binaların "nasıl olması gerektiği" yönündeki politik öngörülerıyla daha da belirginleşir. Dolayısıyla resmi tarihimizde yer edinen, kurumsallaşmış ideolojik tavır ve ona başat yarı-devrimci mimarlık söylem ve uygulamaları, aslında yeni cumhuriyetin ülküsünde var olan ve Habermas'ın metinlerinde tanımlı burjuva kimliğini üstlenmiş "kamusal insan" bağlamında tekrar düşünülmelidir. (...) Ankara'nın

başkent kimliğiyle, yirmi bin nüfuslu küçük bir kasabadan çağdaş bir kente dönüştürülmesi tasarımı, salt yapısal bir dönüşüm değil, sosyal niteliği de olan kamusal bireyi ve onun mekanlarını planlayabilmenin öngörüsü olarak değerlendirilmelidir. (Sargın, 2017)

Cumhuriyet Dönemine geçiş ile birlikte kamusal mekanlarda yeniden yapılandırma sürecinin dinamikleri tartışmalı olsa da bu iki dönemin kamusal alanlarının birbirini kökten yok ettiğini söylemek mümkün değildir. Kamusal alanın evriminde yaşanan bilinç içi-bilinç dışı gelişmelerin ve kamusal mekanın ne'liği [ne olduğu] üzerinde yaşanan kırılışın kuşkusuz Cumhuriyet yönetiminin yeni bir dönem başlatma isteği ile çok yakın ilişkisi vardır; ve yine kuşkusuz Osmanlı kamusal alanı ve mekanı ile de dirsek teması kuran süreklilik ilişkisi bu noktada yaşanmaktadır (Cengizkan, 2017).

Kamusal alanın fiziki boyutu, Türkiye perspektifinden incelendiğinde, Batı'dan farklı mekansal oluşumların yaşandığı görülmektedir. Osmanlı Dönemi'nde gündelik hayatın merkezinde, din ve dinle ilişkilenen yapılar yer almıştır. Batı kentlerinde, merkezi noktalarda meydanlar tasarlanırken, Osmanlı'da kent merkezlerinde camiler yer almıştır. Cami ve külliyelerin içi ya da çevrelerinde kamusal mekanlar düzenlenmiştir. Daha önce değinildiği gibi, Batı'da kamusal mekanların gelişmesiyle birlikte tiyatrolar, opera binaları, kafeler gündelik hayatın sürdüğü yerler haline gelmiştir. Gerek yönetsel yapı, gerekse dini kabuller nedeniyle, Türkiye'de benzer kamusal mekanların oluşumu daha geç dönemlere tekabül etmiştir. Her ne kadar kahvehaneler ile Batı'da yer alan kafeler arasında benzerlik kurulabilecek olsa da, erkekler gibi toplumun belli bir kesiminin erişime açık olması kahvehaneleri ayırtmaktadır.

Benzer bir şekilde, dini anlayış ve mahremiyet kaygısı ile birlikte, Osmanlı'da konutlar daha içe kapalı, özel alanların ağırlıkta olduğu yapılar şeklinde kurgulanmıştır. Ev ile ilişkilenen yarı kamusal mekanlar ise, sadece erişim iznine sahip olanların ulaşabileceği, sokak ile evi sınırlayan yüksek duvarların arkasında yer almıştır. Batı'da kentin prestijli binaları, meydanlara açılmakta ve mahremiyet kaygısı daha geri planda kalmaktadır.

Mahçupyan'a (1998) göre, İmparatorluktan ulus devlete geçiş, kolektif ruha dayalı bir ulus yaratma çabaları, baskıcı bir homojenleştirme politikası uygulanmasına yol açmış, bu da kamusal alanı farklı kimliklere kapatmıştır. Osmanlı Dönemi'nde kamusal alan genellikle camiler ile ilişkiliyken, Cumhuriyet ile birlikte mekanlarda laikleşme süreci başlamıştır. Cumhuriyet ile yaşanan bir diğer değişiklik ise, kamusal

mekanların ulus-devlet projesiyle, devlet etkisi altına girmesiyle oluşmuştur. Modernleşme arzusuyla, kimi zaman Batılı mimarlardan da hizmet alınarak; opera binaları, parklar, tiyatrolar, kültür merkezleri ve spor kompleksleri inşa edilmiştir. Bruno Taut, Ernst Arnold Egli, Herman Jansen, Heinrich Krippel gibi çok sayıda mimar ve şehir plancısı, erken Cumhuriyet döneminde kamusal mekanlar üzerine çalışmalar gerçekleştirmiştir. 1934 yılında kadınlara seçme ve seçilme hakkının tanınması ile birlikte, kamusal mekanlarda kadınlar giderek görünür olmaya başlamıştır. Osmanlı'da cami ve kahvehaneler gibi kamusal mekanlarda neredeyse bulunmayan kadınlar, Cumhuriyet ile kamusal hayata dahil olmaya başlamıştır.

2.5 Formel ve Enformel Kamusal Mekan

Formel ve enformel kamusal mekan kavramlarını incelemeyen önce formel ve enformelliğin atfediliş şekilleri ele alınmıştır. Formel kavramı kelime olarak “resmi” anlamına gelmektedir (TDK, 2018). Enformel (informel) kavramı ise “resmi olmayan” olarak tanımlanmıştır (TDK, 2018). Bu çalışma kapsamında mekana vurgu yapılarak kullanılan bu kavramlar, daha çok hukuk ve ekonomi alanlarında kullanılmıştır. Ekonomide enformellik istihdam ve kayıt dışı olma hali ile ilişkilendirilmiştir. Enformel daha çok kayıt dışı ekonomi ve işgücü ilişkilerini tanımlamakta kullanılmıştır. Enformel (kayıt dışı) sektör kavramı iktisadi kalkınma teorisine 1972’de ILO’nun [International Labour Organization (Birleşmiş Milletler Uluslararası Çalışma Örgütü)] Kenya raporuyla girmiş, kırdan kente göç edenlerin, formel sektörün kısıtlı iş yaratma kapasitesinden ötürü bu sektörde iş bulamadığı koşullarda, yaşamlarını sürdürmek için yürüttüğü ekonomik faaliyetleri tanımlamak için kullanılmıştır (Özşuca ve Toksöz, 2002). Ramirez (2010), enformel sektörü, karmaşık sosyal etkileşim sisteminin su yüzüne çıkması olarak tanımlamıştır ((Garcia, 2013’de atıfta bulunduğu gibi). Böylelikle bir sektör olarak atfedilen ‘enformel’ kavramının kapsamı genişletilerek, enformel ekonomi olarak anılmaya başlamıştır. İçerisinde barındırdığı sosyal ilişkiler, mekansal oluşumlar, küresel hareketler nedeniyle içeriği genişletilmiştir.

Kavram olarak enformel, ekonomi literatüründe daha çok kullanılsa da, enformel ekonominin üretimi, mekanın üretimi, yani kırdan kente göç hareketi ile nedenlendirilmiştir. Kırdan kente göçün yaşanması ile birlikte, formel sektörde yer alma şansı olmayan grup, kendi ekonomik sistemini oluşturmuş, böylece enformellik

ekonomi alanını yeniden şekillendirmiştir. Kavramın kullanılış şekli itibariyle ekonomi ile ilişkilendirilse de, mekânsal bir sürecin ürünü olduğu kabul görmüştür. Sosyo-ekonomik ve mekansal süreçler bağlamında enformel; ‘illegal mal, hizmet ve yapı çevre üretimi’ olarak tanımlanmıştır.

Formel-enformel kavramının anıldığı bir diğer alan ise hukuk olmuştur. Hukuka uygun olma hali (legal) formel, hukuk dışı olma hali (illegal) ise enformel ile eşleşmiştir. North (1994) hukuk kurallarını formel kurallar, gelenekler ve kişilerin kendi üzerlerinde hissettikleri empoze edilmiş davranış kalıplarını ise enformel kurallar olarak tanımlamıştır (Kama, 2010’da atıfta bulunduğu gibi).

Mimarlık ve planlama disiplinlerinde, Batı literatürünün birincil ilgisi formel mekan üzerine olmuş, enformel olan üzerine söylemler daha sonra gelişmiştir. Enformelin bir deneyim olarak araştırılabileceği düşüncesinin keşfi 1970’li yıllarda oluşmuş, 2000’li yıllarda ivme kazanmıştır⁸. Kırdan kente göçün yaşandığı süreç itibariyle enformellik literatürde yer edinse de enformel olanın araştırılması ve enformel olandan yapılacak çıkarımlara değer daha geç verilmiştir. Mekanla ilintili olarak enformel kent/formel kent veya enformel kentleşme/formel kentleşme kavramları, Türkiye’de daha çok gecekondulu mahalleleri ve bu mahallelerin gelişimi için kullanılmıştır. Türkiye ile benzer bir şekilde Latin Amerika ülkelerinde enformel oluşmuş yerleşimler, *Barrio (Bairro)*, *Favela* gibi yerel isimlerle adlandırılmışlardır. Batı literatüründe ise 1970’lerde gelişmekte olan ülkelerin kentleşme deneyimleri için ‘enformel’ kavramı kullanılmıştır.

Enformel mekânsal gelişim, başlangıçta çözülmesi gereken bir problem ve kaotiklik ya da bir karmaşa nedeni olarak görülse de, zaman içerisinde farklı yaklaşımlar da gelişmiştir. Roy (2009), enformelliği mutlak bir problem olarak tartışmak yerine, enformelliğin bir fırsat olabileceği, bir diğer ifadeyle alternatif bir mekan üretimi olarak görülen yeni bir literatüre işaret eder (Garcia, 2013’de atıfta bulunduğu gibi). Burada altı çizilmesi gereken enformelliğin yeni bir kentsel mekan üretimi yöntemi olarak görülmesi ve formel-legal-planlı olma ile enformel-illegal-plansız olma ikilemelerinin yeniden değerlendirilmesine ilişkin zeminin oluşmasıdır. Bu yerleşimler kentin bir parçası olarak, problemleri ve fırsatları ile birlikte, formel yerleşimlere

---

⁸Bkz. Informal City: Caracas Case (der. Brillembourg ve Feireiss), 2005; Can Designers Improve Life in Non-formal Cities?, 2008; Rethinking the Informal City, 2010.

çeşitlilik getirmektedir. Kellett'a (2008) göre, enformel mahalleler işgalci inşacılar tarafından inşa edilmiş bitmemiş projelerdir (Garcia, 2013'de atıfta bulunduğu gibi). Ortaya konan ürünün -gecekondu mahallesi- halen kabuk değiştirmesi, oluşan ürün kadar üretim sürecinin de ön plana çıkmasına neden olmaktadır.

Mimarlık ve kentleşme literatüründe enformel olma durumu, daha çok kendiliğinden olan ya da anlık gelişen (*spontaneous*), organik doku, basit (*ordinary*) ve öz-örgütlülük (*self-organising*) kavramları ile tanımlanmıştır. Enformel mekan üretimi ise; uygun konut ve araziye erişemeyen yoksul kesimin, kentin periferisinde kolektif eylem ile ürettiği mekanlar ve üretim süreci olarak tanımlanmıştır. Yaşayanlar tarafından tasarlanmış, hukuki güvence yokluğu olan, teknik hizmet (mühendislik, mimarlık) almamış olma ve kolektif üretim enformel yerleşimlerin üretiminde var olan mekânsal pratikler bütünüdür. Burada sözü geçen 'mekansal pratikler' kavramını, gündelik hayat içerisindeki çelişkileri de barındıran, üretim açısından insanların bilgi birikimlerini işlevsel kılan bir uygulama pratiği olarak yorumlamak mümkündür.

Madanipour'a göre (2010), eğer bir mekan, fiziksel yetenekler, yaş, cinsiyet, etnisite, gelir grubu ve sosyal statüsüne rağmen herkes için erişilebilir ise kamusal mekan olarak adlandırılabilir (Garcia, 2013'de atıfta bulunduğu gibi). Formel kamusal mekanlar için Madanipour'un kamusal mekan kriteri baz alınsa dahi, enformel mekanlar her alanda olduğu gibi kamusalılıkta da kendi öznel tanımlarının üretilmesini mecbur kılmaktadır. Örneğin gecekondu mahallesinde var olan ve gecekonducular için kamusal olarak atfedilebilecek bir mekan, mahalleden olmayanlara karşı bütünüyle aynı kamusalılıkta olmayabilir. Gecekondu mahallesinde yaşayan tüm gruplar (kadınlar, çocuklar, erkekler vs.) ya da belli bir grup için kamusal olan bir mekan, mahalle sakini olmayanlar için aynı erişilebilirlikte değerlendirilemeyebilir.

Enformel yerleşimlerde var olan ortak kamusal mekanlar, gecekondu sakinlerinin gündelik hayat pratiklerinin devamlılığında -en az konutlar kadar- önemli bir rol oynamaktadır. Bu mekanlar, bizzat yaşayanlar tarafından üretilmiş olması ve kente göç eden grupların yerel üretim şekillerinin izlerinin görülebilmesi nedeniyle kendine özgüdür. Farklı bölgelerden göç eden ailelerin birbirleriyle ilişkili bir biçimde oluşturdukları mekanların üretimi, sadece bir inşa faaliyeti değil, aynı zamanda kültürel etkileşimin inşası olmuştur. Göç ettikleri coğrafyaların mimari öğelerini, kimi zaman vernaküler mimariyi kente taşımışlar ve formel kamusal mekanlardan farklı sosyal hayata sahne olan ortak alanlar oluşturmuşlardır.

Formel ve enformel kamusal mekanlar açısından bir diğer önemli ayrımın kamusal-özel olana ilişkin sınırların tanımlanması olduğu düşünülmektedir. Daha önce değinildiği gibi 19.yüzyılda başlayan ve 20. yüzyılda hız kazanan kamusal ve özel arasındaki sınırların giderek bulanıklaşma hali, enformel mekanlarda daha çarpıcı şekilde karşımıza çıkmaktadır. Formal eğitim süreçlerinden geçen araştırmacılar ya da formal yerleşim sakinleri için kimi enformel yerleşimlerde, zihinsel açıdan özel olarak algılanabilecek bir mekan, kamusal olabilmekte ya da tam tersi yaşanabilmektedir.

Formel ve enformel kamusal mekanların arasındaki bir diğer ayrım ise, bu mekanların üretimi ve inşasına ilişkindir. Enformel yerleşimlerde kamusal mekanlar orada yaşayanlar tarafından tasarlanmakta, formal yerleşimlerde ise çoğunlukla profesyoneller tarafından oluşturulmaktadır. Formal yerleşimlerde katılımcı tasarım uygulamalarına dönük pratikler geliştirilse dahi, enformel yerleşimler kadar kullanıcı odaklı değildir. Üçüncü bölümde detaylı bir şekilde incelenmiş olan mekanların üretiminde söz sahibi olan aktörler, formal ve enformel kamusal mekanlarda ayrılmaktadır. Enformel yerleşimlerde kullanıcı üretimin en birincil aktörü iken formal yerleşimlerde genellikle verili mekanı kullananlar olmuşlardır.

Enformel ve formal yerleşimleri ayıran etmenlerden biri “içerisi” ve “dışarı” ayrımının yeniden sorgulanmasına neden olacak uygulamalardır. Enformel yerleşimlerde evin içi ve dışı arasındaki ayrım silinerek, iç içe ya da bir arada olarak değerlendirilebilecek kullanımlar yaygınlaşmıştır. Enformel yerleşimlerin çoğunlukla insan ölçeğinde kamusal mekanlara sahip olması, farklı bir gündelik hayatın oluşmasına neden olan etmenlerden biri olmuştur.

Enformel kamusal mekanlardaki ticari hayat, gündelik hayatın önemli bir parçası, hatta şekillendiricisi olmuştur. Formal yerleşimlerden gözle görülür şekilde fark edilebilecek bir kayıt dışı ekonomi gelişmiştir. Yaşayanların ihtiyaçlarının büyük bir bölümünü yaşadıkları yerde karşılayabilecekleri bir zemin oluşmuştur. Ticari faaliyetin sürdürüldüğü ve yaşayanların gündelik ihtiyaçlarını karşıladığı mahalle pazarı, kimi zaman yaşayanların bulunduğu, sosyalleştiği mekanlara dönüşebilmektedir. Garcia (2013) enformel yerleşimlerde yaşanan kamusal mekana ait dönüşümleri “gündelik kamusal mekan” (*everyday public space*) olarak tanımlamıştır. Herhangi bir fonksiyonda kullanılan bir mekan, ertesi gün kullanıcıların ihtiyaçları doğrultusunda farklı bir fonksiyonda kullanılabilir. Formal yerleşimlerde yerel yönetimler gibi başat aktörlerin iznine tabi olabilecek mekânsal

fonksiyon değişiklikleri, enformel yerleşimlerde “illegal” olmanın da etkisiyle, yaşayanların karar mekanizmalarından geçirilerek uygulanmaktadır.

Formel ve enformel kamusal mekanlar üzerine bahsi geçen tüm özgün durumlar, Barbaros Mahallesi’nde gerçekleşmiş olan saha çalışmasının aktarıldığı dördüncü bölümde, mahalleye özgü olarak değerlendirilecektir.

2.6 Bölüm Sonucu

Bu bölümde öncelikle mekan kavramı ve onunla ilişkilenen bilgi birikiminin, hangi dönemlerde ve nasıl geliştiği ortaya konmuştur. Tarihsel olarak mekan kavramının içeriğinin ve bu içeriğin nasıl değiştiği incelenmiştir. Mekana ilişkin katkı sağlayan düşünörlere yer verilerek, mekan üzerine söylemler değerlendirilmiştir. Mekanın hem sosyal, hem de fiziksel özelliklerine referans veren düşünceler ya da çalışmalar değerlendirilmiştir. Yer/mekan, gündelik yaşam, zaman/mekan eleştirileri gibi tartışmalar incelenerek mekanın tarihsel süreçte nasıl değiştiği üzerine bir okuma yapılmıştır. Mekanı okumak ve mekanın tüm bileşenleriyle üretim sürecini irdelemek için, bir ‘yerin’ hem hem toplumsal, hem fiziksel özelliklerine dair olguları birlikte sorgulamanın gerekliliği, mekan literatüründe ortaya konmuştur. Mekanı anlamada “fiziksel” olan ile birlikte “toplumsal” olanın, “soyut” olan ile “somut” olanın arasındaki ilişkiyi anlamanın altı çizilmiştir.

Mekan kavramı, bu kavramın boyutları, üretim süreçleri ve gündelik hayata yansımaları değerlendirilmiştir. Simmel’e göre mekanın özgünlüğü, mekan-sınır ilişkisi, içeriği (fonksiyonu), kullanıcılar ile kurduğu ilişki ve ayrımlara yer verilmiştir. Michel de Certeau’nun açıkladığı zaman-mekan ilişkisi, sorgulanan bir diğer konu olmuştur. Zaman-mekan kavrayışımızın, toplumsal eylemleri anlamlandırmamızı biçimimizi etkilemesi nedeniyle, bu çalışma için önemli bir girdi olarak değerlendirilmiştir.

Mekansal tartışmalara yön veren öncü düşünörlerden biri olan Lefebvre’in düşöncülerine yer verilmiştir. Lefebvre’in ortaya koyduğu “temsil mekanları”, “tasarlanmış mekan”, “algılanan mekan”, “toplumsal mekan” gibi kavramlar çalışmanın önemli bir girdisi olmuştur. Yine Lefebvre’in üzerinde durduğu mekanın üretimi incelenmiştir. Mekanın üretimini etkileyen kapitalist ilişkiler üzerine düşöncelerine yer verilmiştir.

Mekanın üretimine ilişkin süreçte kapitalizmin sürdürülemesinin bir aracı olarak gördüğü şehir plancılara ve mimarlara dönük eleştirileri değerlendirilmiştir. Lefebvre'e göre, mekan üretiminin aracıları olan şehir plancıları ve mimarlar "soyut mekanlar" üretmektedir. Lefebvre'in getirdiği eleştiriler, tezin üçüncü ve dördüncü bölümünde incelenecek olan, Barbaros Mahallesi'nin ve kamusal mekanlarının üretimini değerlendirmek açısından etkili olacaktır. Mekanın üretimi üzerine düşünce geliştiren Shields ise mekan üretimi yerine, "sosyal mekansallaşma" kavramını kullanmaktadır. Mekanın üretiminde önemli olarak gördüğü, sosyal gerçekleri ve ilişkileri ortaya koymakta, üretimin sadece fiziki bir eylem olmadığını düşünmektedir.

Mekanın toplumsal olarak nasıl üretildiği ve bu üretilmiş mekanlara ait fiziksel girdilerin nasıl iç içe geçtiğini göstermek, bir mekanı anlamada önemli bir araç haline gelmiştir. Çünkü modernizm sonrası kentsel mekan, Lefebvre'nin kavramsallaştırdığı gibi 'mutlak mekan' yani doğal bir mekan olmanın ötesinde, politik kodlarla yüklü, toplumsal ilişkilerin, toplumsal farklılaşmaların gizli olduğu alanlara dönüşmüştür. Kentsel mekanın fiziksel özelliklerinin birbiriyle ilişkilendirilmesinin ötesinde, farklı mekansal analizlere ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır. Mekanın inşasının değil, sosyal mekansallaşmasının ortaya konulmasının gerekliliği oluşmuştur. Yapılan bu tartışmalardan yola çıkarak, bu literatür araştırması, kamusal mekanın enformel yerleşimlerde nasıl şekillendiğine dair tartışmalara bir başlangıç olarak incelenmiştir.

İkinci bölümde mekanla ilgili olarak değerlendirilen bir diğer kısım, kamusal mekandır. Kamusalın etimolojik olarak gelişimi, farklı diller kapsamında incelenmiştir. Habermas ve Sennett'in düşünceleri doğrultusunda, kamusalın dönüşümü, feodal dönem itibarıyla ele alınmıştır. Habermas'ın ortaya koyduğu burjuva tipi kamusalın oluşumu tarihsel olarak değerlendirilmiştir. Holloway ve Hubbard'a göre (2001) "insanlar mekanları inşa eder, mekanlar da insanları" (Garcia, 2013'de atıfta bulunduğu gibi). Bu durum mekanları üretenler ile mekanın kendisi arasındaki ilişkide var olan tüm sosyal, ekonomik, siyasi dinamikleri ve bu ilişkinin öznelliğini akla getirmektedir. Bu nedenle mekanı analiz etmek için kullandığımız her türlü yöntem ya da anlamlandırılmamıza yardımcı kavram, mekanın bulunduğu konum, zaman, bağlam açısından yeniden ve yeniden tanımlamamıza ihtiyaç duymaktadır.

3. BARBAROS MAHALLESİ FORMEL VE ENFORMEL MEKANSAL GELİŞİM SÜRECİ

Hem formel yollar ile üretilmiş park, meydan, AVM gibi ortak mekanların, hem de yaşayanların öz-örgütlülüğü ve kolektif üretimi ile oluşmuş enformel mekanların deneyimlenebilmesi için İstanbul, büyük bir makro analiz mekanıdır. Bu nedenle tez kapsamında, İstanbul içerisinde yer alan gecekondü mahalleleri ile planlı ve mimar eliyle üretilmiş, büyük yatırımların yer aldığı, küresel sermayeye de konu olmuş alanlar incelenmiştir. Dönüşümün ivmeli bir şekilde yaşandığı Ataşehir’de, gecekondü hayatının süregeldiği bir mahalle ile yerel ve merkezi idarelerin plan kararları ile desteklenmiş, büyük mimari grupların faaliyetlerini sürdürdüğü “yeni bir yaşam alanı” olan Batı Ataşehir’in mekânsal olarak çakışma halinde olmaları, araştırmanın yer seçimi için en önemli kriter olmuştur.

Şekil 3.1 : Barbaros Mahallesi konumu.

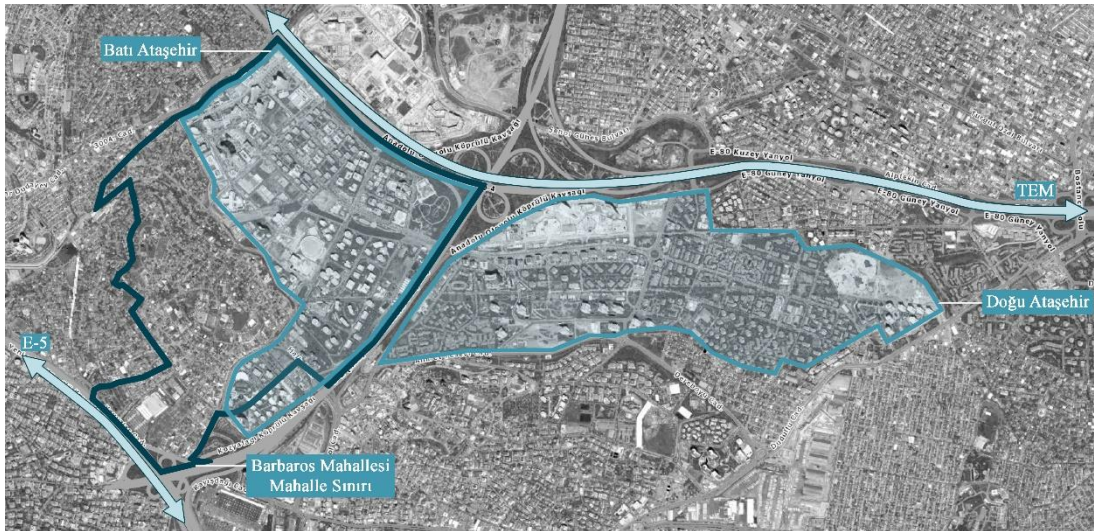
Barbaros Mahallesi’nde var olan farklı iki gündelik hayat ve mimari doku, zıtlıkları ve benzerlikleri ile kamusal mekan araştırmaları için potansiyel sunmaktadır. Mahallede yaşanan kentsel dönüşüm projesi nedeniyle beklenen yıkım ve geçicilik halinin kayıt altına alınarak, kentsel hafızaya kazandırılmasının da önemli olduğu düşünülmektedir. Bu nedenler ile Barbaros Mahallesi saha araştırması için seçilmiştir (Şekil 3.1).

Tez kapsamında saha çalışmasının yürütüldüğü Barbaros Mahallesi, İstanbul Ataşehir İlçesi sınırları içerisinde yer almakta olup, İstanbul Anadolu Yakası'ndadır. Ataşehir İlçesi; güneybatıdan Kadıköy, batıdan Üsküdar, kuzeyden Ümraniye, doğudan Sancaktepe ve güneydoğudan Maltepe İlçelerine komşudur (Şekil 3.2).

Şekil 3.2 : Ataşehir İlçesi konumu.

Mevcut idari sınırlar kapsamında Ataşehir İlçesi olarak belirlenen bölge, kamuoyunda “Doğu Ataşehir” ve “Batı Ataşehir” olarak ayrılmıştır. Bu ayrım bir anlamda semt ismi niteliğinde olup, herhangi bir idari sınır ya da mahalle ile örtüşmemektedir. Ataşehir İlçesi'ndeki mekânsal kırımların tespitinde kolaylaştırıcı bir etmen olması ve gündelik dilde karşılık bulması nedeniyle tez kapsamında ilgili haritada ifade edilmiş sınırı kapsayan bölgeler Doğu ve Batı Ataşehir olarak ifade edilecektir (Şekil 3.3).

Şekil 3.3 : Barbaros Mahallesi idari sınırları ile Doğu ve Batı Ataşehir sınırları.

Çalışmanın bu bölümündeki temel amaç, saha araştırmasının gerçekleştirildiği Barbaros Mahallesi ve yakın çevresine ilişkin mekânsal üretim süreçlerini keşfetmek, karar mekanizmalarını analiz etmek ve bu süreçte yer alan aktörleri incelemektir. Ulusal ve yerel ölçekte çok boyutlu, çok aktörlü bu gelişim sürecinin ortaya konması, dönemin sosyo-ekonomik gelişimi bağlamında, hem formel hem de enformel gelişimin izinin sürülmesi hedeflenmiştir.

Barbaros Mahallesi enformel gelişim sürecini, Türkiye'deki enformel ve formel gelişim eğilimleri ve bu gelişimin idari/yasal zemininden bağımsız düşünmek mümkün değildir. Mahallenin mekansallaşmasının izlenebilmesi adına bölgenin oluşumu, gelişim dinamikleri ve bu süreci şekillendiren yasal düzenlemeler ele alınmıştır.

Doğu ve Batı Ataşehir olarak belirtilen bölgede ilk yerleşim, 1970'lerde Barbaros Mahallesi sınırları dahilinde, enformel gelişimin yaşanmış olduğu, bugünkü gecekondular mahallesi sınırları içerisinde kalmaktadır. Gecekondular bölgesi, hem gecekondular sakinleri, hem de lüks konut sitelerinde yaşayanlar tarafından, Batı Ataşehir olarak isimlendirilmemektedir. Mahallelilerin algısal haritalarında Batı Ataşehir lüks konut ve işyeri projelerinin yer aldığı alanı ifade etmektedir. Bu nedenlerle Barbaros Mahallesi sınırları içerisinde yer almasa da Doğu Ataşehir'in kentsel gelişimine de bu bölümde yer verilecektir.

Barbaros Mahallesi sınırları içerisinde ilk yerleşim gecekondular bölgesinde ve 1970'li yıllarda olmuştur. 1970-1980 yılları arası dönem, gecekondular yerleşiminin olduğu ve Doğu Ataşehir'deki formel gelişimin ilk adımlarının atıldığı döneme tekabül etmektedir. 1980-1990 döneminde ise, gecekondular mahallesi kemikleşmiş, Doğu Ataşehir ve Batı Ataşehir'e yönelik projeler hız kazanmıştır. 1990-2000 dönemi ise mahallenin formel gelişmiş alanlarında yaşamın başladığı dönem olmuştur. 2000 yılı sonrasında ise Batı Ataşehir'de formel gelişim ivmeli bir şekilde yaşanmış, formel yerleşim kemikleşmiş ve kentsel dönüşüm projeleri gündeme gelmiştir.

Belirtilen tarihsel dönemler çerçevesinde hem Barbaros Mahallesi ve yakın çevresine ilişkin gelişimler ele alınacak, hem de sosyo-ekonomik açıdan İstanbul ölçeğinde yaşanan ve yerleşimlerin gelişimlerini etkileyen dinamiklere yer verilecektir. Bu bağlamda 1970 öncesi dönem, 1970-1980 dönemi, 1980-1990 dönemi, 1990-2000 dönemi ve 2000 sonrası olmak üzere Barbaros Mahallesi formel ve enformel mekânsal gelişim süreci sunulmuştur.

3.1 1970 Öncesi Dönem

Ataşehir Barbaros Mahallesi sınırları içerisinde ilk yerleşim, 1970’li yıllarda “enformel” olarak başlamıştır. Bu dönem öncesinde Türkiye ve İstanbul’da birçok gecekondulu mahallesi gelişmiş, ancak bu durumun çalışma alanı sınırları içerisine yansımaları, mahallenin konumu ile ilişkili olarak 1970’li yıllarda olmuştur. Mahallede yaşanan gelişimin alt dinamiklerinin ortaya konması, çalışma kapsamında “enformel” yerleşimler olarak tanımlanan gecekondulu mahallelerinin yasal olmamasına yapılan atıfların sorgulanabilmesi adına 1970 öncesi dönem enformel gelişimler bağlamında ele alınmıştır.

Türkiye’de gecekondunun tarihsel evrimini konu edinen birçok akademik çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalarda genel olarak 1950’lerde Türkiye’deki ekonomik, politik ve sosyal dönüşümün bir parçası olarak kırdan kente göç sebebiyle gecekondulu olgusunun ortaya çıktığı, devletin konut ihtiyacını karşılayamaması nedeniyle başlangıçta barınma amacıyla yapılan bu konutlara göz yumduğu ve zaman içerisinde de oy kaygısı gibi sebeplerle gelen imar aflarıyla, gecekonduların büyük ölçüde yasallaştığı üzerinde durulmuştur.⁹

Bu çalışmaların dışında farklı bir gecekondulu tarihi okuması da yok değildir. Hegemonik Bir Süreç Olarak Türkiye Kentleşmesi isimli doktora tezinde Çavuşoğlu (2004), devletin barınma ihtiyacını karşılayamadığı için gecekondulara göz yumduğu okumasının dışında, bu sürecin arka planında bir kalkınma modeli olduğu üzerinde durmuş, ekonomik ve yönetsel boyutuna dikkat çekmiş ve devletin tamamen göz yumduğu bir süreç değil, zaman zaman yıkımlar ve benzeri yöntemler ile bu kitle üzerindeki baskısını koruduğunu belirtmiştir.

1950 sonrasında İstanbul, çok büyük bir göç hareketine sahne olmuştur. Bu göç hareketi ile birlikte Türkiye’nin farklı bölgelerinden ve Balkanlar’dan yoğun bir göç yaşanmıştır. Ancak kentteki en büyük değişimler ve gecekondulaşma daha çok kırsal kesimden göç edenler üzerinden olmuştur. Bu büyük göç hareketinin altında yatan dinamiklere baktığımızda akademik araştırmalarda, genellikle Türkiye’de Marshall Yardımları ile birlikte tarımda makineleşmenin gerçekleştiği, makineleşme sebebiyle

---

⁹ Ersan Ocak’ın Yoksulluğun Halleri (2011) kitabındaki, Yoksulun Evi isimli çalışmasında da gecekondulu olgusunun evrimi benzer şekilde aktarmıştır. Çalışmasının devamında mekan üzerinden bir yoksulluk okuması yapmıştır.

de kırsal kesimdeki işgücü fazlasının, kentlere iş bulma adına göç ettiği yönündedir. Bu plan çerçevesinde, ithal ikameci sanayileşme sürecine giren Türkiye'nin, kentlerde yaşayan işgücüne ve bu işgücünün ürettiği ürünleri satın alabilecek kentli orta sınıfa ihtiyacı vardır. Kırsal kesimde tüketim faaliyetine eklemelenemeyenlerin kentlere göç etmesi sağlanarak yeni bir tüketici kitle oluşturulması düşüncesinin bu göç hareketine neden olduğu da söylenebilmektedir. Bu gelişmeler, kırsal kesimde yaşayanların kente göç etmesi ve fabrikalara, çalışma alanlarına yakın yerlerde, özellikle de kentin çeperlerinde barınma ihtiyaçlarını karşılamak adına gecekonduların yerleşimlerini oluşturmaları ile devam etmiştir.

Dönemin gecekondularının fiziksel özelliklerini ele aldığımızda, daha çok tek katlı ve dayanıksız malzeme kullanılarak göç edenler tarafından inşa edildiğini görmekteyiz. Gecekondular daha çok barınma ihtiyacını ivedilikle karşılamak için inşa edildiğinden, kentsel mekanda daha dağınık, çalışma alanlarına yakın ve eğimli araziler üzerine inşa edilmiştir.¹⁰

Gecekonduların yerleşimleri karşısında devletin tutumunu, yasal süreçler üzerinden okuduğumuzda karşımıza çıkan ilk gelişme 1948 yılında çıkarılan imar affi düzenlemesidir. İlk imar affi düzenlemesi 1948 yılında çıkarılan 5218 sayılı yasadır. Her ne kadar yasada gecekonduların terimi yer almamakta ise de, amacı; Ankara Belediyesinin sınırları içindeki gecekondular alanlarının iyileştirilmesi, gecekonduların yapma olasılığı olan bulunan ailelere arsa sağlanması ve gecekonduların yapımının önlenmesidir (Şenyapılı, 1985). Daha sonra tüm ülkeyi kapsayan 5228 sayılı yasa çıkarılmıştır. Bina Yapımı Teşvik Kanunu olarak bilinen kanun, belediyelere, hazine arazisi alma ve evi olmayıp ev yapacak kişilere arsa dağıtma yetkisi vermekte, konut kredisinden yararlanma hakkını da sağlamakta ve affi ülke çapında yaygınlaştırmaktadır (Çavuşoğlu, 2004). Bu affin sonrasında 1953 yılında çıkarılan yasa ise 5431 sayılı sakıncalı olmayan izinsiz yapıların affına yönelik olmuştur. 1953 yılında çıkarılan bir diğer yasa ise 6188 sayılı ise yapılan gecekonduların affına yönelik bir yasadır. Kendisinden önceki yasaları yürürlükten kaldırmıştır. Bu dönemde imar affına ilişkin son yasa ise 1959 yılında çıkarılan 7367 sayılı yasadır. Bu yasa,

---

¹⁰ Jean François Perouse'un İstanbul'un çeperleri üzerine yazdığı kitapta, topografya ve sosyal coğrafya üzerine yaptığı araştırmalarda kentin tek katlı eski gecekondularının, zorlukla kentleşebilecek – yamaçlar ve vadi etekleri – gibi yokuşlarda konumlandığını belirtmiştir. İstanbul'un kent manzarasını bu şekilde topoğrafik kriterlere göre oluşan toplumsal bölünmenin bir işareti olarak nitelendirmiştir. Daha ayrıntılı bilgi için bkz. İstanbul'la Yüzleşme Denemeleri, 2011 , s.226.

hazine arazilerinin gecekondulu bölgelerine dönüştürmek üzere devredilmesini amaçlamıştır.

İmara ilişkin yasaların, bu dönemdeki konularını ele aldığımızda, daha çok gecekondulu alanlarını önleme ya da büyük ölçüde affına ilişkin yasalardır. Yasal düzenlemeler, konut üretme çaresizliğiyle arsa tahsis ederek baş etmek, var olan gecekondularını meşrulaştırmak ve yasallaştırmak ile gecekondulu yapıyı yasaklamak çerçevesindedir (Çavuşoğlu, 2016, s.214). Devlet, gecekondulu sorununa reel anlamda bir çözüm üretmek yerine, imar afları aracılığıyla mevcudu legalize etmiştir. Yasalar aracılığıyla bir yandan gecekondulu yapıyı yasaklayıcı önlemlerin alınması, bir yandan da mevcut gecekonduların meşrulaştırılması, birbiriyle çelişen uygulamaların görülmesine neden olmuştur.

Bu dönemin sosyo-ekonomik yapısını ise kırsal bölgelerden kente göç edenlerin kente entegrasyonu ve formel ekonomi ile ilişkilenebilenlerin enformel ekonomiyi geliştirmesi yansıtmıştır. Hem ekonomiye hem de sosyal hayata eklemlenmeye çalışan kitlelerin yaşadığı sorunların temelinde “kentli – köylü” ikilemi uzun yıllar yer almıştır. Kırsal kesimden göç eden yeni kentlilerin kentleşme sürecinde çeşitli sorunlar yaşanmıştır. Sanayinin büyümesi açısından “işlevsel” görülen gecekonduların, hem o dönemde hem de sanayinin kent dışına desantralizasyonu sürecinde, kentle bütünleşmeleri problemliler olarak görülmüştür. Kentli kesimler ile ayrışmaları derinleşerek, “varoşlar” kavramı ile ötekileştirilmişlerdir. Bu durum kente göç sırasında ve sonrasında şiddeti değişse de devam etmiştir.

“Köylüler”, kente gelişlerinden yerleşmelerine, konut edinme biçimlerinden, yaşama alışkanlıklarına ve yaptıkları işe kadar “sorun” olarak gündeme gelen grubu oluşturmuştur. Göç ve gecekondulu konuları, uzun süre, “kentli-köylü” ikilemi üzerine yoğunlaşan ve “kentlerin köylüleşmesi” söylemiyle beslenen bu kültür farkı üzerinden tartışılmıştır. 1980'lere kadar kamuoyunu, kentle ilgili kamu kurumlarını ve akademik çevreleri homojen bir grup olarak düşünülen “köylüler”in kentle bütünleşmesi sorunu meşgul etmiştir. Kentte yaşanan her sorunu “köylü” göçüne ve “köylüler”in kente uyum sağlayamamalarına bağlamak da neredeyse bir alışkanlık haline gelmiştir. (Erder, 2011)¹¹

---

¹¹ Akademik çalışmalarda “homojen” bir grup olarak düşünülen gecekonduların, kendi iç dinamiklerini ve farklılıklarını ele alan çalışmalar da yapılmıştır. *Nöbetleşe Yoksulluk (2011)* çalışmasında Işık ve Pınarcıoğlu, kent yoksulluklarının ilişki sistemlerini ve zaman içindeki farklılaşmalarını incelemiş ve akademik literatüre yeni bir yoksulluk kavramı kazandırmıştır.

Erder'in (2011), belirttiği gibi kentin çeperlerine yerleşen "köylüler", kentin merkezindeki grupların bakış açısıyla; erkekleri "ucuz ve uysal işçi", kadınları eğitime muhtaç "ucuz hizmetçi" olarak görmektedir. Politikacıların bakış açısına göre kentin yeni sakinleri, kendilerine dokunulmadığı sürece oylarını esirgemeyen seçmenlerin "depo"su olarak görülmüşlerdir.

1960 yılı itibari ile Türkiye kentlerinde farklı bir döneme geçildiğini söylemek mümkündür. I Kalkınma Dönemi olarak adlandırılan bu süreç, büyüme ve kalkınma politikalarıyla sürdürülmüştür. 27 Mayıs 1960 tarihinde yapılan Türkiye'nin ilk askeri darbesinin ardından 1961 yılında yeni anayasa hazırlanmıştır. Anayasanın yürürlüğe girmesinden önce 1960 yılında başbakanlığa bağlı bir kurum olarak Devlet Planlama Teşkilatı kurulmuş ve 1963 yılında ilk kalkınma planı olan 1. Beş Yıllık Kalkınma Planı hazırlanmıştır.

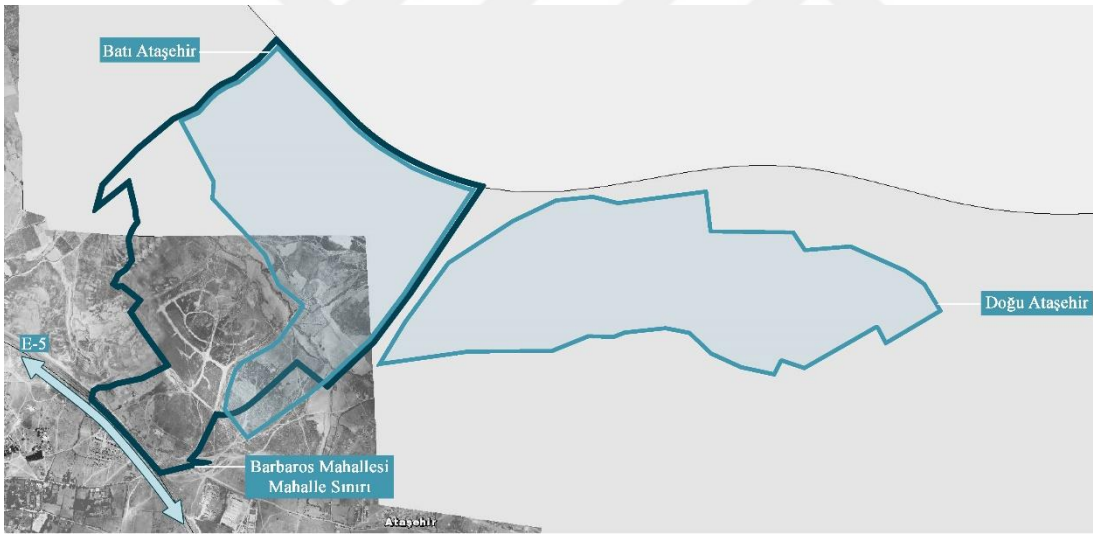
1961 Anayasası ile iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı demokratik yollarla gerçekleştirmek için Kalkınma Planlarının hazırlanması hükmüne bağlanmıştır. Bu amaçlar doğrultusunda 30 Eylül 1960 tarihinde Başbakanlığa bağlı Devlet Planlama Teşkilatı kurulmuştur. Devlet Planlama Teşkilatının görevi ekonomik, sosyal ve kültürel politikaların ve hedeflerin tayininde ve ekonomik politikayı ilgilendiren faaliyetlerin koordinasyonunda Hükümete yardımcı olmak ve danışmanlık yapmaktır. I. Beş Yıllık Kalkınma Planı temel altyapı yatırımlarına, istihdam sorununa ve yeniden düzenleme konularına ağırlık verirken, II. Beş Yıllık Kalkınma Planı özellikle sanayi sektörünün ekonomide sürükleyici sektör niteliği kazanması ilkesini benimsemiştir (DPT, 2013).

DPT hazırladığı planlar ile gelişmeyi yönlendirmek istemiş, ancak planların uygulanması hususunda, siyasiler ve halktan yeterli destek görememiştir. 70'li yılların sonuna kadar Türkiye, ithal ikameci kolay birikim ve sanayileşme politikasını benimsemiştir. İthal ikameci sanayileşme süreci ilerledikçe sadece işgücü değil, yerel sanayinin ürettiklerini satın alabilme kapasitesinde bir nüfus da gerekliydi (Keyder, 1993). Böylece bu dönemde de kentli tüketici nüfus yaratabilmek adına sürdürülen politikalar çerçevesinde, kentlere göç sürmüştür. Kent genelinde hem gecekondu alanlarında hem de kent merkezlerinde plansız gelişme devam etmiştir. Bu dönem planlı dönem olarak adlandırılrsa da plansız gelişmenin yaşandığı dönemlerden biri olmuştur.

1965 yılında kat mülkiyeti yasasının çıkması ile birlikte yap-sat ve apartmanlaşma genellikle orta sınıflar arasında yaygınlaşmıştır. Bu durumun gecekondu mahallelerine yansması ise 1970'li yıllarda olmuştur. 1966 yılında çıkarılan 775 sayılı yasa ile

gecekondu bir sorun olarak görülmüş ve çözümüne yönelik yaklaşımlar geliştirilmiştir. İstanbul Güngören Belediyesi sınırları içerisinde yer alan Tozkoporan Mahallesi, 775 sayılı yasanın uygulamalarından biri olmuştur. 1960'lı yıllarda oluşturulmuş ilk gecekondu önleme bölgelerinden biridir. Günümüzde bu yerleşim, kentsel dönüşüm tehdidi altındaki mahallelerden biridir. Bu uygulamanın bir diğer örneği Kartal Uğur Mumcu Mahallesi'dir.

1970 yılı öncesi yaşanan gelişmelerin araştırma alanı içerisinde incelenebilmesi adına ulaşılabilen hava fotoğrafı ve yazılı kaynaklara başvurulmuştur. Ataşehir'in bugünkü idari sınırları içerisinde yer alan ilk iskan faaliyetinin izleri, Karaman Çiftliği olarak bilinen ve tarımsal üretimin yapıldığı arazide karşımıza çıkmaktadır. Çeşitli kaynaklara göre çiftlik 1912 yılında kurulmuştur¹². 1950'li yıllarda Karaman Çiftliği, Bulgaristan'dan göçmen olarak gelen ve Küçükbakkalköy'de (bugünkü Ataşehir) iskan edilenlere mera olarak tahsis edilmiştir (Ercan, 1987). Bu yapılar tarımsal nitelikte olup, organize yerleşimler olmamıştır.

Şekil 3.4 : 1966 yılı hava fotoğrafı (İBB Şehir Haritası, 2018).

1970 yılı öncesinde mahallede henüz organize bir yerleşim başlamamıştır, var olan yapılar tarım arazilerinin içerisinde ve tekil durumdadır (Şekil 3.4). 1966 yılı hava fotoğrafına göre mahallenin tarım arazilerinden oluştuğu ve patika yolların bulunduğu görülmektedir. 1966 yılında hava fotoğrafını üreten Harita Genel Komutanlığı, Doğu

¹² Çiftlik ve arazi ile ilgili bilgilere, 2013 yılında kurulan Ataşehir Sosyal Ekonomik Araştırmalar ve Eğitim Vakfı (ATASAV) araştırmaları sonucu ulaşıldığı birçok yayın organında haberleştirilmiştir. Vakıf faal durumda olmadığı için görüşme yapılamamıştır. İlgili haberler: <<http://bitarafhaber.com.tr/atasehir-gelir-adaletsizligi-kiskacinda.html/>>, <<http://www.hurriyet.com.tr/kelebek/hurriyet-cumartesi/bu-sehir-arkandan-gelecektir-40700785>>.

Ataşehir'in bulunduğu arazilerde herhangi bir yerleşim olmaması nedeniyle fotoğraf çekimi yapmamıştır. O dönemde İstanbul genelinde üretilen hava fotoğrafları yerleşim yerleri ve yakın çevresini kapsayan haritalar olmuştur. Hava fotoğrafı incelendiğinde, o dönemde var olan eğime paralel oluşturulmuş patika yollar, mahallenin bugünkü yolları ile örtüşmektedir. Mahallenin doğal yapısı, fiziksel gelişimi yönlendiren etmenlerden biri olmuştur.

3.2 1970-1980 Dönemi

1970-1980 yılları arasındaki dinamikleri incelediğimizde ise geçmiş döneme göre pek çok değişimin yaşandığını görmekteyiz. Planlı kalkınma dönemi olarak adlandırılan bu süreç, büyüme ve kalkınma politikalarıyla sürdürülmüştür. 1960 yılında Devlet Planlama Teşkilatı'nın kurulması ile formel gelişimlerin yaşanması için zemin hazırlanmıştır.

Bu dönemde de kentli tüketici nüfus yaratabilmek adına sürdürülen politikalar çerçevesinde, kentlere göç sürmüştür. Kent genelinde hem gecekondu alanlarında hem de kent merkezlerinde plansız gelişme devam etmiştir. Bu dönem planlı dönem olarak adlandırılrsa da plansız gelişmenin yaşandığı dönemlerden biri olmuştur. 1971 yılında yaşanan Petrol Krizi sebebiyle, yapı malzemesi, arsa ve işçilik gibi konut üretimi için gerekli olan girdilerin fiyatının yükselmesi sebebiyle yoksul kesimin gecekondu yapımına yöneldiği gibi bir görüş de vardır.

Gecekonduluların, bu dönemde de kültürel olarak ayrışmaları devam etmiş, bunun yanında bir de konutlarının "illegal" olması sebebiyle devlet ve kolluk kuvvetleriyle sorunlar yaşamışlardır. Polis ve jandarma tarafından gecekondu mahallelerine yıkımlar düzenlenmiştir. Sadece devlet tarafından değil, aynı zamanda mimarlar, şehir plancıları ve medya tarafından da yasadışı yaşadıkları gündeme getirilmiştir. Gecekondu sakinleri, kendilerine bir arazi edinip, zamana yayılacak o inşaat sürecine girdikleri andan itibaren "yasaların dışında yaşayanlar" diye tanımlanmışlardır (Keyder, 2009, s.179).

Devlet, medya, kentin eski sakinleri ve teknik bilgiye sahip insanlar tarafından yasadışı olarak adlandırılan gecekondulular, süreç içerisinde her zaman baskı altında tutulmamıştır. Bu dönemde devlet, gecekondulara hizmet götürümü ya da affi ile ilgili yasa çıkarmıştır. 1976 yılında çıkarılan 1990 sayılı yasa ile belediyelere ait arazilerdeki

gecekonduklara af getirilerek yasallaştırılmıştır. Görüldüğü gibi devlet gecekonduklara ne tamamen hoşgörülü ne de tamamen baskıcı politikalar uygulamıştır. Devlet, ikiliklerle dolu bir politika izlemiştir. Gecekondu bölgeleri, varlıkları devlet tarafından kabul edilip onaylanana kadar birçok kentsel hizmetten yoksun kalmış ve sürekli yıkım riskine bağlı bir güvensizlik atmosferinde yaşamıştır (Çavuşoğlu, 2016, s.177). Devlet tarafından uygulanan bu yasalar ve politikalar, gecekondu mahallelerinde fiziksel olarak yansımaları bulmuştur. Gecekondu kesime, büyük oy potansiyeli sebebiyle, devlet tarafından mekana da yansıyan tavizler verilmiştir.

Kentlerin çevresindeki eski kırsal alanların kentsel arsa haline dönüşmesi, mevcut popülist siyasal sistemin yarattığı ortamın da desteğiyle tamamen enformel piyasa kurallarıyla gerçekleşmiştir. Bugün kentin yaklaşık yarısını oluşturan yerleşmeler ne kamu öncülüğünde planlı, ne de kuralları açıkça belirli piyasa kurallarıyla oluşmuştur. (Erder, 2009: 159)

Erder'in (2009) de belirttiği gibi popülist siyasal sistem sebebiyle, kentler plansız bir gelişmeye terk edilmiş, gecekonduklular da kendi hallerine bırakılmıştır. Bu dönemde, gecekondu mahallelerine çoğunlukla kendi çabalarıyla, zaman zaman belediye tarafından su, kanalizasyon, yol gibi alt-yapı hizmetleri verilmiştir. 1965 yılında kat mülkiyeti yasasının çıkması ile birlikte yap-sat ve apartmanlaşma genellikle orta sınıflar arasında yaygınlaşmıştır. Bu durumun gecekondu mahallelerine yansımaları ise 1970'li yıllarda olmuştur. Bu oluşum ile birlikte gecekondu mahallelerindeki bir ya da iki katlı evler giderek apartmanlaşmaya başlamış ve müteahhit tipi konut üretim şekli görülmüştür. Gecekondukların 1970'ler sonrasında yükselmesi ile birlikte, bu yerleşimlerde sistem karşı örgütlenmeler de eş zamanlı bir şekilde yükselmiştir.

1970-1980 dönemi çalışma alanı kapsamında ele alındığında, ilk göze çarpan durum, Barbaros Mahallesi'nde enformel yerleşimin başlamış olmasıdır. Mahallenin güneybatısında yer alan E-5 Karayolu, yerleşimin geliştiği aks olmuştur. 1970 yılında Harita Genel Komutanlığı tarafından elde edilmiş hava fotoğrafında bugünkü Yeni Sahra Mahallesi sınırları boyunca yerleşimin geliştiği görülmektedir.

E-5 karayolunun faaliyete geçmesi, bölgeye yerleşimin sıçramasında en önemli dinamik olmuştur. Bu nedenle idari sınırlar açısından Barbaros Mahallesi'nin gelişimi, E-5 karayoluna komşu olan Yeni Sahra Mahallesi'nden sonra gerçekleşmiştir. Barbaros Mahallesi'nde yer alan Kurbağalı Dere boyunca dağınık gecekonduklular görülmektedir. Bu yapılar organize bir şekilde gelişmemiş olup, dağınık yapılar

şeklinde (Şekil 3.5). Yerleşimin başlamasını takiben, konut dokusu mahallenin kuzeyine, bugünkü TEM karayoluna doğru yönelmiştir.

Şekil 3.5 : 1970 yılı hava fotoğrafı (İBB Şehir Haritası, 2018).

Formel gelişim açısından 1970-1980 dönemi, Batı ve Doğu Ataşehir için projelerin üretildiği ancak hayata geçemediği bir dönem olmuştur. 1970'li yılların sonunda Tercüman Gazetesi sahibi Kemal Ilıcak, Karaman Çiftliği'nin bir bölümünün sahibi olan Mişel Azvanur ve eşi Fatma Melek Azvanur'dan parça parça arazi satın almıştır (Öymen, 1985). Arazinin bir kısmının sahibi ise Maliye Hazinesi'dir. Gerçekleşen satın almalarla birlikte Maliye Hazinesi ile birlikte Kemal Ilıcak, Doğu ve Batı Ataşehir'deki alanın yeni sahipleri olmuştur.

O dönemde Hüseyin Kaptan'ın sahibi olduğu Atelye70 firmasına, bugünkü Doğu Ataşehir'in bulunduğu alana ilişkin planlama işi verilmiş ve 1978 yılında İSOTAŞ (İnşaat Sektörü Mensupları Yatırım Organizasyon ve Ticaret Anonim Şirketi) Yenikent (Anatepe) Toplu Konut Planlaması ismi ile çalışma 550 hektar alanda tamamlanmıştır.¹³ İSOTAŞ firmasının o dönemki kurucu ortakları arasında Turgut Özal da vardır (Öymen, 1985). Şirketin kurulduğu yıllarda, Turgut Özal Madeni Eşya Sanayicileri Sendikası Genel Başkanlığı yapmaktadır, 1983 yılında Başbakan olarak seçilmiştir.

Yapılan gazete arşiv taramalarında 1979 yılı Mayıs ayında projeye ilişkin ilanların yayınlandığı ve proje geliştiricilerinin, "Yenikent" projesini '*herkese refah veren bir*

¹³ İlgili planlama çalışmasına ilişkin görsele firma dijital arşivinden ulaşılabilir. http://www.atelye70.di-tasarim.com/tr/proje/1978/proje_istanbul.html#

ilişkiler ağını *nöbetleşe yoksulluk* kavramı ile açıklamıştır. Nöbetleşe yoksulluk, esas olarak kente önceden gelmiş göçmen grupları ile kentte imtiyazlı konumda bulunan bazı grupların, kente daha sonradan gelen kesimler ile diğer imtiyazsız gruplar üzerinden zenginleşmeleri, bir anlamda yoksulluklarını bu gruplara devredebilmeleri sonucunu doğuran ilişkiler ağıdır (Işık; Pınarcıoğlu, 2011, s.155). Bu kavram ile anlatılmak istenen 1980 öncesi gecekondular mahallelerine, hakim olan dayanışmacı ilişkiler sistemi ile kente yeni göç edenler bazı eşitsizlikler olsa da konumları açısından çok farklılaşmamış iken, 1980 sonrası göç eden kesim, bir önceki döneme göre daha ağır koşullar altında kentte var olabilmek için savaşı vermiştir. Apartmanlaşmanın hız kazanması ile birlikte, kente göç edenlerin bu mahallelerde kiracı olduğu, daha eskiden göç edenlerin ise bu süreçten para kazandığı bir süreç işlemiş, bir anlamda gecekondular ticarileşmiştir. Bu bölgelerde artık kullanıcı ve sahibi ayrımı başlamış ve gecekondular el değiştirmiştir. Gecekondular yerleşimlerinde yaşanan bir başka değişim ise, kentlerin göçler ile birlikte çok hızlı bir şekilde yayılması ile geçmişte kentin dışında yer alan gecekonduların gitgide kent ile bütünleşmiş olmasıdır. Bu ticarileşme sürecini, yaşanan bu değişim de tetiklemiştir.¹⁴ Gecekondular alanlarındaki bu değişimi çıkarılan yasalarla da ilişkilendirdiğimizde yaşananlar daha çok anlam kazanmaktadır. 1980 – 1990 yılları arasında toplam 6 adet imar affı çıkarılmıştır. 2806 ve 2960 sayılı yasalarla gecekondular meşrulaştırılırken, 1984 yılında çıkarılan 2981 sayılı yasa ile tapu tahsis belgeleri verilmiştir.

Önceki yasalarla büyük ölçüde kaçak yapıların bağışlanarak hukuk dışı alanlar olmaktan çıkarılması amaçlanırken, bu yasa basit bir yasallaştırma işlemi ile yetinmeyip, mevcut kaçak konutların hazırlanacak ıslah imar planlarında öngörülen modele göre dönüşümüne de zemin hazırlamıştır. Bu, her yönüyle çok basit bir modeldir: Özal'ın çeşitli kereler TV'lerde vurguladığı gibi, gecekondulara bulunduğu parsel üzerinde dört kat yapılaşma hakkı olarak özetlenebilir. Hedef, gecekonduların, herhangi bir teşvik ve izne gerek kalmadan, diğer bir deyişle devlet açısından en az sorun yaratacak yolla, mevcut parsel üzerinde çok katlı yapılara dönüşebilmesini sağlamaktır. (Işık; Pınarcıoğlu, 2011: 165)

Bu yasayla, af ve fazladan yapılaşma imkanı tanınmıştır. Özal'ın bu uygulaması ile yoksul kesimlerin, ekonomi politikalarından dolayı kaybettiği geliri, kentsel arsadan kazanmasını sağladığı gibi yorumlar da getirilmiştir. 1980'li yıllarda uygulanan bu

---

¹⁴ Erder, Ümraniye üzerine yaptığı çalışmada enformel konut piyasasında yaşanan bölünmeleri ya da yeni ilişkiler sistemini, bu alanların ticarileşmesi ve yerel yöneticilerin siyasal gücüyle oluşturulan aklanma – meşrulaşma sürecine dayandırmıştır (2011).

yasanın günümüzdeki bazı kentsel dönüşüm uygulamaları ile benzerliğini kurmak mümkündür. Örneğin, Fikirtepe’de uygulanan kentsel dönüşüm modeli de aynı parsel üzerinde yükselme ya da çevre parseller ile birleşerek daha fazla yapılaşma kazanma hakkını tanımıştır, imar affi sayılmasa da kentsel mekanın yeniden dağıtımı örneğidir. 2000’li yıllarda bu durumun tekrarlanarak, devletin çözmesi gereken sorunu, yapılaşmayı arttırarak müteahhitler üzerinden çözmeye çalışması yaklaşımına dönülmesi ilginçtir. Bu uygulamalar kentin kapasitesi ve ekolojik ilişkileri bağlamında ele aldığımızda sorunludur, daha önce başarısız olmuş uygulamaların tekrarı gibi gözükmektedir.

2981 sayılı yasayı, 3290, 3366 sayılı yasalar izlemiştir. Son olarak bu dönemde 1988 yılında 3414 sayılı imar affi çıkarılmıştır. Gecekonduklara ilişkin işlemlerde ilçe belediyelerine yetki veren bu yasa gecekondu ve arazilerin devredilip satılabilmesini yasallaştırmış, böylece gecekondu ya da arsanın imarlı bir taşınmaz gibi alınıp satılmasını olağanlaştırmıştır (Çavuşoğlu, 2016, s.194). Bu durumu Keyder, çevre belediyelerin, kendi beldelerindeki kaçak yapılaşmanın hukuki statüsünü normal hale getirebilmeleri amacıyla daha yüksek bir özerklik tanınması olarak tanımlamıştır (2009, s.187). Sonuç olarak, bu dönemde yerel yönetim ve devlet ile gecekondu yerleşimleri arasında yasal süreçler üzerinden çeşitli mekanizmalar işletilmiş, hem baskı hem de ikna süreçleri uygulanmıştır. Bir yandan da imar afları gibi popülist yaklaşımlar ile bu kesimler üzerinden oy kazanma hedeflenmiştir.

Bu dönem sosyal açıdan değerlendirildiğinde, kentteki orta ve üst sınıflar ile gecekonduklular arasındaki gerilimin giderek artarak yükseldiği görülmüştür. Kentli zenginler, gecekondukluları giderek bir tehdit unsuru olarak görmeye başlamıştır. Bu durum kentsel mekana, zengin kesimlerin özellikle 80’lerin ikinci yarısından sonra kent çeperlerindeki korunaklı yerleşim alanlarına çekilmeleri ile devam etmiştir. Orta sınıflar içinse kooperatifler, kentsel arsayı sömürü adına kar amacı güden kuruluşlara dönüşmüştür.¹⁵ Dönemin aktörleri olarak ise büyük müteahhitler ve ithal ikameci dönemde birikimini sağlayan büyük holdingler var olmuştur. Bu holdingler bankaların çeşitli imtiyazları ile yatırım fonları kazanmıştır. 1980’li yılların enflasyonist

---

¹⁵ 1980 sonrası kooperatiflerin konut üretimi sürecinde kar elde eden kuruluşlara dönüşümü ve kent yoksulları ile çatışması üzerine bir örnek için bkz. Derbent Mahallesi ve Atatürk Oto Sanayicileri Yapı Kooperatifi ve MESA İnşaat ilişkisi.

ortamında konut piyasası, siyasi yozlaşma, kapitalist gelişme ve uluslararası finansın kesişme noktasında yer alan, İstanbul'un en karlı sektörü haline gelmiştir (Keyder, 2009, s.185). Keyder'in altını çizdiği konut piyasasına dönük yeni oluşumların izini, Barbaros Mahallesi ve yakın çevresinde de gözlemlemek mümkün olmuştur. Bu değişimlerin izlenebilmesi adına, dönemin basılı kaynaklarından olan gazetelere ilişkin araştırmalar yapılmıştır.

1985 yılında gazeteci Altan Öymen, Milliyet Gazetesi'nde yedi gün süren “*Konut konut diye diye...*” isimli yazı dizisi ile Batı ve Doğu Ataşehir'de geçmişte planlanmış, ancak hayata geçirilememiş projeler ile gelecekte yapılması planlanan projeleri aktarmıştır, ilgili yazı dizisinin tamamına tez eklerinde yer verilmiştir (Ek D). Yazı dizisine göre İSOTAŞ aracılığı ile planlanan ilk proje, (1978-1979) başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

Projenin tamamlanamamasına ilişkin en önemli etmen, proje devam ederken alan içerisinden geçmesi kararlaştırılan TEM Otoyolu olmuştur. Otoyol projesine ilişkin planlar ile Atelye 70 firmasının tasarımı uyumlu değildir. Konut alanı olarak planlanmış alanlarda, yol projesinin gerçekleşmesine kararı verilmiştir. Bu nedenlerle Yenikent projesi uygulanamamıştır.

1984 yılına kadar bölgedeki proje durdurulmuş, yeniden bölgede yatırımların planlanması 1984 yılı sonlarını bulmuştur. Arsanın sahibi olan Kemal Ilıcak, Okent ve Birlik Emlak Şirketleri farklı bir ortaklık modeli ile yeni bir proje kurgulamıştır. Dönemin yapı kooperatiflerinden olan Konutbirlik Kooperatifi ile Birlikkent” isimli yeni bir proje planlanmıştır. Dönemin Belediye Başkanı Bedrettin Dalan, projeyi destekler nitelikte açıklamalar yapmış ve İstanbul'un konut sorununu çözmeye yönelik dev bir proje olduğuna değinmiştir.

Bedrettin Dalan: Birlikkent, belediye olarak bizim hedeflerimiz istikametinde bir proje... İstanbulluların, dolayısıyla da belediyenin en başta gelen meselesi konut açığıdır. Bu büyük şehrin bu büyük derdinin hafifletilmesinde BİRLİKKENT gibi bir dev projenin gerçekleşmesinde yardımcı olacağız. Böylece İstanbul'un konut açığı önemli ölçüde giderilmiş olacak. Şimdiden İstanbullulara hayırlı olsun. (Öymen, 1985)

Birlikkent Projesi'nin ortaklarından olan, Konutbirlik Yapı Kooperatifinin Başkanı Hüseyin Yıldız, kooperatif içerisindeki görüş ayrılıkları nedeniyle görevinden ayrılmış ve proje rafa kaldırılmıştır (akt. Öymen, 1985). Böylelikle Kemal Ilıcak öncülüğündeki ikinci proje olan, Birlikkent konut projesi de gerçekleşmemiştir.

Şekil 3.7: Milliyet Gazetesi, 02 Eylül 1985.

İkinci projenin de başarısızlıkla sonuçlanması, yatırımcıların yeni bir proje daha geliştirmesine engel olmamıştır (Şekil 3.7). Kemal Ilıcak farklı bir oluşumla sahibi olduğu Okent ve Birlik Emlak Şirketleri ile aynı alanda yeni bir projeye başlamıştır. Öymen'in (1985) aktarımına göre 29 Temmuz 1985'de dönemin gazetelerinde tam sayfa ilanlar verilerek İstanbul'da 40,000 nüfuslu, 30,000 konutlu bir 'Büyükşehir' kurulacağı ilanı verilmiştir. 24 Ağustos 1985'te ise projede revizeler yapılarak konut sayısının 10,000'e indirildiği açıklanmıştır. İlgili proje bugünkü Doğu Ataşehir ve Batı Ataşehir'in bir kısmını kapsamaktadır. Dönemin proje geliştiricileri *Büyükşehir*'i; 'modern ve konforlu, 21. yüzyıla yakışır, modern alt-üst yapıları ile huzurlu ve Türkiye'nin dünya çapında gururu' olarak pazarlamışlardır. İlanlarda dönemin büyük kentlerinden İstanbul, İzmir ve Ankara'da yaşayanların ne kadar derdi var ise, bu projenin tüm bu sorunlara çare ürettiğine değinilmiştir. Projenin 1986'da başlayıp, 1989'da bitirilmesi hedeflenmiştir.

Proje geliştiricilerinin bankalardaki borçları nedeniyle araziye Yapı Kredi Bankası tarafından ipotek konmuştur. Yapı Kredi Bankası'nın devreye girmesiyle birlikte proje sahipleri ve projenin içeriği değişikliğe uğramıştır. Böylelikle Büyükşehir projesi de gerçekleşmeden rafa kalkmıştır. 1986 yılında arsanın yeni sahibi haline gelen Yapı Kredi Bankası'nın ESKA ile USTAY Şirketler Grubunun katılımıyla bir konsorsiyum oluşturmuştur (Beylikdüzü Belediyesi Kent Belleği, 2018¹⁶).

¹⁶ Bahsi geçen Büyükşehir Projesinin bir diğer ayağını ise Beylikdüzü'nde yer alan proje oluşturmaktaydı. Bu nedenle Beylikdüzü Belediyesi tarafından kurulmuş olan Beylikdüzü Kent Belleği

1980’li yılların sonlarında farklı banka, şahıslar ve Maliye Hazinesinin ortak olduğu arazi ile alakalı birçok dava açılmıştır. Projede karar mekanizması kooperatif ve kooperatifçilerden, banka ve inşaat şirketlerine geçmiş, süreç yönetimi bambaşka bir boyut kazanmıştır. Yine aynı yıl projenin el değiştirmesi ve idare tarafından öncelikli bir proje alanı olarak görülmesi nedeniyle Ataşehir’deki araziler hakkında Bakanlar Kurulu Kararı çıkarılmıştır. 1987 yılında bölgede yer alan araziler, Bakanlar Kurulu’nun 19.10.1987¹⁷ tarih ve 87/12215 sayılı kararı ile 30.10.1987 tarihinde Türkiye Emlak Bankası Anonim Şirketi¹⁸’ne devredilmiştir (TMMOB, 2012). Zaman içerisinde projede karar mekanizması kooperatif ve kooperatifçilerden, banka ve inşaat şirketlerine geçmiş, süreç yönetimi bambaşka bir boyut kazanmıştır. Bu dönemde projeye ‘bankaşehir’ olarak gönderme yapılmıştır (Şekil 3.8).

Şekil 3.8 : Milliyet Gazetesi, 15 Nisan 1987.

1987 yılında Anadolu Bank'ın da araziye ortak olmasıyla banka aracılığıyla, projeye ilişkin televizyon reklamları günışını sürdürülmüştür (Ercan, 1987). Şemiler'in 31/10/1987 yılında Milliyet Gazetesi'nde yayınlanan haberine göre projenin 26,000 konutu kapsadığı belirtilmiştir. İlk projelere göre konut sayısında neredeyse yarı yarıya azalma olmuştur. Anadolubank'ın projeye müdahil olması ile birlikte proje "Anatepe" uydulent olarak anılmaya başlamış ve altı yılda bitirilmesi hedeflenmiştir. 1987 yılı

çalışması aracılığıyla Ataşehir Projesi ile alakalı birçok bilgi ve belgeye ulaşılabilmektedir. Bkz. <http://beylikduzuentellegi.com/Icerik/Goruntule/912>.

¹⁷ Bakanlar Kurulu karar tarihine ilişkin farklılıklar mevcuttur, bu durumun karar tarihi ile Resmi Gazete'de yayınlanan tarihinin farklılaşmasından ötürü olduğu düşünülmektedir. Murat Güvenç ve Oğuz Işık'ın (1999) *İller Bankası 1926-1998* isimli kitaplarında 09/10/1987 tarihli Bakanlar Kurulu kararı olarak geçmektedir. Bakanlar Kurulu Kararının orijinal metnine ulaşılammıştır.

¹⁸ TMMOB Büyükkent Şubesi çalışma raporunda geçen Türkiye Emlak Bankası Anonim Şirketi, 8 Ocak 1988 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan Bakanlar Kurulu'nun 88/12485 sayılı kararınca kurulmuştur. 1987 yılında Türkiye Emlak Bankası AŞ. Yerine Anadolu Bankası faaliyet göstermektedir.

Ekim ayında bölgede yapılması planlanan, ancak gerçekleşemeyen temel atma törenine ilişkin yayınlanan bir ilanda Anadolu Bank'ın Genel Müdürü Bülent Şemiler neden uydukentlere ihtiyaç olduğunu şöyle açıklamıştır: “Nüfus artıyor... Büyük şehirler daha da büyüyor... Sorunlarıyla, olumlu olumsuz koşullarıyla. Ya uydukentler? Büyük şehirlerin yanbaşı, doğru planlanmış alt ve üst yapıyla, büyük şehirlerin bütün imkanlarından yararlanarak, yaşayanlarına nefes aldırıyor. Sağlıklı, huzurlu, mutlu bir yaşam sunuyor...”.

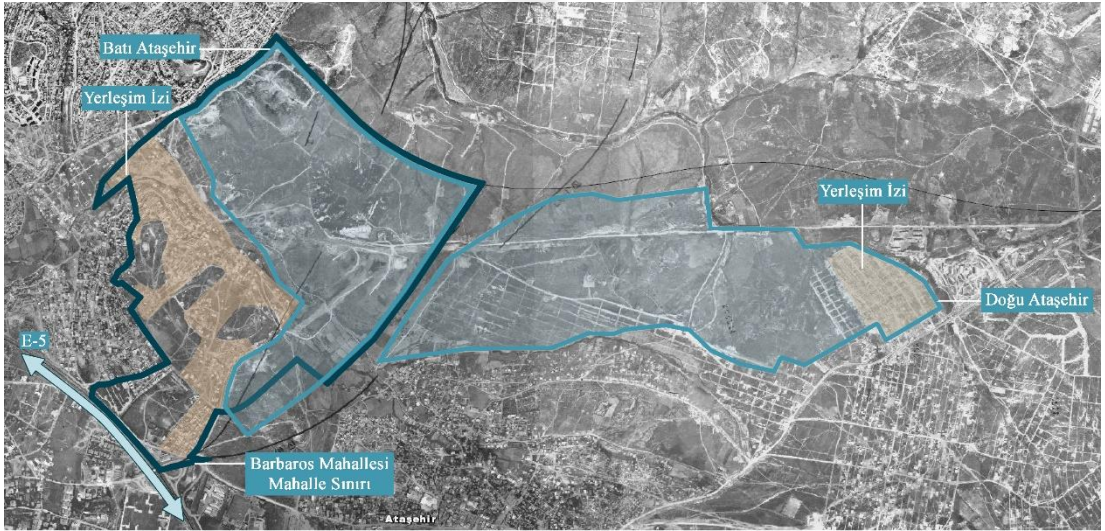

Şekil 3.9 : Milliyet Gazetesi, 01 Kasım 1987.

1987 yılı Ekim ayında Anadolu Bankası tarafından organize edilen, ancak gelişmeler sebebiyle ertelenen temel atma töreni bizzat dönemin Başbakanı Turgut Özal tarafından gerçekleştirilmiştir. Yapılan törende bugünkü Barbaros Mahallesi sınırları içerisinde kalan gecekonduluların da törene katılmış ve Başbakan'dan okul, su, yol gibi kentsel alt ve üst yapı talebinde bulunmuşlardır (Şekil 3.9). Gecekonduluların bir

diğer talebi de imha değil, imar planı olmuştur. Özal, gecekondular hakkında “Bizim gecekondularımız, başkalarının gecekonduları yanında villa gibidir” demiştir (Milliyet Gazetesi İstihbarat Servisi, 1987). Temel atma töreni Barbaros Mahallesi’ndeki enformel ile formelin ilk kesişim noktası olmuştur, bir yanda formelin yükselişi, diğer yanda enformelin sağlıklılaşma ve gelişme talepleri vardır.

Milliyet Gazetesi’nde yer alan bir röportajda (01/05/1985), sırası ile Yenikent, Birlikkent ve Büyükşehir Projelerinin yer aldığı arazinin bekkçiliğini yapan Ali Çetin, yıllarca araziye gecekondulardan silahla koruduklarını belirtmiştir. Bu durum Barbaros Mahallesi’nin güneyinde maliye hazinesi üzerinde enformel gelişimin yoğunlaşmasına rağmen, Batı ve Doğu Ataşehir’e enformel gelişimin sıçramamasını açıklamaktadır. 1982 tarihli hava fotoğrafında enformel gelişimin yoğunlaştığı, ancak mahallenin kuzeyinde ve Doğu Ataşehir’de herhangi bir yerleşimin olmadığı görülmektedir. Özellikle Kurbağalı Dere boyunca kentsel doku oluşmuştur (Şekil 3.10).

Şekil 3.10 : 1982 yılı hava fotoğrafı (İBB Şehir Haritası, 2018).

8 Ocak 1988 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanan Bakanlar Kurulu’nun 88/12485 sayılı kararınca Anadolu Bankası ve Türkiye Emlak Kredi Bankası, Türkiye Emlak Bankası A.Ş. çatısı altında birleştirilmiştir. Böylece Emlak Bankası projenin yeni geliştiricisi olmuştur. 1987 yılı sonunda 26,000 konutluk projenin temel atma töreninin gerçekleşmesiyle birlikte, projeye ilişkin reklamlar ve haberler ivme kazanmıştır. O dönemde proje Türkiye’nin en büyük konut projesi olarak lanse edilmiştir (Şekil 3.11).

13 Eylül 1989’da yayınlanan Resmi Gazete’de yer alan, 30/08/1989 tarihinde Bakanlar Kurulu’nun 89/14499 sayılı Turizm Alanları ve Turizm Merkezleri Hakkındaki Kararı

ile bölge turizm alanı ve turizm merkezi olarak ilan edilmiştir (Ek C). Turgut Özal'ın Başbakanlığı döneminde gerçekleşen ilan ile ilgili krokide tariflenen alan, Anatepe Turizm Merkezi olarak planlanması kararlaştırılmıştır. Bu karar ile parçalı plan yapımının önü açılmış ve bu karara dönük eleştiriler gündeme gelmiştir.

Şekil 3.11 : Milliyet Gazetesi, 11 Ocak 1988.

3.4 1990-2000 Dönemi

1990'lı yıllarda daha önce de belirtildiği gibi kent içerisindeki merkez-çevre ikilemi giderek ortaklaşmakta ve kentli kesimler ile göç edenlerin mekanları giderek yakınlaşmaktaydı. Bu durum gecekonducuların kentte daha fazla görünür olmasına sebep olmuştur. Bu durum karşısında kentli üst sınıflar ve gecekonducular arasında çeşitli ötekileşme süreçlerine sebep olmuştur. Bu dönemde gecekonducular için "varoş" kavramı kullanılarak ötekileştirilmiş ve kentin zenginlerinin korunaklı yerleşimlere çekilmesi hız kazanmıştır.

80'li yıllarda Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent şubesinin, Başbakan Erbakan ve Tansu Çiller'in o dönemde ('96 yılında) gerçekleştirmek istedikleri imar affına ilişkin yaptıkları suç duyurusunda bütün bu söylemi özetleyen şöyle bir tespit yapıyor. "kaçak yapılaşma yaygınlaştı, büyük şehirlerimizdeki yapıların önemli bir kısmı böyledir ve bunlar ulusal zenginliğimizin en önemli girdilerinden olan doğa ve tarihi varlıklarımızı yok etmektedir. İzinsiz, yanlış ve yoğun yerleşmeden kaynaklanan her türlü kirlilik insanlarımızın ruh ve beden sağlığını giderek bozmaktadır". Yani yavaş yavaş bu kaçak yapılaşma hem şimdiye kadar gecekonducular şeklinde dışımızda tutmayı becerdiğimiz, bize her türlü bulaşmayan, bulaştırmamayı becerdiklerimiz artık bir hastalık gibi, sağlığımızı bozacak bir salgın olarak görülmeye başlanıyor (Aksoy, 2001).

1990'lı yıllara kadar bu kentleşme şeklinin sorumlusu olarak görülmeyen gecekonducular, artık suçlu olarak ilan edilmeye başlanmıştır. Sadece kentleşmenin sorumlusu değil aynı zamanda kente entegrasyonunu tamamlayamamanın da sorumlusu gecekondu kesim olarak yansıtılmıştır. Kırsal kökenli vatandaşların

“çağdaşlaşamama” problemi olarak toplumda algılanmaya başlanmıştır. Kentli kesim, gecekonduluların yerelliklerini de ön plana çıkararak cemaatleşmelerini dile getiriyor. Erder (1997), bu durumun öteki İstanbul’u (gecekonduları kastederek) ve öteki İstanbulluyu artık daha çok yerel eğilimlerin ve yerel önceliklerin belirleyeceğini belirtmiştir. Bu dönemde medyada da varoş kavramının yansımaları görülmüştür, gecekondulular öteki, uçurum insanları olarak nitelendirilmiştir. Aksoy’un aktarımıyla (2001), “Kırdan göçenlere böyle bir hak tanındı (kent çevresindeki arsaları talan etme hakkı). Sırf kente entegre olsunlar, kentlileşsinler diye yaptıkları görmezden gelindi ama onlar entegre olamadılar, bizden olmayı beceremediler, geldiklerinde zaten ötekiydiler ve varoşlaşarak ötekiliklerini pekiştirdiler.” gibi dışlayıcı görüşler, bazı akademisyenler arasında da kabul görmüştür.¹⁹

Sonuç olarak, 1980’lerde yaşanan imar afları ve kentsel rantın artması gibi sebeplerden kentin tüm kesimlerinde bu ranttan pay almak için çeşitli oluşumlar görülmüştür. Yaşanan bu gelişmeler beraberinde gecekonduların kentin merkezinde kalması ile diğer kentli kesimler ile gerilimler başlamıştır. 1980’lere kadar ‘masum’ olarak görülen gecekondulular, git gide ‘sorumlu’ ve ‘suçlu’ haline getirilmiştir. 1990 sonrası ise kaçak yapılaşma, kente entegrasyon, kent rantından aflar ile pay alma gibi sebeplerden gecekondulular ötekileştirilmeye başlanmış ve 2000’li yıllara kadar gerilim artarak devam etmiştir.

1990-2000 dönemi, araştırma alanı kapsamında değerlendirildiğinde, mahallede inşa faaliyetlerinin hız kazandığı ve kentsel ölçekte planlama faaliyetlerinin başladığı görülmektedir. Türkiye Emlak Bankası Anonim Şirketi, Ataşehir Projesi’nin doğu ve batı bölgelerini kapsayan 23.07.1990 tasdik tarihli 1/5000 ölçekli Nâzım İmar Planı uyarınca Ataşehir arsaları üzerinde 1990’lı yıllarda “Ataşehir Projesi” uygulamasını başlatmış; bu çerçevede, doğu bölgesindeki konut alanlarının tamamının yapımı etaplar halinde tamamlanmıştır (TMMOB, 2012). Planlama ölçeğinde yapılaşma faaliyetlerine altlık hazırlayan nazım imar planının hazırlanması alt ölçekli planları da hazırlanabilir hale getirmiştir.

1991 yılının ortalarında turizm merkezlerinde plan yapım yetkisi danıştay kararıyla merkezi idare ve bakanlıklardan, belediyeye devrolmuştur. Böylelikle plan yapım

---

¹⁹ Asu Aksoy, Gecekondudan Varoşa Dönüşüm: 1990’larda ‘Biz’ ve ‘Öteki’ Kurgusu çalışmasında, 1997’de Sümer Gürel’in varoşlar üzerine söylemlerini aktarmıştır (2001: 49).

yetkisi yeniden İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne geçmiştir. 1989 yılında Bakanlar Kurulu'nun 89/14499 sayılı Turizm Alanları ve Turizm Merkezleri Hakkındaki Kararı ile bölgenin turizm alanı ve turizm merkezi ilan edilmiş olması nedeniyle, plan yapımına ilişkin bu değişiklik alanı doğrudan etkilemiştir. 1991 yılı Ekim ayında gerçekleşen genel seçimler ile Turgut Özal koltuğunu, Süleyman Demirel'e devretmiştir. Bölgeye dönük yatırımların başat aktörlerinden olan Özal'ın yerini Demirel'in almasıyla birlikte projeye dönük dönüşümler de gerçekleşmiştir. Gerek merkezi, gerek yerel idareler tarafından adlandırılan ve kamuoyunda bilinen adı ile "Anatepe Projesi", "Ataşehir Projesine" dönüşmüştür.

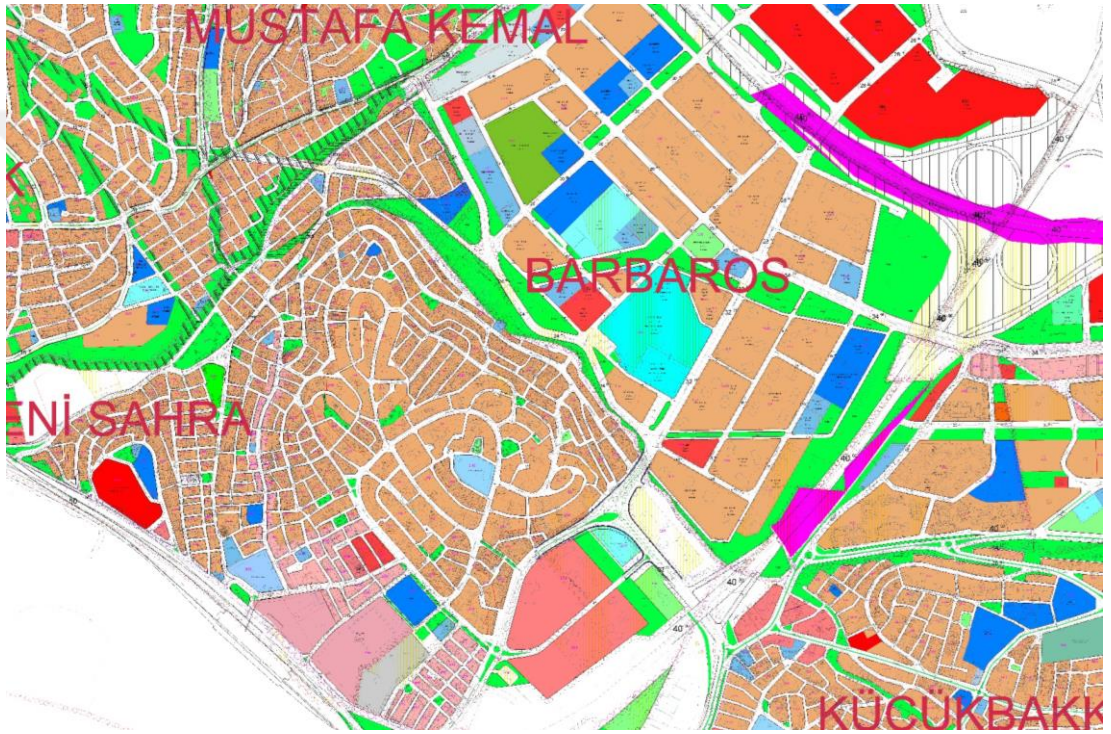
Şekil 3.12 : 1992 – 1993 Yılları Gazete İlanları (Milliyet Gazetesi, 11 Aralık 1992 (üst sol), 26 Mayıs 1993 (üst sağ), 22 Haziran 1993 (alt)).

1994 yılına kadar bölgedeki konut gelişimine Emlak Bankası damga vurmuştur. Konut projelerinin yapımından, proje yönetime kadar bütün gelişimin odak noktası durumundadır. Bu durumun dönemin haberlerine, reklamlarına yansımalarını da söylemek mümkündür (Şekil 3.12).

90'lı yılların ilk yarısında, gazete ilanlarında görüldüğü üzere o dönemde bölge Ataşehir ismiyle anılmaya başlamış ve yeni bir mega şehir, çağdaş bir yerleşim,

yaşanacak şehir, bir Avrupa şehri olarak lanse edilmiştir. Seksenli yıllarda “uydu kent” olarak adlandırılan proje, dönemin yeni kurulan popüler yerleşim söylemleri (Bahçeşehir, Mavişehir) gibi “şehir” olarak ifade edilmeye başlamıştır.

1992 yılında Yeni Sahra ve Barbaros Mahallelerini kapsayan 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planı 04/02/1992 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girmiştir (Şekil 3.13). Böylece kentsel donatı alanlarını düzenleyen en temel plan olan uygulama imar planı geliştirilerek hem yeni gelişimlere altlık oluşturulmuş, hem de enformel yerleşim dokusu düzenlenmiştir.

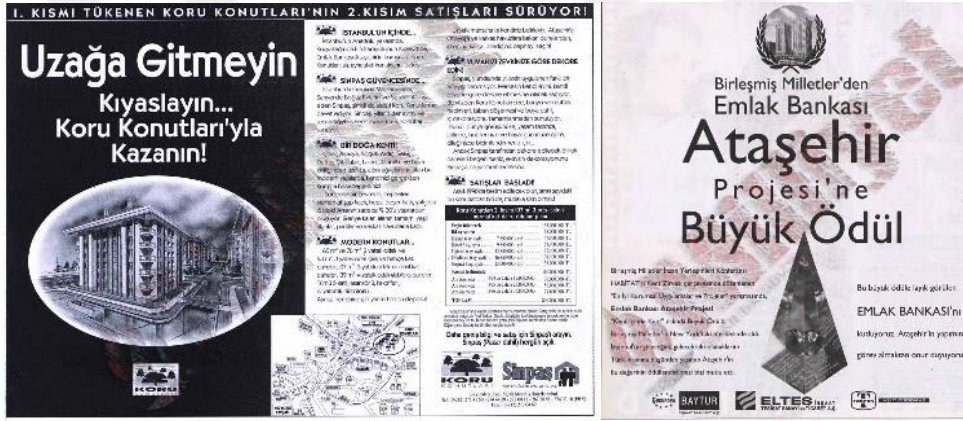

Şekil 3.13: 04.02.1992 tasdik tarihli 1/1000 uygulama imar planı.

1995 yılı itibari ile başat aktör olan Emlak Bankası, baskın ve yönlendirici pozisyonundaki konumunu inşaat firmalarına bırakmıştır. İnşaat firmaları ile Emlak Bankası ortaklığıyla projeler üretilse dahi, projelerin reklam yüzü inşaat firmaları olmuştur. Yine bu yıllarda inşaat firmalarının birinci etap projeleri tamamlaması ile birlikte Doğu Ataşehir’de iskan başlamıştır. Baytur, Çukurova, Elteş, Sinpaş, Tekfen²⁰ inşaat firmaları binaların yükseldiği dönemdeki yapım firmaları arasına girmiştir.

²⁰ Tekfen İnşaat’ın halen faal olması nedeniyle projelerine ilişkin detaylara ulaşılabilmektedir. Tekfen’in yapımını üstlendiği etapta proje 11/09/1991 yılında başlamış olup, 31/12/1995 yılında inşaat tamamlanmıştır. Bu proje kapsamında Tekfen 83 adet 6-8 katlı yapı, 1 adet 21 katlı iş bloğu olmak üzere

Bu yıllarda inşaat firmalarının birinci etap projelerini tamamladıkları, ikinci etap projelerinin ise ön satışlarını sürdürdükleri görülmektedir. 1996 yılında Emlak Bankası'nca geliştirilen projelerden ikisi Birleşmiş Milletler tarafından ödüllendirilmiştir. Emlak Bankası'na, Ataşehir ve Bahçeşehir projeleriyle almaya hak kazandığı “En iyi Kurumsal Uygulamalar ve Projeler” ödülü, 28 Ekim'de New York'da Birleşmiş Milletler binasında gerçekleştirilen Habitat II ortaklık forumu sırasında bir törenle verilmiştir (Milliyet Gazetesi, 23 Kasım 1996). Bu dönemde sıkça gündeme getirilen ödül, ‘şehirler Emlak Bank’a ödül getirdi’ olarak duyurulmuştur (Milliyet Gazetesi, 1 Kasım 1996). Projenin ödüllendirilmesi (Şekil 3.14), ‘çağdaş ve modern yaşam’ vaadi gibi söylemlerin de etkisi ile proje arzulan, öykünülen bir yaşam ve mimari tipolojiye dönüşmüştür.

Şekil 3.14 : 1994 – 1996 Yılları Gazete İlanları (Milliyet Gazetesi, 11 Haziran 1994(solda), 23 Kasım 1996 (sağda)).

2000’li yıllara gelindiğinde Doğu Ataşehir’de yer alan projelerin neredeyse tamamının tamamlandığını, projelerin daha çok Batı Ataşehir-Barbaros Mahallesi’nde yoğunlaştığı tespit edilmiştir. 1999 yılında yaşanan deprem sonrası, alan çevresinde yeni konutların bulunması çekici bir etki yaratmış ve bölgede ivmeli bir nüfus artışı yaşanmıştır. 2000’li yıllarda yeni bir aktör olarak bölgede Toplu Konut İdaresi Başkanlığı’nın (TOKİ) faaliyete geçtiğini ve bölgenin kontrolünü ele aldığını söylemek mümkündür. Ataşehir bölgesinin henüz yapılaşmamış kısımlarında yaptığı plan ve plan tadilatları ile yoğun bir yapılaşmanın yolunu açmıştır. Özellikle 1999

toplam 1775 daire üretmiştir. Firma tarafından toplam 284,000 m² inşaat alanı üretilmiştir (Bkz. http://www.tekfeninsaat.com.tr/TR/konut_detay.asp?id=2).

Gölcük Depremi etkisiyle TOKİ depreme karşı bölgede üretilen konutların ‘dayanıklı’ yapısının altını çizmiş, hatta bir pazarlama stratejisi olarak kullanmıştır (Şekil 3.15).

Şekil 3.15 : Milliyet Gazetesi, 31 Mayıs 2002.

TOKİ iştiraki olan Emlak Konut Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı kapsamında mahalle sınırları içerisinde geliştirilen projeler Varyap Meridian, Uphill Court Ataşehir ve Bulvar 216 olmuştur. Batı Ataşehir'de inşa edilen Varyap Meridian projesi kapsamında toplam 5 kulede 20 ile 60 katlı 1500 konut, 50 bin m² kiralık alana sahip bir iş merkezi, 20.000 m² ofis binası üretilmiştir (Emlak Konut Arşivi). Uphill Court Ataşehir Projesi, Batı Ataşehir'in en yüksek noktasında toplam 100.000 m² 'lık alanda yükseliyor. 20 blok, 1.742 daire olarak düzenlenmiştir (Emlak Konut Arşivi). Emlak Konut'un bir diğer projesi olan Bulvar 216 mağaza, restaurant ve aktivite alanlarıyla kurgulanmış bir proje olmuştur.

3.5 2000 Sonrası Dönem

2000'li yıllarda Adalet ve Kalkınma Partisi'nin iktidara gelmesi ile birlikte kentleşme açısından yeni bir döneme girilmiştir. KİT'lerin özelleştirmesi bu dönemde de devam etmiştir. Çavuşoğlu (2016), bu dönemde iktidarı; milliyetçi, muhafazakar ve İslamcı olmakla birlikte, korporatist mantığı içselleştirmiş olarak tanımlamaktadır. Korporatizmi sınıf farklılıkları ve çatışmasını göz ardı eden; ancak unsurları arasında bağımlılık ve dayanışmacılık ilişkilerinin korunduğu, özel mülkiyet ve girişimci öncelikli, hiyerarşik ve disiplinli bir kapitalist üretim mantığı olarak düşünülebilir (Çavuşoğlu, 2016, s.228).

Korpotatist mantığın izlerini kentsel politikalarda ve gecekondu alanlarındaki uygulamalarda görmek mümkündür. Aynı zamanda bu dönemde İslamcı kesim kapitalist uygulamalara eklenmiş, kentsel araziden rant alma arayışı, bu kesime de yansımıştır. Tüketim kültürünün etkisi toplumun tüm kesimlerine yayılmış, konut sahibi olmak zorunlulukmuş gibi yansıtılmıştır.

1999 depremi ile birlikte yeni kentsel politikalar geliştirme gerekliliği kanıtlanmış, 2004 yılında TOKİ'ye birçok ayrıcalık verilmiştir. TOKİ'ye verilen olağanüstü yetkilerle hem formel hem de enformel yapılaşmış özel mülkiyetteki alanlara, yine okul alanları, sağlık tesisleri, parklar, stadyumlar, eski sanayi alanları gibi birçok kent içi alana da el koymak ve bu alanlarda ayrıcalıklı imar haklarıyla proje üretmek mümkün hale gelmiştir (Çavuşoğlu, 2016, s. 237). Kuşkusuz ki TOKİ'ye verilen bu yetkiler ile birlikte gecekondu mahalleleri üzerindeki baskı gün geçtikçe artmıştır.

Tüm bu yaşanan gelişmeler ile birlikte gecekondu mahallelerinin, kent merkezindeki rantı yüksek alanlarda kalması ve sanayinin desantralize olmasıyla burada yaşayanlar işlevsiz olarak görülmeye başlamış, kent dışına itilmeleri gündeme gelmiştir. Bu gibi sebeplerle yoksul mahallelerinin dönüşümü ve çoğu zaman gecekonducuların yeni kentin çeperlerine taşınması ve daha ayrıcalıklı kesimlere yaşadıkları, yoktan var ettikleri alanları bırakmaları gündeme gelmiştir. Son dönemde yaşanan dönüşüm süreçlerinde, yapılaşma ayrıcalıkları ve fonksiyon değişikliği yoluyla sağlanan projeler, [ilgili idarelerin] yarattıkları dönüşüm ve soylulaşma etkisiyle, projelerin yakın çevresindeki, yarım asırlık ve dar gelirlilerin çoğunluğunu oluşturduğu mahallelerin üzerinde, sosyo-ekonomik bir değişim baskısı yaratmaktadır (110K404 Numaralı TÜBİTAK Projesi).

Bu dönemde [2002'de AK Parti hükümetiyle başlayan dönem] yaşanan dönüşüm, kentsel yapıyı kökünden değiştirerek, bir yeniden yapılanma stratejisi ve soylulaştırma sürecini temsil etmektedir. Bir yandan yeni bir modernizm hamlesi olarak okunabilecek bu dönüşüm, bir yandan da kentin sermaye birikim süreçleri üzerinden kapitalizmle bugüne kadar hiç olmadığı kadar eklenildiği bir sürece karşılık gelmektedir. İstanbul'da 2000'li yıllarda izleri sürülebilir bu yeni dönüşüm süreçleri çerçevesinde dönüşümün biçimleri hakkındaki tartışma da önem kazanmaktadır. (Çılgın, K.; Çalışkan, Ç.O.; Dünder, U.; Yalçınan, M.C., 2012)

Gecekondu alanları üzerindeki baskı ve ikna süreci de süreç içinde muhalefetin oluşması ile birlikte şekillenmiştir. Başlangıçta Ayazma örneğinde olduğu gibi yerinden edilerek dönüşüm gerçekleşirken, muhalefetin bir kazanımı ile uygulama pratiği tartışmalı da olsa İstanbul'da ilk 'yerinde dönüşüm projesi' Başbüyük'te

gerçekleşmiştir. Gecekondu alanlarındaki muhalefetin örgütlenmesi ile birlikte günümüzde Derbent örneğinde olduğu gibi yerinde dönüşüm süreci devam etmekte olup, başlangıçta daha çok baskı süreçleri işlerken, ikna süreçlerinin hakim olduğu bir döneme geçilmiştir. Ancak bu durum, devletin tamamen baskı yollarını durdurduğu anlamına gelmemektedir. 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun ile birlikte, çeşitli yöntemlerle mahalleliler ikna sürecine girmekte, ancak ikna ile bir kazanım elde edilmiyorsa, kamu zoruyla dönüşüm gerçekleştirilmektedir.

2000 yılı sonrası yaşanan gelişmeleri Barbaros Mahallesi ekseninde değerlendirmek adına, mekanda yaşanan dönüşüm ve bu dönüşümün dinamikleri, aktörleri incelenmiştir. 2000’li yıllarda Batı Ataşehir’de üretilen konutlar, orta sınıf lüks konut tipi olarak tariflenmiştir. Konutların hitap ettiği kitlenin üst orta sınıf olduğunu söylemek mümkündür. Konut projelerinde yer alan sosyal alanların geliştirildiği, mimari üretim tiplerinin altının çizildiğini söylenebilir. Bu dönemde bölgenin başat firmaları Soyak, Emlak GYO, Teknik Yapı, Emay İnşaat ve Ağaoğlu olmuştur.

Ağaoğlu ile Batı Ataşehir’de üretilmiş projelere ayrıca değinmek alanın mekânsal ve sosyo-ekonomik yapısının dönüşümünün tariflenmesi açısından önceliklidir. 2005 yılında TOKİ ortaklığıyla My World Projesi’nin duyurulması ile birlikte, Ağaoğlu Batı Ataşehir sahnesine bir aktör olarak girmiştir. Ağaoğlu My World projesinin tanıtımında kullandığı afiş ve haberlerde Dünyada yaşamın tek odağı olarak, projesini konumlandırmıştır. “Artık dünyanın merkezi sizsiniz...”²¹ söylemi ile projesinin ‘biricikliğini’ dile getirmiştir. Ağaoğlu, üretilen yeni mimari biçimin, kentlilerin yaşadıkları tüm sorunlara alternatif bir çözüm niteliğinde olduğuna değinmiştir.

Gökdelen yalnızca paranın gösterisi değil aynı zamanda sistemin üretiminin de bir sembolüdür. Somut bir nesne olarak yapının kendisi birikmiş beton, çelik, cam ve paradır; aynı zamanda açık ofis şeklindeki homojen kat planlarıyla sermaye birikim sürecinin idari boyutuna özgün bir mekânsal tipoloji önerir. (Batuman, 2017)

Ağaoğlu firması eli ile Batı Ataşehir’de üretilmiş projelerin “güvenlikli” oluşu firmanın söylemlerinde büyük yer bulmuştur. Bu, yalnızca yapıların fiziki güvenliği açısından değil, “yeni dünyanın” sakini olmayan “ötekilere” karşı alınmış güvenliği de temsil etmiştir. Ataşehir’de önceki dönemlerde üretilmiş projeler kapalı site

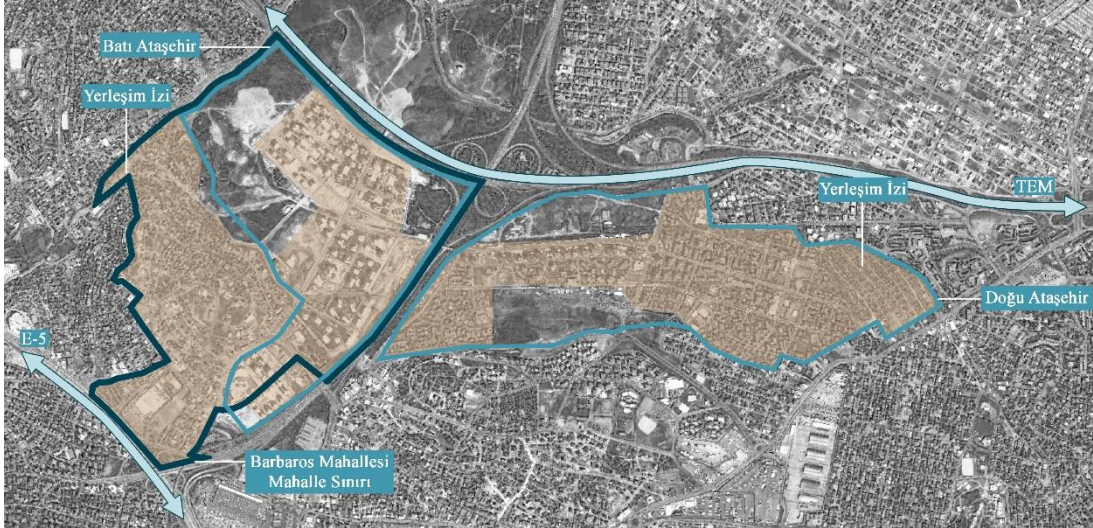
---

²¹ Bkz. Ağaoğlu Proje Arşivi: <<http://www.agaoglu.com.tr/tr/projects/konut-projeleri>>.

niteliğinde olmayıp, bu yeni dönemde güvenli duvarlar ile projeler sınırlandırılmıştır. Aġaoġlu, Batı Ataşehir'deki projelerinin dikey mimari formunu övgü ile dillendirmiş, “gökyüzü villaları” olarak betimlemiştir (Şekil 3.16).

Şekil 3.16 : My World Ataşehir (Milliyet Gazetesi, 09 Ekim 2005 (solda)).

Şekil 3.17 : 2006 yılı hava fotoğrafı (İBB Şehir Haritası, 2018).

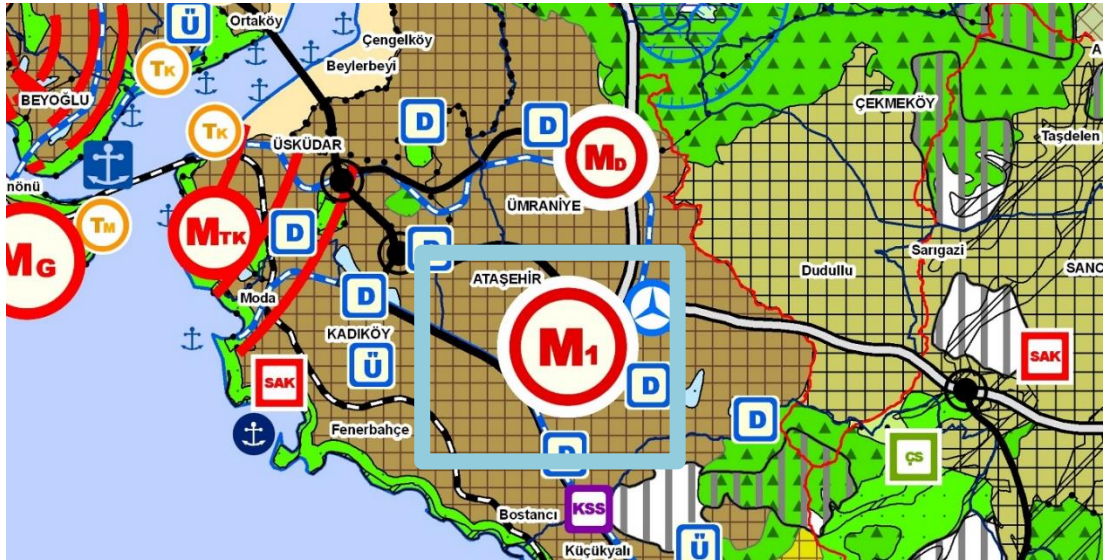
2006 yılı hava fotoğrafı incelendiğinde, mahallenin enformel kesiminde kentsel gelişim neredeyse tamamlanmıştır. Gecekonduyla birlikte, depo ve ticari yapıların mahallenin enformel bölümünde varlığı görülmektedir. Mahalle sınırları içerisinde yer alan Palladium Alışveriş Merkezi'nin inşasının devam ettiği tespit edilmiştir (Şekil 3.17).

2008 yılında bölgenin kentleşmesini derinden etkileyen bir karar ile Ataşehir ilçe belediyesine dönüşmüştür. 747 Sayılı, Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, 6 Mart 2008'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilmiş ve 22.03.2008 Tarih ve 26824 sayılı mükerrer Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. İlgili kanun kapsamında

1. Madde 18. Bendine göre Ataşehir İlçesi kurulmuştur. Ataşehir İlçesi, Kadıköy İlçesi'nden yedi, Üsküdar İlçesi'nden üç ve Kartal İlçesinden bir mahalle bağlanarak, 13 mahalleden oluşmak kaydıyla kurulmuştur (<http://www.atasehir.gov.tr>, 2018). Bazı mahallelerin bölünmesi nedeniyle mevcut durumda Ataşehir İlçesi'nde on yedi mahalle bulunmaktadır, Barbaros Mahallesi bu mahallelerden biridir.

Aydın Ayaydın'ın 11 Eylül 2008 tarihli Sabah Gazetesi'nde yayınlanan haberi, Finans Merkezi projesinin Başbakan Tayyip Erdoğan'ın isteği üzerine Anadolu yakasında, Emlak GYO'ya ait olan Ataşehir kompleksinde, Ankara asfaltının üst kısmında yer alan bölgede inşa edileceğini ve Ziraat Bankası, Halkbank ve Vakıfbank'ın genel merkezlerinin Batı Ataşehir'e taşınacağı bilgisini paylaşmıştır.

Yaşanan bu gelişmeler sonrası, merkezi yönetimin de talepleriyle İstanbul'un anayasası niteliğindeki 1/100.000 ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planı, 13/02/2009 tarihi 103 sayılı meclis kararı gereğince onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Çevre Düzeni Planı, ilk olarak 22/08/2006 tarihinde askıya çıkarılmış ancak gelen itirazlar doğrultusunda İBB Meclisi'nce yeniden düzenlenmesi talep edilmiştir²². 2008 yılında çeşitli davalar nedeniyle iptal edilmiş, sonrasında Danıştay 6. Dairesi bu kararı bozmuştur. Ataşehir İlçesi ilgili planda, Ticaret ve Hizmet Merkezleri; M1 rumuzlu Birinci Dereceden Merkez olarak planlanmıştır (Şekil 3.18).

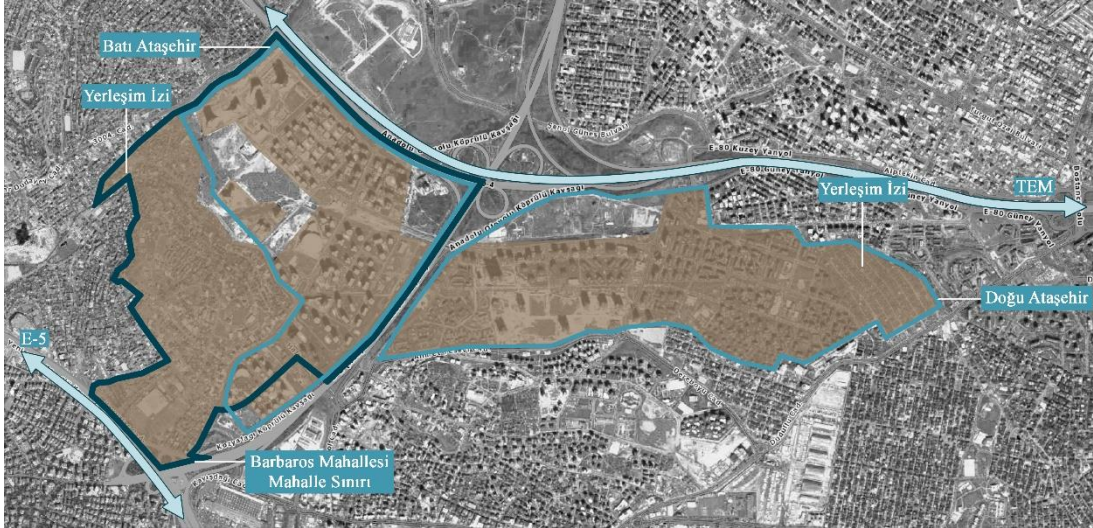

Şekil 3.18 : 13/02/2009 tarihli İstanbul Çevre Düzeni Planı'nda Ataşehir.

²² İBB'nin süreci aktardığı detaylı sunum için bkz. <<http://www.ibb.gov.tr/TR/kurumsal/Birimler/SehirPlanlamaMd/Documents/100.000%20C3%961%20C3%A7ekli%20C3%87evre%20D%20C3%BCzeni%20Plan%C4%B1%20Sunum%20TR.pdf>>

İstanbul Çevre Düzeni Planı Açıklama Raporunda Ataşehir'i de kapsayan M1 rumuzlu Birinci Dereceden Merkezler ile ilgili olarak; "Anadolu Yakası'nda, MİA'nın yükünü azaltan, iki yaka arasındaki gerek işgücü gerekse ulaşım dengesini sağlayan, ticaret, turizm, konut, kültür, yönetim, rekreasyon alanı ve kullanımlarının yer alacağı güçlü bir merkeze ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda Kartal ile Kozyatağı-Ataşehir birinci derece merkezler olarak tanımlanmıştır. Ataşehir, bölgenin sahip olduğu potansiyel ve mevcut eğilimler doğrultusunda, üst düzey hizmet odaklı bir merkez olarak tanımlanmıştır (İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2009)".

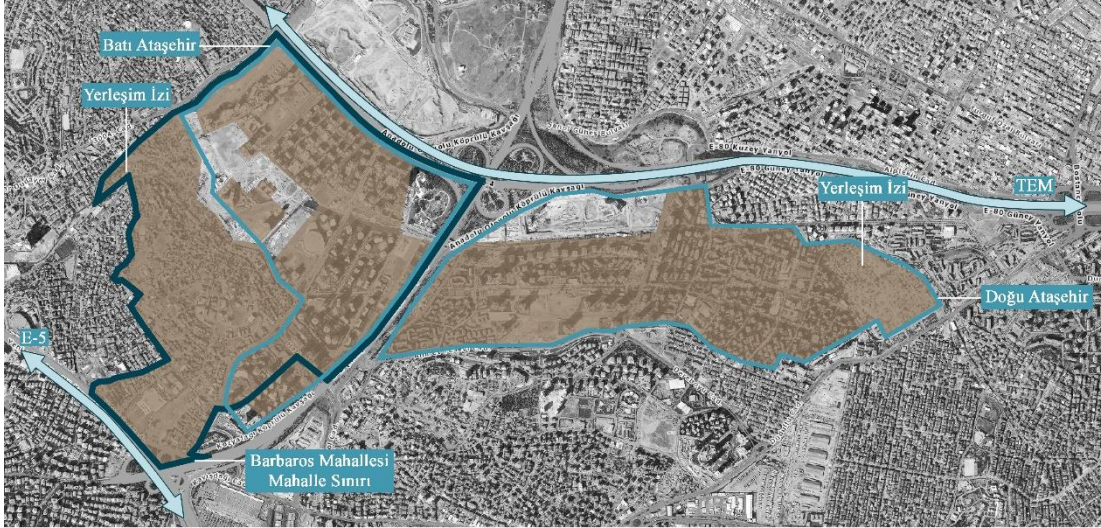
2011 yılında mahallede devam eden birçok konut projesi tamamlanmıştır. Batı Ataşehir'de yer alan Uphill Court, Uphill Towers, Kent Plus, Teknik Yapı Deluxia Palace, Ağaoğlu My World konut ve ofis projeleri tamamlanmıştır (Şekil 3.19).

Şekil 3.19 : 2011 yılı hava fotoğrafı (İBB Şehir Haritası, 2018).

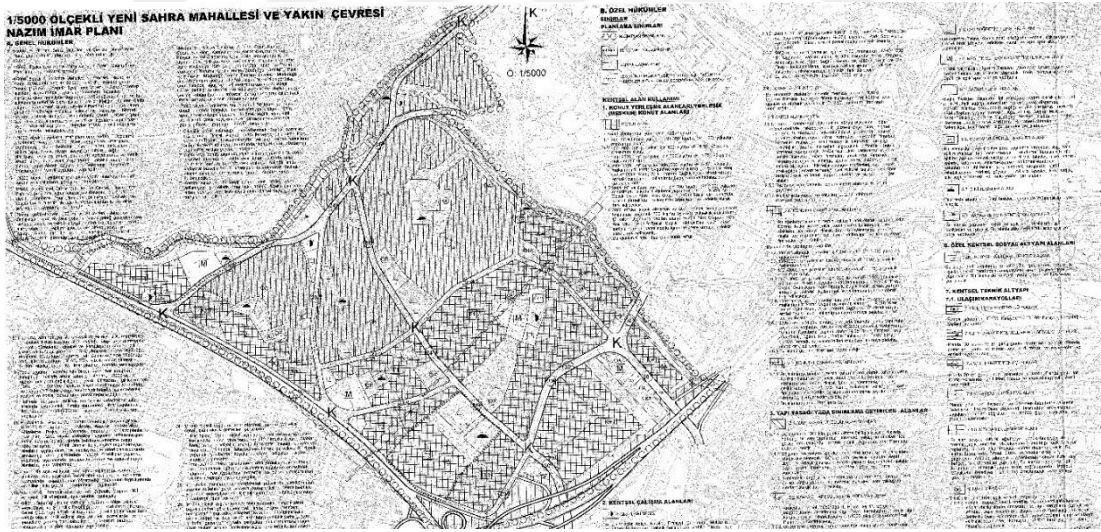
Mahallede yer alan Bulvar 216 Alışveriş Merkezi ve basketbol sahasını içeren Fenerbahçe Ülker Sports Arena hizmete açılmıştır. Varyap Meridian, Ataşehir Belediyesi ve Halkbank Genel Müdürlüğü binalarının inşaatları devam etmektedir.

2012 yılında Ataşehir Belediyesi, yeni binasının tamamlanmasıyla, Barbaros Mahallesi'ne taşınmıştır. Halkbank, Genel Merkez binasının tamamlanmasıyla genel merkezini Ankara'dan, Ataşehir'e taşımıştır. Büyük konut ve ofis projelerinin mahallede tamamlanmasına rağmen, halen kentsel dokuda yer alan büyük boşluklar dikkat çekmektedir (Şekil 3.20). Genellikle bu boşluklar, planda açık yeşil alan olarak tanımlanmış alanları kapsamaktadır.

Şekil 3.20 : 2013 yılı hava fotoğrafı (İBB, Şehir Haritası, 2018).

1990 tarihinde yürürlüğe giren 1/5000 ölçekli nazım imar planı, mevcut yapılaşma şartlarına cevap verememesi nedeniyle, mahallenin sadece enformel yerleşimini kapsayan ve kentsel dönüşüm uygulamalarına altlık oluşturacak plan 08/03/2013 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girmiş, ancak mahkeme kararı ile iptal edilmiştir (Şekil 3.21).

Şekil 3.21 : Mahkeme kararı ile iptal edilen 08/03/2013 tasdik tarihli 1/5000 ölçekli Yenisahra Mahallesi ve Yakın Çevresi Nazım İmar Planı.

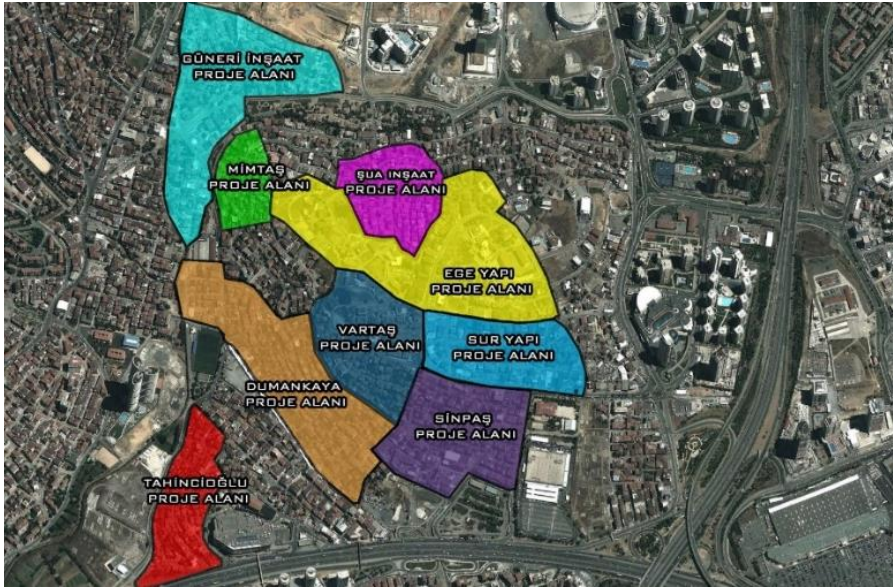
2013 yılı öncesi bölgedeki kentsel dönüşüm söylentileri, takiben askıya çıkan imar planı ile birlikte mahallede inşaat firmaları hızla çalışmalarını başlatmış, Fikirtepe Kentsel Dönüşüm Projesi benzeri bir proje ile firmalar hak sahipleri ile muvafakat imzalamaya başlamıştır (Şekil 3.22).

Şekil 3.22 : Kentsel dönüşüm projesine ilişkin firma ilanları.

Firmalar, birbirleri ile mutabık kaldıkları ve iptal edilen nazım imar planı ada sınırları ile uyumlu olan çalışma alanları belirlemişlerdir. Buna göre, firmalar kendilerine tanımlanan sınırlar doğrultusunda vatandaşlar ile uzlaşmaya çalışmıştır. Kat karşılığı dönüşüm uygulamalarına benzer nitelikte sözleşmeler hazırlanarak, vatandaşlar ve firmalar uzlaşma görüşmelerine başlamıştır.

2013 yılında projeye dahil olan firmalar Güneri İnşaat, Şua İnşaat, Ege Yapı, Sur Yapı, Sinpaş, Vartaş, Dumankaya ve Tahincioğlu olmuştur (Şekil 3.23). 2014 yılı sonrasında bu firmalar ile birlikte çalışmalara başlayan başka firmalar da olmuştur.

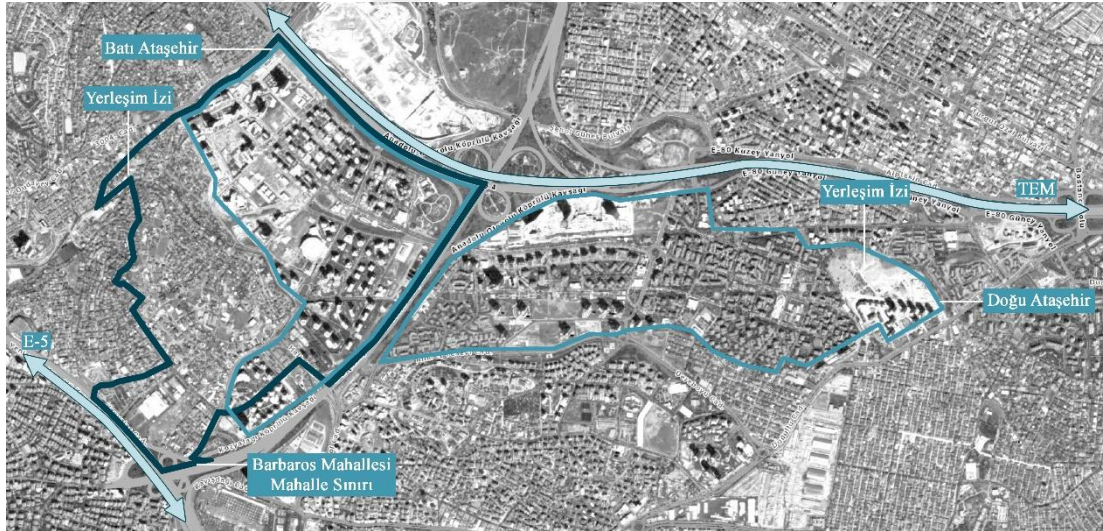
Şekil 3.23 : Kentsel dönüşüm projesinde yer alan firmalar ve çalışma alanları (MUAD Planlama Mimarlık Arşivi, 2014).

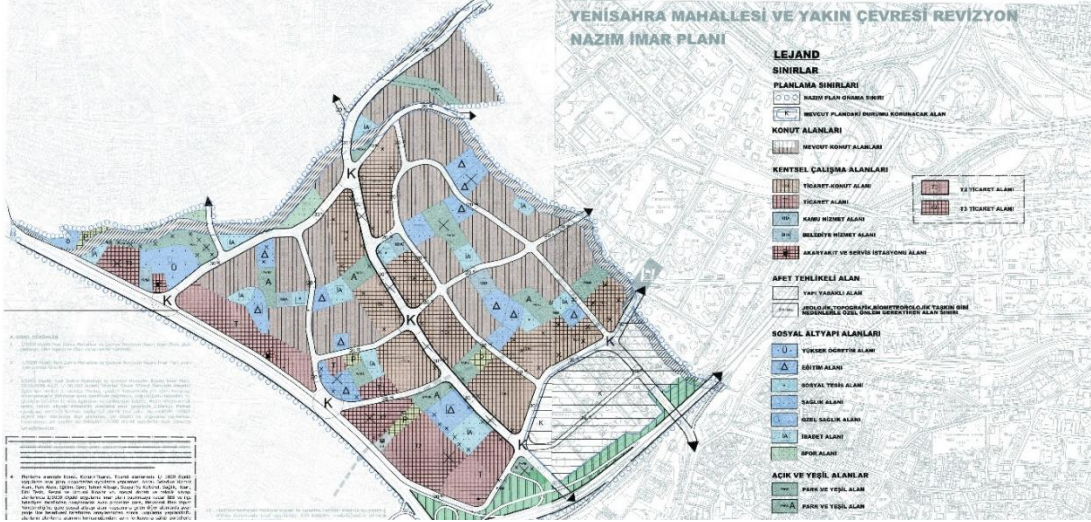
Şekil 3.24 : 2015 yılı drone görüntüsü (MUAD Planlama Arşivi).

2013-2015 yılları arasında Barbaros Mahallesi'nde yer alan kamu arazilerinde büyük ölçüde inşaatların tamamlandığı ve birçok kamu kurumunun merkez ya da hizmet binalarını mahalleye taşıdığı görülmüştür. İlbank İstanbul Genel Müdürlüğü mahalleye taşınmıştır. Emlak Konut GYO A.Ş. Batı Ataşehir'de binası tamamlanarak, taşınmıştır (Şekil 3.24). Mahallede nüfusun artması nedeniyle yeni ilkokul ve lise açılmıştır. Mahallede tamamlanan inşaatların yanında, yeni inşaatlar da başlamıştır. Watergarden isimli karma proje inşaatı başlamıştır (Şekil 3.25).

Şekil 3.25 : 2015 yılı hava fotoğrafı (İBB, Şehir Haritası, 2018).

2013 yılında nazım imar planının mahkeme kararıyla iptal edilmesi nedeniyle iki yıl süreyle yeni nazım imar planı için hazırlıklar tamamlanmış, 21/12/2015 tasdik tarihli 1/5000 ölçekli Yenisahra Mahallesi ve Yakın Çevresi Nazım İmar Planı yürürlüğe girmiştir (Şekil 3.26). Tıpkı bir önceki nazım imar planında olduğu gibi bu plan da mahallenin sadece enformel gelişmiş kısmını kapsamış ve kentsel dönüşüm çalışmalarına altlık oluşturmak üzere geliştirilmiştir, halen de yürürlüktedir.

Şekil 3.26 : 21/12/2015 tasdik tarihli 1/5000 ölçekli nazım imar planı.

1/5000 ölçekli nazım imar planının onaylanmasını takiben plan hiyerarşisine göre hazırlanması gerekli olan 1/1000 ölçekli uygulama imar planı Ataşehir Belediyesi tarafından hazırlanmıştır. 2018 yılı Şubat ayında 1/1000 Ölçekli Yenisahra Mahallesi ve Yakın Çevresi Uygulama İmar Planı, Ataşehir Belediye Meclisi'nde oy birliği ile kabul edilip, onaylanmak üzere İstanbul Büyükşehir Belediyesi Meclisi'ne gönderilmiştir. 1/5000 ölçekli nazım imar planında olduğu gibi uygulama imar planı da mahallenin enformel olarak gelişmiş bölümünü kapsamaktadır. 2018 yılı Mayıs ayı itibarıyla 1/1000 ölçekli plan halen onay aşamasındadır (Şekil 3.27).

Şekil 3.27 : Onay aşamasında olan 1/1000 ölçekli Yenisahra Mahallesi ve Yakın Çevresi Uygulama İmar Planı.

Şekil 3.28 : 2017 yılı hava fotoğrafı (İBB, Şehir Haritası, 2018).

2017 yılı itibariyle, mevcut durumda mahallede aktif olarak kullanılmayan birden fazla açık alan düzenlenerek park olarak faaliyete geçmiştir. Proje alanında yer alan ve inşası devam eden iş merkezleri ve konut projeleri büyük ölçüde tamamlanmıştır (Şekil 3.28).

2015 yılında inşası başlayan Watergarden projesi de 2017 yılı itibariyle açılan merkezlerden biri olmuştur. Ziyilan Grup tarafından geliştirilen Watergarden Projesinin mimari projesi, Hollandalı T-Concept firması tarafından tasarlanmıştır (Şekil 3.29). 2017 yılında Watergarden İstanbul açılarak faaliyete geçmiştir.

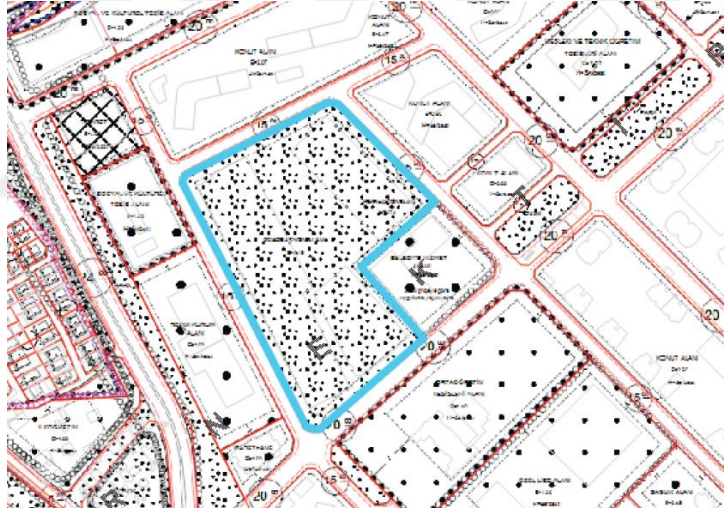

Şekil 3.29 : Watergarden proje render görüntüsü
(http://www.tconcept.nl/tconcept/?tconcept_projects=atasehir-water-gardens).

2016 yılında Watergarden projesinin duyurulması ile birlikte proje yer seçimi ve imar izinleri nedeniyle tepki ile karşılaşmıştır. Projeye tanınan ayrıcalıklı yapılaşma şartları eleştiri konusu olmuş ve ulusal medyada dile getirilmiştir.

Son 15 yılda inşa edilen konut ve ofis projeleriyle boş parsel bulmanın imkansız hale geldiği Ataşehir, İstanbul'da betonlaşmanın en fazla olduğu bölgelerin başında geliyor. Ulaşım ve alt yapı sorunlarıyla boğuşan ilçe sakinleri için, yapılaşma yoğunluğunun az olduğu, dinlenip keyifli vakit geçirecekleri alanlar her geçen gün önemini artırıyor. Ancak, Ataşehir'de bu amaçla kullanabilecek en büyük arazi de rant kurbanı oldu. 2012 yılında Varyap'tan satın aldığı 37 bin 830 metrekare arazi üzerinde Watergarden adlı projeyi hayata geçiren Ziydan Grup, imar planlarında “rekreasyon alanı” olarak görünen alana tam 166 bin metrekare inşaat yaptı. (Şahin, Sözcü Gazetesi, 15/10/2016)

Watergarden projesinin inşa edildiği 3332 ada, 16 parsel 37,830.60 m² alana sahip olup, Ataşehir Toplu Konut Alanı Batı Bölgesi 1/1000 ölçekli Revizyon Uygulama İmar Planı'nda kalmaktadır. İlgili plan ilk olarak 14/08/2009 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Ancak Ataşehir, parsel bazında plan revizyonlarıyla çok sayıda revizyona uğramıştır. Yapılan son revizyonlara göre planın uygulamaya geçtiği tarih 30/10/2012'dir. İlgili plana göre Watergarden projesinin bulunduğu parsel plan fonksiyonlarına göre “rekreasyon alanı” olup, emsal : 0.15'dir (Şekil 3.30).

Şekil 3.30 : 30.10.2012 tasdik tarihli Ataşehir Toplu Konut Alanı Batı Bölgesi 1/1000 ölçekli Revizyon Uygulama İmar Planı, Watergarden parseli plan durumu.

İstanbul İli, Ataşehir İlçesi Ataşehir Toplu Konut Alanı Batı Bölgesi 1/1000 ölçekli Revizyon Uygulama İmar Planı Notları 27. Maddesine göre “rekreasyon alanında emsal 0.15 olup bu alanda açık ve kapalı spor tesisleri ve sosyal kültürel tesisler de yapılabilir”. Plan notları ile getirilen ‘rekreasyon alanlarında sosyal kültürel tesisler de yapılabilir’ plan notu ile Watergarden projesi geliştirilmiştir. 30.10.2012 tarihinde imar planında revizyon yapılarak plan notlarına yeni hükümler eklenmiştir. Plan notlarına göre “(Madde 1) sosyal ve kültürel tesis alanlarında Emsal : 1.50 olup her türlü özel kullanıma ait; konferans, toplantı, sergi, fuar, tiyatro, sinema salonları ile

satış birimleri, opera, kreş, ticari fonksiyonlar, kafe, lokanta, yurt, huzurevi vb. kullanımlar yer alır”. Buna göre rekreasyon alanında bulunan 3332/16 parselde farklı fonksiyonların hayata geçebilmesinin önü açılmıştır.

Rekreasyon alanlarında tanımlanan emsal alanı uygulanmış olsaydı, parselin yüzölçümü, 37,830.60 m² olması nedeniyle, 5,674.59 m² inşaat alanı kullanılabilirdi. Plan notları revizyonundan gelen ayrıcalıklı imar artışı ile emsal arttırılmıştır. Projenin geliştiricilerinden Ziylan Grup’un beyanına göre 166,000 m² toplam inşaat alanı kullanılmış ve 49,000 m² kiralanabilir alan üretilmiştir²³. Batı Ataşehir’de yer alan yüzölçümü açısından en büyük rekreasyon alanı kamusalılığı tartışılan bir projeye dönüştürülmüştür (Şekil 3.31). Proje, yüklenici firma ve basın bültenlerinde alışveriş merkezi olarak ifade edilmemiştir.

Şekil 3.31 : Watergarden projesi mevcut durumu.

Yasal yollar ile inşa edilmiş olan Watergarden Projesi’nin, hem hukuka uygunluğu, hem de rekreasyon alanı olarak tanımlanmış bir parselde üretilmiş olması tartışmalıdır. Yapının mevcut imar plan notları ile uyumlu olmasına rağmen, genel plan notlarından bağımsız bir şekilde, parçacıl plan notu revizeleriyle yapımının önü açılmıştır. Rekreasyon alanı, 16/06/2014 tarihinde yayınlanan ve yürürlükte olan Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliğine göre açık ve yeşil alan olarak tanımlanmıştır. İlgili yönetmelik 5. madde, (i) bendinde; birey ve toplumun kültürel, sosyal ve rekreatif ihtiyaçlarının karşılanması ve sağlıklı bir çevre ile yaşam kalitelerinin arttırılmasına yönelik kamu veya özel sektör tarafından yapılan, açık ve yeşil alanlardan biridir. Meri

---

²³ Projeye ilişkin detaylara, Ziylan Grup’un internet sitesinden erişilebilmektedir. Bkz. <http://www.ziylangyy.com.tr/projelerimiz/watergarden-projesi.aspx>

uygulama imar planı hükümleri ile uyumlu ancak Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği ile uyumsuzdur. Yönetmelik açık bir şekilde, rekreasyon alanlarının açık ve yeşil olması ile ilgili hükmü tanımlamıştır. Mevcut mimari proje kısmen açık alanlara sahiptir. Projenin gömülü birçok katı bulunmakla birlikte, yeşil alanlar kısıtlıdır. Yapının tabliyesi, parselin neredeyse tamamına oturmaktadır. Projede yer alan yeşil alanlar, projede üretilmiş inşaat alanına kıyasla oldukça azdır.

Yaşanan süreç göstermektedir ki, üretilmiş olan bu proje, hukuka uygun olmanın ötesinde, hukuka “uydurulmuş” bir durumdadır. Her ne kadar toplum ve idari yönetimler açısından bu proje, “formel” olarak görülse de, enformelliğin başka bir yansıması niteliğindedir. Projenin tartışmalı olduğu bir diğer konu olan kamusalılık derecesi, tezin 4. Bölümünde değerlendirilecektir. Yasal kabuller açısından “formel” olarak nitelendirilmiş olması nedeniyle, kamusal mekanın formel bir örneği olarak incelenmiştir.

3.6 Bölüm Sonucu

Barbaros Mahallesi ve yakın çevresine ilişkin mekânsal üretim süreçlerini ele almak, karar mekanizmalarını analiz etmek ve bu süreçte yer alan aktörleri incelemek amacıyla 3. Bölüm hazırlanmıştır. Bu bölümde, ulusal ve yerel ölçekte çok boyutlu, çok aktörlü bu gelişim sürecinin ortaya konması, dönemin sosyo-ekonomik gelişimi bağlamında hem formel hem de enformel gelişimin izinin sürülmesi hedeflenmiştir. Barbaros Mahallesi enformel gelişim sürecini, Türkiye’deki enformel ve formel gelişim eğilimleri ve bu gelişimin idari/yasal zemininden bağımsız düşünmek mümkün değildir. Mahallenin mekansallaşmasının izlenebilmesi adına bölgenin oluşumu, gelişim dinamikleri ve bu süreci şekillendiren yasal düzenlemeler ele alınmıştır. Barbaros Mahallesi’ni etkisi altında bırakan yasal ve idari düzenlemeler, kırılma noktaları Çizelge 3.1’de sunulmuştur.

Çizelge 3.1 : Dönemlere göre yasal ve idari düzenlemeler, kırılma noktaları.

1970 Öncesi Dönem	
1912	Karaman Çiftliğinin kurulması.
1948	5218 sayılı yasa çıkarılarak, Ankara gecekondularını kapsayan ilk imar affi düzenlemesinin yapılması.

Çizelge 3.1 (devam) : Dönemlere göre yasal ve idari düzenlemeler, kırılma noktaları.

1948	5228 sayılı yasa çıkarılarak, bina yapımının teşvik edilmesi.
1950	Küçükbakkalköy'e yerleştirilen bulgar göçmenlerine, alanın mera arazisi olarak tahsis edilmesi.
1953	5431 sayılı yasa çıkarılarak, sakıncalı olmayan izinsiz yapılara af tanınması.
1953	6188 sayılı yasa çıkarılarak, tüm gecekondulara af tanınması.
1953	6188 sayılı yasa çıkarılarak, tüm gecekonduların af tanınması.
1959	7367 sayılı yasa çıkarılarak, hazine arazilerinin devrine ilişkin düzenlemenin yapılması.
1960	İlk askeri darbenin gerçekleşmesi.
1960	DPT'nin kurulması.
1961	Yeni anayasanın hazırlanması.
1963	1. Beş Yıllık Kalkınma Planının yayınlanması.
1965	634 sayılı yasa çıkarılarak, kat mülkiyetinin kanununun düzenlenmesi.
1966	775 sayılı yasa çıkarılarak, gecekonduya dair çözümler geliştirilmesi ve gecekondulu önleme bölgelerinin düzenlenmesi.
1970-1980 Dönemi	
1970	Mahallesi içerisinde, enformel yerleşimin başlaması.
1971	Petrol krizinin yaşanması ve yapı inşa maliyet fiyatlarının yükselmesi.
1975	Kemal Ilıcak'ın çiftlik arazisini parça parça satın almaya başlaması.
1975-1978	İSOTAŞ'ın alan içerisinde proje geliştirme çalışmasına başlaması.
1976	1990 sayılı yasa çıkarılarak, belediye arazilerindeki gecekondulara af tanınması.
1978	Atelye 70'in, 550 hektar alanda Yenikent Toplu Konut Planını tamamlaması.
1980-1990 Dönemi	
1980	Askeri darbesinin gerçekleşmesi.

Çizelge 3.1 (devam) : Dönemlere göre yasal ve idari düzenlemeler, kırılma noktaları.

1980	Yenikent Toplu Konut Projesinin başarısızlıkla sonuçlanması.
1982	Enformel yerleşimin yoğunlaşması.
1983	Genel seçimlerin yapılması.
1983	Turgut Özal'ın Başbakan seçilmesi.
1984	2806 sayılı yasa çıkarılarak, gecekonduların meşrulaşması.
1984	2960 sayılı yasa çıkarılarak, gecekonduların meşrulaşması.
1984	2981 sayılı yasa çıkarılarak, tapu tahsis belgelerinin verilmesi.
1984	Kemal Ilıcak'ın, projenin inşası için Okent ve Birlik Emlak Şirketleri ile işbirliğine girmesi.
1984	Birlikkent Konut Yapı Kooperatifinin kurulması.
1985	Birlikkent Projesinin kamuoyuna duyurulması.
1985	Birlikkent Projesinin rafa kaldırılması.
1985	Okent ve Birlik Emlak Şirketleri'nin yeni bir proje hazırlanması.
1985	40,000 konut kapasiteli Büyükşehir Projesinin duyurulması.
1986	3290 sayılı yasa çıkarılarak, imar affi düzenlenmesi.
1986	Yapı Kredi Bankası'nın, arsa sahiplerinin borçları nedeniyle arsaya ipotek konması.
1986	Yapı Kredi Bankası ile ESKA ve USTAY Şirketlerinin projenin gerçekleştirilebilmesi adına ortak olması.
1987	3366 sayılı yasa çıkarılarak, imar affi düzenlenmesi.
1987	87/12215 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile proje arsasının Anadolu Bankasına devredilmesi.
1987	Projenin 'Bankaşehir' ismiyle televizyonda duyurulması.
1987	Projenin konut kapasitesinin 26,000'e düşürülmesi.
1987	Projenin isminin 'Anatepe Uydükenti' olarak değiştirilmesi.
1987	Başbakan Turgut Özal'ın katılımıyla, Doğu Ataşehir projelerinin temel atma töreninin düzenlenmesi.

Çizelge 3.1 (devam) : Dönemlere göre yasal ve idari düzenlemeler, kırılma noktaları.

1988	3414 sayılı yasa çıkarılarak, imar affının düzenlenmesi ve gecekonduların alım-satımının yasallaşması.
1988	Bakanlar Kurulu'nun 88/12485 sayılı kararınca, Anadolu Bankası ve Türkiye Emlak Kredi Bankasının, Türkiye Emlak Bankası A.Ş. çatısı altında birleşmesi.
1988	26,000 konutluk projenin reklamlarının hız kazanması.
1989	89/14499 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile alanın Anatepe Turizm Merkezi olarak ilan edilmesi, parçacıl plan yapımının önünün açılması.
1990-2000 Dönemi	
1990	Emlak Bankasının 1/5000 ölçekli nazım planı hazırlaması.
1991	Genel seçimlerin yapılması.
1991	Süleyman Demirel'in Başbakan seçilmesi.
1991	Merkezi yönetimin değişmesiyle, proje isminin 'Ataşehir Projesi' olarak değişmesi.
1991	Plan yapım yetkisinin yeniden İstanbul Büyükşehir Belediyesine devrolması.
1992	1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planının onaylanması.
1995	Genel seçimlerin yapılması.
1995	Necmettin Erbakan'ın Başbakan seçilmesi.
1995	Başat aktörün Emlak Bankası'ndan, firmalara devrolması.
1996	Ataşehir'in, Birleşmiş Milletler "En iyi Kurumsal Uygulamalar ve Projeler" ödülünü kazanması.
1999	Genel seçimlerin yapılması.
1999	Bülent Ecevit'in Başbakan seçilmesi.
1999	Gölcük depreminin yaşanması.
1999	TOKİ'nin bölgede kontrolü sağlaması.
2000 Sonrası Dönem	
2000	Doğu Ataşehir'deki projelerin tamamlanması.

Çizelge 3.1 (devam) : Dönemlere göre yasal ve idari düzenlemeler, kırılma noktaları.

2000	TOKİ'nin inşaat firmalarıyla Batı Ataşehir'de projelere başlaması.
2002	Genel seçimlerin yapılması.
2002	Recep Tayyip Erdoğan'ın Başbakan seçilmesi.
2004	TOKİ'ye birçok ayrıcalığın tanınması.
2005	Firmaların Batı Ataşehir projelerini tamamlamaya başlaması.
2005	Batı Ataşehir'de kapalı konut projelerinin üretilmesi.
2006	Gecekondulu mahallesinde, inşa sürecinin sona ermesi.
2008	747 sayılı yasa çıkarılarak, Ataşehir Belediyesi'nin kurulması.
2009	İstanbul Çevre Düzeni Planının yürürlüğe girmesi.
2009	ÇDP ile Ataşehir'in MİA ilan edilmesi.
2010	İnşaat firmalarının arsa toplamaya başlaması, saha ofislerinin açılması
2012	6306 sayılı kanun çıkarılmasıyla, riskli yapı ve alan ilanlarının düzenlenmesi.
2012	Kamu zoruyla dönüşüm sürecinin başlaması.
2013	Enformel yerleşimi kapsayan 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planının yürürlüğe girmesi
2013	1/5000 ölçekli Nazım İmar Planının iptal edilmesi
2013	Firmaların vatandaşlarla muvafakat imzalaması
2014	Proje alanındaki firmaların mutabakat imzalaması
2015	Enformel yerleşimi kapsayan 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planının yürürlüğe girmesi
2017	6306 sayılı kanuna dair düzenlemelerin yapılması.
2017	Firmaların uzlaşma görüşmelerine devam etmesi
2018	1/1000 Ölçekli Yenisahra Mahallesi ve Yakın Çevresi Uygulama İmar Planı'nın Büyükşehir Belediyesi'ne gönderilmesi
2018	Büyükşehir Belediyesi'nin Uygulama İmar Planı'nı cami alanlarının yetersizliği nedeniyle reddetmesi

Şekil 3.32 : Barbaros Mahallesi mevcut arazi kullanımı.

Barbaros Mahallesi sınırları içerisinde ilk yerleşim gecekondu bölgesinde ve 1970’li yıllarda olmuştur. 1970-1980 yılları arası dönem, gecekondu yerleşiminin olduğu ve Doğu Ataşehir’deki formel gelişimin ilk adımlarının atıldığı dönem olmuştur. Formel gelişim açısından, 1970-1980 dönemi, Batı ve Doğu Ataşehir için projelerin üretildiği

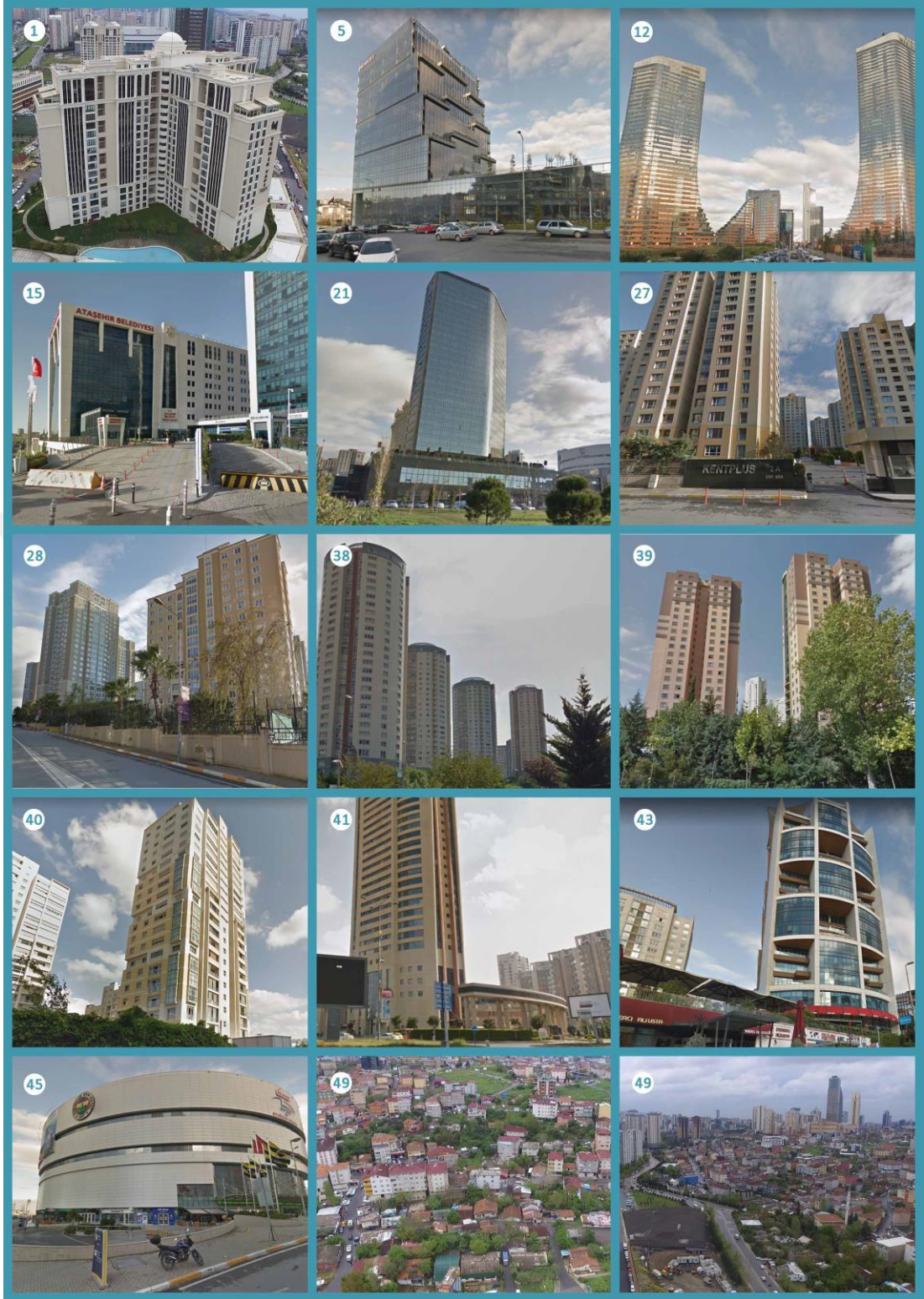
ancak hayata geçemediği bir dönemdir. 1980-1990 döneminde ise, gecekondular mahallesi kemikleşmiş, gecekonduların mahallenin üretim sürecine ilişkin devletten yardım talepleri olmuştur. Doğu Ataşehir ve Batı Ataşehir'e yönelik formel projeler hız kazanmıştır. 1990-2000 dönemi ise mahallenin formel gelişmiş alanlarında yerleşimin başladığı dönem olmuştur. 2000 yılı sonrasında ise Batı Ataşehir'de formel gelişimin ivmeli bir şekilde yaşanmış, formel yerleşim kemikleşmiş ve kentsel dönüşüm projeleri gündeme gelmiştir. Bu bağlamda 1970 öncesi dönem, 1970-1980 dönemi, 1980-1990 dönemi, 1990-2000 dönemi ve 2000 sonrası olmak üzere Barbaros Mahallesi formel ve enformel mekânsal gelişim süreci ele alınmıştır. Tüm bu gelişimler sonucu oluşan mevcut arazi kullanımı, tez yazarı tarafından haritalandırılarak, Şekil 3.32'da sunulmuştur.

Barbaros Mahallesi mekânsal gelişim süreci göstermektedir ki, mahallede iki farklı kentleşme biçiminin sonucu olarak, iki farklı mimari yapı oluşmuştur. Bu durum birbirleri ile zaman zaman benzeşen ancak, çoğu zaman ayrışan iki farklı sosyal hayatın oluşmasına neden olmuştur. Planlı gelişen kısımda yer alan ve Şekil 3.32'de listelenmiş projeler, yüksek duvarlar arkasında içe kapalı mekanlar olarak tasarlanmıştır. Üretilmiş kapalı mekanlar, dışarı ile etkileşimi olmayan kentsel yaşamdan kopuk mekanların oluşmasına neden olmuştur. Birbirine benzer peyzaj tasarımları ile mevcut topografya ve bitki örtüsü ile uyumlu olmayan yapay peyzaj alanları oluşturulmuştur.

Büyük yapı kütleleri ve dev parseller ardında sunulan imkanlar, sadece orada yaşayanların kullanımına sunularak, "kamunun" tamamına hizmet etmemektedir. Lefebvre'ye referansla üretilen "soyut mekanlar", içerisi-dışarısı ayrımını derinleştirmiştir. Kentsel ölçekte ulaşılabilecek hizmetlerin büyük yapıların içerisinde çözülmesiyle, planlı gelişmiş kısımda geleneksel sokak dokusu ve ticari hayat yok olmuştur. Sokaklar çoğu zaman canlılıktan uzak, sadece taşıtların hizmetinde olan akslara dönüşmüştür. Yüksek güvenli yapılar, toplumun farklı kesiminden bireylerin bir araya gelmesini olanaksız hale getirmiştir. Son olarak, bahsi geçen projelere ilişkin yapı fotoğrafları Şekil 3.33'da sunulmuştur²⁴.

---

²⁴ Şekil 3.29'da yer alan fotoğraf numaraları, Şekil 3.32'de yer alan proje isimlerini ifade etmektedir.

Şekil 3.33 : Barbaros Mahallesi yapı fotoğrafları.

4. BARBAROS MAHALLESİ KAMUSAL MEKANLAR VE KULLANIM PRATİKLERİ

Kamusal mekânlar, farklı sosyal gruptan insanların özgürce bir araya geldikleri, kentsel boşlukların anlamlandırıldığı alanlardır. Mekanları oluşturan toplumsal ve çevresel faktörler, kamusal mekânın algılanışını etkileyerek, mekânın özelliklerini farklılaştırmakta, toplumun kamusal mekân kullanımını ve kamusal hayattaki tercihlerini şekillendirmektedir. Kamusal mekânın kullanımını algılamak ve kamusal yaşamdaki farklı tercihlere ilişkin dinamikleri sorgulamak adına, kamusal mekanlar üzerine bir analiz çalışması gerçekleştirilmiştir.

Dacheux (2012), derleyicisi olduğu *Kamusal Alan* isimli kitabında saha araştırmaları gibi ampirik yaklaşımların kamusal alan kavramını ete kemiğe büründürdüğüne değinmiştir. Bu düşünce paralelinde, mahallede yer alan mevcut kamusal mekanlar ve kullanım pratikleri, Barbaros Mahallesi'nin enformel gelişme alanı olan gecekondu mahallesi ve gecekondu ekseninde incelenecektir. Barbaros Mahallesi'nde yer alan kapalı siteler, lüks konut projeleri ve orada yaşayanların gündelik hayatı üzerine benzer kimi çalışma yürütülmüştür (Erdem Okumuş, 2014; Yurtoğlu Pek, 2016). Bu tezi, benzer çalışmalardan ayıran husus, kamusal mekanların ve hayatın enformel yerleşimde yaşayanlar üzerinden değerlendirmesi üzerinden olacaktır. Bu bölümde, alt saha çalışma alanı içerisinde yaşayanlara uygulanmış anketler, mülakatlar ve katılımcı gözlem metoduyla elde edilmiş veriler kullanılacaktır.

Gecekondu mahallesinde yaşayanların öncelikle sosyo-ekonomik durumu, toplumsal yapısı üzerine bir değerlendirmede bulunulacaktır. Şüphesiz ki, bir mekânın üretilmesinden, kullanımına kadar geçen süreci, kullanıcıların sosyo-ekonomik profillerini değerlendirmeden açıklamak eksik kalacaktır. Sargın'ın (2017) vurguladığı gibi "kamusal mekan" salt cismi bir olgu olmayıp, sosyal-kurgusal bir bağlama gereksinimi vardır. Bu nedenle gecekondu mahallesinde yaşayanların komşuluk ve hemşerilik ilişkileri de tespit edilecektir. Sonrasında gecekondu ekseninden mahallelilik olgusu ve dayanışma ilişkileri incelenecektir.

Mahallede yaşayanların toplumsal yapısı ışığında, mahallede var olan “formel” ve “enformel” kamusal mekanlar tanımlanacaktır. Tespit edilen bu mekanların nasıl üretildiği ve bu mekanların kullanım pratikleri analiz edilecektir.

Son olarak mahallede süregelen kentsel dönüşüm projesi nedeniyle gündelik hayat ve kamusal mekanların nasıl dönüştüğü ve bu dönüşümün mahallelilerin gelecek beklentilerini nasıl şekillendirdiği sorgulanacaktır.

Mahallenin mekansal gelişim analizi doğrultusunda (3. Bölüm), mevcut durumda tespit edilen ve mahallede yaşayanların etkileşim içerisinde olduğu, “formel” ve “enformel” kamusal alanlar tespit edilerek, bu alanlar ile mahallelilerin maksimum düzeyde ilişkide olduğu bir alt çalışma alanı belirlenmiştir (Şekil 4.1). Alt çalışma alanı sınırı, yapısal fonksiyonların değişimi ve mahalledeki mekânsal kırılmalar gözetilerek, mahallenin enformel gelişmiş bölgesinde tespit edilmiştir. Mahallede ticari yapıların, depolama alanlarının yer aldığı bölge, alt çalışma alanı sınırı dışında tutulmuştur. Sınır dışında tutulan bölge, konut fonksiyonunda yapıların bulunmaması ya da seyrek olması nedeniyle gece yaşayan nüfusu barındırmamaktadır.

Şekil 4.1 : Barbaros Mahallesi idari alan sınırı ve alt çalışma alanı sınırı.

Belirlenen alt bölgede çalışmanın ana sorusu ve alt soruları çerçevesinde, mahallenin toplumsal ilişkileri anket, mülakat vb. yöntemler ile analiz edilerek, bu ilişkilerin kamusal mekandaki yansımaları ele alınmıştır. Alt bölge sınırları içerisinde gerçekleştirilmiş olan anket çalışmasının temel amacı; mahalleli (kullanıcı) profilinin

tespit edilmesi, kamusal mekanların belirlenmesi ve kullanım alışkanlıklarının ortaya çıkarılması olmuştur (Şekil 4.2, daha büyük boyut için bkz. Ek E).

Şekil 4.2 : Alt çalışma alanı sınırı.

Uygulanan anket çalışması için, örneklemin nasıl belirleneceğine yönelik yöntem tespit edilmiştir.²⁵ Çalışma alt sınırının, konut alanlarının ve kamusal mekanların yoğunlaştığı bölge gözetilerek seçilmesi ve sınırlandırılmış bir mekanı kapsaması, amaçlı örnekleme (*purposive sampling*) yöntemi seçiminin sonucudur. Amaçlı örnekleme, araştırmanın sorusu ile ilgili olarak, evren içerisinde benzer bir durum ya da grubun belirlenmesidir. Evren büyüklüğüne göre tez kapsamında uygulanacak anket sayısı 56 olarak belirlenmiştir (bkz. kapsam ve yöntem bölümü).

Anket çalışmasına kullanılan örnek anket formuna, tez eklerinde yer verilmiştir (Ek B). Anket çalışması aracılığıyla araştırma soruları açısından kritik bulgular edinilmiştir. Araştırmanın amacı ve konusu gereği anket çalışmasından bir genelleme yapılması hedeflenmemiş olup, gündelik hayatlarına yönelik durumların ve mekanların çeşitliliğini tespit etmek amaçlanmıştır. Anket sonuçlarındaki örtüşmeler ve ayrışmalar, belirli konuların daha derinlemesine ele alınması gerekliliğini göstermiştir. Mekanların, üretim süreçlerinin ve kullanıcı deneyimlerinin daha detaylı tespit edilebilmesi adına, yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Tez çalışması kapsamında 12 mülakat gerçekleştirilmiş olup, mülakatlardan biri Barbaros Mahallesi Muhtarlığıyla yapılmıştır. Mülakatların benzerliği nedeniyle, 9 tanesi çalışmada kullanılmıştır. Mülakatların deşifresi, tez eklerinde sunulmuştur (Ek B). Mülakat yapılacak katılımcılar rastlantısal yöntemle seçilmiş olsa da, belirli kriterler gözetilmiştir. Anket sonuçlarına ve katılımcı

---

²⁵ Örnekleme, belli kurallara göre, belli bir evrenden seçilmiş ve seçildiği evreni temsil yeterliği kabul edilen küçük kümedir. Araştırmalar çoğunlukla örnekleme kümeleri üzerinde yapılır ve elde edilen sonuçlar ilgili evrenlere genellenir (Karasar, 2005, ss.110-111).

gözlemlere göre, mahalledeki gündelik hayatın içerisinde daha çok kadın ve çocukların yer alması nedeniyle ağırlıklı kadınlar ile görüşme yapılması planlanmıştır. Görüşme yapılacak kişilerin yaş ve sosyo-ekonomik durum açısından, farklı gruplarda yer almaları hedeflenmiştir. Bu nedenle gerçekleştirilmiş mülakatlarda çocuk, genç, orta yaşlı, yaşlı katılımcılara yer verilmiştir ve belirtilen kriterler ışığında görüşmeciler seçilmiştir. Yapılan görüşmeler, görüşmecilerin rızası alınarak ses kaydına alınmıştır. Görüşme deşifreleri çalışmanın eklerinde sunulmuştur. Aksi belirtilmediği durumlarda hazırlanan tüm çizelge (tablo), şekil, harita ve grafikler tez kapsamında üretilmiştir. 4. bölüm kapsamında kullanılmış olan yarı yapılandırılmış mülakat alıntıları, italik olarak gösterilmiştir. Tez kapsamında kullanılan anket çalışmasına ilişkin sonuçlar, grafik ya da çizelge (tablo) olarak sunulmuştur.

4.1 Barbaros Mahallesi Enformel Yerleşim Alanı Sosyo-Ekonomik Yapısı

Mekanı biçimlendiren etmenlerden biri, gündelik hayatın içerisinde saklı olan sosyal pratikler olmuştur. Kamusal mekanın üretimini ve pratiklerini irdelerken, mekanın dinamiklerini ve sosyal aktörlerini kavramak gerekmektedir. Mekan; sosyal, ekonomik, kültürel sembollerin ve bu semboller ile aktörlerin kurdukları ilişkinin bütününden oluşmaktadır. Barbaros Mahallesi'nin mekânsal durumunu kavramak için de, ona ilişkin demografik yapı, mahallelik algısı ve komşuluk ilişkiler, bu başlık altında incelenmiştir.

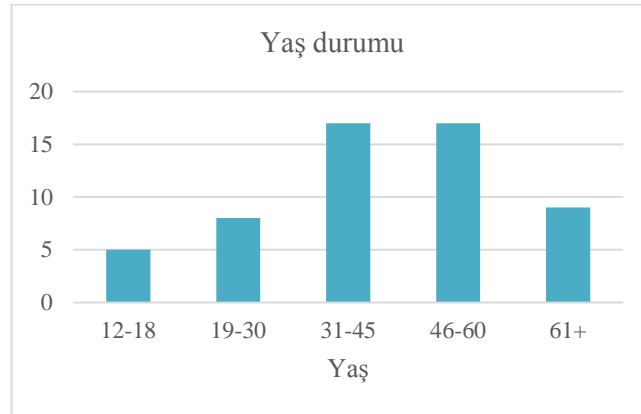
4.1.1 Demografik yapı

Ataşehir Barbaros Mahallesi'nin, sosyo-ekonomik yapısı ele alınırken, öncelikle mahallenin yıllara göre nüfus değişikliği verileri incelenmiştir. TÜİK'den elde edilen verilere göre, 2007 yılında 17,280 olan mahalle nüfusu, on yılda neredeyse iki kat büyüyerek 2017 yılında 32,487'ye ulaşmıştır (Çizelge 4.1). 3. bölümde ele alınan mahallenin mekânsal gelişimine göre, 2007 yılında boş kabul edilebilecek mahallenin kuzeydoğusu tamamen dolmuştur. Neredeyse bir ilçe nüfusu kadar artış yaşayan mahalle nüfusuna, yeni gelişen yerleşim alanının neden olduğu açıktır. Mahalle nüfusunun yaklaşık dörtte biri, kentsel dönüşüm projesinin sürdüğü gecekondu alanında kalmaktadır. Hanehalkı anketlerinin gerçekleştirildiği ve saha çalışmasının yürütüldüğü, alt çalışma alanı sınırında kalan hane sayısı yaklaşık 750 olup, nüfus yaklaşık 3500'dür.

Çizelge 4.1 : Barbaros Mahallesi yıllara göre nüfus değişimi (TUİK, 2018).

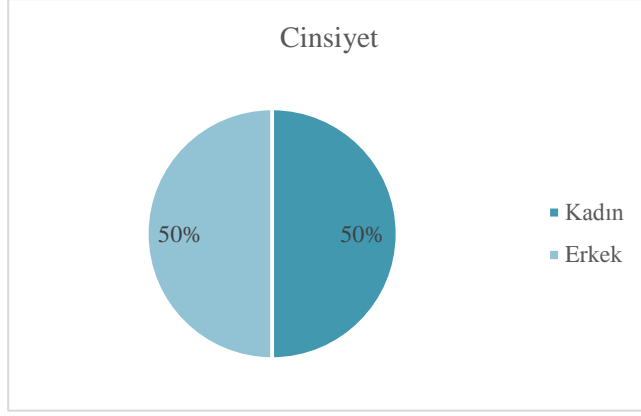
Yıl	Nüfus
2007	17,280
2008	20,883
2009	24,549
2010	27,911
2011	28,882
2012	29,499
2013	30,316
2014	30,966
2015	32,037
2016	32,240
2017	32,487

Toplumsal yapıya ilişkin bulgular, hanehalkı anketi kapsamında üretilmiş olup, yapılacak analiz çalışması alt çalışma alanı sınırını kapsamaktadır. Anket çalışmasına katılan katılımcıların, %9'u 12-18 yaş arasında, %14'ü 19-30 yaş arasında, %30'u 46-60 yaş arasında, %16'sı 61 yaş ve üzeri yaşlardadır. Yaş durumunu gösterir grafik, mahallede yaşayanlar üzerinden bir örnekleme yansıtmamakta olup, yalnızca anket yapılan gruba ilişkin demografik bir veri niteliğindedir (Şekil 4.3).

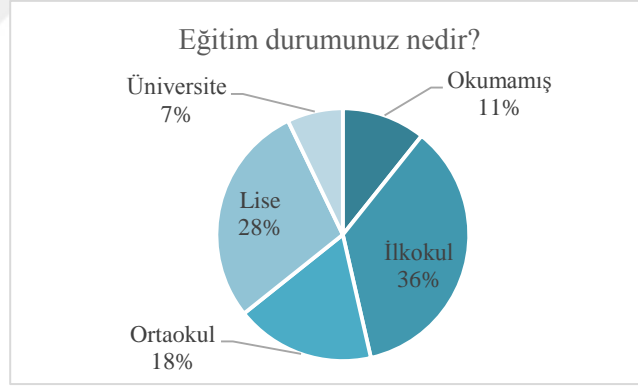
Şekil 4.3 : Yaş grubu dağılımı.

Anket çalışmasının alanda yaşayan her cinsiyet ve yaş grubuna ilişkin bilgi ve fikirleri yansıtabilmesi adına anket yapılan kadın ve erkeklerin sayısı birbirlerine eşit tutulmuştur (Şekil 4.4). Anket çalışmasına katılan kadın ve erkek katılımcı sayısı eşittir.

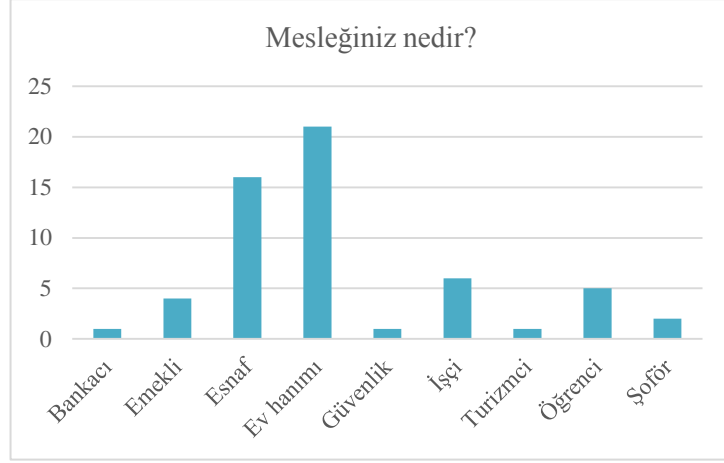
Şekil 4.4 : Cinsiyet durumu.

Gerçekleştirilen anket çalışmasında katılımcılara, eğitim durumlarına ilişkin soru yöneltilmiştir. Anket yapılan kişilerin %11'i herhangi bir okula gitmemiş olup, bu grubu 50 yaş üzeri kadınlar oluşturmaktadır (Şekil 4.5). İlkokul mezunu olan katılımcıların oranı %36'dır. Ortaokul mezunu görüşmecilerin oranı ise %18'dir. Lise mezunu katılımcıların oranı %28'dir. Üniversite mezunu katılımcı sayısı ise %7 olup, bu grubun tamamını genç erkekler oluşturmaktadır. Anket sonuçlarına göre, mahallelilerin eğitim durumuna ilişkin en kalabalık grubunu, ilkokul mezunları oluşturmaktadır.

Şekil 4.5 : Eğitim durumu.

Anket yapılan görüşmecilerin büyük bir bölümü ev hanımı ya da esnaftır (Şekil 4.6). Anket yapılan kadınlardan yalnızca 2'si çalışmaktadır, diğer tüm kadınlar öğrenci değil ise ev hanımıdır. Görüşme yapılan kişilerin meslekleri bankacı, esnaf, özel güvenlik, işçi, turizmci ve şofördür. Anket yapılan çocukların tamamı öğrenci olup, öğrenim hayatını sürdürmektedir. Anket yapılan erkeklerin bir kısmı ise emeklidir. Ankete katılanların mesleği ya da çalışma durumu, çoktan aza göre; ev hanımı, esnaf, işçi, öğrenci, emekli, şoför, bankacı ve turizmci.

Şekil 4.6 : Mesleki durumu.

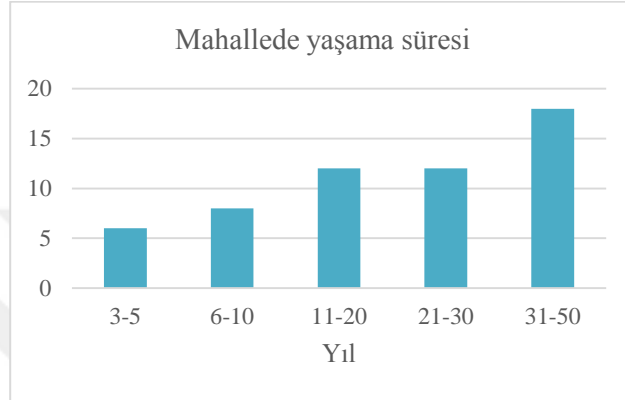
4.1.2 Mahallelilik algısı

Gecekondu mahallelerinin kurucuları -mahalleye ilk gelenler- birinci kuşak mahalleliler ise, mahallede üçüncü kuşak olarak yaşayanların bir kısmı, doğduğundan beri mahallede ikamet etmektedir.

Özellikle gecekondu mahallelerinde yaşayanların kentsel ikamet hareketliliğinin, formel yerleşimlere göre daha az olduğunu söylemek mümkündür. 1980 sonrası değişen koşulların gecekondu alanlarına yansması ile, gecekondu apartkonduya dönüşümü (Erder, 2011; Işık ve Pınarcıoğlu, 2011), 1. ve 2. kuşak gecekonducuların bir arada yaşamasına imkan oluşturmuştur. Barbaros Mahallesi'nde de bu durumun yansması olarak, mahallelilerin "aile apartmanı" dedikleri yaşam alanları oluşmuştur. Gecekonducuların yeniden üretimi ile oluşturulan mimari tipoloji, mahallede yaşayanların uzun yıllar bir arada yaşamasına olanak tanımıştır. Mahallede yapılan görüşme ve gözlemlerde birçok 1. kuşak gecekonduculunun, çocukları ile bir arada yaşadığı, torunlarının da yer aldığı apartmanlarda ikamet ettiği görülmüştür.

Mahallelilerde var olan birlikte yaşama kültürü ve mekanın yeniden üretilmesi (apartkonduya dönüşüm), mahallede yaşanan süreyi arttırmıştır. Bir mekana duyulan aidiyet ile mekanda geçirilen sürenin doğrudan ilişkisi olduğu görülmektedir. Sınıflar, kamusal alanda kendilerini meşru kılabilmek ve yeni kentsel duruma egemen olabilmek kaygısıyla dil sistemleri ve davranış biçimlerini harekete geçirmişlerdir: bu bir anlamda, yere ve gruba bağlı "aidiyet" hissini oluşturabilmesiyle de ilgilidir (Sargın, 2017). Mahallelileri, Barbaros Mahallesi'nde baskın kılan etmenlerden biri mahalleye duydukları aidiyet duygusu olmuştur.

Gerçekleştirilen anket çalışmasına katılanların %53'ü, 20 yıldan fazla süredir mahallede yaşamaktadır. 31-50 yıldır mahallede yaşayanların oranı %32, 21-30 yıldır mahallede yaşayanların oranı %21, 11-20 yıldır mahallede yaşayanların oranı %21, 6-10 yıldır mahallede yaşayanların oranı %14, 3-5 yıldır mahallede yaşayanların oranı %11'dir (Şekil 4.7). Görüşmecilerin büyük bir kısmı uzun yıldır mahallede yaşamaktadır. Bu durum, mahalleye duyulan aidiyet duygusunu arttırıcı bir etki yaratmıştır.

Şekil 4.7 : Mahallede yaşama süresi.

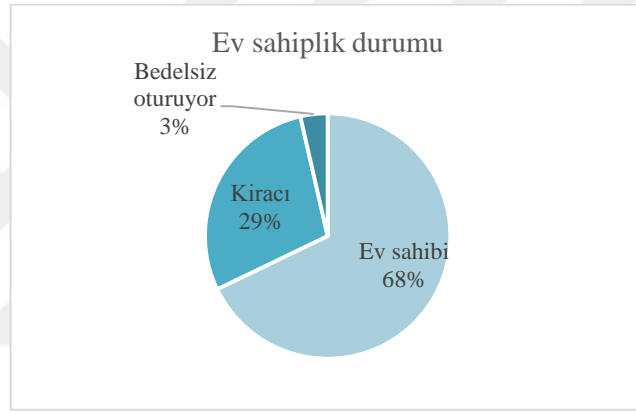
Mahalleye duyulan aidiyetin arttırılmasına neden olan bir diğer kriter, yaşayanların kendi ürettikleri mekanın kullanıcısı olmaları olmuştur. Gecekonducular, kendi öz üretimleri sonucu oluşturdukları evler, sokaklar hatta mahallede yaşamışlardır. Özellikle kentsel dönüşüm projesi öncesi, mahallede yaşayanların, çoğunlukla oturdukları evlerin sahipleri olduğu bilgisi edinilmiştir. Yaşadığı evin sahibi olma durumunun, mahalleye karşı duyulan aidiyet duygusunu arttırıcı bir etki yarattığı düşünülmektedir.

Anket çalışmasına katılanların büyük bir kısmını, ev sahipleri oluşturmaktadır ve oranları %68'dir. Ankete katılanların %29'unu kiracılar oluşturmaktadır. Kiracı oranının mahallede fazla olmasının nedeninin, kentsel dönüşüm projesi olduğu düşünülmektedir. Bu değişim durumu, kentsel dönüşümün etkilerinin irdelendiği bölümde daha detaylandırılacaktır, ancak dönüşüm projesi nedeniyle mahalleye duyulan aidiyetin geçmişe göre azaldığını söylemek mümkündür.

Kentsel dönüşüm projesi sebebiyle, yıkımların yakın bir zamanda başlaması beklendiğinden, ev sahiplerinin varsa başka evlerine yerleştiği ya da başka mahallelerden ev satın alarak veya kiralarak taşındığı görülmüştür. İnşaat firmalarının, yıkımlar başladıktan sonra ödemeye başlayacaklarını vadettikleri yüksek

bedeller ve bölgede artan kira artışları, ev sahiplerini bölgeden taşınmaya teşvik etmiştir. Yıkımlar nedeniyle yaşanacak taşınma durumunu, ev sahiplerinin daha erken bir tarihe alarak, oturdukları evin kira değerini kullanmayı ve karlarını maksimize etmeye çalıştıkları yapılan görüşmelerde tespit edilmiştir.

Ankete katılanların %3'ünü, yaşadıkları evde bedelsiz oturanlar oluşturmaktadır (Şekil 4.8). Formel ilişkiler sisteminde bedelsiz konut sağlamak mümkün olmasa da, mahallede var olan akrabalık ilişkileri ve örtülü yardımlaşma, bu durumu mümkün kılmaktadır. Mahalleliler akrabalarına ya da ekonomik durumu nedeniyle yardıma ihtiyaç duyan ailelere, sahip oldukları ikincil konutu bedelsiz temin etmektedir. Kimi görüşmeciler, akrabalık ve komşuluk ilişkilerinin azaldığını dile getirirse de, mahallede hala yardımlaşmanın izlerini görmek mümkündür.

Şekil 4.8 : Ev sahibi olma durumu.

4.1.3 Komşuluk ilişkileri

Mahallelilerin arkadaşlık, komşuluk ve akrabalık ilişkilerinde, doğrudan bağlantı vardır. Mahallelilerin büyük bir çoğunluğunun, komşuları ile hemşerilik ilişkileri vardır. Çoğunlukla mahallede Ordu, Sivas, Ardahan, Kahramanmaraş illerinden göç eden aileler yaşamakta olup, birbirleri ile akrabalarlardır. Akrabalık ilişkileri olan bu gruplar, mahallede belli öbeklerde toplanarak ikamet etmektedir.

Bu nedenle komşular, akrabalar ve arkadaşlar gibi bir ayırım yapılması mümkün değildir. Komşusunun hem olduğu, hem de arkadaşlık yaptığı durumlarla sıkça karşılaşmıştır.

Yapılan görüşmelerde, aile apartmanı olarak belirtilen bir apartmanda yaşayan akrabalarının taşınmasının ardından, boşalan evlere yine bir hemşerilerinin yerleştiği belirtilmiştir. Mahalleden ayrılanlara rağmen benzer ilişkiler sürmektedir.

Tez yazarı: Ordu'da mı doğdunuz?

Görüşmeci 2: Yok, doğma büyüme buralıyım. Orduluyuz ama.

Tez yazarı: Mahallede çok Ordulu var sanırım?

Görüşmeci 2: Bu bölgede çoğunluk Ordulu. Şuradakiler, şu bina hepsi Ordulu. Burada kime sorsan Ordulu. (Görüşmeci 2, 2018)

Mahallelilerin hemşerilik, hatta akrabalık bağlarına da sahip olması, komşuları ile vakit geçirmeyi, bir tercih yapmaktan öte zorunluluk haline getirmiştir. Bir arada yaşamakla ilgili olumlu ya da olumsuz görüşler olsa da, komşular ile görüşme sıklığı “formel” yerleşimlere göre daha fazladır.

Şekil 4.9 : Komşularıyla görüşme sıklığı.

Anket katılımcılarına komşuları ile hangi sıklıkta görüştükleri sorusu yöneltilmiştir (Şekil 4.9). Katılımcıların %87'si komşularıyla en az haftada bir görüşmektedir. Bir-iki günde bir komşularıyla görüşenler %32'dir. Katılımcıların %13'ü komşularıyla pek görüşmediğini dile getirmiştir. Pek görüşmediğini dile getiren kişilerde, kadınların ve erkeklerin sayısı eşittir.

Şekil 4.10 : Komşularıyla aktivite yapma durumu.

Görüşmecilerden %13'ü, komşularıyla bir aktivite yapamadığını belirtmiş olup, %87'si komşuları ile bir aktivite yapabilmektedir (Şekil 4.10). Bu oran, komşularıyla pek görüşmediğini belirten mahallelilerin oranı (%13) ile aynıdır. Komşular ile birlikte bir eylem içerisinde bulunabilmek, komşuluk ilişkilerini arttırıcı bir etmen olmuştur.

Gecekondu mahallelerinde sıklıkla görülen, ortaklaşa yapılan ev işleri, erzak hazırlıkları, özel günlere hazırlık ve çocuk bakımı gibi dayanışma durumlarının varlığı yöneltelen sorular ile sorgulanmıştır. Ancak elde edilen sonuçlara göre birçok gecekondu mahallesinde sürdürülen bu ilişkilerin mahallede geçerliliğini yitirdiği ya da değişime uğradığı tespit edilmiştir.

Şekil 4.11 : Komşularıyla kışlık erzak hazırlama durumu.

Kışlık erzağını komşuları ile birlikte hazırladığı belirtenlerin sayısı %21'dir (Şekil 4.11). %79'u komşularıyla birlikte kışlık erzak hazırlamamaktadır. İstanbul, Sarıyer Derbent Mahallesi'nde yürütülen ve gecekondu mahallelerinde yaşayanların mahalle, mahallelilik algısını ölçmeyi hedefleyen ve araştırmacı olarak tez yazarının da yer aldığı çalışmada benzer bir soruya, Orta Karadeniz ve Sivas'tan göç etmiş mahallelilerin, %57'si evet yanıtını vermiştir (Aksümer vd, 2012). Bu soruda evde yapılan işlere ilişkin bilgi sahibi olmayan erkeklerin olumsuz yanıtlar vermesi dikkate alınmalıdır.

Anket katılımcılarının %7'si ortaklaşa temizlik işleri yapmadığını belirtmiştir (Şekil 4.12). Komşular ile temizlik işleri için düşük bir dayanışma hali belirtilmiştir, bu durum yapılan mülakatlar ile yeniden sorgulanmıştır.

Şekil 4.12 : Komşularıyla birlikte temizlik yapma durumu.

Mahallelilere yöneltilen, ‘çocuk bakımını komşularınızla ortaklaşa yapıyor musunuz?’ sorusuna büyük bir çoğunluk olumsuz yanıt vermiştir (Şekil 4.13). Temizlik işleri ile benzer bir durum, çocuk bakımında da oluşmuştur. Bu durum, yapılan yarı yapılandırılmış mülakatla yeniden sorgulanmıştır.

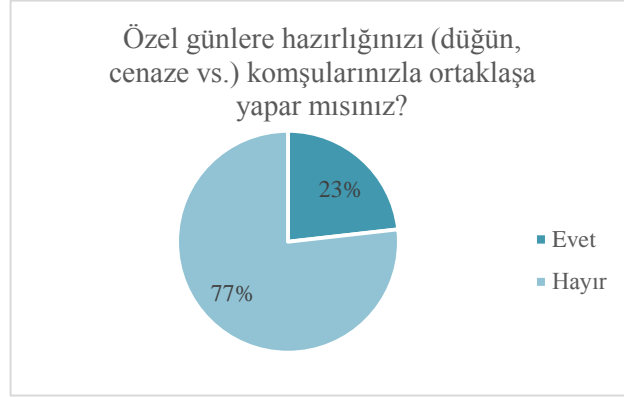
Emanet edemiyorum (çocuğumu). Ben etmiyorum, millet de bana etmiyor. Şimdi ben bu çocuğumla nereye gidersem beraber gidiyorum. Pazara bununla gidiyorum, markete bununla gidiyorum. Hasta da olsam hastaneye bununla gidiyorum. Geçen gün dişçiye gittim. Doktor dedi çocuğumu neden getirdin buraya. Ne yapacağım çocuğumu kime bırakacağım? Yok mu kimsem? Yok, yok! Komşuya bırakacağıma yanıma alırım. (...)Şöyle 4-5 senedir böyle oldu. Önceden bu kadar değildi. Önceden herkese bırakırdım, pazarıma giderdim, marketime giderdim. Hani bir hastane işimiz olsa mesela ben sana bırakırdım, sen bana bırakırdın. Şimdi yok, şu 4-5 senedir daha da. Şu çocuk istismarı başladı ya kimse kimseye güvenmiyor. Ben güvenmiyorum, millet de bana güvenmiyor. Yapacak bir şey yok. (Görüşmeci 8, 2018)

Şekil 4.13 : Komşularıyla ortak çocuk bakımı yapma durumu.

Mülakat ve anket çalışmasından elde edilen veriler göstermektedir ki; mahalleliler, çocuk bakımı konusunda yaygın bir dayanışma ilişkisi içerisinde değildir. Birçok görüşmeci geçmişte bu durumun farklı olduğunu dile getirse de, bugün çocuklarını komşularına emanet edememektedir. Akrabalık ilişkileri ile komşuluk ilişkilerinin iç

içe olduğu durumlarda, halen ortaklaşa çocuk bakımının olduğunun ve çocuk bakımının kadınlar ile özdeşleşmiş bir eylem olarak benimsendiğini belirtmek gerekir.

Şekil 4.14 : Komşularıyla özel günlere hazırlanma durumu.

Düğün, cenaze gibi özel günlerin hazırlığında ise az da olsa dayanışma halinin devam ettiği tespit edilmiştir (Şekil 4.14). Özellikle mahallenin yaşlıları arasında düğün, cenaze gibi özel günler önemli atfedilmektedir. Bu nedenle, özel günlerde yardımlaşma sürdürülmektedir.

Merhaba dediğime Kur'an da olsun, cenaze de olsun giderim. Gitmemezliğimi yapmam. Seni şimdi gördüm merhaba yaptım, tanıdığım var mı yok ama boş geçmem. Böyle ev kuşu gibi oturayım da yok. (...) Rahmetli kocam hasta yatarđı. Komşular bana Kur'ana söylediler. Gitme dersem bana günah olur git ama tez gel derdi. (Görüşmeci 5, 2018)

Mahallelilerin %75'i komşularıyla birlikte gezmeye gidebildiğini belirtmiştir (Şekil 4.15). Gezmek fiili çoğu zaman mahalle içerisinde yürüyüş yapmak, çevrede yer alan alışveriş merkezlerinde gezintiye çıkmak kimi zaman ise parka gitmek olarak sürdürülmektedir. Bu durumun çoğunlukla kadınlar arasında yapılan bir eylem olarak gerçekteştiğini belirtmek gerekir. Erkekler çoğunlukla mahallede vakit geçiremediklerini, komşularını sıklıkla göremediklerini dile getirmişlerdir.

Şekil 4.15 : Komşularıyla gezmeye gitme durumu.

Yapılan görüşme ve anketler mahallede komşuluk ilişkilerinin çoğunlukla kadınlar üzerinden sürdürüldüğünü göstermiştir. Kadınların gündelik yaşamdaki ilişkileri var olmasa, mahalledeki dayanışma halinin büyük ölçüde olumsuz etkileneceği hissiyatı oluşmuştur.

4.2 Kamusal Mekanlar ve Kullanım Pratikleri

Kamusal mekânlar, farklı sosyal gruplardan insanların özgürce bir araya geldikleri, kentsel boşlukların anlamlandırıldığı alanlardır. Kamusal alanlar, yapı kütlelerinin arasında, Lefebvre'in kavramsallaştırdığı “toplumsal mekanları” oluşturmaktadır. Kamusal mekânın kullanımında ve kamusal yaşamdaki tercihlerde farklılığa sebep olan dinamikleri sorgulamak adına, kamusal mekanlar üzerine bir değerlendirme yapılmıştır.

Kamusal mekânlar, yapıların arasında sahip olduğu işlevlerle sosyal bir doku oluşturur. Sosyal dokunun barındırdığı kültürel, ticari ve benzeri etkinlikler meydanların etkili ve devamlı bir biçimde kullanılmasını sağlayarak, onları topluluklar için bir çekim noktası haline dönüştürür. Talep görmeye başlayan sosyal dokuya dâhil olan insanlar aktif ve pasif iletişimle zamanla mekâna özgü ve sürekli güncellenen ortak bir kimlik meydana getirir. (Gehl, 1987)

“Görünüşe göre her kamusal alan, kendini öncelikle bir ortak alan (*escape commun*) olarak tanımlar. Ancak bir alan hangi halde ortak olabilir? (...) Gerçekten de kamusal olmayan ortak alanlar olduğu gibi, yalnızca hukuki anlamda, haklı olarak özel diye adlandırılan topluluklar da vardır (Tassin, 2012).” Tassin'in altını çizdiği “ortak kamusal mekanların” belirlenmesi, kullanımının analiz edilmesi bu bölümün amacı olmuştur. Barbaros Mahallesi, alt çalışma sınırı içerisinde yer alan karakteristik kamusal mekanlar, anketler ve mülakatlar aracılığıyla tespit edilmiş ve bu mekanların kullanım pratikleri sorgulanmıştır. Mahalledeki kamusal mekanların belirlenmesinde temel kriter, mahallelilerin ortak kullanımı olmuştur.

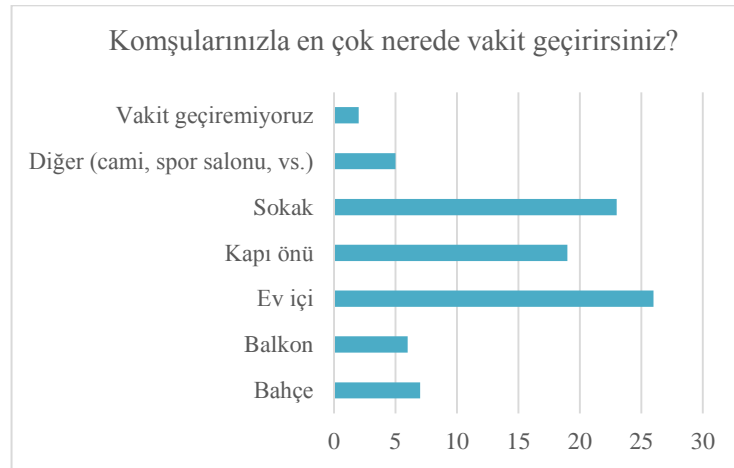
Öncelikle, mahallede yaşayanlara yöneltilen sorular ve gözlemler ile mahallelilerin kullandıkları kamusal mekanlar tespit edilmiştir. Yapılan tespitlere göre, mahallede yaşayanların kullanıcı olduğu mekanlar, formel ve enformel yollarla üretilmiş olma durumuna göre ayrıştırılmıştır. Daha sonra bu mekanların hangi gruplar tarafından kullanıldığı, kullanım alışkanlıkları, ritüelleri gibi gündelik hayatın parçası olan pratikler ele alınmıştır. Lefebvre'in (2010) değindiği gibi, gündelik hayatın bağrında nelerin su yüzüne çıktığı konusunda bilgi kaynağımız kıyıda köşede kalmış bilgi

parçacılarıdır. Bu nedenle mahallede yaşayanların, kimi zaman bilinç dışı gerçekleştirdiği gündelik alışkanlıkları üzerinde durulmuştur.

Şekil 4.16 : Mahallelilerin katıldığı sosyal etkinlikler.

Mahallelilere, en çok vakit geçirdikleri ortak mekanlar ve bu mekanları kimlerle birlikte kullandıklarının tespit edilebilmesine yönelik sorular yöneltilmiştir. Katıldıkları sosyal etkinliklerin ne olduğuna ilişkin sorulan soruya, mahallelilerin %80'i akraba ve komşu buluşmaları yanıtını vermiştir (Şekil 4.16). Çoktan aza, sırası ile bayram ya da şenliklere, dernek ya da siyasi parti etkinliklere, kurslara, gönüllü çalışmalara ve sportif aktivitelere katıldıklarını belirtmişlerdir. Mahallelilerden, iş yemekleri ve sanatsal faaliyetlere gittiğini belirtenler sayıca az olmuştur.

Şekil 4.17 : Mahallelilerin komşularıyla en çok vakit geçirdiği yerler.

Komşuları, arkadaşları ve akrabalarıyla birlikte en çok nerede vakit geçirdiklerine yönelik sorular yöneltilmiştir (Şekil 4.17). Katılımcılara sorulan çok seçmeli soruya, %46'sı komşularıyla en çok evde vakit geçirdiğini cevabını vermiştir. Bunu

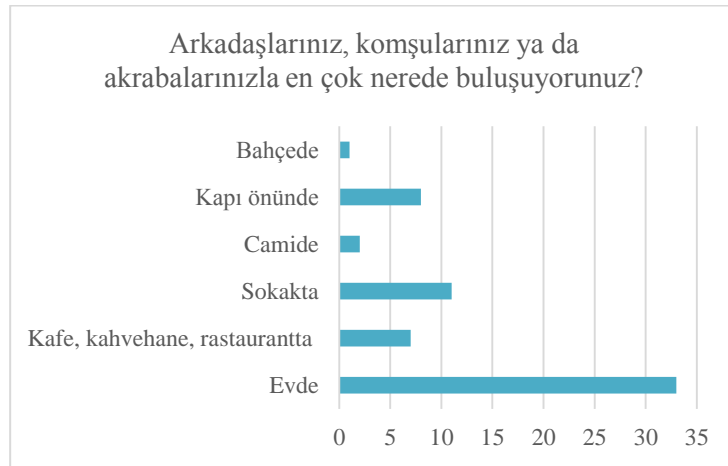
sırası ile sokak, kapı önü, bahçe, balkon ve diğer yerler izlemiştir. Diğer olarak belirttikleri buluşma mekanları ise kafe, kahvehane, restaurant ile cami olmuştur.

Anket sonuçlarına göre, yaşayanların en çok evde vakit geçirdikleri dile getirilse de, yapılan mülakatlarda, mahallede yaşanan sosyal değişimler nedeniyle komşularıyla evde vakit geçirme halinin geçmişe göre azaldığı tespit edilmiştir.

Önceden hep evlerde görüşüyorduk. Şimdi kimse kimseye güvenmiyor ki, kimse kimseye gidip gelmiyor. Sen gitsen kimse almıyor, ben gitsem ben almıyorum. Yeni gelenleri mesela. Ben burada sekiz senedir varım, sürekli kiracılar değişiyor. Güvenip sen bana geleliyorsun, ben sana gidemiyorum. Güven yok kimsede. Burada görüşüyorum (sokakta), merhaba merhaba. (Görüşmeci 8, 2018)

Komşular, akrabalar, arkadaşlar ile geçirilen yerin çalışma açısından önemi gözetilerek anket içinde ucu açık olarak yeniden sorulmuştur. Sorunun yeniden sorularak verilen cevapların uyumluluğunun teyit edilmesi ve açık uçlu sorularak ise buluşulan farklı yerler var ise tespitinin sağlanması hedeflenmiştir (Şekil 4.18).

Bahsi geçen açık uçlu soruya, katılımcılar yine benzer şekilde evde, sokakta, kapı önünde, kafe/restaurant/kahvehanede ve camide yanıtlarını vermişlerdir. Ancak, buluşma yeri mahalle içi ile sınırlandırılmadığı için kafe, restaurant, kahvehane yanıtı verenler bir önceki soruya göre sayıca daha fazla olmuştur. Görüşme sırasında belirtilen kafe ve restaurantların, mahalle çevresindeki alışveriş merkezlerinde yer aldığı dile getirilmiştir.

Şekil 4.18 : Mahallelilerin arkadaşları, komşuları ve akrabalarıyla en çok buluştıkları yerler.

Mahallelilerin kullandıkları ortak kamusal mekanların değerlendirilebilmesi için nereyi kullandıkları ile birlikte, neye ihtiyaç duydukları sorulmuştur. İhtiyaç

duydıkları ortak mekanlar, onların ne tür bir kamusallığa özlem duyduklarına ilişkin bilginin edinilmesinde önemli olmuştur. Ankette tanımlanan ortak kullanım alanlarından eksikliği hissedilenler sırası ile park, çocuk oyun alanı, kütüphane, sinema-tiyatro, spor tesisi, çocuk yuvası, dini tesis, düğün salonu, otopark ve hastane, eğlence mekanı, lokanta, lokal ve kahvehane olmuştur (Şekil 4.19). Park eksikliği, katılımcıların %82'si, çocuk oyun alanı eksikliği ise katılımcıların %75'i tarafından bir eksiklik olarak dile getirilmiştir. Mahallelilerin rekreatif amaçla vakit geçirebileceği kamusal mekanlar ile çocukların açık alanda vakit geçirebileceği mekanlar, mahallelilerin ihtiyaç duyduğu ve mevcut durumunun yetersiz görüldüğü ortak alanlar olmuştur.

Şekil 4.19 : Eksikliği duyulan ortak kullanımlar.

Mahalle çevresinde birçok alışveriş merkezi olması ve yapılan mülakatlarda mahallelilerin vakit geçirdikleri mekanlar arasında bu alışveriş merkezlerinin bulunması, alışveriş merkezlerinin farklı türde kamusal mekanlar olarak ele alınmalarını gerekli kılmıştır (Şekil 4.20). Yaşayanlar, iş dışı sebeplerle mahallenin gecekondü bölgesinden uzaklaşmaları durumunda, çoğunlukla alışveriş merkezlerine geldiklerini belirtmişlerdir.

Mahalleliler alışveriş merkezlerini sadece alışveriş mekanı olarak görmeyi ötesine geçerek; eğlence, dinlenme, kültür-sanat, spor gibi gereksinimlerini evde, sonrasında ise Watergarden'da karşıladığını dile getirmiştir. Anket sonuçları da göstermiştir ki mahalleliler en çok sosyalleştikleri mekanları ev ve ev çevresi olarak tanımlamakta, bunun dışında "formel" kamusal mekanların "alternatif" bir tezahürü niteliğindeki Watergarden'ı sosyalleşme alanı olarak görmektedir. Her ne kadar Watergarden

Projesi, mahalleliler tarafından kamusal bir alan olarak değerlendirilse de, ilerleyen bölümlerde bu durum tartışılacaktır.

Gerçekleştirilen anket ve mülakatlardan hareketle, Barbaros Mahallesi'nde gecekonduların kullandığı kamusal mekanlar, üretim şekli, kullanım amacı ve "legal" olma haline göre, "formel" ve "enformel" olarak ayrıştırılmıştır. Enformel yollarla üretilmiş park, sokak, bahçe ve kapı önleri "enformel kamusal mekan", formel yollarla üretilmiş ya da bir diğer ifadeyle hukuka uygun hale getirilmiş Watergarden Projesi ise "formel kamusal mekan" olarak örnek alan araştırmasına (*case study*) konu edilmiştir.

Şekil 4.20 : Mahalle çevresinde yer alan alışveriş merkezleri.

4.2.1 "Enformel kamusal mekanlar": park, sokak, bahçe, kapı önü

Mülkiyete bağlı mekan türleri, genellikle dört ana kategoride incelenmektedir. Newman (1972), mekan türlerini;

- Özel mekan,
- Yarı özel mekan,
- Kamusal mekan,
- Yarı kamusal mekan olarak tanımlamıştır.

"Özel mekanlar belli bir grup ya da kişilere ait olan özel mülkiyete konu mekanlardır. Yarı özel mekanlar, belli bir grup ya da kişiye ait ve özel mülkiyete konu olan ancak başkalarının görsel ya da dolaylı olarak yararlandığı mekanlardır. Kamusal mekanlar,

her kentlinin tartışmasız girebildiği serbestçe hareket edebildiği, kamuya ait mekanlardır. Yarı kamusal mekanlar ise mekanların mülkiyetinin bazen bir grup kentliye, bazen de kamusal yönetimlere ait olan, bir grubun yönetimi altındaki mekanlardır (Öksüz, 2004).”

Bir kişi ya da gruba ait ev, işyeri, arsa, arazi vb. yerler özel mekan olarak; kapı önü, balkonlar (farklı kişilerin gözetimi altında olduğu için) yarı özel mekan olarak; meydanlar, sokaklar, parklar, caddeler kamusal mekan olarak; avlu, ortak bahçe, otopark, merdiven boşluğu ise yarı kamusal mekan olarak değerlendirilmektedir. Mekanların mülkiyet açısından kategorizasyonu, mekanın “iç” ve “dış” mekan olma durumu ile doğrudan ilişkilendirilmiştir. Genellikle iç mekanlar ile özel mekanlar, dış mekanlar ile kamusal mekanlar eşleştirilmektedir.

Mekanları fiziki açıdan tanımlarken, zihinsel ya da fiziksel olarak oluşturulmuş sınırlar etkili olmaktadır. Mülkiyet ve fonksiyon açısından mekanlar ayrışırken, bu mekanların birbirleri ile ilişkilerini düzenleyen sınırlar ortaya çıkmaktadır. Sınırlar genellikle doğal ve yapay olma durumu, geçirimli ya da geçirimsiz olma durumuna göre tanımlanmaktadır. Bahsi geçen mekan türleri ve sınırlar, zihnimizde yeniden ürettiğimiz temsil mekanlarını oluşturmaktadır. Enformel yerleşimlerdeki kendine özgü olma hali, sınırların tanımlanmasına ilişkin durumu giderek karmaşıktırmaktadır. Bir mekanın geçirgenliği, içeride ya da dışarıda oluşu ve kamusalılığı ile ilgili tüm soruları yeniden düşünmemize neden olmaktadır.

Mimari hakkında düşünme tarzımızı belirleyen, aslında içerisi ile dışarı, özel ile kamusal arasındaki ilişkiler hakkında düşünme tarzımızdır. Moderniteyle birlikte bu ilişkilerde bir değişim gerçekleşmiştir; geleneksel anlamda içerisi yani dışarıyla açık bir karşılık içinde kurulmuş bir kapalı mekan olarak içerisi kavramı yerinden edilmiştir. Artık tüm sınırlar yer değiştirmektedir (Colomina, 2011, s.12).

Bu bölümde, kendi yaşam alanlarının sınırlarını belirlemiş ve bu sınırlar içerisinde kendi mekanlarını üretmiş mahallelilerin gündelik hayatı ele alınmış, kamusal ve özel alan arasında geçişlerin yaşandığı mekanlarda varoluş biçimleri konu edilmiştir. 2. Bölümde yer alan mekan literatüründeki tartışmalar ve mekanların mülkiyet-sınır ilişkisi bağlamında, Barbaros Mahallesi’ndeki kamusallıkla ilişkili mekanlar incelenmiştir. Bu kapsamda, mahallede yer alan, enformel üretim süreçlerinden geçmiş; park, sokak, bahçe ve kapı önlerine ilişkin bir değerlendirme yapılmıştır.

4.2.1.1 Park

Barbaros Mahallesi alt çalışma alanı sınırları içerisindeki kamusal mekanların tespiti yapılırken, kadınlar ve gençler tarafından kullanıldığı dile getirilen park alanları tespit edilmiştir. Çoğunlukla park alanlarının belediyeler tarafından “formel” yollarla üretildiğini söylemek mümkündür, ancak Barbaros Mahallesi geçeköndü yerleşimindeki kimi parklar için süreç olağan dışı ilerlemiştir.

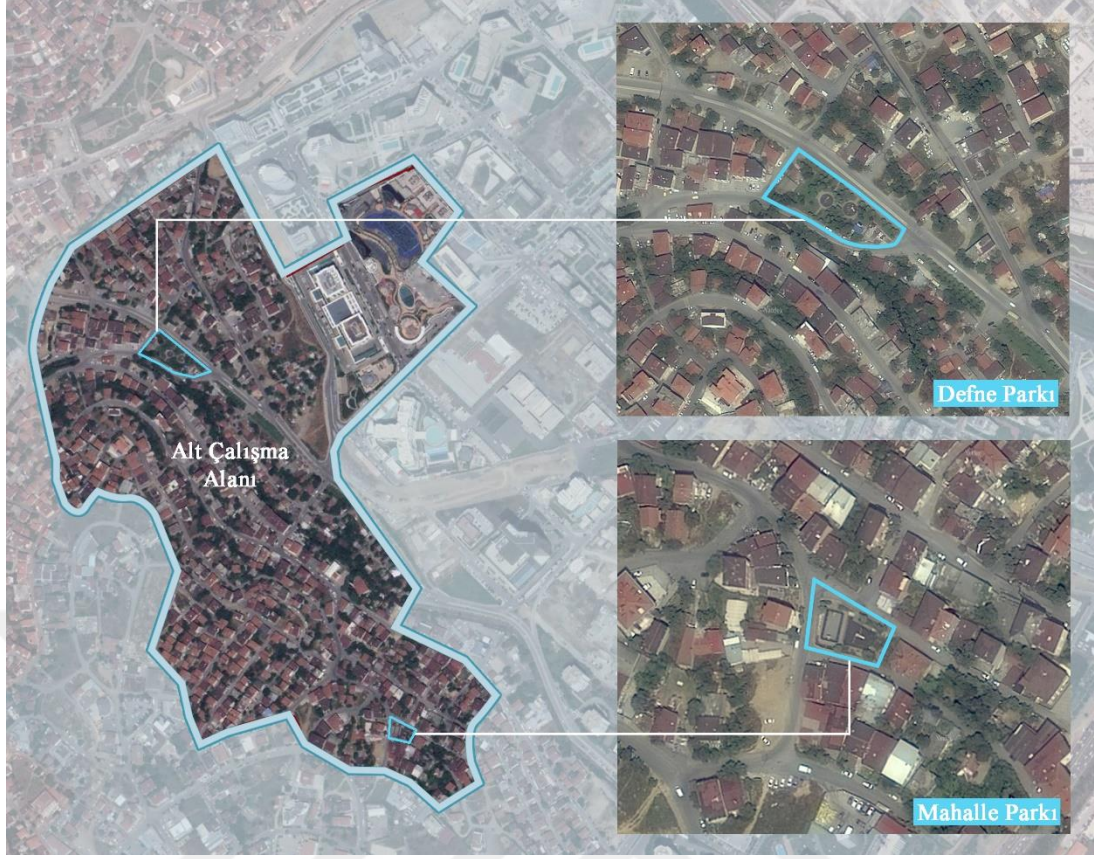
Barbaros Mahallesi Muhtarlığı ile gerçekleştirilmiş mülakatta, mahalle sınırları içerisindeki kimi parkların geçmişinin 1990’lı yıllara dayandığı ve mahalleli tarafından üretildiği dile getirilmiştir. Yapılan görüşmelerde, geçmişte mahallede herhangi bir kişi tarafından sahiplenilmemiş ve açık alan olarak bırakılmış alanların, özellikle kadınlar tarafından toplanma, buluşma, çocukları oyun oynatma mekanı olarak kullanıldığı dile getirilmiştir.

Yok, bütün parkları belediye yapmadı. Mahalleye çok eskiden parklar yapılmıştı. Mahalleli bırakmıştı o alanları, park olarak kullanılıyordu. Şimdi Ataşehir Belediyesi yazıyor ama yapılışı o ilk seçim döneminden. İlk seçimde düzenlediler parkları. Banklar, kaydıraklar yapıldı. Sonradan onlar. Düzenlenmesi hep belediye kurulduktan sonra. (Mahalle Muhtarlığı Görüşmesi, 2018).

Mahallede yapılan gözlemler ve mülakatlar neticesinde, alt çalışma alanı sınırları içerisinde mahallelinin kullanımında olan, geçmişte herhangi bir teknik destek almadan üretilmiş, bilinçli bir şekilde açık alan olarak bırakılmış alanlar tespit edilmiştir (Şekil 4.21).

Çalışma kapsamında incelenmiş park alanları, Defne Parkı ve Mahalle Parkı’dır. Bu parklar mevcut durumu itibarıyla “formel” bir park olarak değerlendirilebilecekken, Ataşehir Belediyesi’nin kuruluşu ve mahalleye fiziki müdahalelerin başlaması öncesi, açık mekan olarak kullanılmış olması nedeniyle “enformel” kamusal mekan kapsamında değerlendirilmiştir. Her ne kadar eskiden beri açık alan kullanımında olsa da, mahalleli açısından belediyenin “parklaştırdığı” bir mekan olduğu dile getirilmektedir. Mahallelinin, çocuk oyun aletlerinin ve bankların yer aldığı, çim zemine sahip yerleri gerçek bir park olarak tanımladığını söylemek mümkündür.

İmkanlar kıt. Şöyle diyeyim ben kırk yıldır buradayım, kırk yıldır burası böyle. Hiçbir sosyal faaliyet olmadı. (Mahallenin içini kastediyor.) Olumlu anlamda çocuk parkları hiçbir şey olmadı. Aşağıda mesela bir park var (Defne Parkı), yeni yapıldı hani Ataşehir Belediyesi’nin gelmesiyle. (Görüşmeci 2, 2018)

Şekil 4.21 : Alt çalışma alanında yer alan örnek park alanları.

İlk olarak, alt çalışma alanındaki en büyük açık alan olan Defne Parkı analiz edilmiştir (Şekil 4.22). Geçmişte mahalleli tarafından açık alan olarak kullanılan park, Ataşehir Belediyesi'nin kuruluş döneminde formel bir park olarak düzenlenmiştir. 2008 yılı öncesi çocukların oyun oynadığı, boş bir alan niteliğindedir. 2008 yılında Ataşehir Belediyesi'nin kuruluş süreci ile birlikte park, bugünkü görünümüne yakın bir hal almıştır.

Şekil 4.22 : Defne parkı.

Üç tarafı yollarla çevrili olan park; Defne Sokak, Kelkit Sokak ve Atatürk Sokak'ın kesişiminde yer almaktadır. Batı Ataşehir'in Ümraniye ve Göztepe ile bağlantısını sağlayan cadde doğrultusunda yer alan park, yoğun araç geçişinin yaşandığı bir bölgede kalmaktadır. Formel ismini bulunduğu sokaktan alan park, mahalleli tarafından “aşağı park”, “yoldaki park” olarak anılmaktadır.

Park mobilyası açısından en fazla ögeyi içeren parkın, Defne Parkı olmasına rağmen, mahalleliler –özellikle kadınlar- tarafından tehlikeli bir park olarak görülmektedir (Şekil 4.23). Özellikle uyuşturucu kullanımının mahallede yaygınlaşması ile birlikte günün her saati kadınlar tarafından tehlikeli olarak kabul edilmektedir. Mülakat yapılan kimi kadınlar, bir “yabancı” olarak tez yazarının parka gündüz saatlerinde dahi gitmesini, yapılmaması gereken bir eylem olarak görmekte, gidilmemesini tavsiye etmektedir.

Kadınlar parkın tehlikeli atfedilmesinin tek nedeni olarak, açık alanlarda uyuşturucu kullanımını görmemektedir. Parkın güneyinde Kurbağalı Dere boyunca ve kuzeyinde yaşayan kağıt toplayıcılarının olmasını da kadınlar bir tehdit olarak algılamaktadır. Mahallenin gelir durumu açısından en düşük kesiminin yaşadığı bölgede bulunan park, fiziki olarak atıl durumdaki gecekondu komşuluk etmektedir. Bu durum, kadınlar için güvensiz bir ortam oluşmasına neden olmaktadır.

Şekil 4.23 : Defne parkı.

Defne Parkına ilişkin genel özellikler özetlenirse:

- Park 1990'larda çocukların oyun oynadığı boş bir arsa biteliğindedir.
- 2008 yılında Ataşehir Belediyesi'nin kuruluşu ile birlikte formelleşmiş ve yeniden düzenlenmiştir.

- 1/1000 ölçekli meri uygulama imar planında park fonksiyonundadır. Onay aşamasında olan yeni 1/1000 ölçekli uygulama imar planında da, park kullanımındadır.
- Parkın yakın çevresi, mahallenin gelir durumu açısından en düşük kesiminin yaşadığı bölgededir.
- Yaklaşık 2000 m²'lik bir alanı kaplamaktadır.
- 2 adet çocuk oyun ünitesi ile, 5 adet sabit spor aleti bulunmaktadır.
- Mevcut durumda park, daha çok erkekler ve gençler tarafından kullanılmaktadır. Kadınlar tarafından tehlikeli bir yer olarak tariflenmektedir.

Tez kapsamında incelenen ikinci park Mahalle Parkı'dır (Şekil 4.24). Resmi olarak herhangi bir ismi yoktur. Mahalleliler tarafından mahalle parkı olarak isimlendirilmesi nedeniyle, bu çalışmada "Mahalle Parkı" olarak ifade edilmiştir. Barbaros Mahallesi'nin iç kesimlerinde, eğimli bir arazide kurulmuş olan park, Defne Parkı'ndan daha eskidir. 1990'lı yıllarda kurulmuş olan park, Ataşehir Belediyesi'nin kuruluşu öncesi formelleşmiştir. 2000'li yılların başında parkta halihazırda bir basketbol sahası bulunmaktadır.

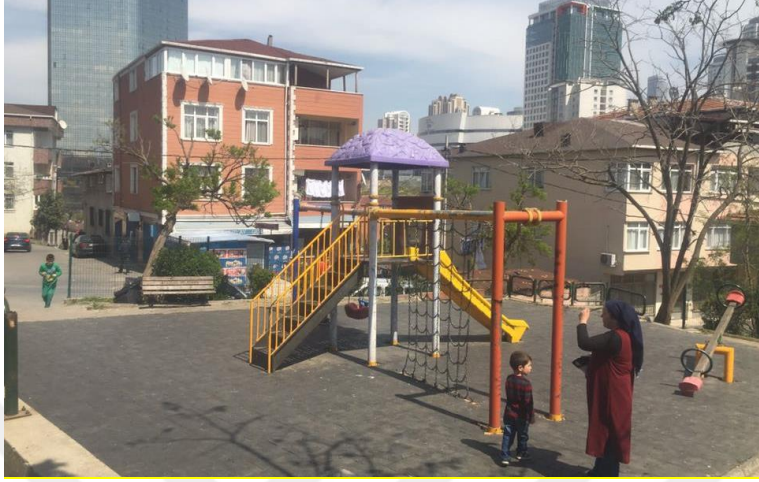

Şekil 4.24 : Mahalle parkı.

Defne Parkının aksine, bu park konut yapılarıyla çevrelenmiştir. Parkın dört bir yanında 3-4 katlı yapılar bulunmaktadır. Yapılar enformel inşa edilmiş olup, mahallenin geneline göre daha bakımlı olan yapılar bulunmaktadır.

Park, geçmişte mahalleli tarafından açık alan olarak bırakılmış, yapı yapılmamış alanlardan biridir. Park, topografik açıdan iki kademedен oluşmakta olup; üst kotta, basketbol sahası, alt kotta, çocuk oyun alanı yer almaktadır. Ataşehir Belediyesi'nin kuruluşu öncesinde basketbol sahası var olup, alt kotta yer alan boş bölge, Ataşehir

Belediyesi'nin kuruluş döneminde çocuk oyun alanı olarak düzenlenmiştir. İki kademededen oluşan park alanı, üst kotunda yer alan basketbol sahası nedeniyle daha çok gençler ve okul çağındaki çocuklar tarafından kullanılmaktadır. Parkın alt kademesinde yer alan oyun alanı ise çocuklar tarafından kullanılmaktadır.

Şekil 4.25 : Mahalle parkı.

Çocuk parkını çevreleyen oturma alanlarını ise kadınlar kullanmaktadır (Şekil 4.25). Genellikle çocuklarını oyun oynaması için parka getiren kadınlar, komşularıyla parkta vakit geçirmektedir. Mahallede uyuşturucu kullanımının artması nedeniyle, çocuklar genellikle anneleri tarafından parka getirilmektedir. Yapılan mülakatlarda geçmişte bu parkın daha çok kullanıldığını ancak hem parkın tekinsizleşmesi, hem de gecekonduların mahallesinin çevresindeki park alanlarının artması nedeniyle, gecekonduların dışında 'farklı' alternatiflere yöneldiklerini dile getirmişlerdir.

Bak parktaki çocuklara, sahihsiz çok az. Önceden bu park nasıldı? Böyle kaynıyordu. Hiç kimse çocuğuna bakmazdı. Çocuklar kendi kendine oynardı ama iki üç senede daha çok değişti. (Görüşmeci 8, 2018)

Kadınlar, birbirleriyle ev içerisinde görüşme durumunun azalmasıyla birlikte, daha çok parkta görüşmeye başladıklarını dile getirmişlerdir. Kadınların, geçmişe göre daha az ev içerisinde vakit geçirmesiyle, çocuklu kadınlar parkta daha fazla buluşmaya başlamıştır.

Gündüz, kadınlar ve çocuklar tarafından kullanılan bu park, geceleri, daha çok gençler tarafından tercih edilmektedir. Özellikle geceleri, kadınlar parka çıkmaya korktuklarını, bu nedenle Watergarden gibi düzenlenmiş, aydınlık yürüyüş alanlarının olduğu Batı Ataşehir'i tercih ettiklerini söylemişlerdir.

Mahalle Parkı'na ilişkin genel özellikler özetlenirse:

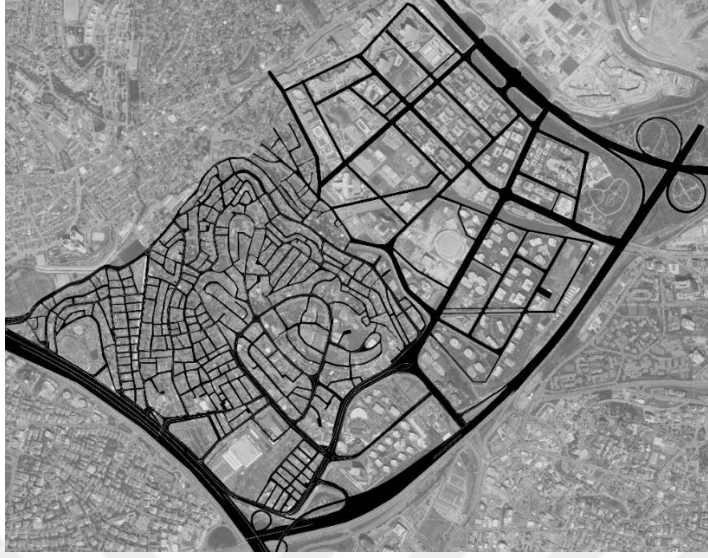
- Park alt ve üst kot olmak üzere iki ayrı seviyeden oluşmaktadır.
- Park 1990'larda çocukların oyun oynadığı boş bir alan olup, Ataşehir Belediyesi öncesi basketbol sahası bulunan bir parktır.
- 2008 yılında Ataşehir Belediyesi'nin kuruluşu ile birlikte formelleşmiş ve yeniden düzenlenmiştir.
- 1/1000 ölçekli meri uygulama imar planında park fonksiyonundadır. Onay aşamasında olan yeni 1/1000 ölçekli uygulama imar planında ise, konut fonksiyonundadır.
- Park, 600 m²'lik kullanım alanına sahiptir.
- 1 adet çocuk oyun ünitesi ile, 4 adet sabit spor aleti bulunmaktadır.
- Mevcut durumda park, daha çok çocuklar ve kadınlar tarafından kullanılmaktadır.

4.2.1.2 Sokak

Sokak, insanların ya da taşıtların belirli bir iz üzerinde hareket edebildiği, yapılar ya da mülkiyete konu alanlar tarafından sınırlandırılmış, kentsel açık alanlardır. Sokaklar genellikle gündelik hayatın sürdüğü, kamusal pratiklerin devamlı bir şekilde üretildiği mekanlardır. Formel yerleşimlerde sokaklar, şehir plancıları tarafından üretilen, kullanıcılara düzenlenmiş olarak sunulmuş izlerdir. Formel sokak tasarımında; mülkiyet, ulaşım ilişkileri, topoğrafyanın, donatılar, altyapı gibi etmenler ya da ekonomik faktörler etkili olmaktadır. Barbaros Mahallesi gibi enformel süreçler ile oluşmuş ve sonrasında formelleşme sürecine girmiş yerlerde, kullanıcı deneyimi/ihtiyaçları ve topoğrafya en öncelikli kriterler olduğu düşünülmektedir. Özellikle kısıtlı sermaye ve yaşayanlar tarafından üretilmiş sokaklarda, topografya ile uyum göze çarpmaktadır.

Barbaros Mahallesi'nin formel ve enformel gelişmiş bölümlerindeki sokak dokusu, topografyayla uyumu açısından iki boyutlu haritalar üzerinden değerlendirildiğinde, farklılıkları çarpıcıdır (Şekil 4.26). Enformel gelişmiş gecekondulardan oluşan bölümde, mekandaki doğal yükseltiler hissedilmektedir. Formel bölümde ise doğal yükseltinin müdahale edilerek, ekonomik açıdan daha maliyetli uygulamalar ile yapaylaştırıldığı görülmektedir. Üretimi açısından farklılaşmış bu iki sokak dokusunda, farklı kamusal ilişkilerin kurulduğu öngörülebilir. Kullanıcısı ile

üreticisinin birleştiği gecekondu mahallesinde yer alan sokaklar, tüm bu nedenlerle incelenmek üzere seçilmiştir.

Şekil 4.26 : Barbaros Mahallesi sokak dokusu.

Barbaros Mahallesi, alt çalışma sınırı içerisindeki sokaklar incelendiğinde, karşımıza çok farklı nitelikte kullanımlar ve buna bağlı kamusal alanlar çıkmaktadır. Barbaros Mahallesi'nde -kimi enformel gelişmiş mahallelerde olduğu gibi-, sokakların kamusal bir alan olarak tanımlanmasına dair kabullerin, sorgulanmasına neden olacak gündelik pratikler yaşanmaktadır.

Mahallenin topografik yapısı sebebiyle, özellikle Kurbağalı Dere hattı boyunca küçük ve dar sokakların varlığı, bu sokaklarda yaşayanların sokağı neredeyse evin bir uzantısı gibi kullanmalarına sebep olmuştur. Kamusal mekan olarak atfedilen sokak, bir anlamda yarı kamusal mekan haline gelmiştir. Özel alan olan ev ile kamusal alan olan sokak arasında, yumuşak ve geçirgen bir sınır bulunmakta, kimi zaman bu sınır dahi ortadan kalkmaktadır.

İnsanın yaşam mekanını düzenlerken özel yaşamı ile kamu yaşamı arasına koyduğu sınırlar kimi kez sert ve geçirimsiz (yüksek ve taş gibi rijit bir malzeme olabilen avlu duvarları), kimi kez yumuşak ve geçirgen (alçak ve daha çok çalı gibi doğal bir malzeme olan bölücü elemanlar) olabilmektedir. Burada geçirgenlikten kastedilen sınır elemanının kamusal alanla özel alan arasında fiziksel bir engel oluşturmadan erişimin kontrolsüz bir biçimde sağlanıyor olmasıdır. (Özaydın vd., 2010)

Mahallede yapılan çalışmalarda, hiçbir ara mekanın olmaması ve evin kapısının doğrudan sokağa açılmasına rağmen, sokakların evin bir uzamı gibi kullanıldığı görülmüştür. Yani sokak kısmen özelleşmiştir. Literatürde bu durum kendi teritoryal

alanı (territorial space) olarak tanımlanmakta, kendine ait olmayan bir mekanda, öznel etkisini göstermek olarak yorumlanmaktadır (Fotoğraf 4.27).

Şekil 4.27 : Evin uzantısı olarak sokak.

Kadınlarla yapılan görüşmelerde, evin iç mekanının büyüklük olarak yetersiz olması nedeniyle, sokaklarda gündelik işlerin yapıldığı dile getirilmiştir. Evinde çamaşırlarını, halılarını asabilecek bir balkonu ya da bahçesi olmayanlar, sokağı kullanmaktadır. Yazar ve gazeteci Pınar Ögünç, Radikal Gazetesi'nde (2010) yayınlanan bir yazısında sokaklara hatta balkonlara çamaşır asabilmenin sosyolojik boyutuna değinmekte, toplumun büyük bir kesiminin bunu “üçüncü dünya işi ve geri bir adım” olarak değerlendirdiğine dikkat çekmektedir. Durumun emlak değerlerinin düşüşüne sebep olmasına vurgu yaparak, formel yerleşimlerde yasaklanışını aktarmaktadır. Ögünç, Ali Ağaoğlu'nun gerçekleştirdiği Ataşehir projelerine referansla, konutlarda balkonu olmayan, camı açılmayan evlerde zaten böyle bir durumun mümkün olamayacağına değinmektedir. Sosyolojik ve ekonomik boyutunun mahalleli açısından önemsenme derecesi tartışılabilecek olsa da, kadınlar yetersiz gelen ev içine alternatif olan sokakları, aktif biçimde değerlendirmektedir (Şekil 4.28).

Şekil 4.28 : Evin uzantısı olarak sokak.

Sokakların kimi yerlerde daralması ve araçların sokaklara giremediği durumlarda, kamusal ve özeline sınırları büyük ölçüde ortadan kaybolmuştur. Bu dar sokakların, mahalleliler tarafından gündelik ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde düzenlendiği ve kullanıldığı görülmektedir. Erişimi kısıtlı yerlerde, evlerin kapılarının açık bırakıldığı, sokağa yemek masalarının kurulduğu ya da çocukların oyuncaklarıyla sokakları tamamen kapattıkları gözlemlenmiştir. Kilitte duran anahtar veya aralık bırakılmış sokak kapısı, komşuluğu ve kolektiviteleri beslerken, mahremiyeti ve özneliği de kısıtlayan birer semboldür (Cantek ve diğ., 2014). Barbaros Mahallesi'nde geçmişe göre azaldığı çokça dile getirilmekle beraber, komşuluğu besleyen sembollerin halen varlığı göze çarpmaktadır.

Şekil 4.29 : Sokağı ders çalışmak için kullanan çocuklar.

Barbaros Mahallesi'nin formel gelişmiş Batı Ataşehir bölgesinde, sokakta oyun oynayan çocuklar, yaz aylarında bile nadiren görülmektedir. Çocuklar genellikle sitelerinin sosyal tesislerini ya da açık alanlarını tercih etmektedir ancak sokakta oyun oynayan çocukla karşılaşılması imkansız değildir. Mahallenin gecekondu bölgesinde ise çocukların sokak ile kurduğu ilişki daha güçlüdür. Saha çalışmasının gerçekleştirildiği süreçte, havaların ısınması ile birçok çocuğun sokakta vakit geçirdiği görülmüştür. Çocukların kendi evlerinin yakınındaki, araç giremeyen sokakların uygun köşelerinde, evden çıkardıkları masalarda ders çalıştıkları görülmüştür. Çocuklar, evlerinin karanlık olması, kalabalık olması gibi sebeplerle güzel havalarda sokakta ders çalıştıklarını dile getirmişlerdir (Şekil 4.29).

Barbaros Mahallesi sokak dokusunun, mahallelilerin geçmişte öz örgütlülüğü ile oluşturulmuş olması sebebiyle, herhangi bir sokakta ortaya çıkan fiziki ihtiyaçlar (yol kaplaması, kaldırım vs.) yine mahalleli tarafından imece usulü ile yapılmıştır. Bu sebeple geçmişe göre daha az olduğu dile getirilmekle beraber, yaşayanların

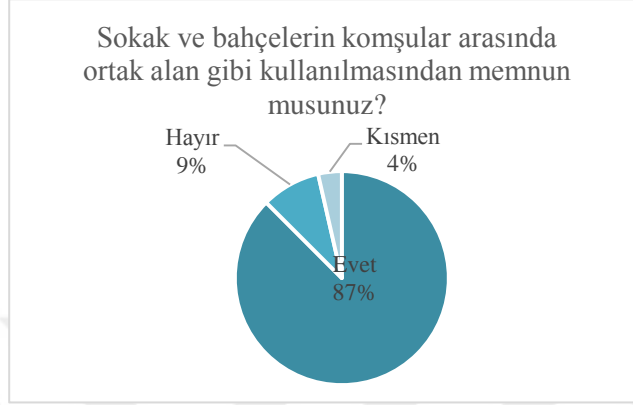
sokaklarını koruduğu ve sahiplendiği gözlemlenmiştir. Mahallelilerin sokağında yaşayanları, hatta mahallenin genelini tanımaları sebebiyle, sokağa giren herhangi bir yabancı çok hızlı bir şekilde fark edilmekte ve nereden geldiği, nereye gittiği sorulmaktadır.

Tezin ikinci bölümünde değinildiği üzere, Garcia'nın (2013) enformel gelişmiş yerleşimlere ilişkin kavramsallaştırmasıyla "gündelik kamusal mekan" (*everyday public space*), mahallede karşılaşılabilen bir diğer olgu olmuştur. Sosyalleşme için bir zemin haline dönüşen sokak, ihtiyaç duyulduğu durumlarda bir seremoni ya da kutlama mekanına da dönüşebilmektedir. Yaz aylarında, mahallede neredeyse her haftasonu, düğün, kutlama sokaklarda gerçekleşmektedir. Genellikle gündüz saatlerinde başlayan düğünlerde, sokaklarda yemek dağıtılmakta, kutlamaya ilişkin ritüeller gerçekleştirilmektedir. Geniş bir sokak ya da boş bir arsa, kullanıcıların ihtiyaçları doğrultusunda gündelik olarak dönüşmektedir. Sadece düğünler değil, cenaze ve bayram dönemlerinde de sokaklar sıklıkla kullanılmaktadır.

Formel yerleşimler üzerine geliştirilmiş akademik literatüre göre sokak kamusaldır. Madanipour'a göre (2010), eğer bir mekan herkes için erişilebilir ise kamusal kabul edilebilir (Garcia, 2013'de atıfta bulunduğu gibi). Enformel gelişim göstermiş yerleşimlerde ise sokağın kamusal olduğu kabulü, her zaman geçerli değildir. Gecekondu yerleşimlerinin içe dönük olması ve yaşayanların komşularını yakından tanınması, sokakta dolaşan bir "yabancıyı" fark edilebilir kılmaktadır. Saha çalışmasının başladığı ilk günlerde, tezin yazarı mahalleliler tarafından durdurulmuş, neden geldiğine ilişkin sorular yöneltilmiştir. Erişilebilir ve kapsayıcı görülebilecek sokak, Barbaros Mahallesi örneğinde davetkar olmamıştır. Mahallelilerin tanışıklığının artması ve bir tehdit olarak değerlendirmemesi sonrası sokak özgürleşmiştir. Bu örnekte olduğu gibi mahalleliler için de, cinsiyet, yaş grubu gibi etmenlerle, her sokak tüm mahalleliler için eşit derecede kamusal olmamaktadır.

Ortak yapılan işler için sokağın kullanılması ve sosyalleşme mekanlarından birinin sokak olması sebebiyle, mahallede yaşayanların sokakları birlikte kullandıkları gözlemlenmiştir. Farklı şekilde tezahür eden kullanımlara ilişkin, mahallelilerin memnuniyet durumu sorulmuştur. Mahallede yaşayanların %87'si sokakların komşular ile birlikte ortak bir şekilde kullanılmasından memnun, %9'u memnun değil, %4'ü kısmen memnundur (Şekil 4.30).

Sokağın yaşayanlar tarafından aktif bir şekilde kullanıldığının tespitine ve duyulan memnuniyete rağmen, yaşayanlar geçmişteki sokak yaşamına özlem duymaktadır. Geçmişte kiracılar gibi mahalleye sonradan gelen “yabancıların” nadir olması ve güvenlik kaygısının olmaması sebebiyle sokakların çok daha aktif kullanıldığı dile getirilmiştir.

Şekil 4.30 : Sokak ve bahçelerin komşular arasında ortak alan gibi kullanılmasından memnuniyet durumu.

Kesinlikle çocuğumuzu bırakmıyoruz, nasıl bırakayım? Kapımın önünde ben kapımı bağlıyorum, bahçeli evde oturuyorum ben. Sokağa fırlar diye kapımı ipe bağlıyorum çünkü arabalar o kadar hızlı geçiyor ki. Şu Ataşehir hep bizim yolları kullanıyor. (Görüşmeci 8, 2018)

Batı Ataşehir'in gelişimi ve mahalle sokaklarının ana arterlere alternatif, trafiksiz bir güzergah olması nedeniyle mahalledeki araç sirkülasyonu artmıştır. Yaşayanlar mahallelerinde araç hareketliliğinin artmasını, çocukları için bir tehdit olarak görmektedir. Erişimi kısıtlı sokaklarda kilitli olmayan, açık konut kapılarıyla karşılaşılırken, ana sokaklarda çocuklarının sokağa kontrolsüz çıkışını engelleyecek önlemler alındığı göze çarpmaktadır.

4.2.1.3 Bahçe

Barbaros Mahallesi alt çalışma alanı içerisindeki yapıların tamamı, bahçe kullanımına sahip değildir. Ancak mahallenin kuzeyinde, Kurbağalı Dere boyunca yapıların neredeyse tamamının bahçesi vardır. Güneşli havalarda bahçeler yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Bahçelerin kullanıcıları, hangi günü ve saati ele aldığımızı göre değişiklik göstermektedir. Scraten ve Watson'a göre, kadınların erkeklerden farklı olarak kendi kamusal alan ve zamanları vardır ve onlar belli saatler ile yerlerdir

(Cantek ve diğ., 2014'te atıfta bulunduğu gibi). Bu durumun yansımalarını Barbaros Mahallesi'nde gözlemlemek mümkündür.

Şekil 4.31 : Kadınların bahçe kullanımı.

Haftaiçi gündüz saatlerinde, bahçeler çoğunlukla kadınlar tarafından kullanılmaktadır. Kadınların gündüz saatlerinde ev işlerini yaptıkları, komşu ve arkadaşlarıyla sosyalleştikleri yerler bahçelerdir (Şekil 4.31). Bahçede olmak evde olmaktan daha özgürdür ancak yine evin mahremiyet örtüsü altındadır. Sokakta olmak kadar özgür olmasa da, evde olmak kadar da içe dönük değildir.

Görüşmeci 3: Şu karşıda bir arkadaşım var. Annemler bazen sarma sarmaya giderler oraya.

Tez yazarı: Bahçeye mi gidiyorlar?

Görüşmeci 3: Bazen orada oturur şey falan yaparlar, bahçede çay keyfi. Biz de zaten yakın olduğumuz için iki tane daha arkadaşım var oraya gidiyoruz.

Tez yazarı: Onların bahçesini de kullanıyorsunuz yani?

Görüşmeci 3: Evet. Hatta dün erik yemeye gittik. Bizim bahçede de var. (Görüşmeci 3, 2018)

Kadınlar genellikle geleneksel yemeklerin yapımı, kışlık erzak hazırlığı gibi geniş alanlara ihtiyaç duyan faaliyetler için bahçeleri kullanmaktadır. Kendi bahçeleri bulunmuyorsa, komşularının bahçelerine gitmektedirler. Bir aileye ait bir bahçe, sokaktaki yakın komşuları tarafından kendine ait bir mekanmış gibi kullanılabilir. Özel mülkiyete tabi bir alan olmasına rağmen bahçeler, bir ortak mekan olarak paylaşılmaktadır.

Haftasonu ya da akşam saatlerinde bahçelerin kullanıcıları değişmektedir. Gündüz mekanın kontrolü ve hakimiyeti kadınlarda iken, akşamları ve haftasonu hakimiyet erkeklere geçmektedir. Gerçekleştirilen mülakatların birinde, görüşmeci babasının ve komşusu olan arkadaşının babasının, boş zamanlarda bahçeyi çok kullandığını ve

ilgilendiğini dile getirmiştir (Görüşmeci 3, 2018). Erkekler bahçelerin bakımını ve sulamasını yapmaktadır. Kadınlar, yemek yapımında bahçeyi kullanmak gibi, gerçekleştirdikleri bir eylemin mekanı olarak görmekteyken, erkekler bahçeyi doğrudan eylemin kendisi olarak görmekte, bir hobi mekanı olarak bahçeyi kullanmaktadır.

Şekil 4.32 : Mahallede yer alan bir bahçe.

Bahçelerin tamamı kullanıcılar tarafından düzenlenmektedir. Kişisel zevkleri ve ihtiyaçları doğrultusunda bahçeleri tasarlamakta, gündelik ihtiyaçlarını da karşılayacak şekilde düzenlenmektedirler (Şekil 4.32). Bahçelerde yetiştirilen bitkinin, meyvesinin ya da kendisinin kullanılabilir olması (domates, maydanoz, elma, erik vb.) tercih edilmiştir. Komşular bahçelerinde yetiştirdikleri ürünleri, birbirlerine bedelsiz vermektedir, bahçelerin yakın çevresinde bir paylaşım ekonomisinin varlığını söylemek mümkündür.

4.2.1.4 Kapı önü

Mahallede önemli bir kamusallaşma mekanı olan kapı önleri, sokak ve konut arasında ara bir mekan yaratarak, mahallelilerin birbiriyle iletişim kurdukları ve vakit geçirdikleri, işlek bir yarı kamusal mekan halini almışlardır. Kapı önleri, ev ile sokak arasında bir ara mekan olarak, evden uzaklaşması aile ve toplum denetiminde olan bireylere (kadınlar, çocuklar) alternatif bir kamusal mekan oluşturmaktadır.

Ev ile sokak "ara"sında, adı üstünde bir "ara alan" var mıdır? Hem eve dahil hem de sokakla hemhal olmuş bir alan. Aynı anda hem içeride hem de dışarıda olmayı sağlayan, hem özel hem kamusal olarak işaretlenen alanlara temas eden. Beatriz Colomina'nın ifadesiyle, "görünür ile görünmez kesiştiği yerde, tarifsiz olana bekçi dikilenler" in (2011 : 233) alanı: Pencere kenarı, balkon ve kapı önü. (Cantek ve diğ, 2014)

Kadınlar, aile ve mahalle baskısı gibi nedenlerle ev dışına çıkmasının kısıtlandığı durumlarda, kapı önlerinde vakit geçirmeye yönelmişlerdir. Mahallede hem ekonomik hem de sosyal açıdan yaşanan sorunlar nedeniyle, ev ve yakın çevresi, erişebildikleri çemberi oluşturmuştur. Kapı önleri, kadınlar ve yaşlılar için hem “içeride”, hem “dışarıda” olmaya imkan tanıdığı için kamusalığın izlerinin olduğu bir ara mekan olmuştur.

Şekil 4.33 : Evin bir uzantısı olarak kapı önü.

Çoluk, çocuk oldu, çalışamadım. Bizim zamanımızda çalışmak yoktu. Şimdi gecekondü muhiti olduğundan, ha şuradan yukarı gitsem bu nereye gidiyor derlerdi. Korkumuzdan bir yere gidemiyorduk ki. Ancak pazara gidiyorduk, paramız olursa. İşte öyle bir hasta bakmaya, konu komşunun düğününe, bayramlarda komşuya öyle bir şey. Yoksa ha buralarda kapıda otururduk. (Görüşmeci 6, 2018)

Kapı önünün sadece bir oturma mekanı olarak değil çok farklı işlevlerle kullanıldığı tespit edilmiştir. Kapı önleri analiz edildiğinde karşımıza kullanım açısından dört farklı tipoloji çıkmaktadır. Birinci tipoloji, evin bir uzantısı olarak kapı önüdür. Bu tip kullanımlarda kapı önleri, halıların serildiği, çamaşırların asıldığı, çeşitli besinlerin kurutulduğu evin ekstra bir uzantısı niteliğindedir (Şekil 4.33).

Kadınlar yetersiz buldukları ev içini, evin dışına, kapı önlerine çıkararak genişletmektedir. Kapı önünde halı yıkayan, çamaşır asan, yün çırpan, erzak hazırlayan, katmer yapan kadınları görmek mümkündür. Evinde balkonu ya da terası olmasına rağmen kadınların kapı önlerini tercih edebildiği görülmüştür. Kadınlar iş yaparken komşularıyla sohbet edebildiklerini, “insan içine çıkabildiklerini” dile getirmişlerdir. Bu durumun gün geçtikçe azaldığını, mahalleden olmayan insanların geçişinin olduğu işlek sokaklarda neredeyse kaybolduğunu dile getirmişlerdir. Mahallenin dar ve taşıt trafiğinin olmadığı sokaklarında, halen bu uygulamaların sürdüğünü söylemek mümkündür.

Şekil 4.34 : Oturma alanı olarak kapı önü.

İkinci tipoloji, ise oturma mekanı olarak kapı önüdür. Alışkın olduğumuz kapı önü kullanımının ötesinde, tam anlamı ile kapı önlerinin evin bir salonu gibi işlevlendirildiği, bu mekanda misafirlerin ağırlandığı hatta iç mekan mobilyalarının kullanıldığı tespit edilmiştir (Şekil 4.34, Şekil 4.35). Kapı önü, bir yandan kapsayıcılığını arttırsa da, sokaktan geçen birileri için neredeyse özel bir alanmış gibi algılanabilmektedir.

Saha çalışmasının sürdüğü dönemde, mahalleliler araştırmacıyı genellikle kapı önlerinde ağırlamışlardır. Kapı önünde görüşülmesine rağmen, kadınlar evlerindeki tüm imkanları (çay servisinin yapılması, sehpa'nın kurulması, ikramların sunulması vb.) kapı önüne taşımışlardır.

Şekil 4.35 : Oturma alanı olarak kapı önü.

Üçüncü tipoloji, bir oyun mekanı olarak kapı önüdür. Kapı önünün çocuklar tarafından kullanımına yöneliktir. Mahalledeki çocukların en sık vakit geçirdikleri yerleri oluşturmaktadır (Şekil 4.36). Yapılan mülakatlarda kadınlar, çocukların parklarda oyun oynamasındansa, 'gözlerinin önünde' yani kapı önünde oyun oynamasını daha güvenli bulmaktadır.

Şekil 4.36 : Çocuk oyun alanı olarak kapı önü.

Dördüncü tipoloji ise, kadınların ekonomik üretim gerçekleştirdiği, ev ekonomisine katkı sağlayacak faaliyetleri sürdürdüğü mekanlardır. Kamusal mekanların yetersizliği ya da kamusal hayata (iş, okul vs.) yönelimin gerçekleşmemiş olması, gecekondu mahallelerinde kapı önlerinin bir nevi ekonomik faaliyet alanına dönüşmesine yol açmaktadır. Batuman'a göre (2017), kamusal mekanın tanımladığı meşruiyet ve katılım kaybolmaya yüz tutunca her kimlik "ev"ine döner; daha doğrusu evini tanımlamaya girişir. Mahalle kadınlarının, formel kamusal mekanlarda var olamaması ve ekonomik hayata katılamaması, onların ev ve yakın çevresini, yeniden tanımlamaya itmiştir.

Gündelik hayatın görünürdeki yoksulluğu altında gizli olan zenginliği ortaya koymak, kabalığın altındaki derinliği açığa çıkarmak, olağanlığın olağanüstülüğüne ulaşmak, sadece emekçilerin hayatının temel alınması bu hayatı yüceltmek için emekçilerin yaratıcı kapasitelerinin açığa çıkarılması koşuluyla görülebiliyordu, belki de bu koşul sayesinde doğrulanıyordu (Lefebvre, 2010). Lefebvre'in değindiği gündelik hayat içerisindeki yaratıcı kapasitelerin yansımalarının, kapı önlerinde açığa çıktığı düşünülmektedir. Ev kadınları ve yaşlılar, kapı önlerinde ürettikleri el işleri, erzaklar ya da mahallede yer alan kağıt toplayıcılarına diktikleri çuvallar ile ekonomik üretim gerçekleştirmektedir. Evin ihtiyaçlarını karşılayacak geliri elde edemediklerini dile getirmekle beraber, kişisel harcamalarını karşılayabilecek katkıyı sağlamaktadırlar.

Kamusal denene alana ait addedilen ve erkek işi sayılan siyasetin, politik muhalefetin ev çeperinde, özel alanda tezahür etme biçimleri, kadınların yaratıcılıkları, cesaretleri ve direniş pratikleri, sınır mekanların/ara alanların işlevleri hakkında daha fazla düşünmeye davet ediyor (Cantek ve diğ., 2014).

Geçmişte kapı önleri kadınlar için biricik mekan olsa da, mahallenin genç kadınları gelişen imkanlar doğrultusunda bu denklemi kırmaktadır. Mülakatlarda bir görüşme

ev dışında var olmak ile ilgili beklentisini “işte bir şeyleri hani kırmak lazım, kapalı kutuların içerisinden çıkmak lazım (Görüşmeci 2, 2018)” diyerek dile getirmiştir. Kadınlara yönelik, mahalle yakın çevresindeki sosyal imkanların gelişmesiyle birlikte, kapı önlerine alternatif mekanlar oluşmaktadır. Kadınların ücretsiz kimi kurslara katılımıyla, ev ve yakın çevresi dışında vakit geçirme olanakları gelişmektedir.

Mesala İSMEK'in pastacılık kursu, İngilizce kursuna gidiliyor. Pasta kursumuz bitti, şimdi hamur kursumuz var. Salsa var, İngilizce var, matematik var. Hani ayrıcalıklı şeyleri var yani, biraz kapalı kutulardan çıkmakla alakalı bir şey yani. O ona söylüyor, o ona. İş o şeyi kırmamız lazım, şimdi yavaş yavaş kırıyoruz. Ama işte yaş biraz geçtikten sonra olunca... Zevki zaten daha erken yaşlarda olması. Kırılacak oluyor, keşke zamanında olsaydı diyorum. 20 sene 30 sene önce olsaydı neler yapardım. (Görüşmeci 2, 2018)

Her ne kadar imkanların gelişmesiyle kadınlar için yeni kamusal mekanlar oluşsa da, kapı önleri mahallenin kadınları ve yaşlıları için en birincil mekan halindedir.

4.2.2 “Formel kamusal mekan”: Watergarden örneği

Alışveriş merkezleri, mahallelilerin kente dahil olmak için kullandıkları bir mekanın sembolü haline gelmiştir. Yaşadıkları mahalle sınırları içerisindeki alışveriş merkezi ya da benzer mekanların çokluğu, özellikle kadınlar²⁶ gibi günün neredeyse tamamını ev ve yakın çevresinde geçirenleri bu mekanlara itmiştir.

Colomina'nın (2011) vurguladığı gibi şehir hayatı, sınırlar içindeki bir hayattan ziyade sınırlar için verilen bir mücadeledir. Her ne kadar fiziki sınırlar açısından kendi mahalleleri içerisinde yer alan mekanlar olsa da, Watergarden gibi “ayrıcalıklı” bir kitleyi hedefleyen alanlar mahalleliler için farklı bir çatışma halinin yaşandığı yerlere dönüşmüştür. Çatışmanın sürekliliği ve politik yapısı göz önüne getirildiğinde, bu aşamada tarafların “kimlikleri” önemlidir, kimliğin tasarlanması ve işlevsel kılınması, gerek baskının gerekse uzlaşmanın kabul görür bir zemin kazanabilmesi için vazgeçilmezdir ve Lefebvre'in de betimlediği gibi, “toplumsal bellek”le doğrudan ilintilidir (Sargın, 2017).

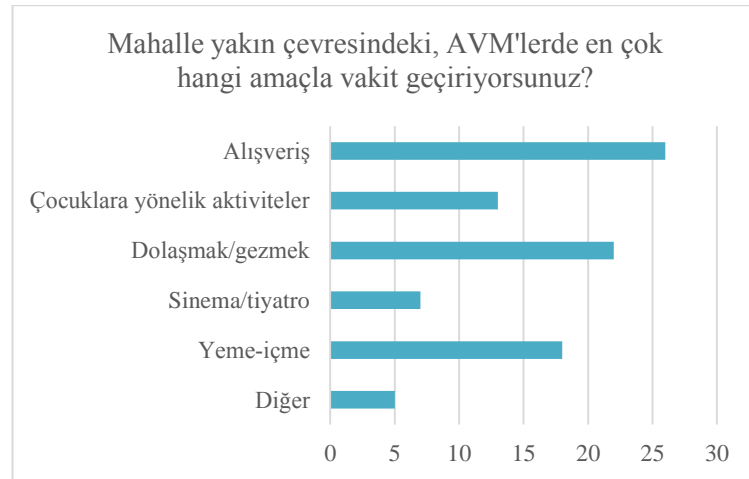
---

²⁶ Burada bahsi geçen kadınların, ev ve ev çeperi dışında zaman geçirmesinin herhangi biri ya da birileri tarafından kısıtlanmamış kadınlar olduğunun altı çizilmelidir. Mahallede muhafazakar aile yapısına sahip kadınların, ev çevresinde vakit geçirdiği, sadece bir aile ferdinin (elti, görümce, anne vs.) eşlik ettiği durumlarda evinden uzaklaşabildiği görülmüştür.

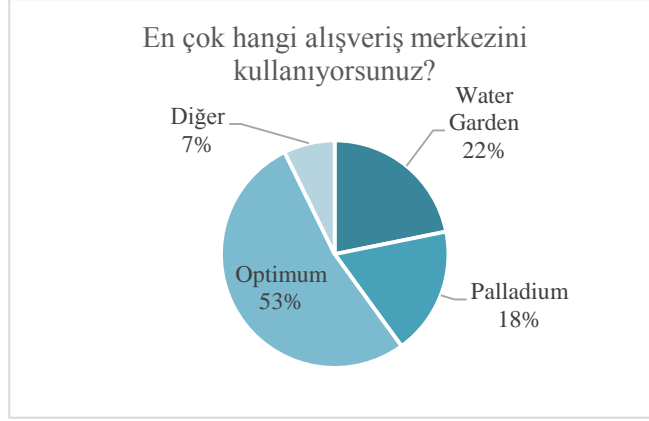
Şekil 4.37 : Watergarden ve Batı Ataşehir.

Mahalledeki kamusal alanların yetersizliği nedeniyle, bir rekreasyon alanına inşa edilmiş olan Watergarden, 2016 yılında kullanılır hale gelmiştir (Şekil 4.37). Bu kullanım, Barbaros Mahallesi'nin gecekondu kesiminde yaşayanlar ile Batı Ataşehir'de yaşayan, farklı sosyo-ekonomik yapıdaki iki grubu bir araya getirmiştir. Toplumun farklı gelir grubunda yer alan sosyal gruplar kamusal mekanda karşılaşır ve kendi mekânsal kurgularını aynı mekanda üretebilirler. Bu üretimin bir yansıması olarak, Watergarden örneği gecekondu sakinlerinin gözünden, alternatif bir kamusal mekan olarak incelenmiştir. Mahallelilere öncelikle hangi nedenle, hangi alışveriş merkezlerini kullandıkları sorulmuştur.

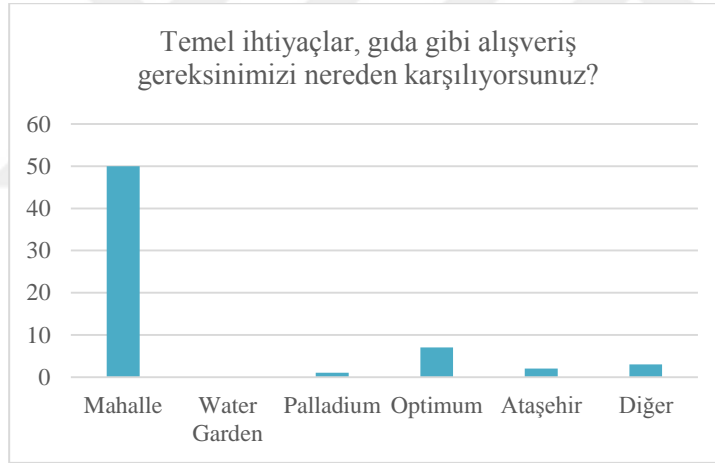
Şekil 4.38 : Mahallelilerin en çok kullandıkları alışveriş merkezleri.

Mahalleliler mahalle yakın çevresindeki AVM'lerde en çok alışveriş amacıyla vakit geçirdiklerini belirtmişlerdir (Şekil 4.38). Bu durumu sırası ile dolaşmak/gezmek, yeme-içme, çocuklara yönelik aktiviteler ve diğer aktiviteler izlemiştir. Mahalleliler en çok Optimum alışveriş merkezini kullandıklarını dile getirmişlerdir. Bunu sırası ile Palladium, Watergarden ve diğer alışveriş merkezleri izlemiştir (Şekil 4.39).

Şekil 4.39 : Mahallelilerin en çok kullandıkları alışveriş merkezi.

Alışveriş merkezlerine götürüyoruz. İki tane oğlum var biri 17, biri 15 yaşında. Biri Cevahir'e gitti ta karşıya Mecidiyeköy'e vallah. Biri de şeye gitti, Ataşehir Kayışdağı'nda var bir tane oraya gitti arkadaşlarıyla. Yakınlar bile kesmiyor artık, daha uzaklara gidiyorlar. Bir sürü var çevremizde halbuki. Artık gide gele alışıyorlar. Bir de anne diyor, biz kız arkadaşlarımızla gidiyoruz, orada tanıdık görüyoruz sonra diyorlar. Taa uzağa gidiyorlar, büyükler uzakları tercih ediyor. Yakındakileri tercih etmiyorlar. (Görüşmeci 8, 2018)

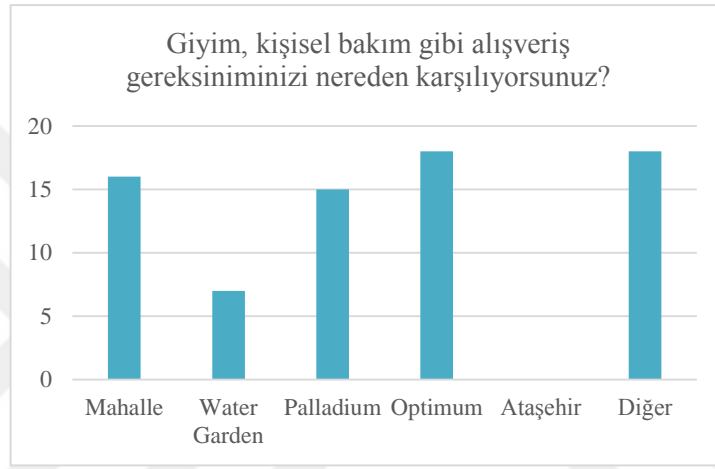

Şekil 4.40 : Mahallelilerin gıda gibi temel ihtiyaçlarını nereden karşıladığı.

Mahalleliler gıda gibi ihtiyaçlarını en çok mahalle içinde bulunan marketlerden karşıladıklarını belirtmişlerdir (Şekil 4.40). Bu durum göstermektedir ki mahalleliler hala temel gereksinimlerini mahalle içerisinde çözmekte, gündelik alışveriş ihtiyaçlarını mahallede gidermektedir.

Eskiden, Carrefour'a gidiyorduk. Önceden bir yer vardı. Hafta sonu Carrefour, Metro biliyorduk. Toplu alışverişimizi yapıyorduk, geliyorduk. Şimdi her yer var. Carrefour'a ben gitmiyorum, iki sene olmuştur. O kadar çok ki hangisine gideceksin? Şimdi bakkal bile market gibi oldu. Gir bakkala her şeyi bul, her şey var. (Görüşmeci 8, 2018)

Mahalleliler giyim, kişisel bakım gibi ihtiyaçlarını en çok Optimum'da karşılamaktadır (Şekil 4.41). Optimum'u sırası ile mahalle, Palladium ve Watergarden izlemektedir. Diğer olarak belirtilen mekanlar ise daha çok pazarlar ya da başka ilçelerde yer alan yerler olmuştur. Watergarden'da, konfeksiyona dönük pek bir mağaza yer almamasına rağmen dile getirilmiş olmasının nedeni olarak Watergarden'da yer alan eczane, kişisel bakım mağazalarının etkisi olduğu düşünülmektedir. Mahalle olarak belirtilmesinin nedeni ise Çarşamba Pazarı'dır. Mahallede yer alan pazarda gıda dışında, giyim ve eve dair ihtiyaçların giderilebileceği tezgahlar olması nedeniyle tercih edilmektedir.

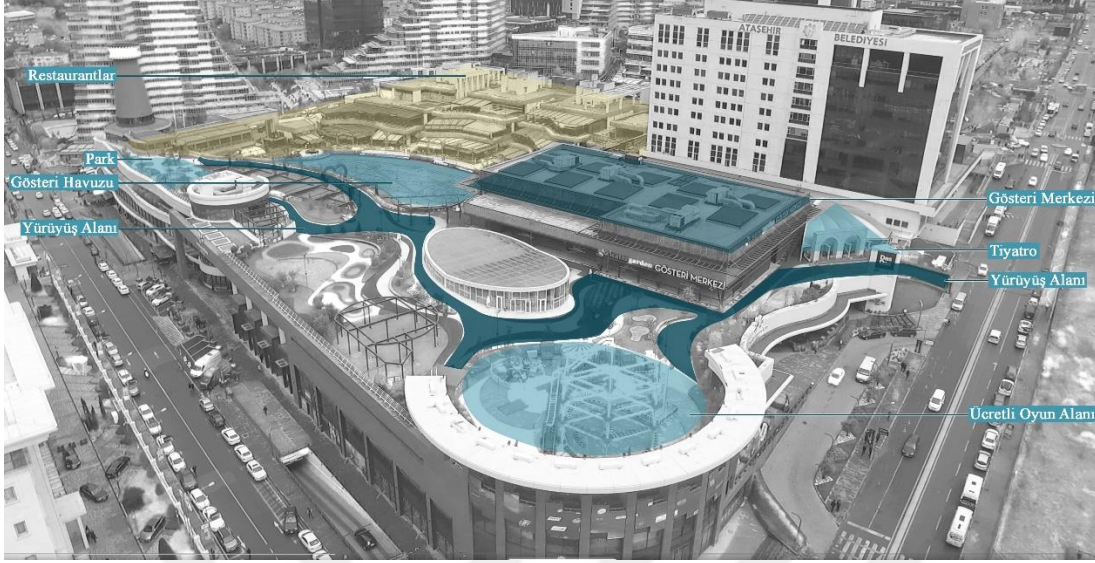
Şekil 4.41 : Mahallelilerin giyim, kişisel bakım gibi temel ihtiyaçlarını nereden karşıladıkları.

Şekil 4.42 : Mahallelilerin eğlence, dinlence, kültür-sanat, spor gibi gereksinimlerini nereden karşıladığı.

Mahalleliler eğlence, dinlence, kültür-sanat, spor gibi gereksinimlerini evde, sonrasında ise Watergarden'da karşıladığını dile getirmiştir (Şekil 4.42). Anket sonuçları da göstermiştir ki mahalleliler en çok sosyalleştikleri mekanları ev ve ev

çevresi olarak görmekte, bunun dışında “formel” kamusal mekanların alternatif bir tezahürü niteliğindeki Watergarden olarak değerlendirmektedir.

Şekil 4.43 : Watergarden alansal kullanımı.

Watergarden’da yer alan fonksiyonlar değerlendirildiğinde, kompleks içerisinde daha çok açık alanların olduğu, kapalı alanların ise bodrum katlarda yer aldığı, bu nedenle sokaktan bakıldığında büyüklüğünün algılanmadığı görülmektedir (Şekil 4.43). Zemin üstünde iki kottan oluşan Watergarden’da, en üstte açık alan olarak düzenlenmiş yürüyüş alanı, park, ücretli oyun alanı, restaurantlar ve bir gösteri merkezi bulunmaktadır. Mahallelilerin en çok kullandıklarını dile getirdikleri bölüm de burasıdır. Kapalı ve açık alanların olduğu alt kotta ise, mağazalar, gösteri havuzu, restaurantlar ve tiyatro alanı (*Das Das*) bulunmaktadır. Mahalleli bu kotta bulunan gösteri havuzu ve çevresini daha çok akşam gezintileri için ya da çocukları gezdirmek için kullanmaktadır (Şekil 4.44). Watergarden’ın tüm kotlarında ve girişlerinde, güvenlik ve x-ray taraması bulunmamaktadır.

Şekil 4.44 : Watergarden gösteri havuzu ve avlusu.

Mahallede yapılan mülakatlarda, mahallelilerin Watergarden’ı alışveriş yapamadıkları bir eğlence merkezi olarak gördükleri tespit edilmiştir. Watergarden’da yer alan az sayıdaki mağazayı mahalleliler “pahalı” olarak görmekte, bu kısma neredeyse hiç gitmediklerini dile getirmektedir.

“Tez yazarı: Mahalle dışına ne amaçla çıkıyorsunuz?”

Görüşmeci 1: Bazen alışveriş, bazen evde bunalıyorum, sıkılıyorum o yüzden yani.

Tez yazarı: Nereye gidiyorsunuz mesela?

Görüşmeci 1: AVM’ye gidiyoruz, dolaşıp geliyoruz. Watergarden var ya.

Tez yazarı: Watergarden’da ne yapıyorsunuz, alışveriş mi?

Görüşmeci 1: Yok, geziyoruz öylesine. Yürüyoruz, yürüyüş yapıyoruz. (Görüşmeci 1, 2018)”

Watergarden’ı mahalleliler bir alışveriş merkezi olarak tanımlamaktadırlar. Ancak açık alanları ve ücretsiz aktivite mekanları nedeniyle mahallede yer alan parklara karşın düzenlenmiş, güvenli bir mekan ya da aktivite merkezi olarak betimlemektedirler. Bir aktivite merkezi olarak görülmediği durumlarda bile, aile ya da komşularla yapılan bir yürüyüşün mekanı olarak karşımıza çıkmaktadır (Şekil 4.45). Watergarden, mahalledeki kadınlar için günlük hayatın monotonluğundan uzaklaşıp, “hava aldıkları” bir mekana dönüşmüştür.

Şekil 4.45 : Watergarden yürüyüş yolu.

Tez yazarı: En çok hangi AVM’ye gidiyorsunuz?

Görüşmeci 4: Şu an en yakın olan Watergarden’a gidiyoruz. Yakın olduğu için.

Tez yazarı: Orada pek alışveriş mağazası yok, dolaşmaya mı?

Görüşmeci 4: Hem dolaşmaya gidiyoruz hem de çocuklar için oynamaya götürüyoruz, oyun yerleri var orada. (Görüşmeci 4, 2018)

Mahallenin kuzeyinde yer alan Kurbağalı Dere kısmında yaşayan kadınlar, Watergarden'ın park alanını mahallede en çok kullanan grubu oluşturmaktadır. Güvenli buldukları park alanına, gündüz saatlerinde çocuklarını götürmektedirler (Şekil 4.46). Mahallenin gençleri okudukları okullara yakın oluşu sebebiyle²⁷, okul çıkışı arkadaşlarıyla Watergarden'a gittiklerini söylemişlerdir. Genellikle Watergarden'da yer alan kitapçı ve kırtasiyeyi gezdiklerini dile getirmişlerdir. Gerçekleştirilen bir mülakatta, okuldaki öğretmenlerinin, kimi zaman tiyatro ya da Watergarden'daki herhangi bir etkinliğe gitmeleri ile ilişkili ödevler verdiğini belirtmiştir. Mahalledeki gençlerin ya da oyun çağını tamamlamış çocukların da Watergarden'ı kullandığını söylemek mümkündür.

Şekil 4.46 : Watergarden çocuk parkı.

Mahallelilerin Watergarden'ı kullanım biçimlerini ortaya koymanın yanısıra, Watergarden Projesinin kamusallığının tartışılması anlamlı görülmüştür. Watergarden Projesinin, daha önceki bölümlerde de ifade edildiği gibi, hem hukuka uygunluğu, hem de rekreasyon alanı olarak tanımlanmış bir parselde üretilmiş olması tartışmalıdır. Her ne kadar toplum ve idari yönetimler açısından bu proje, “formel” olarak görülse de, enformelliğin başka bir yansıması niteliğindedir.

Birey ve toplumun kültürel, sosyal ve rekreatif ihtiyaçlarının karşılanması, sağlıklı bir çevre ile yaşam kalitelerinin artırılmasına yönelik kamu veya özel sektör tarafından yapılan, açık ve yeşil alanlardan oluşan bir proje olması gerekirken, mevcut proje farklı özelliklere sahiptir. Kentin açık yeşil alanlara en çok ihtiyaç duyduğu noktalardan birinde yer alan proje, tamamen kamusal nitelikte düzenlenebilecek iken, büyük

---

²⁷ Çocuklar ve gençler, mahallenin gecekondü bölgesindeki ilkököl, ortaokul ve lise alanlarının yetersiz olması nedeniyle, mahalle sınırları içerisinde olan, ancak Batı Ataşehir'de açılmış eğitim alanlarına gitmektedirler.

kiralanabilir alanlara sahip, ticari bir yapıya dönüşmüştür. Mahalleliler tarafından aktif bir şekilde kullanılsa da, yapılan anketler göstermektedir ki, mahallelilerin park ihtiyacını yeterince karşılayamamaktadır. Bir yandan mahalleliler tarafından en çok talep edilen alanlar arasında park yer alırken, bir yandan mahalledeki sınırlı açık alana yerel idare kararı ile Watergarden Projesi inşa edilmiştir. Hukuk dışı bir durum, hukuka uygun hale getirilerek, proje formel yollarla inşa edilmiştir. Yaşanan süreç park alanları açısından yetersiz bir mahallede yaşayanları, kamusalılığı tartışmalı bir projenin kullanıcısı olmaya itmiştir.

4.2.3 Kentsel dönüşüm projesinin etkisi

Üçüncü bölümünde detaylandırıldığı gibi, mahallede süregelen kentsel dönüşüm projesi nedeniyle mahalleliler olağandışı bir hali yaşamakta, bu durum hem fiziksel mekanları, hem de sosyal yapıyı etkilemektedir. Kimi katılımcılar ile yapılan görüşmelerde, olumlu ya da olumsuz sosyal hayatı etkilemediği dile getirilse de, dolaylı etkileri kelimeler arasında dile getirilmiştir. Kentsel dönüşümün sosyal hayata etkisi olmadığını dile getiren bir katılımcı, aynı zamanda kiracıların çok sık değişmesi nedeniyle komşuluk ilişkilerinin azaldığını dile getirmektedir.

Mesela ben 8 senedir buradayım, kiracıyım. Benim alttaki beş defa değişti en az. Beş kiracı gitti, geldi. Ben ne evini açtım, ne bir şeye gittim, ne de bir şeye geldi. Güvenemiyorsun, kadın bir sene geliyor oturuyor, çıkıp gidiyor. Ev sahibi evine zam yaptı mı çıkıyor, 100 lira zammı veremiyor. O evi taşıyor, 100 lirayı vermiyor kadın. (Görüşmecisi 8, 2018)

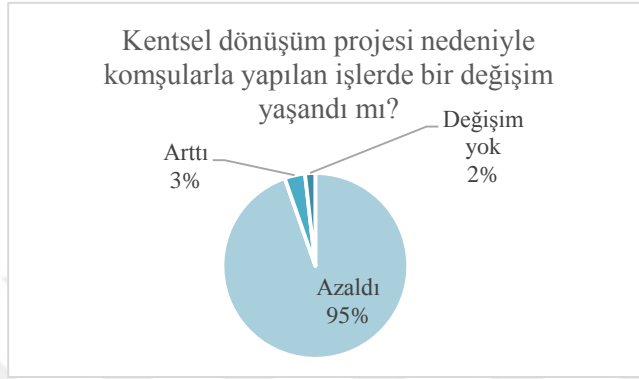

Şekil 4.47 : Barbaros Mahallesi'nin enformel gelişen bölgesi.

Bu bölümde esas olarak, örtülü ya da açık şekilde bu sürecin ortak mekanların kullanımındaki etkisi, geçicilik halinin mahallelileri nasıl etkilediği ve geleceğe dair beklentileri sorgulanmıştır.

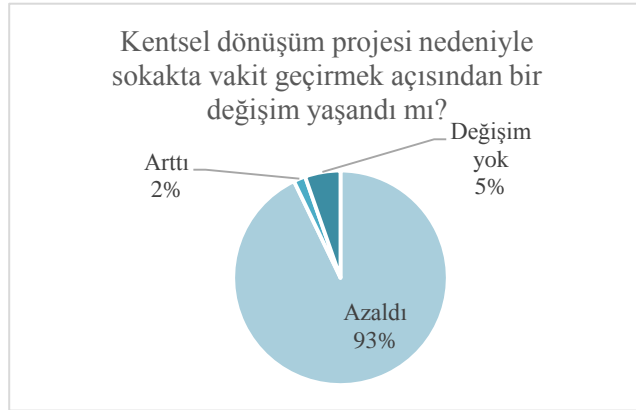
Ya burası çok güzel, anılarla dolu güzel bir yer ama annem de sıkıldı. Burada durmak artık istemiyoruz, eskidi artık buralar. Başka bir yere gitmek daha mantıklı olur. Okuluma da servisle gider gelirim artık ne yapalım. (Görüşmeci 3, 2018)

Katılımcıların %95'i kentsel dönüşüm nedeniyle komşular ile yapılan işlerde azalma olduğunu belirtmiş, %3'ü ise arttığını dile getirmiştir (Şekil 4.48). Olumlu ya da olumsuz bir değişimin yaşanmadığını düşünenler %2'dir.

Şekil 4.48 : Mahallelilere göre kentsel dönüşüm projesinin etkileri.

Kentsel dönüşüm projesinin gündelik hayatı, dolayısıyla kamusalılığı etkileyip etkilemediğinin tespiti açısından kentsel dönüşüm projesi nedeniyle sokakta vakit geçirmek açısından değişim sorgulanmıştır (Şekil 4.49). %93'ü azaldığını, %2'si arttığını ve %5'i değişimin olmadığını dile getirmiştir.

Şekil 4.49 : Mahallelilere göre kentsel dönüşüm projesinin etkileri.

Ne bileyim buranın insanları neşe dolu. Eskiden daha güzeldi, şimdi o kadar güzel değil. Mesela ben eskiden dışarı çok çıkardım ve bisikleti çok sürerdim. Hatta bisiklet sürmekten demire alerjim olmuştu. Elimde bir şey çıkmıştı. (...) İşte nasıl diyeyim eskinin insanları biraz daha neşeliydi, o zaman teknoloji gelişmemiş olduğu için daha alternatif yoktu. Ne bileyim daha güzeldi eskiden, herkes dışarı çıkardı. Büyükler bile yakar top oynardı geceleri, voleybol oynardık. Ama şimdi bakıyorum hani Türkiye'nin geneline, hiç de gidişatı iyi değil yani.

Herkes teknoloji bağımlısı. Zaten arkadaşlarım şimdi hep telefonla oynadığı için bir tane arkadaşım var. Onunla da dışarı çıkıyoruz, bazen oyun oynuyoruz. (Görüşmeci 3, 2018)

Şekil 4.50 : Mahallelilere göre kentsel dönüşüm projesinin etkileri.

Mahallelilerin %84'ü kentsel dönüşüm nedeniyle komşularla gezmeye gitmede bir azalma olduğunu belirtmiştir. %14'ü bu durumda bir değişiklik yaratmadığını, %2'si ise arttığını düşünmüştür (Şekil 4.50).

Şekil 4.51 : Mahallelilere göre kentsel dönüşüm projesinin etkileri.

Mahallelilerin %68'i kentsel dönüşüm nedeniyle mahallede özel gün kutlamalarında bir azalma olduğunu belirtmiş. %30'u değişim olmadığını, %2'si ise artış olduğunu düşünmektedir (Şekil 4.51).

Yapılan görüşmelerde, bazı görüşmeciler, Batı Ataşehir'deki konutlarda yaşamının zorluğuna değinmiş ve böyle bir yapıda yaşayamayacağını dile getirmiştir.

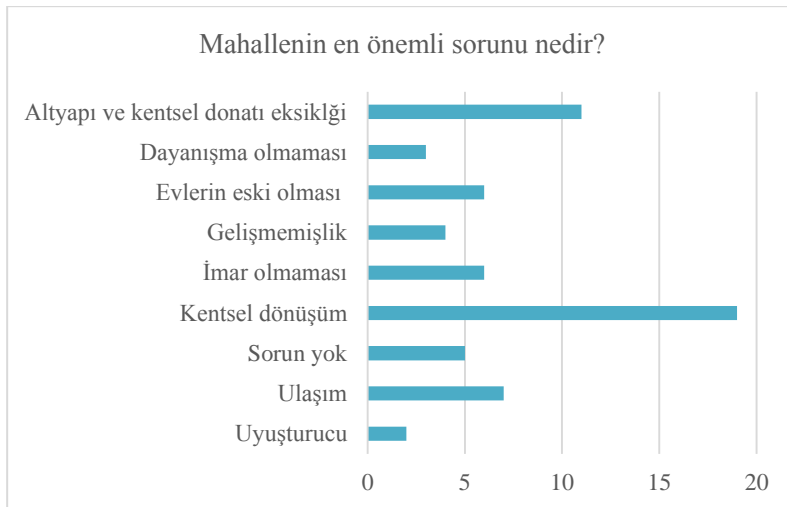
Ben yapamam, ben yapamam. Taa o üst kattan beri, çoluk çocukla kim aşağıya inecek. Aşağıya inmeye erinir insan bir kere. İnmek de bir dert çıkmak da bir dert. Şunun üst katında oturduğunu bir düşünsene. (Görüşmeci 8, 2018)

Şekil 4.52 : Barbaros Mahallesi gecekondu bölgesinden Batı Ataşehir.

Mahalleliler, mahalledeki en büyük sorunu kentsel dönüşüm olarak tanımlamaktadır (Şekil 4.53). Yapılan görüşmelerde mahalleliler, kentsel dönüşümü daha çok belirsizlik oluşturduğu için sorun olarak belirtmektedir. Kentsel dönüşümü sorun olarak nitelendirenler, kentsel dönüşümün yaşanmasından ziyade, uzun yıllardır yaşadıkları belirsizlik ortamından ve gecikmelerden rahatsızlık duymaktadır. Kentsel dönüşümü sorun olarak değerlendirenleri daha çok kiracılar oluşturmaktadır.

Mahallede yaşayanların dile getirdiği en önemli ikinci sorun ise, altyapı ve kentsel donatı eksikliği olmuştur. Kanalizasyon hattının yetersiz olması ve özellikle Kurbağalı Dere hattında su basması olaylarının yaşandığı dile getirilmiştir. Eksikliği duyulan kentsel donatı alanlarını daha çok kamusal kullanımı olan park, spor alanı gibi yerler oluşturmuştur. Mahallede yaşanan diğer sorunlar ise ulaşım, imar olmaması, gelişmemişlik, evlerin eski olması, dayanışma olmaması ve uyuşturucu olarak dile getirilmiştir.

Şekil 4.53 : Mahallelilere göre mahallenin en önemli sorunu.

Şekil 4.54 : Mahallenin doğusuna bakış.

Mahallenin Batı Ataşehir'in ulaşım sıkıntısına bir alternatif olarak kullanılması nedeniyle dar sokaklarda yaşanan sıkışıklık da problem olarak görülmektedir (Şekil 4.54). Evlerin eski olması, temel ihtiyaçlara cevap verememesi ve mahallenin gelişmemiş olma hali yaşayanlar tarafından sorun olarak atfedilmiştir.

Yok yok pis oldu buralar. Tinercisi, hapçısı... Orta sona giden çocuk geliyor burada esrar içiyor, bayılıyor. Geçen hafta bir tane çocuk bayıldı burada. Bir tane ambulans aldı götürdü. Kimin çocuğu kim bilir, Allah bilir. Allah korusun. Öyle aileler var ki, kadın sabah gidiyor akşam geliyor. Benim çocuk okula gidiyor diye, sabah gidiyor. Okula gidiyor mu? Gidiyor, Allah yardım etsin ama orada bayılıyor işte çocuk. Çok sorumsuz aileler var. Kadın yapmış on tane, dokuz tane çocuk. Hangisine baksın? Koca sorumsuz, ya karı kız peşinde ya kumar peşinde. Çok var burada, yani öyle adam çok var şu çevrede. (Görüşmeci 8, 2018)

İmar olmaması olarak dile getirilmiş sorunun, kentsel dönüşüm ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Bölgede hazırlanan plan tekliflerinin iptali ya da planların “gecikmiş” olarak görülmesi nedeniyle inşa faaliyetinin başlayamaması sorun olarak belirtilmiştir.

4.3 Bölüm Sonucu

Mahallenin mekansal gelişim analizi doğrultusunda, mevcut durumda tespit edilen ve mahallede yaşayanların etkileşim içerisinde olduğu, “formel” ve “enformel” kamusal alanlar belirlenerek, bu alanlar ile mahallelilerin maksimum düzeyde ilişkide olduğu bir alt çalışma alanı belirlenmiştir. Belirlenen alt çalışma sınırı içerisinde saha araştırması gerçekleştirilmiştir.

Belirlenen alt bölgede çalışmanın ana sorusu ve alt soruları çerçevesinde, mahallenin toplumsal ilişkileri anket, mülakat vb. yöntemler ile analiz edilerek, bu ilişkilerin kamusal mekandaki yansımaları ele alınmıştır. Alt bölge sınırları içerisinde

gerçekleştirilmiş olan anket çalışmasının temel amacı; mahalleli (kullanıcı) profilinin tespit edilmesi, kamusal mekanların belirlenmesi ve kullanım alışkanlıklarının ortaya çıkarılması olmuştur.

Kullanıcılarla ilgili olarak bir mekanın üretilmesinden, kullanımına kadar geçen süreci açıklamak için, mahallelilerin sosyo-ekonomik profilleri incelenmiştir. Bu bağlamda yaşayanların demografik özellikleri, komşuluk ve hemşerilik ilişkileri, mahallelilik olgusu, mahalleye duyulan aidiyet ve dayanışma ilişkileri ele alınmıştır.

Gecekondu mahallelerinde yaşayanların kentsel ikamet hareketliliğinin, formel yerleşimlere göre daha az olması nedeniyle, Barbaros Mahallesi'nde 1. ve 2. kuşak gecekonduluların bir arada yaşadığı bir yapı ortaya çıkmıştır. Bu durumun yansıması olarak, mahallelilerin “aile apartmanı” dedikleri konutlar oluşmuştur. Tek katlı gecekonduların yeniden üretimi ile oluşturulan bu mimari tipoloji, mahallede yaşayanların uzun yıllar bir arada yaşamasına olanak tanımıştır. Bu durum, mahalleye duyulan aidiyet duygusunu artırıcı bir etki yaratmıştır.

Kentsel dönüşüm projesi sebebiyle, yıkımların yakın bir zamanda başlaması beklendiğinden, ev sahiplerinin varsa başka evlerine yerleştiği ya da başka mahallelerden ev satın alarak veya kiralarak taşındığı görülmüştür. İnşaat firmalarının, yıkımlar başladıktan sonra ödemeye başlayacaklarını vadettikleri yüksek bedeller ve bölgedeki kira artışları, ev sahiplerini bölgeden taşınmaya teşvik etmiştir. Bu durum mahallede kiracı oranının artmasına neden olmuş ve aidiyet duygusu geçmişe göre azalmıştır.

Mahalleliler akrabalarına ya da ekonomik durumu nedeniyle yardıma ihtiyaç duyan ailelere, sahip oldukları ikincil konutu bedelsiz temin etmektedir. Kimi görüşmeciler, akrabalık ve komşuluk ilişkilerinin azaldığını dile getirirse de, mahallede hala yardımlaşmanın izlerini görmek mümkündür. Mahallelilerin büyük bir çoğunluğunun, komşuları ile hemşerilik ilişkileri vardır. Akrabalık ilişkileri olan bu gruplar, mahallede belli öbeklerde toplanarak ikamet etmektedir. Mahallede yapılan görüşmelerde, aile apartmanı olarak belirtilen apartmanda yaşayan akrabalarının taşınmasının ardından yine bir hemşerilerinin yerleştiği belirtilmiştir. Bu nedenle komşular, akrabalar ve arkadaşlar gibi bir ayrım yapılamamaktadır. Komşusunun aynı zamanda akrabası olduğu ve arkadaşlık yaptığı durumlarla sıkça karşılaşmıştır.

Mahallelilerin hemşerilik hatta akrabalık bağlarına da sahip olması, komşuları ile vakit geçirmeyi, bir tercih yapmaktan öte zorunluluk haline getirmiştir. Bir arada yaşamakla ilgili olumlu ya da olumsuz görüşler olsa da, komşular ile görüşme ve bir aktivite yapma sıklığı “formel” yerleşimlere göre daha fazladır.

Mahallede yaşayanların kullandıklarını dile getirdikleri kamusal mekanlar üretim şekline göre, “formel” ve “enformel” kamusal mekanlar tanımlanmıştır. Tespit edilen bu mekanların nasıl üretildiği ve bu mekanların kullanım pratikleri analiz edilmiştir. Yapılan tespitlere göre, gecekondu mahallesinde yaşayanların kullanıcı olduğu mekanlar, formel ve enformel yollarla üretilmiş olma durumuna göre ayrıştırılmıştır. Enformel yollarla üretilmiş park, sokak, bahçe ve kapı önleri “enformel kamusal mekan”, formel yollar ile üretilmiş Watergarden ise “formel kamusal mekan” olarak örnek alan araştırmasına (case study) konu edilmiştir.

Çalışma kapsamında incelenmiş park alanları, Defne Parkı ve Mahalle Parkı’dır. Bu parklar mevcut durumu itibariyle “formel” parklar olarak değerlendirilebilecekken, Ataşehir Belediyesi’nin kuruluşu ve mahalleye fiziki müdahalelerin başlaması öncesi, açık mekan olarak kullanılmış olmaları nedeniyle “enformel” kamusal mekan kapsamında değerlendirilmiş ve kullanım pratikleri ele alınmıştır.

Sokaklar, enformel olarak üretilmiş kamusal mekanlar içerisinde değerlendirilmiştir. Mahallenin topografik yapısı sebebiyle, özellikle Kurbağalı Dere hattı boyunca küçük ve dar sokakların varlığı, bu sokaklarda yaşayanların, sokağı neredeyse evin bir uzantısı gibi kullanmalarına sebep olmuştur. Kamusal mekan olarak atfedilen sokak, bir anlamda yarı kamusal mekan haline gelmiştir. Özel alan olan ev ile kamusal alan olan sokak arasında, yumuşak ve geçirgen bir sınır bulunmakta, kimi zaman bu sınır dahi ortadan kalkmaktadır. Bahçeler, mahalledeki gruplar açısından kamusal bir zemin oluşturmaları tespitiyle, enformel olarak üretilmiş kamusal mekanlar olarak değerlendirilmiştir. Kadınların gündüz saatlerinde ev işlerini yaptıkları, komşu ve arkadaşlarıyla sosyelleştikleri yerlerin bahçeler olduğu görülmüştür. Bu bağlamda bahçeler ve kullanım alışkanlıkları ele alınmıştır.

Mahallede önemli bir kamusallaşma mekanı olan kapı önleri, sokak ve konut arasında ara bir mekan yaratarak, mahallelilerin birbiriyle iletişim kurdukları ve vakit geçirdikleri, işlek bir yarı kamusal mekan halini almıştır. Kapı önleri, ev ile sokak arasında bir ara mekan olarak, evden uzaklaşması aile ve toplum denetiminde olan

bireylere (kadınlar, çocuklar) alternatif bir kamusal mekan oluşturmuştur. Kapı önünün, sadece bir oturma mekanı olarak değil çok farklı işlevlerle kullanıldığı tespit edilmiştir. Kapı önleri analiz edilerek, kullanım açısından tespit edilen dört farklı tipoloji değerlendirilmiştir. Mahallelilerin çeşitli amaçlarla kullandıkları Watergarden, formel yollarla mahalle içerisinde üretilmiş bir kamusal mekan olarak sorgulanmıştır. Son olarak mahallede süregelen kentsel dönüşüm projesi nedeniyle gündelik hayat ve kamusal mekanların nasıl dönüştüğü ve bu dönüşümün mahallelilerin gelecek beklentilerini nasıl şekillendirdiği değerlendirilmiştir.

5. SONUÇ

Formel ve Enformel Kamusal Mekan: Ataşehir Barbaros Mahallesi Ortak Mekanlar ve Kullanım Pratikleri isimli tez çalışması kapsamında, saha çalışmasında yapılan incelemeler ve mekansal analizler sonucunda elde edilmiş bilgiler sunulmuştur. Ele alınmış dört bölüm çerçevesinde hem teorik okumalar, hem de sahadan elde edilen bilgiler, bölüm sonuçlarında sunulmuştur. Çalışmanın genel sonucunda, çalışmadan elde edilen kazanımlara göre tartışılması öncelikli görülen durumlara, çalışma öncesinde çıkarımı öngörülemeyen bilgi ya da ilişkilere, enformelliğin hangi yöne evrildiğine ve çalışma sonrasında ortaya çıkan yeni sorulara yer verilmesi hedeflenmiştir.

İkinci bölümde; mekan, mekan üretimi, kamusal mekan ve formal-enformel mekan üzerine literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Mekan, mekanın üretimi ve kamusal mekan üzerine gerek yabancı kaynaklar, gerekse Türkiye’de yayınlanmış çok sayıda birincil kaynağa ulaşılabilmektedir. Çalışma kapsamında, enformel bir mekan olarak değerlendirilmiş olan gecekondu mahalleleri üzerine birçok kaynağa erişilebilmiştir.

Bu kaynaklar genellikle gecekonduyunun oluşumu, dönüşümü ve aktörleri arasındaki ilişkileri okuyabilmek amacıyla üretilmiştir. Toplumsal, siyasal ve ekonomik açıdan gecekonduyu ele alan çok sayıda kaynağa rağmen, fiziksel mekan perspektifinden gecekondu okumalarına az sayıda ulaşılabilmektedir. Sosyal bilimlerde ya da insan bilimlerinde gecekondu mahallelerine ilişkin çok çeşitli tartışma gerçekleştirilmiştir. Gecekonduyunun fiziksel mekanıyla ilgili olabilecek disiplinlerde, mekansal okumaların yeterince geliştirilemediği düşünülmektedir. Farklı coğrafyalarda da durum benzer niteliktedir, enformel mekanların fiziki boyutu üzerine yapılmış çalışmalar genellikle Latin Amerika ülkeleriyle sınırlı kalmıştır. Enformel mekanların, gündelik hayatı, kamusal yaşamı ve mekansal boyutu üzerine söylemler yetersiz kalmıştır.

Üretilmiş az sayıda mekansal okumayla birlikte, enformel yerleşimlerin kendisine özgü hali, kullanılan enformellikle ilişkilenen kavram (spontane, illegal, geçici vs.) ve dilin, incelenen mekana göre yeniden tanımlanmasını ya da değerlendirilmesini mecbur kılmaktadır. İstanbul sınırları içinde dahi, birbirlerinden çok farklı süreçlerden geçerek oluşmuş enformel yerleşimler vardır. Bu durum, enformel yerleşimler üzerine

yapılacak okumaların, hem niteliksel hem de niceliksel olarak artışının, gerekliliğini göstermektedir. Özellikle mimarlık ya da planlama gibi disiplinlerde, sosyal bilimlerde olduğu kadar enformellik konusu üzerine eğilmeye ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Formal mekanlar üzerinden oluşturulmuş sınıflandırmalar, enformel mekanları tanımlamada yetersiz kalmaktadır. Farklı aktörlerle ve farklı üretim süreçleri sonucunda ortaya çıkan mekanlar, doğal olarak farklı mekansallıklar ve kullanım pratikleri üretmektedir.

Politikacıların, ekonomistlerin, hukukçuların tanımladığı enformellik külliyyatının bir takım çelişkileri beraberinde taşıdığı görülmüştür. Bahsi geçen alanlarda genellikle, enformel yerleşimler, ‘illegal’ yani hukuk dışı olma haliyle tanımlanmaktadır. Üçüncü bölümde ele alınan gelişmeler, siyasiler eliyle ve yasal düzenlemeler aracılığıyla var olmuş gecekonduların mahallelerinin, nasıl hukuk dışı görüldüğü sorusunu akla getirmektedir. İmar mevzuatına aykırı gelişim noktalarından biri olan Barbaros Mahallesi, İstanbul’da yer alan birçok mahalle gibi, inşaat ve iskan izinleri alınmadan kurulmuştur. Barbaros Mahallesi’nde yaşanan bu süreç, kaçak, kanun dışı, illegal olarak ifade edilirken, İstanbul’da mevcut yapılaşmanın %60’ına yakınının ruhsatsız olduğu göz önüne alınırsa gecekonduların mahallesinin “illegal” olma durumu tartışmalı hale gelmektedir.

Kentin neredeyse yarısının imar mevzuatına aykırı inşa edildiği ve siyasilerin bu mahalleler ile sadece seçim dönemlerinde kurduğu ilişki düşünüldüğünde, Barbaros Mahallesi gibi gecekonduların yerleşimlerinin izinsiz, illegal biçimde inşa edildiğini söylemek mümkün değildir. Barbaros Mahallesi’nin enformel gelişiminde olduğu gibi, gecekonduların kanun dışı, ancak kanun koyucuların gözetiminde geliştiği söylenebilir. İstanbul’da enformel gelişimin yaşandığı bölgeler, bizzat devlet tarafından gerek imar afları gerek tapu tahsis belgeleri ile esas olarak tanınmış, elektrik-su gibi altyapı sistemleri götürülmüş yerleşimlerdir.

Enformel yerleşimlerde gerçekleştirilen çalışmalar, salt bir disipline ilişkin bakış açısının aktarıldığı durumlar yerine, çok boyutlu ve farklı disiplinlerden araştırmacıların yer aldığı bir araştırma sürecini gerekli kılmaktadır. Enformel yerleşimlerin üretim süreci ekonomik, sosyal, fiziki, ekolojik vb. alanlarla ilişkilendirilmekte, bu durum bu karmaşık sosyolojik olguya farklı bakış açılarının gerekli olduğunu açıklamaktadır.

Enformel yerleşimlerde yer alan kamusal mekanları incelerken, formel eğitim süreçlerinden geçmiş olmak, birtakım yanlısamaları da beraberinde getirmektedir. Mimarlıkla ilgili bölümlerde verilen akademik eğitim süreci, çoğunlukla formel yerleşimler üzerinden sürdürülmektedir. Türkiye kentlerinin çok büyük bir kısmının enformel olduğu düşünülürse, formel yerleşimleri incelemek için elimizde bulduğumuz araç ve yöntemlerin, enformel yerleşimlerde kullanılmasına kuşkuyla yaklaşılmaktadır. Örneğin son yılların popüler bilimsel mekânsal analiz araçlarından biri olan, mekan dizimi analiz yöntemi (*space syntax*) kullanılarak Barbaros Mahallesi incelenirse, organik dokunun yoğun olduğu, ana caddelerden uzak sokakların erişilebilir olmadığı sonucu çıkabilir. Gerçekte ise bu sokaklar özellikle kadın ve çocuklar açısından sıklıkla kullanılan, kamusal hayatın canlı olduğu akslardır. Bir diğer örnek ise planlama alanında, bir donatı ya da toplanma alanı, erişilebilir olma, herkes için yürüyüş mesafesinde olma, merkezi olma gibi kaygılara cevap vermelidir. Enformel yerleşimlerde ise bilgi birikimimizin ötesinde, gündelik hayatta saklı gerçeklikler tespit edilmeyi beklemektedir. Kadınların kullanımındaki mekanların, genellikle mahallenin uzak köşelerinde ya da çıkmaz sokaklarda olduğu tespit edilmiştir ya da yürüyüş mekanı olarak mahallenin en işlek caddesi yerine ara sokakları ya da mahalle dışını kullanmaktadırlar.

Barbaros Mahallesi üzerinden yapılan bir diğer çıkarım, enformel kamusal mekanların ölçeğine ve niteliğine ilişkindir. Mahalle sakinleri, büyük kompleksler, gösterişli mekanlar, dev parklar yerine kendi ürettikleri minimalist mekanlarda sosyalleşmektedir. Gecekondu sakinlerinin ürettiği mekanların doğayla uyumlu ve sürdürülebilir olduğunu söylemek mümkündür. Örneğin bahçelerinde, buldukları iklimle uyum sağlayamayan, maliyetli bitkiler tercih etmemektedirler.

1970'lerde öz örgütlülükleri ile oluşturdukları sokak izleri, şehir plancıları eliyle üretilmiş Batı Ataşehir bölgesine göre topoğrafya ile daha uyumludur. Maliyetli harfiyat ya da dolgu işleri yerine, doğal kotlarla uyumlu yapısal düzenlemelere gitmişlerdir. Herhangi bir teknik destek almadan inşa edilmiş yapılar, doğal zemine uygun olarak inşa edilmişken; Batı Ataşehir'de, imar ve iskan izinlerine sahip, mimar eliyle üretilmiş yapılar doğal araziye ve dokuyu tamamen yok etmiştir. Yaşayanlar tarafından tasarlanmış mekanlar ile profesyoneller tarafından tasarlanmış mekanların olduğu Barbaros Mahallesi hava fotoğrafları, akla Lefebvre'in söylemlerini getirmektedir. "Yanlısamanın daniskası, mekan uzmanı ve mekansallığın en yüce yargıçları olarak mimarları, şehircileri ya da planlamacıları kabul etmektir. Böylece

“İlgililer”, sipariş karşısında talebi eğip büktüklerini ve bu vazgeçişin, bilinçleri manipüle edenlerin arzularını önceden yerine getirmek olduğunu fark etmezler (Lefebvre, 2016 s. 119)!”

Tez kapsamında gerçekleştirilen analizler göstermektedir ki; gerek enformel, gerek formel gelişme nedeniyle oluşmuş bölgelerde kamusal mekanlar yetersizdir. Kısıtlı rekreasyon alanında, Watergarden gibi projeler geliştirilmiştir. Yasal yollar ile inşa edilmiş olan Watergarden Projesi’nin, hem hukuka uygunluğu, hem de rekreasyon alanı olarak tanımlanmış bir parselde üretilmiş olması sorunludur. Yönetmelik açık bir şekilde, rekreasyon alanlarının açık ve yeşil olması ile ilgili hükmü tanımlamıştır. Projede yer alan yeşil alanlar, projede üretilmiş inşaat alanına kıyasla oldukça azdır. Kentin açık yeşil alanlara en çok ihtiyaç duyduğu noktalardan birinde yer alan proje, tamamen kamusal nitelikte düzenlenebilecek iken, büyük kiralanabilir alanlara sahip, para harcanan bir yapıya dönüşmüştür.

Tez çalışması sırasında ve sonrasında ortaya çıkan iki husus, çalışma öncesinde hiç öngörülememiştir. İlki, Ataşehir Barbaros Mahallesi’nin mekansal gelişim süreci üzerinedir. Gelişimin aktörleri arasındaki karmaşık ilişki, çalışma öncesi tespit edilmesi hiç planlanmamış ilişkileri ortaya koymuştur. Mahalle sınırları içerisinde enformel gelişim başlamışken, hemen yanı başındaki Batı Ataşehir bölgesi, kamu arazilerinin de olmasına rağmen, birkaç girişimcinin hedefleri doğrultusunda ‘koruma’ altına alınmış ve 1990’lı yıllara kadar boş kalabilmiştir. Proje geliştiricilerinin, dönemin siyasileriyle ve bankalarla kurdukları ilişki çarpıcıdır. Alan içerisinde, bir meteahhit projesi olarak başlamış çalışmalar, sırasıyla; kooperatif projesi, yatırım ortaklığı projesi, banka projesi, Emlak Bankası projesi, TOKİ projesi ve son olarak inşaat şirketleri projesine dönüşmüştür. Tüm bu süreçte, kimi zaman görünür, kimi zaman örtülü aktör olarak devlet ve devleti yönetenlerin idealleri yönlendirici olmuştur. Türkiye’deki formel konut inşası sürecinin, büyük bir kısmını tek bir alanda takip edebilmemizi sağlayan gelişmeler yaşanmıştır. 2000’li yıllardaki inşa sürecinin, tezin temel dönemi olacağı planlanırken, 1970’ler itibarıyla incelenmiş her dönem, çalışma açısından önemli hale gelmiştir.

Tez çalışması öncesi öngörülemeyen bir diğer konu ise enformelliğin ilişkili olabileceği alan ya da kavramlara dönüktür. Çalışma kapsamında değerlendirilmemekle birlikte, vernaküler mimari ile enformel konutların ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Mahallede ilk nesil gecekondular olarak kalan yapıların,

geleneksel mimari ile bağlantısının kurulması mümkündür. Mahalledeki yerleşimcilerin, hemşerileriyle birlikte, öbekler halinde yaşadığı düşünülürse, yaşadıkları konutların, geldikleri yöredeki geleneksel mimari ile birlikte değerlendirilebilir.

Kentsel dönüşüm projesi nedeniyle, kısa süre içerisinde yok olacak olan Barbaros Mahallesi gecekondu bölgesi gibi dönüşüm süreci yaşayan mahallelerin, toplumsal hafızası ve zenginleri yok olma tehdidi altındadır. 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkındaki Kanun'da yapılan değişikliklerle, üzerindeki toplam yapı sayısının en az % 65'i imar mevzuatına aykırı olan veya yapı ruhsatı alınmaksızın inşa edilmiş olmakla birlikte sonradan yapı ve iskân ruhsatı alan yapılardan oluşan alanlar, yapılar ya da zemin risk taşımasa dahi, riskli alan ilan edilebilmektedir. 2016 yılında yapılan bu değişiklik ile, birçok enformel yerleşim, ruhsatsız olmak ötesinde bir kriteri sağlamasa dahi, riskli alan olarak ilan edilebilecek ve kentsel dönüşüm başlayabilecektir. Kentsel dönüşümün ivmeli bir biçimde artması, mekansal zenginlikleri henüz keşfedilemeden, yok olacak bir çok yerleşimi akla getirmektedir.

Gerçekleştirilen tez çalışması, yeni soruları da beraberinde getirmiştir. Kentsel dönüşüm projesi nedeniyle, yaşayanlar ve mekan açısından birçok olasılık gündemdedir. Mahalle ve mahallelilerin geleceğine ilişkin üç soru tespit edilmiştir.

Bu sorular:

1. Barbaros Mahallesi gecekondu yerleşimi sakinleri, kentsel dönüşüm sonrası hangi yerleşimlere taşınacaklar, yaşadıkları mekanlara uyum süreci nasıl gerçekleşecektir?
2. Barbaros Mahallesi gecekondu yerleşimi sakinleri, mevcut konumlarında yaşamaya devam ederse, planlanan Batı Ataşehir tarzı mimari tipolojide nasıl var olacaklardır?
3. Barbaros Mahallesi gecekondu yerleşimi sakinleri, kentin çepherlerindeki ya da memleketlerindeki kırsal alanlara taşınmaları durumunda, kırsal olan ile enformel olanın kesişimi nasıl olacaktır?

İlk soru, mahallelilerin taşınacağı yeni yerleşimlere ilişkindir. Yıkımlar henüz başlamasa da, mahallelilerin bir kısmı yeni yerlere taşınmış ya da taşınmayı planlamaktadır. Özellikle, Sancaktepe, Samandra, Yenidoğan bölgeleri taşındıkları ya da taşınmayı planladıkları yerler arasındadır. Yaşanacağı düşünülen bu kentsel hareketliliğin neleri gündeme getireceği merak edilmektedir.

İkinci soru, yaşıyanların yeni projelerde yaşamaına devam etmesine yöneliktir. Barbaros Mahallesi kentsel dönüşüm projesinde halk, yerlerine karşılık yüksek ekonomik gelir elde etmektedir. Hak sahiplerinin birden fazla konut elde edeceği düşünülürse, bu konutlarda yaşamaını sürdürmeleri de ihtimaller arasındadır. Bu durum gerçekleşirse, mahallelilerin Batı Ataşehir tarzı bir yapılaşmada varoluşu yeni açılımları beraberinde getireceği öngörülmektedir.

Son olarak, yaşıyanların kentin çepherlerine ya da memleketlerine dönmesi sonucu, kırdada yaşanacak geri dönüşe ilişkindir. Bazı mahalleliler, memleketlerine dönmek amacıyla olduklarını dile getirmişlerdir. Böyle bir göç gerçekleşirse, kırdada gözlemlenecek yeni gelişmeler dikkat çekici olacaktır.

KAYNAKLAR

- Akış, T.** (2017). Yüksel Yaya Bölgesinde Yürümek, İçinde G.A. Sargın (Derleyen), *Ankara'nın Kamusal Yüzler*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- AKSOY, Asu.** (2001). Gecekonudan Varoşa Dönüşüm: 1990'larda 'Biz' ve 'Öteki' Kurgusu, İçinde N. Erdoğan (Derleyen), *Dışarıda Kalanlar / Bırakılanlar*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Aksümer, G., Çakır S., Yücel, H.** (2013). Konut İçin Yuvadan Olmak! Yıkım Tehdidi Altındaki Gecekondu Mahallelerinde Mahalle ve Mahallelilik Algısı: Sarıyer Derbent Mahallesi Örneği, *8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 36. Kolokyumu "Mekansal Değişim Dönüşüm" Bildiriler Kitabı*, 978-605-01-0524-7, 763-778.
- Aksümer, G., Çakır S., Yücel, H.** (2012). Kentsel Dönüşüm Kısacasında Gecekondu Gençler: Kentsel Dönüşümün Gecekondu Gençleri Üzerindeki Etkisi ve Gençlerin Kentsel Dönüşüm Algısı, *KBAM Kent Bölgeler, Metropolitan Alanlar ve Büyükşehirler Bildiri Kitabı*, 403-417.
- Avar A., A.** (2009). Lefebvre'in Üçlü-Algılanan, Tasarlanan, Yaşanan Mekân-Diyalektiği, *Dosya*, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, 17, 7-16.
- Avcı, Ö.** (2009). Üretilen İslami Mekanlar ve Alternatif Tatil Mekanları. İçinde E. Işık, Y. Şentürk (Editörler), *Öznel, Durumlar ve Mekanlar: Mekanları Kurgulamak*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Batuman, B.** (2017). Cumhuriyet'in Kamusal Mekanı Olarak Kızılay Meydanı, İçinde G.A. Sargın (Derleyen), *Ankara'nın Kamusal Yüzleri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Brillembourg, A., Feireiss, K.** (2005). *Informal City: Caracas Case*. Munich: Prestel.
- Cantek, F., Ulutaş, Ç. ve Çakmak, S.** (2014). Evin İçindeki Sokak, Sokağın İçindeki Ev: Kamusal ile Özel 'Ara'sında Kalanlar, İçinde Ş. Cantek (Editör), *Kenarın Kitabı*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Cengizkan, A.** (2017). Kurgu, Tasarım ve Kullanım: Cumhuriyet Dönemi Kamusal Mekanları İçin Bir Çalışma Programı, İçinde G.A. Sargın (Derleyen), *Ankara'nın Kamusal Yüzleri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Certeau, M.** (2010). *Gündelik Hayatın Keşfi – II* (Ç. Eroğlu, Çev.). Dost Kitapevi.
- Chambers, I.** (2005). *Göç, Kültür, Kimlik* (İ. Türkmen ve M. Beşikçi, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Colomina, B.** (2011). *Mahremiyet ve Kamusalılık Kitle İletişim Aracı Olarak Modern Mimari* (Çev. A. U.Kılıç,). İstanbul: Metis Yayınları.
- Çavuşoğlu, E.** (2004). *Hegemonik bir süreç olarak Türkiye kentleşmesi* (Doktora Tezi), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Çavuşoğlu, E.** (2016). *Türkiye Kentleşmesinin Toplumsal Arkeolojisi*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Çılgın, K.; Çalışkan, Ç.O.; Dündar, U.; Yalçın, M. C.** (2012). İstanbul Dönüşüm Coğrafyası, *KBAM 3. Sempozyum Bildiri Kitabı*, Ankara.
- Dacheux, E.** (2012). Kamusal Alan: Demokrasinin Anahtar Bir Kavramı, İçinde E. Dacheux (Editör), *Kamusal Alan* (H. Köse, Çev.), Ayrıntı Yayınları.
- Doğan, A. A.** (2007). Mekan Üretimi ve Gündelik Hayatın Birlik ve Emek Süreçleriyle İlişisine Kayseri'den Bakmak, *Praksis Dergisi*, 16, 91-122.
- Doğan, A. A.** (2010). *Eğreti Kamusal Kayseri Örneğinde İslamcı Belediyecilik*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ekiz, D.** (2003). *Eğitimde Araştırma Yöntem ve Metodlarına Giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Eraydın, A.** (1994). Mekan Organizasyonu İlişkin Değişen Paradigmalar, *Toplum ve Bilim Dergisi*, 64-65 Kış, 53-70.
- Ercan, Ö.** (1987). 2 Trilyonluk Bankaşehir, *Milliyet Gazetesi*.
- Erdem Okumuş, D.** (2014). *Kentsel dönüşümde sosyal donatı alanlarının değişimi ve kentsel yaşam kalitesine etkisi: Ataşehir Barbaros Mahallesi örneği* (Y.Lisans Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Erder, S.** (2009). Nerelisin Hemşerim?, *İstanbul Küresel ile Yerel Arasında* (Der. Ç. Keyder). İstanbul: Metis Yayınları.
- Erder, S.** (2011). *İstanbul'a Bir Kent Kondu Ümraniye*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Floris, B.** (2012). Kamusal Alan ve Ekonomik Alan, İçinde E. Dacheux (Editör), *Kamusal Alan* (H. Köse, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Garcia, J.H.** (2013). *Public Space in Informal Settlements: The Barrios of Bogata*, Chambridge Scholars Publishing.
- Gehl, J.** (1987). *Life Between Buildings: Using Public Space*. New York: Van Nostrand Reinhold.
- Gottdiener, M.** (2001). Mekan Kuramı Üzerine Tartışma, Kentsel Praksise Doğru (H. Ç. Keskinok, Çev.), *Praksis Dergisi*, 2, 248-270.
- Habermas, J.** (2012). *Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü* (T. Bora ve M. Sancar, Çev.). İletişim Yayınları.
- Harvard Design Magazine.** (2008). *Can Designers Improve Life in Non-Formal Cities?*, 28 Spring/Summer.
- Harvey, D.** (1997). *Postmodernliğin Durumu* (S. Savran Çev.). Metis Yayınları.
- Harvey, D.** (2002). Sınıfsal Yapı ve Mekansal Farklılaşma Kuramı (B. Duru ve A. Alkan, Çev.), İçinde B. Duru ve A. Alkan (Editörler), 20. *Yüzyıl Kenti*. Ankara: İmge Kitapevi.
- Harvey, D.** (2010). *Paris, Modernitenin Başkenti* (B. Kılınçer Çev.). Sel Yayıncılık.
- Harvey, D.** (2013). *Asi Şehirler* (A. D. Temiz Çev.). Metis Yayınları.

- Hernandez, F., ve Kellet, F.** (2010). Rethinking Informal Settlements in Latin America, İçinde F. Hernandez, F. Kellet ve L. Allen (Editörler), *Rethinking the Informal City: Critical Perspectives from Latin America*. Oxford: Berghahn Books.
- Işık, E.** (2009). Mekan ve Toplum. İçinde E. Işık, Y. Şentürk (Editörler), *Öznel, Durumlar ve Mekanlar: Mekanları Kurgulamak*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Işık, O.** (1994). Mekanın Politikleşmesi, Politikanın Mekansallaşması, *Toplum ve Bilim Dergisi*, 64-65 Kış, 7-33.
- Işık, O., Pınarcıoğlu, M.** (2011). *Nöbetleşe Yoksulluk*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi.** (2009). *1/100.000 Ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planı Raporu*, İstanbul.
- Kama, Ö.** (2016). Kurumlar, Kurallar ve Büyüme İlişkisi Üzerine, *İktisat ve Toplum Dergisi*, 64, 20-27.
- Karasar, N.** (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Nobel Yayın Dağıtım.
- Keyder, Ç.** (1993). *Ulusal Kalkınmacılığın İflası*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Keyder, Ç.** (2009). Enformal Konut Piyasasından Küresel Konut Piyasasına, İçinde Ç. Keyder (Derleyen), *İstanbul Küresel ile Yerel Arasında*, İstanbul: Metis Yayınları.
- Lefebvre, H.** (2010). *Modern Dünyada Gündelik Hayat* (I. Gürbüz, Çev.), Metis Yayınları.
- Lefebvre, H.** (2016 [1974]). *Mekanın Üretimi* (I. Ergüden, Çev.), Sel Yayıncılık.
- Massey, D.** (1984). *Spatial Divisions of Labour: Social Structures and the Geography of Production*, London: Macmillan.
- Mutman, M.** (1994). Üretilen Mekan, Yok Olan Mekan, *Toplum ve Bilim Dergisi*, 64-65 Kış, 181-196.
- Muad Planlama Mimarlık.** (2014). *Fotoğraf Arşivi*.
- Newman, O.** (1972). *Defensible Space: Crime Prevention Through Urban Design*. New York: Macmillan.
- Ocak, E.** (2011). Yoksulun Evi, İçinde A. Bora vd. (Derleyen), *Yoksulluk Halleri*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Öğün, Seyfi S.** (1998). Kamusal Hayatın Kökleri Üzerine: Sennett, Habermas ve Abdülaziz Efendi. *Doğu Batı Dergisi*, 5, 55-61.
- Öksüz, A. M.** (2004). Kentsel Dış Mekanlar, İçinde Ş. Aydemir vd. (Editörler), *Kentsel Alanların Planlaması ve Tasarımı*. Trabzon: Akademi Kitabevi.
- Öymen, A.** (1985). Konut Konut Diye Diye Yazı Dizisi, İstanbul: *Milliyet Gazetesi*.
- Özaydın, G. ve Öncel, D.** (2010). Güçsüz Kesimlerin Mekânlarını Anlamak Üzere Bir Deneyim: Beykoz Örneği, *Kentleri Korumak Savunmak Dünya Şehircilik Günü 33.Kolokiyumu Bildiriler Kitabı* (s. 569-578). Ankara: TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayınları.

- Özşuca, Ş.T., Toksöz, G.** (2002). Enformel Sektörde İstihdamın ve İşgücünün Özellikleri, *İktisat Dergisi*, 430, 29-35.
- Perouse, J. F.** (2011). *İstanbul'la Yüzleşme Denemeleri*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sargın, G.A.** (2017). Kamu, Kent, Polytika, İçinde G.A. Sargın (Derleyen), *Ankara'nın Kamusal Yüzleri*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sennett, R.** (2010). *Kamusal İnsanın Çöküşü* (S. Durak ve A. Yılmaz, Çev.), Ayrıntı Yayınları Yayınları.
- Shields, R.** (1992). *Places on the Margin*. London: Routledge.
- Simmel, G.** (1994). Bridge and Door. *Theory, Culture & Society* (M. Ritter, Çev.). Vol.11, 5-10.
- Şahin, Ö. ve Balta, E.** (2001). Gündelik Yaşamı Dönüştürmek ve Marksist Düşünce, *Praksis Dergisi*, Güz, 185-217.
- Şenyapılı, T.** (1985). *Ankara Kentinde Gecekondu Gelişimi (1923-1960)*, Ankara: Kent-Koop Batıkent Konut Üretim Yapı Kooperatifleri Birliği.
- Tassin, B.** (2012). Ortak Alan mı Kamusal Alan mı? Topluluk ve Aleniyetin Karşıtlığı, İçinde E. Dacheux (Editör), *Kamusal Alan* (H. Köse, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Tatar, M.** (2017). 'Kutsal Mekan': Fenomenolojik Bir Analiz, *Milel ve Nihal Dergisi*, 2, 8-22.
- TMMOB Kentleşme ve Yerel Yönetimler Çalışma Grubu.** (2004). "Kaçak Yapılaşma ile İlgili Süreçler, Sorunlar, Çözüm Önerileri" Değerlendirme Raporu, *Planlama Dergisi*, 3, 95-105.
- TÜBİTAK 110K404**, *Sarıyer Gecekondu Mahalleleri Örneğinde Kentsel Dönüşüm Süreçleri ve Bu Süreçlerin Sosyo-Ekonomik ve Fiziki Etkileri*, Araştırma Projesi.
- Turan, E. ve Aydilek, E.** (2017). Modernite ve Postmodernite Ekseninde Kamusal Yaşamın Dönüşümü, *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, Cilt 6, Sayı 17, 279-290.
- Uşaklıgil, E.** (2012). *Bir Şehri Yok Etmek*. İstanbul: Can Yayınları.
- Yurtoğlu Pek, E.** (2016). *Lüks konut site sakinleri ile gecekondu sakinlerinin gündelik hayatı: Ataşehir Barbaros Mahallesi* (Y.Lisans Tezi), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S.** (2004). *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Zayani, M.** (2005). Gündelik Hayat ve Ritimleri, *Birikim Dergisi*, 191, 79-85.
- Url-1** <<http://www.agaoglu.com.tr/tr/projects/konut-projeleri>>, erişim tarihi 17.11.2017.
- Url-2** <<http://www.atasehir.gov.tr>>, erişim tarihi 10.11.2017.
- Url-3** <http://www.atelye70.di-tasarim.com/tr/proje/1978/proje_istanbul.html>, erişim tarihi: 01.03.2018.
- Url-4** <<http://beylikduzuketbellegi.com/Icerik/Goruntule/912>>, erişim tarihi: 20.04.2018.

- Url-5** <<http://bitarafhaber.com.tr/atasehir-gelir-adaletsizligi-kiskacinda.html>>, erişim tarihi 22.04.2018.
- Url-6** <<http://www.hurriyet.com.tr/kelebek/hurriyet-cumartesi/bu-sehir-arkandan-gelecektir-40700785>>, erişim tarihi: 22.04.2018
- Url-7** <<http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/kurumsal/Birimler/SehirPlanlamaMd/Documents/100.000%20%C3%96l%C3%A7ekli%20%C3%87evre%20D%C3%BCzeni%20Plan%C4%B1%20Sunum%20TR.pdf>>, erişim tarihi: 03.03.2018.
- Url-8** <<http://www.radikal.com.tr/radikal.aspx?atype=haberyazdir&articleid=1024393>>, erişim tarihi: 05.02.2018.
- Url-9** <<https://sehirharitasi.ibb.gov.tr/>>, erişim tarihi: 10.10.2017.
- Url-10** <http://www.tconcept.nl/tconcept/?tconcept_projects=atasehir-water-gardens>, erişim tarihi: 04.03.2018.
- Url-11** <<http://www.tdk.gov.tr>, erişim tarihi: 16.09.2017.
- Url-12** <http://www.tekfeninsaat.com.tr/TR/konut_detay.asp?id=2>, erişim tarihi: 04.03.2018.
- Url-13** <<http://www.tuik.gov.tr/Start.do;jsessionid=vsvqbM7WChzskLWG6T4F7bsTwsKXvPJ1qVhlgqHDqbfsQZT94kc9!-2072487476>>, erişim tarihi: 10.01.2018.
- Url-14** <<http://www.ziylangyy.com.tr/projelerimiz/watergarden-projesi.aspx>>, erişim tarihi: 04.03.2018.

EKLER

EK A: Mülakat Deşifreleri

EK B: Anket Formu

EK C: 89/14499 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı

EK D: Altan Öymen, “*Konut Konut Diye Diye*” Yazı Dizisi, Milliyet Gazetesi

EK E: Alt Çalışma Alanı Sınırı

EK A : Mülakat Deşifreleri.

Görüşmeci 1.

Kadın,

Ev Hanımı,

46 yaşında,

Zonguldaklı,

Okula gitmemiş, okuma yazması yok.

20 yıldır mahallede yaşıyor,

Ev sahibi.

Tez yazarı: Merhaba, kaç yaşındasınız?

Görüşmeci 1: Ben, 46.

Tez yazarı: Kaç senedir burada yaşıyorsunuz?

Görüşmeci 1: 20 senedir buradayım.

Tez yazarı: Nerede doğdunuz?

Görüşmeci 1: Zonguldak.

Tez yazarı: Zonguldak'tan sonra ilk buraya mı yerleştiniz?

Görüşmeci 1: Evet, buralara yerleştik.

Tez yazarı: Buraya evlilik sebebiyle mi yerleştiniz, ailecek mi taşındınız?

Görüşmeci 1: Durumumuz yoktu, o yüzden geldik. Çoluk çocuğum vardı, evliydik zaten. İş sebebiyle.

Tez yazarı: Ev hanımı mısınız?

Görüşmeci 1: Evet.

Tez yazarı: Okula gittiniz mi?

Görüşmeci 1: Yok hiç gitmedim.

Tez yazarı: Okuma yazmanız var mı?

Görüşmeci 1: Yok.

Tez yazarı: Evinizin çevresinde daha çok akrabalarınız mı var, yoksa komşularınız mı?

Görüşmeci 1: Fark etmiyor, en fazla komşularımız var.

Tez yazarı: Anladım, karışksınız. Boş vakitlerinizde neler yapıyorsunuz?

Görüşmeci 1: Hiç, evde oturuyoruz. Gezip, dolaşıyoruz böyle.

Tez yazarı: Mahalleyi mi dolaşıyorsunuz?

Görüşmeci 1: Ha, yürüyoruz yani.

Tez yazarı: Komşularınızla mı?

Görüşmeci 1: Evet, komşularımızla.

Tez yazarı: En çok kimlerle vakit geçiriyorsunuz? Gündüz, mesela eşin yok evde.

Görüşmeci 1: Kızlarımla vakit geçiriyorum. Çoluk çocuğumla oluyorum.

Tez yazarı: Mahalle dışına ne amaçla çıkıyorsunuz?

Görüşmeci 1: Bazen alışveriş, bazen evde bunalıyorum, sıkılıyorum o yüzden yani.

Tez yazarı: Nereye gidiyorsunuz mesela?
Görüşmeci 1: AVM'ye gidiyoruz, dolaşıp geliyoruz. Watergarden var ya.
Tez yazarı: Watergarden'da ne yapıyorsunuz, alışveriş mi?
Görüşmeci 1: Yok, geziyoruz öylesine. Yürüyoruz, yürüyüş yapıyoruz.
Tez yazarı: Üst kısmında mı?
Görüşmeci 1: Alt katı üst katı, geziyoruz öyle işte.
Tez yazarı: Çocuklarla mı gidiyorsunuz?
Görüşmeci 1: Çocuklarla gidiyorum.
Tez yazarı: Parkı kullanıyor mu çocuklar?
Görüşmeci 1: Hangi parkı?
Tez yazarı: Üstte park var ya.
Görüşmeci 1: Fazla değil yani.
Tez yazarı: Anladım. Çocuklar kendileri mi daha çok parka, sokağa çıkıyorlar, yoksa sen mi götürüyorsun?
Görüşmeci 1: Ben götürüyorum.
Tez yazarı: Kapı önünde, bahçenizde komşularınızla vakit geçiriyor musunuz?
Görüşmeci 1: Parkta, mesela şurada oturma yerlerimiz var.
Tez yazarı: Hı, parka gidiyorsunuz en çok.
Görüşmeci 1: Böyle ayakta mayakta görüşüyoruz yani.
Tez yazarı: Anladım. Komşularınızla ne sıklıkta görüşüyorsunuz? Her gün mü mesela?
Görüşmeci 1: Yoo, öyle geçenlerle selam falan öyle oluyor.
Tez yazarı: Gün yapmıyor musunuz?
Görüşmeci 1: Yok.
Tez yazarı: Evde çok görüşmüyor musunuz?
Görüşmeci 1: Yok, hayır.
Tez yazarı: Eviniz bahçeli mi?
Görüşmeci 1: Yok, daha burası işte.
Tez yazarı: Giyim, kıyafet gibi alışveriş ihtiyaçlarını nereden karşılıyorsunuz?
Görüşmeci 1: En fazla pazara gidiyorum.
Tez yazarı: Mahallenin içerisindeki pazara mı?
Görüşmeci 1: Evet, evet.
Tez yazarı: Çarşamba günü olan?
Görüşmeci 1: Hah o. Bazen Optimum'a gidiyoruz mesela.
Tez yazarı: Ama en çok hangi AVM'ye gidiyorsunuz?
Görüşmeci 1: Yani Watergarden yakın olduğu için.
Tez yazarı: Anladım. Orada herhangi bir etkinliğe katılıyor musunuz? Bazen çocuklar için etkinlikler düzenleniyor.
Görüşmeci 1: Yok ben hiç bilmiyorum onları.

Tez yazarı: Siz sadece dolaşıyorsunuz.

Görüşmeci 1: Evet.

Tez yazarı: Tamam. Günlük alışverişinizi nereden yapıyorsunuz?

Görüşmeci 1: Mahallenin içerisinden, kasaplarımız falan var.

Tez yazarı: AVM'ler yapıldıktan sonra hayatınızda bir değişiklik oldu mu? Mesela Watergarden yapıldıktan sonra.

Görüşmeci 1: Mahalle içindeydik. Yani ne bileyim, kötü de değildik.

Tez yazarı: Memnun musun yakınında AVM olmasından.

Görüşmeci 1: Evet, memnunum.

Tez yazarı: Siz uzun bir süredir mahallede yaşıyorsunuz.

Görüşmeci 1: Evet, bir süre de Yeni Sahra'da kalmıştım.

Tez yazarı: Mahallenin geçmişini de düşünürseniz eskiden kadınlar çevrenizde bu AVM'ler olmadan nasıl vakit geçiriyordu?

Görüşmeci 1: Komşularıyla böyle sokaklarda oturuyorlardı.

Tez yazarı: Akşamları oturuyor musunuz yoksa sadece eşleriniz isteyken mi?

Görüşmeci 1: Bazen akşam da oturuyoruz, bazen oturmuyoruz.

Tez yazarı: Kadınlar en çok nerede vakit geçiriyorlar?

Görüşmeci 1: Kadınlar, bilmiyorum ki. Evlerinde takılıyorlar. Evlerinin önlerinde mesela, kapılarda.

Tez yazarı: Hep ev ve yakın çevresi mi?

Görüşmeci 1: Mesela burada park yapıldı, oraya gidiyorlar.

Tez yazarı: Nereye?

Görüşmeci 1: Şurada hemen oturma yerleri var, oraya gidiyorlar yazın.

Tez yazarı: Burada ev işlerinde kadınlar birbirlerine yardım ediyorlar mı? Çocuk bakımında, erzak hazırlığında...

Görüşmeci 1: Hayır öyle bir şey yok.

Tez yazarı: Bu kentsel dönüşüm süreciyle birlikte mi oldu önceden de böyle miydi?

Görüşmeci 1: Yani önceden de böyleydi, illa ki olabilir de bilmiyorum benim pek fazla şeyim yok.

Tez yazarı: Burada bir dönüşüm projesi var biliyorsanız, bu dönüşüm projesi sonrasında burada yaşamaya devam etmek mi istiyorsunuz?

Görüşmeci 1: Evet burada yaşamak istiyorum. Olumlu yani.

Tez yazarı: Çok teşekkür ederim görüşme için.

Görüşmeci 2.

Kadın,

Ev Hanımı,

43 yaşında,

Ordulu,

Ortaokul mezunu,

Mahallede doğmuş,

Ev sahibi.

Tez yazarı: Merhaba, öncelikle kaç yaşındasınız, nerelesiniz, mesleğiniz nedir?

Görüşmeci 2: 43 yaşındayım, Orduluyum. Ev hanımıyım.

Tez yazarı: Ordu'da mı doğdunuz?

Görüşmeci 2: Yok, doğma büyüme buralıyım. Orduluyuz ama.

Tez yazarı: Mahallede çok Ordulu var sanırım?

Görüşmeci 2: Bu bölgede çoğunluk Ordulu. Şuradakiler, şu bina hepsi Ordulu. Burada kime sorsan Ordulu.

Tez yazarı: Çocuğunuz var mı?

Görüşmeci 2: Evet, iki çocuğum var benim. Senin gibi bir kızım var benim de. 23 yaşında, yeni bitirdi üniversiteyi. Işık Üniversitesinde uluslararası ilişkiler okudu. İşte iş arıyor o da, iş başvuruları yapıyor. 10 yıllık deneyim istiyorlarmış, nerde o kadar yıl.

Tez yazarı: Hayırlısı olsun, dilediği gibi olur umarım. Siz bu binada mı yaşıyorsunuz?

Görüşmeci 2: Evet, eşim ve kardeşiyle aynı binadayız. Bir de kiracımız var. Hep birlikte yaşıyoruz.

Tez yazarı: Aile apartmanı gibi.

Görüşmeci 2: Tabi, tabi birlikteyiz. Bak birazdan kardeşimin hanımıyla spora gideceğiz mesela (*kardeşinin eşi kapının önünde çıkıyor*). Daha çok anlatırım sana da işte gidene kadar anlatabildiğim kadar artık, daha zaman var.

Tez yazarı: Çok teşekkür ederim, ben hızlıca devam edeyim, geç kalmayın. Siz nereye gidiyorsunuz spora?

Görüşmeci 2: Ümraniye'ye gidiyoruz biz. Kapalı havuz var ya oraya. Havuza değil ama fitnessa gidiyoruz şimdilik. İleride havuz da olur belki.

Tez yazarı: Düzenli gidiyorsunuz yani.

Görüşmeci 2: Tabi tabi. Biz her türlü etkinliğe katılmaya çalışıyoruz. İSMEK'in de etkinlikleri oluyor, oraya da gidiyoruz.

Tez yazarı: Komşularla mı?

Görüşmeci 2: Komşularla da oluyor. Mahalleden giden çok, okuyan araştıranlar gidiyor böyle şeylere. Ben sevmiyorum, sadece vakit öldürmeyi.

Tez yazarı: AVM'lere gitmiyor musunuz, çocuğunuzla falan?

Görüşmeci 2: Ben şahsen karşıyım çocukları oyun merkezlerine koymaya. Anne babalar ne yapıyor? Oyun merkezindeki bayanlara koyuyorlar çocukları haydi siz oynayın biz alışveriş yapalım.

Tez yazarı: Mahalleden de yapan var mı öyle?

Görüşmeci 2: Genel olarak diyorum. Çocuklar tabi ne istesin, ben oyun oynayayım yeter ki. Zaten o çimler de gerçek değil, suni. Kimyasal yerler. Vücudumuz zaten meyvelerden, sebzelerden her şeyden aldığı için bir de oradaki ortamın kimyasalı. Zaten hani şey, ben bilmiyorum yani benim aklım fikrim bu kadar.

Tez yazarı: Sizin mahallenin çevresinde de çok AVM var.

Görüşmeci 2: Tabi, ama sonradan yapıldı hepsi. Watergarden zaten geçen yazdan. Bu kırsal bölüm o kadar şey değil de daha çok Uphill, Varyap, Ağaoglu o taraftan kullanıyorlar en çok.

Tez yazarı: Peki buradaki kadınlar daha çok nerede vakit geçiriyor?

Görüşmeci 2: Buradaki kadınlar da artık biraz şey yapmaya başladılar, kendilerini dışarı vurmaya.

Tez yazarı: Mesela siz nasıl buldunuz o kursu?

Görüşmeci 2: İnternette araştırarak, o sana söyler sen ona öyle yani.

Tez yazarı: O zaman buradaki kadınlar gidiyor artık etkinliklere?

Görüşmeci 2: Yani. Mesela İSMEK'in pastacılık kursu, İngilizce kursuna gidiliyor. Pasta kursumuz bitti, şimdi hamur kursumuz var. Salsa var, İngilizce var, matematik var. Hani ayrıcalıklı şeyleri var yani, biraz kapalı kutulardan çıkmakla alakalı bir şey yani. O ona söylüyor, o ona. İş o şeyi kırmamız lazım, şimdi yavaş yavaş kırıyoruz. Ama işte yaş biraz geçtikten sonra olunca... Zevki zaten daha erken yaşlarda olması. Kırılganlık oluyor, keşke zamanında olsaydı diyorum. 20 sene 30 sene önce olsaydı neler yapardım. Çocuk imkanları olsun, bunlar yoktu. Çocuklar kapıda çelik çomak oynardı. Kızım mesela üniversitede diyor ki biz beyzbol oynarız diyor. Çocuklar diyormuş ki, beyzbol mu siz nerede oturuyorsunuz?

(...)

Görüşmeci 2: İşte bir şeyleri hani kırmak lazım, kapalı kutuların içerisinden çıkmak lazım. Biraz zor bizim şey olarak.

Tez yazarı: Siz yine de gidiyorsunuz kurslara. Hangi İSMEK'e gidiyorsunuz?

Görüşmeci 2: Örnek'te var. En yakın Örnek'te.

Tez yazarı: Siz çevreden memnunsunuz anladığım kadarıyla. Dönüşümden sonra burada mı kalmak istiyorsunuz?

Görüşmeci 2: Yani memnun olarak dediğim gibi. İmkanlar kıt. Şöyle diyeyim ben kırk yıldır buradayım, kırk yıldır burası böyle. Hiçbir sosyal faaliyet olmadı. (*Mahallenin içini kastediyor.*) Olumlu anlamda çocuk parkları hiçbir şey olmadı. Aşağıda mesela bir park var, yeni yapıldı hani Ataşehir Belediyesi'nin gelmesiyle.

Tez yazarı: Hangi park?

Görüşmeci 2: Şu, ara sokaktaki. Başka bir şey yok. Mesela bu ortamın çocukları hiç park görmedi. Geçen 2, 3 yıla kadar. Oraya da kimse götürmüyor.

Tez yazarı: Çok teşekkür ederim, sizin çıkmanız gerekiyor.

Görüşmeci 2: Kolay gelsin sana.

Görüşmeci 3.

Kız çocuğu,

11 yaşında,

Ordulu,

Öğrenci,

Mahallede doğmuş,

Ailesi ev sahibi.

Tez yazarı: Merhaba, sen kaç yaşındasın?

Görüşmeci 3: 11.

Tez yazarı: Öğrenci misin?

Görüşmeci 3: Evet.

Tez yazarı: Hangi okulda?

Görüşmeci 3: Şehit Akın Sertçelik Anadolu İmam Hatip'te. (*Watergarden karşısını gösteriyor.*)

Tez yazarı: Burada mı doğdun?

Görüşmeci 3: Evet, evet.

Tez yazarı: Sen de Ordulu musun?

Görüşmeci 3: Evet.

Tez yazarı: Başka kardeşim var mı?

Görüşmeci 3: Bir ablam var, 2' de abim.

Tez yazarı: 6 kişi oluyor, sen en küçüksün o zaman?

Görüşmeci 3: Evet.

Tez yazarı: Boş vakitlerinde neler yapıyorsun? Mahalle içerisinde ya da dışında?

Görüşmeci 3: En çok annemle babamla geziyorum. Onun dışında müzik dinlemeyi seviyorum. Dışarıda (*sokağı kastediyor*) güzel vakit geçiriyorum, bisiklet biniyorum. Top oynuyorum, yakar top oynuyorum. Güzel vakit geçiyor.

Tez yazarı: Arkadaşlarınla mı daha çok sokakta vakit geçiriyorsun?

Görüşmeci 3: Annemlerle daha çok sokağa çıkıyorum.

Tez yazarı: Arkadaşlarınla sokakta ne yapıyorsun?

3. Sokakta oturuyoruz. Hatta yaz geldiği zaman, 12'ye kadar falan durur saklambaç oynarız. Çünkü akşam çok zevkli oluyor. Öyle yani, mesela şu karşıda bir arkadaşım var. Annemler bazen sarma sarmaya giderler oraya.

Tez yazarı: Bahçeye mi gidiyorlar?

Görüşmeci 3: Onların kapısının önünde küçük şey gibi koltuklar var. Bazen orada oturur şey falan yaparlar, bahçede çay keyfi. Biz de zaten yakın olduğumuz için iki tane daha arkadaşım var oraya gidiyoruz.

Tez yazarı: Onların bahçesini de kullanıyorsunuz yani?

Görüşmeci 3: Evet. Hatta dün erik yemeye gittik. Bizim bahçede de var.

Tez yazarı: Sizin bahçe?

Görüşmeci 3: Bizim arkada.

Tez yazarı: O zaman vakit geçiriyorsunuz bahçelerde komşularınızla, arkadaşlarınızla.

Görüşmeci 3: Evet. Bizim bahçede pek zaman geçirilemiyor çünkü oturacak alan yok. Genelde hani gübre bir yanda falan çok şey var bahçemizde. Oturamıyoruz ama bizim de öyle bahçemiz olsaydı, ya da önde olsaydı oraya eskimiş bir koltuk bile olsa otururduk yani orada.

Tez yazarı: Erkekler daha az mı kullanıyor bahçeleri?

Görüşmeci 3: Yoo, bahçeyi mesela benim babam çok kullanıyor. Mesela karşı komşumuz var, onun da babası bahçeyle çok ilgileniyor. Boş zamanlarında falan babam gidiyor oraya bir şeyler suluyor, güzel oluyor. Ben çilek yediğimde kabuğunu çöze atmıyorum, bahçeye aşağıya atıyorum.

Tez yazarı: Gübre yapıyorsun. Peki mahalle dışında Alışveriş merkezlerine gidiyor musun? İhtiyaçlarınızı oradan mı karşılıyor musunuz?

Görüşmeci 3: Cumartesi günleri okulda kurs oluyor, okulumuz Watergarden'a çok yakın. Bazen annelerimiz geliyor, annelerimizle beraber de gidiyoruz. Genelde tek değil, annem götürüyor. Pazara da gidiyoruz ama genelde AVM daha çok. CarrefourSA'ya da gidiyoruz.

Tez yazarı: En çok hangisine gidiyorsunuz?

Görüşmeci 3: Carrefour, çünkü Watergarden’da yiyecek var. Orada yemek yiyebiliyorsun ama bir şey alamıyorsun. Orası alışveriş yeri değil, mesela kırtasiye var bir sürü şey var ama kıyafet yok. Oturduğun yerde yemen lazım, alıp da eve götürsen olmaz.

Tez yazarı: Orada senin yaş grubun için de etkinlikler oluyor haberin var mı?

Görüşmeci 3: Evet. Mesela biz Salı günü gittik ablamla, etkinliğe değil ama. D&R’a girdim kitap alacaktım, bir yarım saat orada oyalandık. Sonra Happy Moon’s a gittik, en son da yabancı alfabe bir şeyler yazıyordu tam okuyamıyorum, Korece mi?

Tez yazarı: MiniSo mu?

Görüşmeci 3: Ha, evet evet oraya girdik, bir şeyler baktık. Beğenmedim ben sonra çıktık.

Tez yazarı: Orada çocuklar için etkinlikler oluyor onlara gidiyor musunuz?

Görüşmeci 3: Evet, İngilizce hocası proje vermişti bana tiyatroya gidip resim çekilecekti. Ben gidecektim ama ödev iptal olduğu zaman gidiyorum ama birkaç kez öyle oldu.

Tez yazarı: Gittiğin etkinlikler ücretli etkinlikler mi ücretsiz etkinlikler mi?

Görüşmeci 3: Genelde ücretsiz etkinlikler oluyor. Ama çoğunlukla küçük çocuklara göre oluyor, sandalyeler çok küçük.

Tez yazarı: Tiyatro, sinema da var orada biliyor musun?

Görüşmeci 3: Yani ben oraya abimle falan film izlemeye gidiyorum.

Tez yazarı: Sinemayı kullanıyorsun yani.

Görüşmeci 3: Evet sinemayı çok kullanıyorum. Abim beni götürüyor. Sonra playland’e gidiyoruz, bowlinge.

Tez yazarı: Oyun salonuna mı?

Görüşmeci 3: Evet.

Tez yazarı: Ne sıklıkla gidiyorsunuz peki?

Görüşmeci 3: Canım sıkıldığı zaman diyorum ablama, anneme. Onlar da tamam diyor ama genelde çok gidiyoruz.

Tez yazarı: Etkinliklerden haberin oluyor yani.

Görüşmeci 3: Aslında Carrefour’dan daha çok haberimiz oluyor. Geçen gün babamın telefonuna mesaj gelmişti. Yabancı bir kız gelmiş, dünyaca ünlüymüş. Piyano çalıyormuş güzeldi. Pek kalamadık çünkü çok uzun sürdü.

Tez yazarı: Palladiumla, şeye çok gidiyor musun?

Görüşmeci 3: Optimum’a mı?

Tez yazarı: Evet.

Görüşmeci 3: 2 sene öncesine kadar çok sık gidiyorduk ama şimdi ne bileyim hiç gidesim yok yani oraya. Palladium’a da 10-15 kere gitmişimdir. Pallaium’a bazen sinema için gidiyoruz. Oranın koltukları daha rahat oluyor.

Tez yazarı: Okulunun çevresinde de parklar falan var oraları kullanıyor musun yoksa hemen mahalleye mi dönüyorsun?

Görüşmeci 3: Bizim okulumuz 4 buçuk da bitiyor, geç bitiyor. Çok ödev veriyor hoca, o yüzden geldiğim an direk ödev yapıyorum. Dışarıya 10 dakika bile çıkamıyorum. Bazen boş bulduğum bir gün çıkarsam daha iyi oluyor.

Tez yazarı: Mahallede insanlar nasıl vakit geçiriyor peki? Kadınlar mesela.

Görüşmeci 3: Eskiden daha çok dışarıda, öyle değil daha çok kapılarının önünde vakit geçiriyorlardı. Nasıl diyeyim mahalleden çok giden oldu. Hepsini hemen hemen tanıyorum, çok iyi insanlardı. Taşındılar, biz de buranın yıkılmasını bekliyoruz. Normalde başka yerde evimiz var da yıkılmasını bekliyoruz.

Tez yazarı: Mahalleden gideceksiniz o zaman?

Görüşmeci 3: Evet, yıkıldığı an gideceğiz. Ne bileyim buranın insanları neşe dolu. Eskiden daha güzeldi, şimdi o kadar güzel değil. Mesela ben eskiden dışarı çok çıkardım e bisikleti çok sürerdim. Hatta bisiklet sürmekten demire alerjim olmuştu. Elimde bir şey çıkmıştı. (...) İşte nasıl diyeyim eskinin insanları biraz daha neşeliydi, o zaman teknoloji gelişmemiş olduğu için daha alternatif yoktu. Ne bileyim daha güzeldi eskiden, herkes dışarı çıkardı. Büyükler bile yakar top oynardı geceleri, voleybol oynardık. Ama şimdi bakıyorum hani Türkiye'nin geneline, hiç de gidişatı iyi değil yani. Herkes teknoloji bağımlısı. Zaten arkadaşlarım şimdi hep telefonla oynadığı için bir tane arkadaşım var. Onunla da dışarı çıkıyoruz, bazen oyun oynuyoruz.

Tez yazarı: Eskisi kadar vakit geçirmiyorlar o zaman.

Görüşmeci 3: Evet, mesela eskiden o bizim eve çok gelirdi, ben onlara çok giderim. Ne bileyim çocukluk arkadaşım, ilkokulu falan beraber okuduk, ortaokulda ayrıldı okullarımız. Bebeklikten beri arkadaşım.

Tez yazarı: Bisiklet biniyordum eskiden daha çok dedin ya, şimdi arabalardan dolayı mı daha az sürüyorsun?

Görüşmeci 3: Buradan pek araba geçmiyor, burada sürüyorum.

Tez yazarı: Yan sokağa, bir yan sokağa?

Görüşmeci 3: Yok, annem izin vermiyor. Araba falan çarpar diye.

Tez yazarı: O zaman üst sokakları pek kullanmıyorsun?

Görüşmeci 3: Gidebilirim ama gitmiyorum, annem izin vermiyor. Hani yanımda belki ablam falan olsa giderdim ama gidecek bir şey yok zaten. Gidip ne yapacağım? Annem burada daha güvenli olur diyor, daha yukarı çıkmama izin vermiyor. Mahallenin öbür taraflarına. (Gösteriyor.)

Tez yazarı: Nereye Batı Ataşehir'e mi?

Görüşmeci 3: Yok, hayır. Şu tarafta çimenlik var. Oraya bile çıkmama izin vermiyor. Çok uzak bir yer değil.

Tez yazarı: Başkaları kullanıyor mu o çimenliği?

Görüşmeci 3: Mangal falan yapıyoruz, çekirdek yiyoruz. Güzel oluyor. Oturuyorlar yine bazen ama geçmişte daha çok oturuyorlardı.

(...)

Tez yazarı: Peki dönüşüm sonrası okulun da burada ama taşınacaksınız.

Görüşmeci 3: Ya burası çok güzel, anılarla dolu güzel bir yer ama annem de sıkıldı. Burada durmak artık istemiyoruz, eskidi artık buralar. Başka bir yere gitmek daha mantıklı olur. Okulumda da servisle gider gelirim artık ne yapalım.

(...)

Tez yazarı: Kapı önlerini nasıl kullanıyorsunuz, sarma falan sarıyorlar demiştin öyle şeyler mi?

Görüşmeci 3: Burada sohbet ediliyor, çekirdek falan yeniliyor. Halı falan yıkıyor annemler burada. Yıkılmayı sevmiyorlar, bir kez yıkatmıştık daha kötü şeyler çıkmıştı içinden. Kendileri diyor hem zevkli oluyor.

Tez yazarı: Çok teşekkürler görüşme için.

Görüşmeci 4.

Kadın,

28 yaşında,

Ordulu,

Ev kızı,

Lise,

6 yıldır mahallede yaşıyor,

Kiracı.

Tez yazarı: Merhaba, kaç senedir burada yaşıyorsunuz?

Görüşmeci 4: 5-6 senedir yaşıyorum.

Tez yazarı: Daha önce nerede yaşıyordunuz?

Görüşmeci 4: Yeni Sahra'da yaşıyordum.

Tez yazarı: Nerelisiniz?

Görüşmeci 4: Orduluyum.

Tez yazarı: Evli misiniz?

Görüşmeci 4: Ben evli değilim, bekarım.

Tez yazarı: Evde kaç kişi yaşıyorsunuz?

Görüşmeci 4: 7 kişi.

Tez yazarı: Kardeşlerinle mi?

Görüşmeci 4: Yok, abim ve eşi ile.

Tez yazarı: Çevredeki alışveriş merkezlerini kullanıyor musunuz?

Görüşmeci 4: Yani gezmeye, tozmaya, eğlenmeye.

Tez yazarı: En çok hangi AVM'ye gidiyorsunuz?

Görüşmeci 4: Şu an en yakın olan Watergarden'a gidiyoruz. Yakın olduğu için.

Tez yazarı: Orada pek alışveriş mağazası yok, dolaşmaya mı?

Görüşmeci 4: Hem dolaşmaya gidiyoruz hem de çocuklar için oynamaya götürüyoruz, oyun yerleri var orada.

Tez yazarı: Playland'e mi, üst tarafa mı?

Görüşmeci 4: Yok en üste parka gidiyoruz.

Tez yazarı: Ne zaman gidiyorsunuz?

Görüşmeci 4: Hafta sonu ve gündüz.

Tez yazarı: Mahalle içerisinde en çok nerede vakit geçiriyorsunuz siz, kadınlar, çocuklar?

Görüşmeci 4: Ben genelde çalışıyorum ama çocuklar kapı önünde, kadınlar da kapı önünde oluyor.

Tez yazarı: Birbirinizin evine gidip gelmiyor musunuz?

Görüşmeci 4: Var, var. Eve de gidiliyor. Ama daha çok kapı önünde.

Tez yazarı: Bahçelerde?

Görüşmeci 4: Aynen aynen.

Tez yazarı: Sizin eviniz bahçeli mi?

Görüşmeci 4: Bahçe gibi yani, hemen hemen bahçe gibi.

Tez yazarı: Alışveriş ihtiyaçlarınızı nereden karşılıyorsunuz?

Görüşmeci 4: Marketten.

Tez yazarı: Kıyafet, giyim gibi ihtiyaçlarınızı?

Görüşmeci 4: Genelde alışveriş merkezlerinden.

Tez yazarı: Hangisi mesela?

Görüşmeci 4: Palladium, Optimum.

Tez yazarı: Ne sıklıkla gidiyorsunuz?

Görüşmeci 4: Dediğim gibi gidersek hafta sonu.

Tez yazarı: Haftada bir mi?

Görüşmeci 4: Yok iki haftada bir anca gideriz.

Tez yazarı: Peki bir dönüşüm projesi var biliyorsunuz, bu dönüşüm projesi mahallede geçirdiğiniz zamanı, ilişkileri etkiledi mi?

Görüşmeci 4: Kesinlikle azaldı. Hele şu alışveriş merkezi yapılabildiği daha da azaldı.

Tez yazarı: Peki, kadınlar erzak ihtiyaçlarını birlikte imece usulüyle mi hazırlayarak karşılıyorlar?

Görüşmeci 4: Tabi tabi, aynen aynen. Mesela biz burada halen ramazan yufkası açarız, bilir misiniz bilmem. Bugün bize açılırsa, yarın başkasına açılıyor.

Tez yazarı: Gün gün mü açılıyor?

Görüşmeci 4: Tabi.

Tez yazarı: Evde mi dışarıda mı?

Görüşmeci 4: Dışarıda, bahçede yapılıyor.

Tez yazarı: Geçmişte daha fazla mıydı?

Görüşmeci 4: Kesinlikle daha çoktu, yani ben böyle görüyorum.

Tez yazarı: Anladım. Peki dönüşüm projesi sonrası ne yapmayı planlıyorsunuz?

Görüşmeci 4: Valla biz kiracı insanız, vakit bizi nereye götürürse.

Tez yazarı: Çok teşekkür ederim görüşme için.

Görüşmeci 5.

Kadın,

70 yaşında,

Ordulu,

Ev hanımı,

18 yıldır mahallede yaşıyor,

Ev sahibi.

ve

Görüşmeci 6.

**Kadın,
67 yaşında,
Sivashlı,
Ev hanımı,
50 yıldır mahallede yaşıyor,
Ev sahibi.**

Tez yazarı: Kaç yaşındasınız?

Görüşmeci 5: 70 yaşındayım.

Tez yazarı: Nerelisiniz_

Görüşmeci 5: Ordu, Akkuşluyum.

Tez yazarı: Kaç senedir burada yaşıyorsunuz?

Görüşmeci 5: 90'da geldim. Ama mahalle var 70 senelik.

Tez yazarı: Siz buraya neden taşındınız?

Görüşmeci 5: Ben ilk geldiğimde çoluğum, çocuğum vardı.

Tez yazarı: Çalışıyor musunuz?

Görüşmeci 5: Hayır.

Tez yazarı: Ev hanımısınız. Ama bir şeyler yapıyorsunuz? *(Teyze bahçede çuval dikiyor.)*

Görüşmeci 5: Bunları *(çuval)* oturduğum yerden yapıyorum.

Tez yazarı: Evde çalışıyorsunuz.

Görüşmeci 5: E evde barkta bir şeyler, yemek yapacaksınız.

Tez yazarı: Eşine, çocuklara mı yardım ediyorsun?

Görüşmeci 5: E kapıda, bacada çoluk çocuk bir şeyler yapılıyor. Bir şey seriliyor mesela, yatak atılıyor.

Tez yazarı: Teyze sen alışveriş merkezlerine gidiyor musun?

Görüşmeci 5: Hiç gitmem.

Tez yazarı: Arkadaşlarınla nerede vakit geçiriyorsun?

Görüşmeci 5: Ha böyle sokakta, kapı önünde.

Tez yazarı: Arka sokağa gider misin?

Görüşmeci 5: Hiç gitmiyoruz bir yere, bura bize yetiyor. Yok böyle arkadaş durumları, bir şeye giderim de. Böyle alışveriş şeyine gittiğim yok.

Tez yazarı: Anladım. Mahallede peki gün yapıyor musunuz, okumalara gidiyor musunuz?

Görüşmeci 5: Aha böyle oturmaya.

Tez yazarı: Ne kadar da bir görüşüyorsunuz? Her gün mü?

Görüşmeci 5: Bu mahalle ile her gün görüşüyoruz. Bura yol ağzı, hem de bina olmadığı için dışarı çıksan birbirini görüyorsun ha böyle. Kışın kimse kimseyi görmüyor soğukta ama yazın görüyorsun

Oğlu: Bütün gün sabahtan akşama dedikodu yapıyorlar işte.

Görüşmeci 5: Bize ne milletin ne yaptığından, dedikodu yapmıyoruz. Allah korusun.

Oğlu: Dedikodu falan işte konuşuyorsunuz.

Görüşmeci 5: Bu öyle lafın gereği diyor.

(...)

Tez yazarı: Teyze o zaman siz komşularınla daha çok kapı önünde görüşüyorsunuz.

Görüşmeci 5: Öyle birbirimizin içlere pek gidip gelmek yok.

Tez yazarı: Peki kışlık erzak falan hazırlıyor musunuz?

Görüşmeci 5: Eh.

Görüşmeci 6: Hazırlıyoruz, hazırlıyoruz sen ona bakma. Kapının önünde erişte kesiyoruz, makarna hazırlıyoruz, her şeyi yapıyoruz kışa.

Görüşmeci 5: Hee doğru. Yufka işleri, börek falan yapıyoruz.

Tez yazarı: Dışarıda mı hazırlıyorsunuz?

Görüşmeci 6: Ha burda, kapıda. Önceden matik alıyorduk, bulgur alıyorduk. Şimdi öyle bir şey etmiyoruz.

Tez yazarı: Teyze sen de uzun zamandır yaşıyor musun burada?

Görüşmeci 6: Ben çokook, 50 senedir yaşıyorum burada.

Tez yazarı: Siz kaç yaşındasınız?

Görüşmeci 6: Ben mi, 67.

Tez yazarı: Sen de mi Ordulusun teyze?

Görüşmeci 6: Yok ben Sivaslıyım canım.

Tez yazarı: Sen de ev hanımı mısın?

Görüşmeci 6: He gülüm be.

Tez yazarı: Hiç çalıştın mı?

Görüşmeci 6: Hiç çalışmadım.

Tez yazarı: Evde çalışıyorsun.

Görüşmeci 6: Çoluk, çocuk oldu, çalışmadım. Bizim zamanımızda çalışmak yoktu. Şimdi gecekonda muhiti olduğundan, ha şuradan yukarı gitsem bu nereye gidiyor derlerdi. Korkumuzdan bir yere gidemiyorduk ki. Ancak pazara gidiyorduk, paramız olursa. İşte öyle bir hasta bakmaya, konu komşunun düğününe, bayramlarda komşuya öyle bir şey. Yoksa ha buralarda kapıda otururduk.

Tez yazarı: Bayramlarda, cenazelerde, düğünlerde yine birbirinize gidiyor musunuz?

Görüşmeci 5: Gidiyoruz.

Görüşmeci 6: Gidiyoruz. Elimizden geldiği kadar gidiyoruz.

Görüşmeci 5: Ha bak şimdi dünürüm öldü, gittim yeni geldim mesela.

Tez yazarı: Peki mahallede diğer sokaklarda komşularınız varsa onlarınkine de gidiyor musunuz?

Görüşmeci 6: Böyle tanıdığımız konu komşuya hep gidiyoruz.

Görüşmeci 5: Merhaba dediğime Kur'an da olsun, cenaze de olsun giderim. Gitmemezliğimi yapmam. Seni şimdi gördüm merhaba yaptım, tanıdığım var mı yok ama boş geçmem. Böyle ev kuşu gibi oturayım da yok.

Tez yazarı: Zaten kapıda oturuyorsunuz daha çok galiba, geleni geçeni görüyorsunuz.

Görüşmeci 5: Rahmetli kocam hasta yatardı. Komşular bana Kur'ana söylerdi. Gitme dersem bana günah olur git ama tez gel derdi.

Tez yazarı: Komşuluk devam ediyor o zaman?

Görüşmeci 5: Yoook.

Oğlu: Komşuluk daha bitmedi.

Görüşmeci 5: Bizi buradan ne zaman kaldırırlarsa komşuları anca o zaman göremeyebiliriz.

Görüşmeci 6: Tapusu yok buraların, bizi kaldıracak devlet. Devlet koca İstanbul'u yıktı, şimdi burayla uğraşılıyor.

Tez yazarı: Ne yapacaksınız o zaman?

Görüşmeci 6: Allaha şükredeceğiz, ne yapacağız. Bilmiyorum kiraya mı gideceğiz.

Görüşmeci 5: İnşallah Bir şey verirler. %50'sini ödettirirler diyorlar, dur bakalım.

Tez yazarı: Anladım. Bu sokaktaki herkesi tanır mısınız?

Görüşmeci 5: Tanıyoruz.

Görüşmeci 6: Tanıyoruz. Tüm Yeni Sahra'yı tanırız biz. Eski usul, burada hala devam eder.

Tez yazarı: Hepinize çok teşekkür ederim görüşme için.

Görüşmeci 7.

Erkek,

57 yaşında,

Nevşehirli,

İkinci el dükkanı sahibi,

30 yıldır mahallede yaşıyor,

Ev sahibi.

Tez yazarı: Kaç yıldır mahallede yaşıyorsunuz?

Görüşmeci 7: Ben 30 yıldır mahallede yaşıyorum.

Tez yazarı: Kaç yaşındasınız?

Görüşmeci 7: 52 yaşındayım.

Tez yazarı: Mesleğiniz nedir?

Görüşmeci 7: Serbest meslek, ikinci el işleri işte.

Tez yazarı: Memleketiniz neresi?

Görüşmeci 7: Nevşehir.

Tez yazarı: Evinizde kaç kişi yaşıyor?

Görüşmeci 7: Şu an 3 kişiyiz. Eşim ve oğlum var.

Tez yazarı: Boş vakitlerinizi nerede geçiriyorsunuz, komşularınızla mı?

Görüşmeci 7: Valla eskiden öyleydi, şimdi öldü komşuluk yok. Boş vakitleri işte buralarda geçiriyoruz.

Tez yazarı: Kadınlar kapı önlerinde çok fazla vakit geçiriyor, siz geçiriyor musunuz?

Görüşmeci 7: Eskiden geçirirdik (kapı önünde vakit), süperdi o zaman. Şimdi yok. Şöyle söyleyeyim Ataşehir Barbaros olarak bir park alanımız yok yani. Eşimizi götürüp muhabbet edecek, sohbet edecek bir şeyimiz yok.

Tez yazarı: Mahallenin çevresinde birçok alışveriş merkezi var, bu alışveriş merkezlerini kullanıyor musunuz?

Görüşmeci 7: Kullanıyoruz.

Tez yazarı: Hangisini en çok.

Görüşmeci 7: Yani alışveriş deyince ben genelde Hakmar, Bim'dir mahallenin içindeki yerler.

Tez yazarı: Gezmeye gidiyor musunuz?

Görüşmeci 7: Watergarden'a gideriz tabi gidilmez mi. Mesela Palladium'a giderim, alışverişimi ordan yaparım.

Tez yazarı: En çok hangisine gidersiniz?

Görüşmeci 7: En çok Palladium'dan. Mesela çocuklarımı götürüyorum, torunlarım geliyor bazen. Optimum'a da.

Tez yazarı: Watergarden'a götürüyor musunuz çocukları?

Görüşmeci 7: Tabi gidiyoruz ona. Kendim de gidiyorum oraya bazen eğlenmek için.

Tez yazarı: Eşiniz gider mi?

Görüşmeci 7: Eşim de gider, ben de giderim. Torunları götürüyorum. Bizden geçti artık.

Tez yazarı: AVM'ler yapıldıktan sonra hayatınızda bir değişiklik oldu mu? Yapılmadan önce nerelerde vakit geçirirdiniz?

Görüşmeci 7: Pikniğe gidiyorduk. Çoluğu çocuğu toplayıp, Pazar günü beni bulamazdın. Ama şimdi vaktimiz yok.

Tez yazarı: Komşuluk ilişkileri nasıl?

Görüşmeci 7: Eskiden iyiydi ama şimdi yok komşuluk kalmadı. Eskiden gidiyorduk, geliyorduk. Çaya gidiyorduk, birbirimizi davet ediyorduk. Ama şimdi kalmadı.

Tez yazarı: Alışveriş merkezlerinin mahalleyi etkilediğini düşünüyor musunuz?

Görüşmeci 7: Tabi canlılık kattı.

Tez yazarı: Burada bir dönüşüm projesi var, bu projenin komşuluk ilişkilerini etkilediğini düşünüyor musunuz?

Görüşmeci 7: Yok, etkilemedi. Zaten burada ŞUA gelmiş, VARYAP gelmiş, bilmem ne gelmiş. Hepsi civata şeyler. Benim yerimi kimse alamaz.

Tez yazarı: Siz peki dönüşüm sonrası mahallede mi oturmak istiyorsunuz?

Görüşmeci 7: Ben bu Ataşehir'den bıktım artık. Gına geldi bana, ben burada oturmayacağım. Gittim Yenidoğan'dan bir yer aldım.

Tez yazarı: Kartal tarafı mıydı?

Görüşmeci 7: Hayır, Sancaktepe-Samandıra arası.

Tez yazarı: Çok teşekkür ederim görüşme için.

Görüşmeci 7: Ben teşekkür ederim.

Görüşmeci 8.

Kadın,

38 yaşında,

Samsunlu,

Ev hanımı,

18 yıldır mahallede yaşıyor,

Kiracı.

Tez yazarı: Kaç yaşındasınız.

Görüşmeci 8: 38.

Tez yazarı: Kaç yıldır mahallede yaşıyorsunuz?

Görüşmeci 8: 2000'den beri, 18 senedir.

Tez yazarı: İstanbul'dan mı geldiniz, farklı bir şehirden mi?

Görüşmeci 8: Samsun'dan geldim.

Tez yazarı: Evde kaç kişi yaşıyorsunuz?

Görüşmeci 8: 3 tane çocuğum var, 5 kişi yaşıyoruz.

Tez yazarı: Ev hanımı mısınız?

Görüşmeci 8: Ev hanımıyım, küçük oğlum var 3 yaşında.

Tez yazarı: Boş vakitlerinizde neler yapıyorsunuz, nasıl vakit geçiriyorsunuz?

Görüşmeci 8: Evdeyiz, işte alışveriş merkezlerine gidiyoruz boşluk bulduğumuz zaman. Oraya çocukları oynatmaya götürüyoruz.

Tez yazarı: Komşularınızla nerede görüşüyorsunuz?

Görüşmeci 8: Genelde parkta. Eskisi gibi kimseye gidip gelme yapmıyor. Evine falan gitmiyor.

Tez yazarı: AVM'ye gidiyoruz demiştiniz, en çok hangi AVM'yi kullanıyorsunuz?

Görüşmeci 8: LWC'ya gidiyoruz genelde. CA'ya gidiyoruz.

Tez yazarı: Watergarden'a gidiyor musunuz mesela?

Görüşmeci 8: Watergarden'a çok gitmedim. Bir kaç kere gitmiştik. Çünkü bizi biraz aşıyor orası, uymuyor bize. Biraz daha aile yerlerine gidiyoruz.

Tez yazarı: Orada çocuk parkları var mesela, çocuklar için etkinlikler düzenleniyor. Onları takip edebiliyor musunuz?

Görüşmeci 8: Oluyor haberim var ama ben bekleyemiyorum. Geçen de gittik çocukla, iki saat sonra sıra gelecek dedi kadın. Ben de beklemedim yani. Çok talep olduğu için, çok çocuk var. İki saat orada bekleyene kadar.

Tez yazarı: Üst katında çocuk parkı var mesela biliyor musunuz?

Görüşmeci 8: Evet biliyorum.

Tez yazarı: Çevrenizdeki AVM'lerden en çok hangisine gidiyorsunuz?

Görüşmeci 8: En çok Optimum'a gidiyoruz. Daha cazip geliyor. Çocukları götürüyoruz, hamburger falan yediriyoruz. Genelde oğlumu oyun bölümüne götürüyorum.

Tez yazarı: Oyuncak yeri var Optimum'da oraya mı?

Görüşmeci 8: Evet oraya. Orada oynuyor geliyoruz.

Tez yazarı: Çocuklar ne çok öyle yerlere mi gidiyor?

Görüşmeci 8: Evet. Alışveriş merkezlerine götürüyoruz. İki tane oğlum var biri 17, biri 15 yaşında. Biri Cevahir'e gitti ta karşıya Mecidiyeköy'e vallahi. Biri de şeye gitti, Ataşehir Kayışdağı'nda var bir tane oraya gitti arkadaşlarıyla. Yakınlar bile kesmiyor artık, daha uzaklara gidiyorlar. Bir sürü var çevremizde halbuki. Artık gide gele alışıyorlar. Bir de anne diyor, biz kız arkadaşlarımızla gidiyoruz, orada tanıdık görüyoruz sonra diyorlar. Taa uzağa gidiyorlar, büyükler uzakları tercih ediyor. Yakındakileri tercih etmiyorlar.

Tez yazarı: AVM'ler yapılmadan önce nerelerde görüşüyordunuz, mahalleye mi çıkıyordunuz?

Görüşmeci 8: Evet mahalleye çıkıyorduk, Yeni Sahra pazarımız var mesela. Mahalle içindeydik nerede olacak. Böyle sosyalleşme yoktu ki önceden evdeydik. Gezme-tozma, hadi özel bir yere yemeğe gidelim onlar daha yeni yeni şey yapıyor.

Tez yazarı: Pazara gidiyoruz dediniz, meyve sebze alışverişlerinizi oradan mı yapıyorsunuz?

Görüşmeci 8: Tabi tabi, yeşilliğimi pazardan alırım.

Tez yazarı: Peki geçmişte kadınlar hep evlerde mi görüşüyorlardı?

Görüşmeci 8: Önceden hep evlerde görüşüyorduk. Şimdi kimse kimseye güvenmiyor ki, kimse kimseye gidip gelmiyor. Sen gitsen kimse almıyor, ben gitsem ben almıyorum. Yeni gelenleri mesela. Ben burada sekiz senedir varım, sürekli kiracılar değişiyor. Güvenip sen bana geleceğini sanıyorsun, ben sana gidemiyorum. Güven yok kimsede. Burada görüşüyorum (*sokakta*), merhaba merhaba.

Tez yazarı: O zaman kışlık erzak hazırlığı, ev işleri birlikte yapmıyor musunuz?

Görüşmeci 8: Hayır, kimseyle yapmıyorum. Şimdi öyle bir şey yok.

Tez yazarı: Dayanışma durumu yok mu?

Görüşmeci 8: Nerdeee, eskidendi o.

Tez yazarı: Burada tabi bir dönüşüm projesi var. Bu projenin komşularla ilişkinizi etkilediğini düşünüyor musunuz?

Görüşmeci 8: Yok ya, etkisi yok. İnsanlar hainleşti. Biz hainleştik, güvensiz kaldık. Çocuk istismarları var, kadın cinayetleri var. Biz kötüleştik bence.

Tez yazarı: Kurslara gitme şansınız oluyor mu? Bazı kadınlar İSMEK'in kurslarına gidiyormuş.

Görüşmeci 8: Mahallemizde çok var giden kurslara. Okulumuzda okuma yazma kursumuz açıldı. Sare Selahattin Uzal Ortaokulu'nda. 60-70 yaşında teyzeler gidiyor. Kurslara gidiyor millet, dışarıda zaten. Hani kurslar olduğu zaman çocuğu olmayan gidiyor. Genelde zaten çalışıyor herkes, evde oturmuyor.

Tez yazarı: Siz burada akrabalarınızla yaşamıyor musunuz?

Görüşmeci 8: Akrabalarım var ama akraba evine de gidemiyorsun eskisi gibi.

Tez yazarı: Çocuklar için mahallede vakit geçirecek neler var?

Görüşmeci 8: Bir burası var (*parkı gösteriyor*). Bir de diyorum ya sana artık büyükler Yeni Sahra'yla doymuyorlar. Artık o kadar yer var, Cevahir'e gitti çocuk bugün. Taa karşıya gidiyorlar. Geziyorlar yani, buralara takılmıyorlar artık. Doyumsuz oldular, çok var çünkü. Eskiden ne, Carrefour'a gidiyorduk. Önceden bir yer vardı. Hafta sonu Carrefour, Metro biliyorduk. Toplu alışverişimizi yapıyorduk, geliyorduk. Şimdi her yer var. Carrefour'a ben gitmiyorum, iki sene olmuştur. O kadar çok ki hangisine gideceksin? Şimdi bakkal bile market gibi oldu. Gir bakkala her şeyi bul, her şey var.

Tez yazarı: Mahallenizde başka parklar da olsun ister misiniz?

Görüşmeci 8: Bir burası var. Tabi ki yakın olsun isterim, temiz olsun. Bak daha şimdi cam şişelerini kırmışlar çocuklar, şuradakileri topladım ben az önce çocuk düşer diye. O tarafa göndermiyorum çocuğumu. Camları görüyor musun? Düzenli temizleyici yok, düzenli bakım yok. Yeni Sahra kentsel dönüşüm olduğu için, kimse çok önemsemiyor artık.

Tez yazarı: Peki dönüşümden sonra ne yapacaksınız, burada yaşayacak mısınız?

Görüşmeci 8: Aha şu binadakiler gibi yaşayacağız inşallah (*Batı Ataşehir'i gösteriyor*).

Tez yazarı: Seviyor musunuz o yaşam tarzını?

Görüşmeci 8: Hayır canım. Ben yapamam, ben yapamam. Taa o üst kattan beri, çoluk çocukla kim aşağıya inecek. Aşağıya inmeye erinir insan bir kere. İnmek de bir dert çıkmak da bir dert. Şunun üst katında oturduğunu bir düşünsene.

Tez yazarı: Anlıyorum. Mahallenin çevresinde de çok var.

Görüşmeci 8: Burası da hep kentsel dönüşüm. Bak hep sattılar, proje bak hep.

Tez yazarı: Yaşamak zorunda kalırsanız?

Görüşmeci 8: Yaşamak zorunda kalırsak mecbur ne yapacağız. Ya çoluk çocuk büyüyünce onları bırakıp memlekete gideceğiz.

Tez yazarı: Sokaklarda arabalar çok sık geçiyor, siz çocuğunuzu bırakabiliyor musunuz?

Görüşmeci 8: Hayır canım kesinlikle, bak oturuyorum başında. Kesinlikle çocuğumuzu bırakamıyoruz, nasıl bırakayım? Kapımın önünde ben kapımı bağlıyorum, bahçeli evde oturuyorum ben. Sokağa fırlar diye kapımı iple bağlıyorum çünkü arabalar o kadar hızlı geçiyor ki. Şu Ataşehir hep bizim yolları kullanıyor.

Tez yazarı: Eskiden daha mı rahattı?

Görüşmeci 8: Daha rahattı tabi eskiden. Önceden kimsenin arabası yoktu ki. Şimdi 18 yaşına gelen araba alıyor. Çocukları da salamıyorum, nerede.

Tez yazarı: Eskisi gibi kapınızı kapatmadan oturamıyor musunuz?

Görüşmeci 8: Hayır, nerede? Ben bahçeye iniyorum, bahçede oynatıyorum. Kapımı kilitleyip, üzerinden anahtarı alıp öyle oturuyorum. Vallahi ama bizim bu çevremiz iyi değil kesinlikle.

Tez yazarı: Burası da öyle mi?

Görüşmeci 8: Buralar daha kötü. Yok yok pis oldu buralar. Tinercisi, hapçısı... Orta sona giden çocuk geliyor burada esrar içiyor, bayılıyor. Geçen hafta bir tane çocuk bayıldı burada. Bir tane ambulans aldı götürdü. Kimin çocuğu kim bilir, Allah bilir. Allah korusun. Öyle aileler var ki, kadın sabah gidiyor akşam geliyor. Benim çocuk okula gidiyor diye, sabah gidiyor. Okula gidiyor mu? Gidiyor, Allah yardım etsin ama orada bayılıyor işte çocuk. Çok sorumsuz aileler var. Kadın yapmış on tane, dokuz tane çocuk. Hangisine baksın? Koca sorumsuz, ya karı kız peşinde ya kumar peşinde. Çok var burada, yani öyle adam çok var şu çevrede.

Tez yazarı: Çocuklarla mahallede daha çok kadınlar mı ilgileniyor?

Görüşmeci 8: Tabi anneler ilgileniyor. Bak parktaki çocuklara, sahihsiz çok az. Önceden bu park nasıldı? Böyle kaynıyordu. Hiç kimse çocuğuna bakmazdı. Çocuklar kendi kendine oynardı ama iki üç sene de daha çok değişti.

Tez yazarı: Uyuşturucu olayları yüzünden mi?

Görüşmeci 8: Evet adam gözümüzün önünde esrar satıyor. Polisi arıyoruz, polis gelmiyor. Tamam diyor, bakıyoruz bakıyoruz adam gidiyor. Polis bir saat sonra, iki saat sonra geliyor.

Tez yazarı: Bu parkta mı satıyor?

Görüşmeci 8: Evet. Bu ağacın dibinde, tanıdığımız adam. Tanıyoruz, şikayet ediyoruz polis gelmiyor.

Tez yazarı: Bu yüzden mi herkeste güvensizlik oluştu?

Görüşmeci 8: Evet, o yüzden. Kimse kimseye gidip gelmiyor. Mesela belki benim hakkımda da öyle derler ama. İşte diyorlar filancanın kocası hap satıyor, aman diyoruz çocuğum sen oraya gitme. Belki sen de bizim hakkımızda öyle diyorsun, işte. Kocasını şunu yapıyor aman oraya gitme diye. Biz öyle olduk artık. Artık herkes herkesten korkuyor. Ben korkuyorum, belki de millet benden korkuyor. Sırf kendime öz değil yani.

Tez yazarı: Eskiden böyle değil miydi?

Görüşmeci 8: Hayır böyle değildi. Çocuğumu komşuma bırakırdım, pazarıma giderdim, marketime giderdim. Arkadaşım bana çocuğunu bırakırdı. Mesela büyüttüm ben iki tane öyle. Benim çocuğum çıkar gelirdi okuldan. En son senelerde ben çocuğumu öyle bırakamadım.

Tez yazarı: Emanet edemiyor musunuz?

Görüşmeci 8: Emanet edemiyorum. Ben etmiyorum, millet de bana etmiyor. Şimdi ben bu çocuğumla nereye gidersem beraber gidiyorum. Pazara bununla gidiyorum, markete bununla gidiyorum. Hasta da olsam hastaneye bununla gidiyorum. Geçen gün dışıye gittim. Doktor dedi çocuğunu neden getirdin buraya. Ne yapacağım çocuğumu kime bırakacağım? Yok mu kimsen? Yok, yok! Komşuya bırakacağıma yanıma alırım.

(...)

Tez yazarı: Eskisi gibi değil yani.

Görüşmeci 8: Yani. Komşun yok mu, hiç mi arkadaşın yok? Dostum var ama bakmıyor. Kadın bana bırakmıyor ki ben nasıl kadına bırakayım? Güvensizlik, kimse kimseye bırakmıyor.

Tez yazarı: Kaç senedir böyle?

Görüşmeci 8: Şöyle 4-5 senedir böyle oldu. Önceden bu kadar değildi. Önceden herkese bırakırdım, pazarıma giderdim, marketime giderdim. Hani bir hastane işimiz olsa mesela ben sana bırakırdım, sen bana bırakırdın. Şimdi yok, şu 4-5 senedir daha da. Şu çocuk istismarı başladı ya kimse kimseye güvenmiyor. Ben güvenmiyorum, millet de bana güvenmiyor. Yapacak bir şey yok.

Tez yazarı: Komşularımızın düğünlerine, cenazelerine, mevlütlerine gidiyor musunuz?

Görüşmeci 8: Ben valla tanımadığıma gitmiyorum. Tanırsam da eskiden tanıdığım varsa gidiyorum.

Tez yazarı: Geçmişe göre daha mı az?

Görüşmeci 8: Daha az.

Tez yazarı: Gittiğiniz düğünler bile azaldı mı?

Görüşmeci 8: Tabi, şimdi diyorsun ki sen bana gelmedin, ben sana niye gideyim? Kadın gelmiyor ki sana, o zaman sen de gitmezsin. Mesela en 8 senedir buradayım, kiracıyım. Benim alttaki beş defa değişti en az. Beş kiracı gitti, geldi. Ben ne evini açtım, ne bir şeyine gittim, ne de bir şeyime geldi. Güvenemiyorsun, kadın bir sene geliyor oturuyor, çıkıp gidiyor. Ev sahibi evine zam yaptı mı çıkıyor, 100 lira zammı veremiyor. O evi taşıyor, 100 lirayı vermiyor kadın.

Tez yazarı: Ev sahipleri yaşamıyor mu artık burada?

Görüşmeci 8: Çok az, çoğu ev sahibi gitti. Çünkü artık evler eskidi, masraf etmiyorlar. Buranın kiralari da yüksek ya artık. Buradan 1000 liraya veriyorlar, Kayışdağı'na gidiyor 600-700'e tutuyor kadın, oturuyor.

Tez yazarı: Çok teşekkür ederim görüşme için.

Görüşmeci 8: Rica ederim.

EK B : Anket Formu.

Anket No:

BARBAROS MAHALLESİ SAHA ARAŞTIRMASI

Anketin yapıldığı sokak:	Zon:
--------------------------	------

A. KİŞİ BİLGİLERİ

Kaç yıldır mahallede oturuyor? .....
Ev sahibi mi? a) Ev sahibi b) Kiracı c) Bedelsiz oturuyor
Yaşı:
Cinsiyeti:
Eğitim Durumu:
Mesleği:

B. MAHALLE & SOSYAL YAŞAM & KOMŞULUK İLİŞKİLERİ

Düzenli olarak katıldığınız sosyal etkinlikler var mı? (*birden fazla işaretlenebilir)

a) bayram/şenlik b) akraba/komşu buluşmaları c) demek/siyasi parti toplantıları
d) iş yemekleri e) gönüllü çalışmalar f) kurslar g) kültürel/sanatsal faaliyetler
h) diğer..... i) katılmıyorum

Mahallenizin en önemli sorunu: .....

Mahallenizde aşağıdaki ortak kullanım alanlarından hangilerinin eksikliğini hissediyorsunuz? (*birden fazla işaretlenebilir)

a) park b) çocuk oyun alanı c) çocuk yuvası d) kütüphane e) sinema-tiyatro f) düğün salonu
g) lokanta h) spor tesisi i) dini tesis g) kahvehane h) lokal j) otopark
k) hastane l) eğlence mekanı m) dini tesis n) diğer.....

Komşularınızla hangi sıklıkta görüşürsünüz? a) Çok sık (1-2 günde bir) b) Zaman zaman (haftada bir) c) Pek görüşmem

Mahallede komşularınız ile en çok nerede vakit geçirirsiniz? (*birden fazla işaretlenebilir)

a) Sokak b) Bahçe c) Balkon d) Kapı önü e) Ev içi f) Diğer ..... g) Vakit geçiremiyoruz

Aşağıdakilerden hangilerini komşularla ortaklaşa yaparsınız?

a) kişilik erzak b) temizlik c) çocuk bakımı d) özel günlere hazırlık (düğün, cenaze) e) komşularla gezmeye gitmek-gün yapmak e) diğer.....

Sokak ve bahçelerin, komşular arasında ortak alan gibi kullanılmasından memnun musunuz?

a) Evet b) Hayır c) Kısmen

Kentsel dönüşüm projesi sonrasında aşağıdaki durumlarda bir değişim yaşandı mı?

	Azaldı	Arttı	Değişim Yok
Komşular ile ortaklaşa yapılan işler			
Sokakta vakit geçirmek			
Komşulara gezmeye gitmek			
Mahallede özel gün kutlamaları (düğün, bayram, taziye vs.)			

C. AVM

Arkadaşlarınız, komşularınız ya da akrabalarınızla en çok neredebuluyorsunuz?

Aşağıdaki gereksinimleri nereden, hangi sıklıkta ve hangi ulaşım araçlarıyla karşılıyorsunuz?

Gereksinim	Mahalle	Water Garden	Palladium	Optimum	Ataşehir	Diğer
Alışveriş (temel ihtiyaçlar, gıda vs.)						
Alışveriş (giyim, kişisel bakım vs.)						
Eğlence/Dinlenme/Kültür/Sanat/Spor						

En çok hangi AVM'yi kullanıyorsunuz?

Mahalle yakın çevresindeki AVM'lerde en çok hangi amaçla vakit geçiriyorsunuz? (*birden fazla işaretlenebilir)

a) Alışveriş b) Sinema/tiyatro c) Dolaşmak/gezmek d) Yeme-içme e) Çocuklara yönelik aktiviteler f) Diğer .....

EK C : 89/14499 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı.

T. C. Resmî Gazete

Kuruluş Tarihi : (7 Teşrinievvel 1336) — 7 Ekim 1920

Yönetim ve yazı işleri için Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğüne başvurulur.	13 Eylül 1989 ÇARŞAMBA	Sayı : 20281
---	---------------------------	--------------

YÜRÜTME VE İDARE BÖLÜMÜ

Kuruluşun Bağlı Olduğu Bakanlığın Değiştirilmesi ile İlgili İşlem

T. C.
BAŞBAKANLIK
Personel ve Prensipier
Genel Müdürlüğü
08-3-1/1-18153

11 Eylül 1989

CUMHURBAŞKANLIĞI YÜCE KATINA

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı bağlı kuruluşu olan Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü'nün Maliye ve Gümrük Bakanlığına bağlanması, 3046 Sayılı Kanunun değişik 10'uncu maddesinin 4'üncü fıkrasına göre takdir ve tensiplerine arz ederim.

Turgut ÖZAL
Başbakan

TÜRKİYE
CUMHURBAŞKANLIĞI
39-08/D-1-89-432

12 Eylül 1989

BAŞBAKANLIĞA

İLGİ : 11 Eylül 1989 gün ve 08-3-1/1-18153 sayılı yazımız.
Bayındırlık ve İskân Bakanlığı bağlı kuruluşu olan Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü'nün, Maliye ve Gümrük Bakanlığına bağlanması, 3046 Sayılı Kanunun değişik 10 uncu maddesinin 4 üncü fıkrası gereğince, teklif edildiği şekilde uygun görülmüştür.
Bilgilerini rica ederim.

Kenan EVREN
CUMHURBAŞKANI

Yürütme ve İdare Bölümü Sayfa : 1

Resmî Gazete Kodu : 130989

Resmî Gazete Fihristi 96. Sayfadadır.

Bakanlar Kurulu Kararları

Karar Sayısı : 89/14421

Ekli "Kromlu Deri İhracatında Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu Primi Tahsil Edilmesine Dair Karar"ın yürürlüğe konulması; Devlet Bakanlığı'nın 20/7/1989 tarihli ve II.2.322.938/70/50595 sayılı yazısı üzerine, 2/2/1984 tarihli ve 2976 sayılı Kanunun 3 üncü maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 7/8/1989 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Kenan EVREN
Cumhurbaşkanı

T. ÖZAL Başbakan			
A. BOZER Devlet Bak. ve Başbakan Yrd.	K. İNAN Devlet Bakanı	G. TANER Devlet Bakanı	C. ÇİÇEK Devlet Bakanı
İ. ÇELEBİ Devlet Bakanı	M. YAZAR Devlet Bakanı	İ. ÖZARSLAN Devlet Bakanı	S. SERT Devlet Bakanı
E. KONUKMAN Devlet Bakanı	İ. AŞKIN Devlet Bakanı	M. O. SUNGURLU Adalet Bakanı	İ. S. GIRAY Millî Savunma Bakanı
A. AKSU İçişleri Bakanı	A. M. YILMAZ Dışişleri Bakanı	E. PAKDEMİRLİ Maliye ve Gümrük Bakanı	A. AKYOL Millî Eğitim Bakanı
C. ALTINKAYA Bayındırlık ve İskân Bakanı		H. ŞİVGİN Sağlık Bakanı	C. TUNCER Ulaştırma Bakanı
L. KAYALAR Tarım Orman ve Köylüleri Bakanı		İ. AYKUT Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı	Ş. YÜRÜR Sanayi ve Ticaret Bakanı
F. KURT Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı		N. K. ZEYBEK Kültür Bakanı	İ. AKÖZÜM Turizm Bakanı

Kromlu Deri İhracatında Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu Primi Tahsil Edilmesine Dair Karar

Madde 1 — 41.04.10, 41.04.21, 41.04.22 ve 41.04.29 G.T.İ.P.'na dahil kromlu deri ihracatında 65 Cent/Kg. karşılığı Türk Lirası Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu primi tahsil edilmesi kararlaştırılmıştır.

Madde 2 — Bu Karar yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 3 — Bu Kararı Başbakanlık yürütür.

Karar Sayısı : 89/14499

Ekli liste ve krokilerde adları, yerleri, mevkileri ve sınırları belirtilen 28 adet alanın Turizm Alanı ve Turizm Merkezi olarak tespiti; Turizm Bakanlığı'nın 25/8/1989 tarihli ve 16740 sayılı yazısı üzerine, "Turizm Bölgeleri, Turizm Alanları ve Turizm Merkezlerinin

Yürütme ve İdare Bölümü Sayfa : 13

Belirlenmesi İçin Çalışma Gruplarının Oluşturulması, Görev ve Yetkileri İle Çalışma Şekline İlişkin Yönetmelik'' hükümlerine göre, Bakanlar Kurulu'nca 30/8/1989 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Kenan EVREN
Cumhurbaşkanı

T. ÖZAL
Başbakan

A. BOZER
Devlet Bak. ve Başbakan Yrd.

K. İNAN
Devlet Bakanı

G. TANER
Devlet Bakanı

C. ÇİÇEK
Devlet Bakanı

İ. ÇELEBİ
Devlet Bakanı

M. YAZAR
Devlet Bakanı

İ. ÖZARSLAN
Devlet Bakanı

S. SERT
Devlet Bakanı

E. KONUKMAN
Devlet Bakanı

İ. AŞKIN
Devlet Bakanı

M. O. SUNGURLU
Adalet Bakanı

İ. S. GIRAY
Millî Savunma Bakanı

A. AKSU
İçişleri Bakanı

A. M. YILMAZ
Dışişleri Bakanı

E. PAKDEMİRLİ
Maliye ve Gümrük Bakanı

A. AKYOL
Millî Eğitim Bakanı

C. ALTINKAYA
Bayındırlık ve İskân Bakanı

H. ŞIVGIN
Sağlık Bakanı

C. TUNCER
Ulaştırma Bakanı

L. KAYALAR
Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanı

İ. AYKUT
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı

Ş. YÜRÜR
Sanayi ve Ticaret Bakanı

F. KURT
Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı

N. K. ZEYBEK
Kültür Bakanı

İ. AKUZÖM
Turizm Bakanı

30/8/1989 Tarihli ve 89/14499 Sayılı Kararnamenin Eki

LİSTE

9. GRUP TURİZM ALAN VE MERKEZLERİ

1 — ANKARA ATAKULE TURİZM MERKEZİ

2 — İSTANBUL ATAKÖY TURİZM MERKEZİ

3 — İSTANBUL TAKSİM TURİZM MERKEZİ

4 — İSTANBUL MAÇKA TURİZM MERKEZİ

5 — İSTANBUL AKARETLER TURİZM MERKEZİ TEVSİİ

6 — İSTANBUL GALATA KULESİ VE ÇEVRESİ TURİZM MERKEZİ

DİZİ YAZI

Konut konut diye diye... Altan Öymen

●Küçükbakkalköy'deki büyük arsa, 6 yıldan beri çeşitli girişimlerin "tecrübe tahtası" haline geldi. Büyükşehir'den önceki denemenin ilanları da görkemliydi...

İSOTAŞ'ın Yenikent serüveni...

İlk girişim bir Temmuz ayında başladı. Aralarında Turgut Özal'ın da bulunduğu ortaklar "İSOTAŞ" adlı anonim şirketi kurduklar...

Bugünkü "Büyükşehir" arsasında kurulacağı bildirilen o zamanki şehrin adı "Yenikent"ti. Yenikent'in de merkezi istinat sistemi, spor tesisleri, kültür salonları olacaktır...

YENIKENT KURUCULARI

İSOTAŞ, bir kooperatif değil, bir şirkettir. Bugünkü "Büyükşehir" arsası çiyi bir endüstri arazinin içinde birisi olarak konut yapılabilecek bir alanı kapsıyor...

BİR YENİKENT ZEMİN PLANI... İSOTAŞ'ın "Yenikent" projesinde konut sahnesi öne umuyor...

1979'da YENİKENT Projesi'nin gerçekleştirilmesi için İSOTAŞ'ın kuruluşuna...

"Bunun üzerine paramız geldi almıştık. O da bir hafta sürdü. Sonra yapıldı. Bizim paraları dışarı bir hafta, ama yinede 3 ay boyunca gelmedi."

Aynı arsada, aynı bürodan üç deneme

Advertisement for three projects: 1. YENIKENT (Temmuz 1979), 2. BİRLİKLENT (Mart 1984), 3. BÜYÜKŞEHİR (Temmuz 1985). Each includes a small map and descriptive text.

Küçükbakkalköy'deki büyük arsada üzerinde 15 bin konut yapılabilecek bir alanı kapsıyor...

BİR YENIKENT SORULUSUNUN... İSOTAŞ, modern başkent olmalı...

"Kurtulduk..." Ünlü Yemir, gineç adına toplamanı paralarını...

BİRİNCİ DENEME: BİRLİKLENT... 1984'te başlayan "BİRLİKLENT" projesinde...

İKİNCİ DENEME: BÜYÜKŞEHİR... "Büyükşehir" projesinde, ym arazi (arazinin) konut yapılabilecek...

İSOTAŞ'ın serüveni... "Yenikent" projesinde...

"Büyükşehir" projesinde... "Büyükşehir" projesinde...

Advertisement for "YENIKENT" project, featuring a portrait of a man and text: "5760'luya ev alımları ya daha büyüğü, 99.900'luya!"

TAM DOSTEK... KONUTBİRLİĞİNİN bu kararın Yönetim Kurulu'nun o kararın Başkanı Hakkı Yılmaz'dır...

Yeni yapıtlardan "tam destek" de temandı... Ama bundan sonra ne olacaktır...

Yeni yapıtlardan "tam destek" de temandı... Ama bundan sonra ne olacaktır...

Yeni yapıtlardan "tam destek" de temandı... Ama bundan sonra ne olacaktır...

Yeni yapıtlardan "tam destek" de temandı... Ama bundan sonra ne olacaktır...

Yeni yapıtlardan "tam destek" de temandı... Ama bundan sonra ne olacaktır...

Table with 2 columns: İSOTAŞ and BİRLİKLENT. Rows include names like Hakkı Yılmaz, Ali Rıza Çarmlı, Ünlü Yemir, İbrahim Bodur.

İSOTAŞ'ın GİZE... Çiğdem Sadece, "Yenikent" projesinde...

YENİKENTİN ARSASININ TALİHSİZ TAPUSU... Arsa hakkı kaçırılan şeye zaman gelmiştir...

3

Konut konut diye diye...

Altın Öymen

"Büyükşehir" arsası parsellerinin tapusu Kemal Ilıcak'ın şirketlerinde ama, Hazine, "Bu arazide benim de hakkım var" diyor

Maliye'nin son darbesi: Tedbir kararı

Kadıköy 3'üncü Asliye Hukuk Mahkemesi'nde görülen "mülkiyet ihlali" davası son aşamasına geldi. "Büyükşehir"çiler uzlaşma umuyorlardı. Ama Maliye, "Büyükşehir" in ilan kampanyasından sonra bunun tam tersini yaptı. Mahkemeye başvurarak arsa üzerine "tedbir" koydurdu

"Büyükşehir"çilerin uzlaşma umudu ise, Toplu Komut Kanunu ve Yönetmeliği'nin bazı maddelerinden kaynaklanıyor. O maddelere göre, toplu konut yapımına arsa bulmak, devletin zaten görevi... Gerektiğinde Hazine arslarının da bu işe tahsis edilmesi öngörülmüş. "Büyükşehir"çiler "Öyleyse bize niye güçlük çıkarılıyor?" diyorlar

BENKÖY kavşağında Küçükçekircek köyü, ena tahsis arsa, "BİRLİKENT" kurmaya hazırlanan KONUTBİRLİK'in meki köpüğü.

Bu köpüğü inşaatçı oğulları KONUTBİRLİK'in başkanlığından ayrılan ama, "Büyükşehir"çilerin Hazine'ye bu arazide benim de hakkım var" diyor.

Sensasyonla iddialarına da yönlendiriyor.

"Kamusal emlak konularında bir de hukuki ve teknik açıdan inceleme yapıldı. Bu arazide benim de hakkım var" diyor.

Sensasyonla iddialarına da yönlendiriyor.

ASLA GİTTİ, KAVGA BİTİREDİ

Bu tartışmanın daha pek çok aşamasını var... KONUTBİRLİK içinde ve çevresinde.

"O arsayı kazandı"

"Hayır, Biz arsayı almaya 13 Mart günü beraber çıktık. Hatta bu arazide benim de hakkım var" diyor.

"Kavga bitmedi, bir hafta sonra konuların bir de hukuki ve teknik açıdan inceleme yapıldı. Bu arazide benim de hakkım var" diyor.

BİR ESKİ KOOPERATİFÇİ

Hüseyin Yıldız'ın "KONUTBİRLİK" başkanlığındaki yığılı bir arsa, bir gün önceki gece bir arsa namı diğer bir arsa.

BİR ESKİ KOOPERATİFÇİ

Hüseyin Yıldız'ın "KONUTBİRLİK" başkanlığındaki yığılı bir arsa, bir gün önceki gece bir arsa namı diğer bir arsa.

BİR ESKİ KOOPERATİFÇİ

Hüseyin Yıldız'ın "KONUTBİRLİK" başkanlığındaki yığılı bir arsa, bir gün önceki gece bir arsa namı diğer bir arsa.

BİR ESKİ KOOPERATİFÇİ

Hüseyin Yıldız'ın "KONUTBİRLİK" başkanlığındaki yığılı bir arsa, bir gün önceki gece bir arsa namı diğer bir arsa.

BİR ESKİ KOOPERATİFÇİ

Hüseyin Yıldız'ın "KONUTBİRLİK" başkanlığındaki yığılı bir arsa, bir gün önceki gece bir arsa namı diğer bir arsa.

BİR ESKİ KOOPERATİFÇİ

Hüseyin Yıldız'ın "KONUTBİRLİK" başkanlığındaki yığılı bir arsa, bir gün önceki gece bir arsa namı diğer bir arsa.

BİR ESKİ KOOPERATİFÇİ

Hüseyin Yıldız'ın "KONUTBİRLİK" başkanlığındaki yığılı bir arsa, bir gün önceki gece bir arsa namı diğer bir arsa.

Büyükşehir'de tepki orkestrası "Büyükşehir" arsasının parseli 10 yıl önceki bir fotoğraf. Burada her çukur kazıya bir yapıya yer veriliyor. Buna ek olarak, her çukur kazıya bir yapıya yer veriliyor.

Büyükşehir'de tepki orkestrası "Büyükşehir" arsasının parseli 10 yıl önceki bir fotoğraf. Burada her çukur kazıya bir yapıya yer veriliyor. Buna ek olarak, her çukur kazıya bir yapıya yer veriliyor.

"Büyükşehir" arsasının parseli 10 yıl önceki bir fotoğraf. Burada her çukur kazıya bir yapıya yer veriliyor. Buna ek olarak, her çukur kazıya bir yapıya yer veriliyor.

"Büyükşehir" arsasının parseli 10 yıl önceki bir fotoğraf. Burada her çukur kazıya bir yapıya yer veriliyor. Buna ek olarak, her çukur kazıya bir yapıya yer veriliyor.

Hüseyin Yıldız'ın Yönetim Kurulu Üyesi Yılmaz Dündar'ın ifadesine göre, "Büyükşehir" arsasının parseli 10 yıl önceki bir fotoğraf. Burada her çukur kazıya bir yapıya yer veriliyor. Buna ek olarak, her çukur kazıya bir yapıya yer veriliyor.

Hüseyin Yıldız'ın Yönetim Kurulu Üyesi Yılmaz Dündar'ın ifadesine göre, "Büyükşehir" arsasının parseli 10 yıl önceki bir fotoğraf. Burada her çukur kazıya bir yapıya yer veriliyor. Buna ek olarak, her çukur kazıya bir yapıya yer veriliyor.

Hüseyin Yıldız'ın Yönetim Kurulu Üyesi Yılmaz Dündar'ın ifadesine göre, "Büyükşehir" arsasının parseli 10 yıl önceki bir fotoğraf. Burada her çukur kazıya bir yapıya yer veriliyor. Buna ek olarak, her çukur kazıya bir yapıya yer veriliyor.

Hüseyin Yıldız'ın Yönetim Kurulu Üyesi Yılmaz Dündar'ın ifadesine göre, "Büyükşehir" arsasının parseli 10 yıl önceki bir fotoğraf. Burada her çukur kazıya bir yapıya yer veriliyor. Buna ek olarak, her çukur kazıya bir yapıya yer veriliyor.

Hüseyin Yıldız'ın Yönetim Kurulu Üyesi Yılmaz Dündar'ın ifadesine göre, "Büyükşehir" arsasının parseli 10 yıl önceki bir fotoğraf. Burada her çukur kazıya bir yapıya yer veriliyor. Buna ek olarak, her çukur kazıya bir yapıya yer veriliyor.

Hüseyin Yıldız'ın Yönetim Kurulu Üyesi Yılmaz Dündar'ın ifadesine göre, "Büyükşehir" arsasının parseli 10 yıl önceki bir fotoğraf. Burada her çukur kazıya bir yapıya yer veriliyor. Buna ek olarak, her çukur kazıya bir yapıya yer veriliyor.

Hüseyin Yıldız'ın Yönetim Kurulu Üyesi Yılmaz Dündar'ın ifadesine göre, "Büyükşehir" arsasının parseli 10 yıl önceki bir fotoğraf. Burada her çukur kazıya bir yapıya yer veriliyor. Buna ek olarak, her çukur kazıya bir yapıya yer veriliyor.

Hüseyin Yıldız'ın Yönetim Kurulu Üyesi Yılmaz Dündar'ın ifadesine göre, "Büyükşehir" arsasının parseli 10 yıl önceki bir fotoğraf. Burada her çukur kazıya bir yapıya yer veriliyor. Buna ek olarak, her çukur kazıya bir yapıya yer veriliyor.

Hüseyin Yıldız'ın Yönetim Kurulu Üyesi Yılmaz Dündar'ın ifadesine göre, "Büyükşehir" arsasının parseli 10 yıl önceki bir fotoğraf. Burada her çukur kazıya bir yapıya yer veriliyor. Buna ek olarak, her çukur kazıya bir yapıya yer veriliyor.

"Büyükşehir" arsasının parseli 10 yıl önceki bir fotoğraf. Burada her çukur kazıya bir yapıya yer veriliyor. Buna ek olarak, her çukur kazıya bir yapıya yer veriliyor.

"Büyükşehir" arsasının parseli 10 yıl önceki bir fotoğraf. Burada her çukur kazıya bir yapıya yer veriliyor. Buna ek olarak, her çukur kazıya bir yapıya yer veriliyor.

"Büyükşehir" arsasının parseli 10 yıl önceki bir fotoğraf. Burada her çukur kazıya bir yapıya yer veriliyor. Buna ek olarak, her çukur kazıya bir yapıya yer veriliyor.

"Büyükşehir" arsasının parseli 10 yıl önceki bir fotoğraf. Burada her çukur kazıya bir yapıya yer veriliyor. Buna ek olarak, her çukur kazıya bir yapıya yer veriliyor.

"Büyükşehir" arsasının parseli 10 yıl önceki bir fotoğraf. Burada her çukur kazıya bir yapıya yer veriliyor. Buna ek olarak, her çukur kazıya bir yapıya yer veriliyor.

"Büyükşehir" arsasının parseli 10 yıl önceki bir fotoğraf. Burada her çukur kazıya bir yapıya yer veriliyor. Buna ek olarak, her çukur kazıya bir yapıya yer veriliyor.

"Büyükşehir" arsasının parseli 10 yıl önceki bir fotoğraf. Burada her çukur kazıya bir yapıya yer veriliyor. Buna ek olarak, her çukur kazıya bir yapıya yer veriliyor.

"Büyükşehir" arsasının parseli 10 yıl önceki bir fotoğraf. Burada her çukur kazıya bir yapıya yer veriliyor. Buna ek olarak, her çukur kazıya bir yapıya yer veriliyor.

"Büyükşehir" arsasının parseli 10 yıl önceki bir fotoğraf. Burada her çukur kazıya bir yapıya yer veriliyor. Buna ek olarak, her çukur kazıya bir yapıya yer veriliyor.

"Büyükşehir" arsasının parseli 10 yıl önceki bir fotoğraf. Burada her çukur kazıya bir yapıya yer veriliyor. Buna ek olarak, her çukur kazıya bir yapıya yer veriliyor.

"Büyükşehir" arsasının parseli 10 yıl önceki bir fotoğraf. Burada her çukur kazıya bir yapıya yer veriliyor. Buna ek olarak, her çukur kazıya bir yapıya yer veriliyor.

YARIN: BİRER İPTEK KURSU VAR

DİZİ YAZI

Konut konut diye... Altın öymen

Şimdiye kadar başvuran kooperatiflerin çoğuna kredi açıldı ama... Fon'daki para, artık yetmiyor

5] KONUT, konut, konut... Bu konut, şunu konut... Çabucuk bir konut... İnançlı konutlarındaki...

1970'li yıllara sonuna kadar... İhtisarı "kısaca" adıyla... Konut İnşaatı, 260 bin konut...

1982'de başlanılan... Özet Hükümeti, konut sorununu... Çözüm önerileri...

1982'de başlanılan... Özet Hükümeti, konut sorununu... Çözüm önerileri...

300 bin konut... Toplu Konut İdaresi Başkanı Vahit Erdem...

'Toplu Konut'ün binası da... 'Konut'ün Toplu Konut...

300 bin konut... Toplu Konut İdaresi Başkanı Vahit Erdem... Foto: 'Erdem kredi alan kooperatifler...'

Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi Başkanı Vahit Erdem, uygunluk belgesi verilmesini bir süre durdurulacağını ve yapılan mirasçuların 1986 yılı için miras konulacağını bildirdi.

Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi Başkanı Vahit Erdem, uygunluk belgesi verilmesini bir süre durdurulacağını ve yapılan mirasçuların 1986 yılı için miras konulacağını bildirdi.

Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi Başkanı Vahit Erdem, uygunluk belgesi verilmesini bir süre durdurulacağını ve yapılan mirasçuların 1986 yılı için miras konulacağını bildirdi.

1982'de başlanılan... Özet Hükümeti, konut sorununu... Çözüm önerileri...

1982'de başlanılan... Özet Hükümeti, konut sorununu... Çözüm önerileri...

1982'de başlanılan... Özet Hükümeti, konut sorununu... Çözüm önerileri...

1982'de başlanılan... Özet Hükümeti, konut sorununu... Çözüm önerileri...

1982'de başlanılan... Özet Hükümeti, konut sorununu... Çözüm önerileri...

Bankası'nın faaliyet veriyor... Bu kadar para... Fon'daki para, artık yetmiyor...

Yıldı yaklaşık 200 milyar liranın ihtiyacı karşılanacağı kısa zamanda belli oldu. Fon'un, kaynaklarının artırılması gerekiyor.

Yıldı yaklaşık 200 milyar liranın ihtiyacı karşılanacağı kısa zamanda belli oldu. Fon'un, kaynaklarının artırılması gerekiyor.

KOOPERATİFLER... DAVA HAZIR... DAVA GİZLİ... DAVA ÇİZİLİ...

ANKAYA'DA BİR YER

ANKAYA'DA BİR YER

ANKAYA'DA BİR YER

ANKAYA'DA BİR YER

ANKAYA'DA BİR YER

ANKAYA'DA BİR YER

DİZİ YAZI

Konut konut diye diye...

Afhan Öymen

● Murat Karayağın başkanlığındaki Kentkoop, pek çok güçlüğün üstesinden geldi. Bu yıl sonuna kadar 5.000 konut teslim edecek

Bir başan örneği: Batıkent

15 bin konutluk inşaat alanındaki şantiye de, Kentkoop'un Ankara içindeki merkezi de arı kovası gibi işiyor. Konutları yapıldılar, inşaat alanını boş bırakmıyorlar. Kentkoop kooperatörlarına ortak olmak isteyenler de merkez binasını...

Inşaat halindeki 15 bin konutun dışında, Batıkent'te yapılacak 15 bin konutun daha projesi hazır. Ama, arsalarına belediye tahsisli henüz yapılmadı

Önümüzdeki çarşamba günü de, 15 bin konutu bekleyen yeni bir "60 bin" kişilerin "kader günü"ri başlıyor. Arsaları, Ankara Belediye Meclisi'nin 11-15 Eylül günleri arasında olduğu toplantı gündeminin 21'inci sırasında karar bekliyor

ANKARA'dan İstanbul'a gelen kamyoncular 10 km saatte gitince sonra bir iyiyet yolluunda sığın "Bavmest" kooperatörüne...

"Hüseyin, neyi yapılabileceğini neyi yapamayacağını biliyor, konut mu istiyorsun, arsa mı istiyorsun?" diye sordu. "Arsa, daha masraflıdır" dedi...

Konut kooperatörleri dernekler topladılar... Kentkoop'un Batıkent'te başlatılması günün önemini göstermektedir...

Batıkent'te inşaat alanındaki şantiye de, Kentkoop'un Ankara içindeki merkezi de arı kovası gibi işiyor.

Kentkoop'ta dernekler topladılar...

Batıkent'te inşaat alanındaki şantiye de, Kentkoop'un Ankara içindeki merkezi de arı kovası gibi işiyor.

Kentkoop'ta dernekler topladılar...

Konut kooperatörleri dernekler topladılar...

Konut kooperatörleri dernekler topladılar... Kentkoop'un Batıkent'te başlatılması günün önemini göstermektedir...

Kentkoop'un Batıkent'te başlatılması günün önemini göstermektedir...

Konut kooperatörleri dernekler topladılar... Kentkoop'un Batıkent'te başlatılması günün önemini göstermektedir...

Konut kooperatörleri dernekler topladılar... Kentkoop'un Batıkent'te başlatılması günün önemini göstermektedir...

"Bavmest" adını taşıyan bir kooperatörün başkanı...

şantiye girdi. Bu şantiye, yeni bir deyimle...

BEKLİYEN AKTİVİ

Daridim baksana "Altyapı" sorunu var. Kentkoop'ta belediye tahsisli arsaların...

BEKLİYEN KANAR

Arşacı koruyucu, Batıkent'in inşaat alanındaki şantiye...

BEKLİYEN GİRİ

İki yapılabilecek sorun ve arazi güvenliği sorunu...

BEKLİYEN AKTİVİ

Daridim baksana "Altyapı" sorunu var. Kentkoop'ta belediye tahsisli arsaların...

BEKLİYEN KANAR

Arşacı koruyucu, Batıkent'in inşaat alanındaki şantiye...

Arşacı koruyucu, Batıkent'in inşaat alanındaki şantiye...

Arşacı koruyucu, Batıkent'in inşaat alanındaki şantiye...

Arşacı koruyucu, Batıkent'in inşaat alanındaki şantiye...

Arşacı koruyucu, Batıkent'in inşaat alanındaki şantiye...

Arşacı koruyucu, Batıkent'in inşaat alanındaki şantiye...

Arşacı koruyucu, Batıkent'in inşaat alanındaki şantiye...

Arşacı koruyucu, Batıkent'in inşaat alanındaki şantiye...

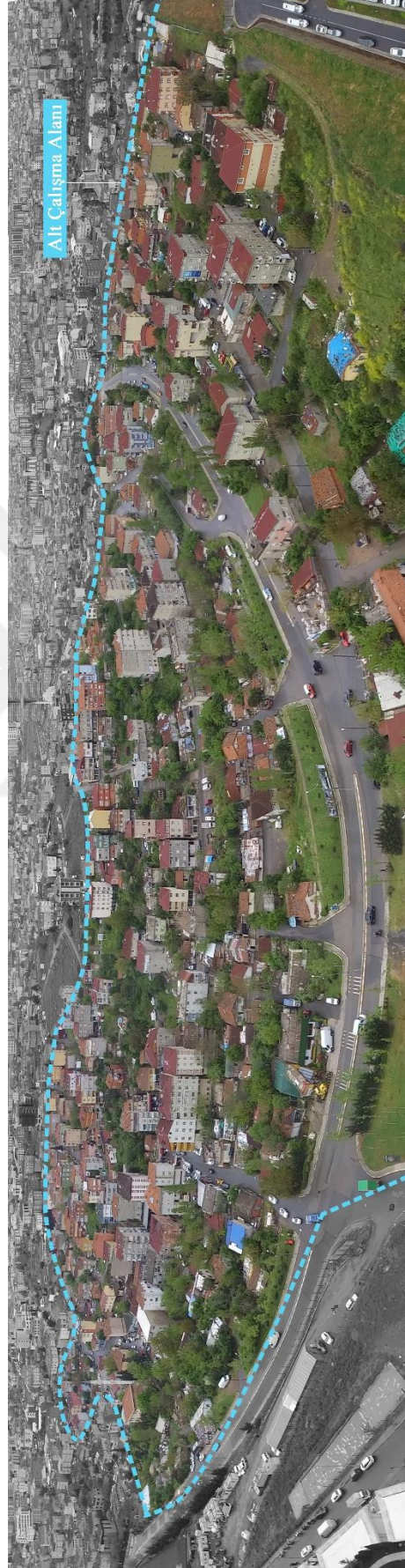

Arşacı koruyucu, Batıkent'in inşaat alanındaki şantiye...

Arşacı koruyucu, Batıkent'in inşaat alanındaki şantiye...

EK E : Alt Çalışma Alanı Sınırı.

ÖZGEÇMİŞ

AD-SOYAD : Sidal Çakır Dünder

DOĞUM TARİHİ VE YERİ : 19.06.1990 İzmir

E-POSTA : sidalcakir@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Lisans** : 2013, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Mimarlık Fakülte, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü.

MESLEKİ DENEYİM VE ÖDÜLLER:

- 2012-2014 yılları arasında Prof. Dr. Murat Cemal Yalçınan'ın yürütücülüğünü yaptığı 110K404 numaralı TÜBİTAK SOBAG projesinde çalıştı.
- 2014 yılı itibariyle özel sektörde şehir plancısı olarak çalışmaktadır.

DİĞER YAYINLAR, SUNUMLAR VE PATENTLER:

- **Çakır, S.** 2014. Informal Public Space: Sarıyer Hazım Karabekirpaşa Neighbourhood, *Berlin TU Winter School: Mapping Bottom-up Neighbourhood Regeneration - Master Thesis Block*, December 2-6, Berlin, Germany.
- **Aksümer, G., Çakır S., Yücel, H.** 2013. Konut İçin Yuvidan Olmak! Yıkım Tehdidi Altındaki Gecekondü Mahallelerinde Mahalle ve Mahallelilik Algısı: Sarıyer Derbent Mahallesi Örneği, *8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 36. Kolokiyumu "Mekansal Değişim Dönüşüm" Bildiriler Kitabı*, 978-605-01-0524-7, 763-778.
- **Aksümer, G., Çakır S., Yücel, H.** 2012. Konut İçin Yuvidan Olmak! Yıkım Tehdidi Altındaki Gecekondü Mahallelerinde Mahalle ve Mahallelilik Algısı: Sarıyer Derbent Mahallesi Örneği. *Dünya Şehircilik Günü 36. Kolokiyumu*, Kasım 7-9, 2012 Ankara, Türkiye.
- **Aksümer, G., Çakır S., Yücel, H.** 2012. Kentsel Dönüşüm Kıskaçında Gecekondü Gençler: Kentsel Dönüşümün Gecekondü Gençleri Üzerindeki Etkisi ve Gençlerin Kentsel Dönüşüm Algısı. *KBAM Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Ağı 3. Sempozyumu*, Aralık 6-7, 2012 Ankara, Türkiye.
- **Aksümer, G., Çakır S., Yücel, H.** 2012. Kentsel Dönüşüm Kıskaçında Gecekondü Gençler: Kentsel Dönüşümün Gecekondü Gençleri Üzerindeki Etkisi ve Gençlerin Kentsel Dönüşüm Algısı, *KBAM Kent Bölgeler, Metropolitan Alanlar ve Büyükşehirler Bildiri Kitabı*, 403-417.